

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ALİ KUZU

OSMANLI AİLE ALBÜMÜNDE KANLI BİR HATIRA
“BALKAN SAVAŞLARI”

İMPARATORLUĞUN GÖZYAŞLARI

Evlâd-ı Fâtihân'dan Mülkî Enkaza

KARIYER
DEVELOPER

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

OSMANLI AİLE ALBÜMÜNDE KANLI BİR HATİRA
“BALKAN SAVAŞLARI”

İMPARATORLUĞUN GÖZYAŞLARI

Evlâd-ı Fâtihân'dan Mülkî Enkaza

Yayınevi

KARİYER YAYINCILIK İLETİŞİM
EĞİTİM HİZMETLERİ LTD. ŞTİ.
Klodfarer Cad. No: 16/4 Fırat Apartmanı
34400 Sultanahmet/İSTANBUL
Tel : (0 212) 516 99 84
Faks : (0 212) 516 99 80
Sertifika No: 15447
e-posta: kariyer@kariyeryayinlari.com
<http://www.kariyeryayinlari.com>

Kitap Editörü

Süleyman Bayrak

Yazarı

Ali Kuzu

Kariyer Yayınları

258

Araştırma-İnceleme

48

Yayına Hazırlayan

Mehmet Celal Atgün

Sayfa Tasarımı

Burhan Maden

Düzeltilme

Ergül Karakaya

Kapak Tasarımı

Hüseyin Özkan

Baskı

Çalış Ofset

Davutpaşa Cad. No: 8 Topkapı-İSTANBUL

Tel: 0212 482 11 04

Cilt

Zafer Ciltevi

Matbaa Sertifika No

12107

© 2018, KARİYER YAYINCILIK İLETİŞİM, EĞİTİM HİZ. LTD. ŞTİ.

Tüm yayın hakları Kariyer Yayınları'na aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir, izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Birinci Baskı

İstanbul, Nisan 2018

ISBN

978 - 605 - 9916 - 56 - 1

ALİ KUZU

OSMANLI AİLE ALBÜMÜNDE KANLI BİR HATIRA
“BALKAN SAVAŞLARI”

İMPARATORLUĞUN GÖZYAŞLARI

Evlâd-ı Fâtihân'dan Mülkî Enkaza

ALİ KUZU
(Araştırmacı-Yazar)

1957 İstanbul doğumlu. İlkokul ve Ortaokulun ardından Davutpaşa Lisesi'nden mezun oldu. Anadolu Üniversitesi Halkla İlişkiler bölümünü bitirdi.

Uzun yıllar özel sektörde orta ve üst düzey yönetici olarak çalıştı. 1989 yılında gazeteciliğe muhabir olarak adım attı.

Ortadoğu Gazetesi, Yarın Gazetesi ve Kurultay Gazetesi'nde Araştırmacı Gazeteci, Güneş Gazetesi'nde ise düzeltmen olarak çalıştı.

Gözcü, Türk Haber, Ufuk Ötesi, Engellilerin Sesi gibi çeşitli gazete ve dergide yazıları yayınlandı.

Halen İstanbul Gazeteciler Derneği üyesi olan Ali KUZU evli ve 2 çocuk sahibidir.

Ali Kuzu'nun Kariyer Yayınlarına hazırladığı kitaplar:

- "Terör mü Kürt Sorunu mu"
- "MİT-Bordo Bereliler El Ele-Safari Operasyonu"
- "MİT-MOSSAD-CIA-GLADIO"
- "Kutsal Yemin-Mustafa Kemal Atatürk"
- "Atatürk'e Yapılan Suikastler"
- "Amerika'da Kurulan Gizli Örgüt GLADIO"
- "Atatürk'ü Kimler Öldürdü?"
- "12 Eylül İhtilali"
- "Dünyanın En Acımasız İstihbarat Örgütü MOSSAD"
- "Dünyanın En Büyük İstihbarat Örgütü CIA"
- "Ermenilerin Türklere Yaptıkları Katliamlar ve Soykırım - TANDIR"
- "İmparatorluğun Gözyaşları"
- "Siyah Sancak"
- "Dünyanın Derin Devleti İLLUMİNATİ"
- "Alparslan Türkeş, Dokuz Işık, Ülkücü Hareketin Tarihi"
- "Küresel Gizli Örgütler"
- "Rockefeller Ailesi-Ölüm İmparatorluğu"
- "Siyah Sancak-Pandoranın Kutusu"
- "Rothschild Ailesi - Küresel Para Baronu"
- "Evanjelizm"
- "Dünyayı Yöneten Üst Akıl Bilderberg"
- "Yeni Bir Dünya Düzenine Doğru Donald Trump"
- "Hedef Türkiye - Kutsal Kase"
- "İngiliz Derin Devleti - Şeytanın Satranç Tahtası"
- "Hedef Türkiye - Kutsal Kase"

İçindekiler

İmparatorluğun Gözyaşları.....	9
Asıl Hedef İstanbul	11
Devlet İdarecileri Uyuyordu	13
Yunanistan'ın Şeytani Planı.....	16
Göç Sebepleri.....	17
Perde Arkasında Siyonizm Var	19
Abdülhamit'e Suikast	22
Cehennem Bombası	23
Bomba Patlıyor	25
Parçalanan İnsanlar ve Hayvanlar	26
Abdülhamit'in Soğukkanlı Tavrı	27
Soruşturma Neticesi	29
Suikastçı Devletin Ajanı Oluyor	30
Rumeli'de İsyan Bayrağı Açıldı.....	30
Filistin'e Yahudi Göçü	37
Vatan ve Hürriyet	40
Selanik Kaynıyor	41
Osmanlı Hasta Adam.....	43
Selanik Neden Önemli	45
Masonlara Karşı Yeni Cemiyet.....	46
Balkan Savaşlarına Doğru	48
Gözler Makedonya Topraklarında	49
Fitili Ateşleyen Avusturya Oldu	52
Hıristiyanları Esaretten Kurtarmak.....	53
İdam Edilen Yahudiler	57
Cephe Gerisindeki Subaylar	58
İstanbul'da Yabancı Savaş Gemileri	60

Büyük Devletlerin Savaş Gemilerinin Boğazlardan Girmesi	62
Şükrü Paşa ve Mülazım Sadık Bey	62
Tehlikeli ve Şerefli Bir Vazife	63
Cavit Paşa ve Manalusa Tepesi	64
Düşman Çatalca'ya Dayanmıştı	65
Bir Askerin Son Mektubu	66
Şamar Oğlanı Arnavutluk	67
Türlere Karşı Savaşan Kıbrıslılar	69
Tecavüz ve Katliamlar Başladı	71
Kadınlar Tecavüze Uğruyor	74
Diri Diri Gömdüler	78
Avrupa Basını Görmezden Geliyor	79
Hıristiyan Medeniyeti Geçiyor	80
Alman Zeitung Gazetesi	81
İngiliz Daily Telgraph Gazetesi	82
Zâyeti Adlı Rus Gazetesi	83
Fransız General Anlatıyor	89
Bir Subayın Hatıra Defterinden	90
Pierre Loti Anlatıyor	94
Cami ve Mezarları Pislediler	95
Ölüm Kuyusu	95
Burunsuz ve Dudaksız Türkler	96
Kızlar Okulu Müdürü	97
Tekmeledim, Çocuğunu Düşürdü	98
Allah'ı Unuttuğumuzdan	102
Türk'ün Rumeli'deki Son Kalesi	104
İşkodra Komutanı Esat Paşa	105
Milis Güçler Harekete Geçiyor	106
İstihbaratın Önemi	110
Balkan Savaşı'nda Osmanlı Donanması	112
Donanmanın Karadeniz Harekât Planı	119
Varna Limanı'nın Bombalanması	126
Asar-ı Tevfik Zırhlısının Batması	129
Balkan Harbî'nde Dış Yardımlar	143
Mısır ve Hint Müslümanlarının Yardımları	145
Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Yardımları	145
Tosun Paşa	154
İkinci Balkan Savaşı	158
Sırp-Yunan Anlaşması	159
Bulgaristan Saldırıyor	164
Batı Trakya Türk Cumhuriyeti	167

Batı Trakya'nın İstiklal Marşı	170
Batı Trakya Bayrağı	171
Balkan Savaşlarının Seyri.....	173
Trakya'dan Göçler	177
Anadolu'da Yeni Ulus Oluşumu	182
Domuz Çobanları	186
Ekonomik Değişim	189
Balkanlar'ın Ardından Aydınlar	193
Türkçülük Fikri.....	198
Osmanlıcılık ve Milliyetçilik.....	201
İslamcılık ve Türkçülük Kavgası.....	204
Ortak Düşmana Karşı Birlik	207
Anadolu Türk Milliyetçiliği.....	209
Savaşın Ardından Balkan Devletleri	212
Yunanistan'la İlişkiler	213
Bulgaristan'la İlişkiler	219
Romanya'yla İlişkiler	221
Yugoslavya'yla İlişkiler.....	222
Balkan Paktı'nın İmzalanması.....	223
Yahya Kemal'in Rumeli'si	227
Hatıra Fotoğrafından Son Kare	233
Kaynakça	237

İmparatorluğun Gözyaşları

8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ'ın Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilanı ile başlayıp aralıklı olarak 30 Eylül 1913'te Bulgaristan ile yapılan İstanbul Antlaşması ile biten Balkan Savaşlarının tarihimizin en acı, en kara sayfalarından birisi olduğuna hiç kuşku yoktur.

Neredeyse 400 yıldır adaletle hükmedilen, İslam eserleriyle nakış nakış işlenen bu topraklar imparatorluğun tarihinde yaşadığı en ağır mağlubiyetler serisi ile kısa bir süre içerisinde elimizden çıkıp gitti. Gidenler sadece tipik bir Anadolu kasabasından farkı olmayan nazlı Üsküp, mağrur Manastır ya da cıvıl cıvıl Selanik değildi elbette...

Giden çokkültürlülük içerisinde hoşgörüydü, adaletti, renklilikti... Bu kavramlar aradan geçen bir asra yakın sürede bir daha bu topraklara uğramayacaktı. Gelenler ise cınının yanında çocuklarını, iki-üç parça eşyasını yağmur çamur içerisinde güç bela İstanbul'a ve oradan da Anadolu'ya ulaşabilen bir milyona yakın Rumeli göçmeniydi.

Sırpların Makedonya üzerindeki Kumanova muharebesini kazanıp hızlı ilerleyişleri, Bulgarların İstanbul'a 35 km. kadar yaklaşabilmeleri, Edirne'yi çepeçevre sarmaları, şimdiki Yunanistan'ın Epir bölgesinin önemli kenti Yanya'da ve şimdiki Kuzey Arnavutluk'ta, İşkodra'da toparlanmaya çalışan bozgundan geriye kalabilen Türk askerleri...

Savaşın ilk günlerinden itibaren İstanbul'un yolunu tutan binlerce mülteci... İntikam hisleriyle dolu Bulgar, Sırp ve Yunan askerlerinin sivil Müslümanlara yaptıkları mezalim... Silahını bırakıp kaçan, komutanlarını dinlemeyen ya da koleranın pençesinde kıvranan binlerce asker...

Balkan Savaşları denince hemen başlangıçta akla gelen görüntüler... Tarihini hep kahramanlıklarla, zaferlerle anlatmaya alışkın bizler için gerçekten pek yenilir yutulur sahneler değildi yaşananlar. Görünen o ki Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki toprakları çok kısa bir süre içerisinde elden çıkmıştı.

Birçoklarına kısa bir süre öncesine kadar söylenilse kötü bir şaka kabul edilebilecek gerçek ortadadır artık.

Ateşkes antlaşmaları, barış konferansları artık tek bir yerin Osmanlılarda kalması için uğraş verilmektedir. Edirne! Edirne'den ötesine geçmenin gerçekçi olmadığı ortaya çıkmıştır. Üstüne üstlük özellikle Ocak 1913'te büyük devletlerin baskılarıyla Kıbrıslı Kamil Paşa yönetimindeki hükümet Edirne'yi bile vermeye razı hale gelecek, ancak her şey kanlı Babıâli baskınıyla değişecektir. 23 Ocak 1913 baskını, İttihat Terakki'nin ipleri tamamen eline almasının başlangıcıdır.

Harbiye Nazırı Nâzım Paşa da çıkan çatışma da öldürülür. İlginçtir; bakanlar kurulundaki herkes korkudan sinerken Kamil Paşa, Enver Bey'in uzattığı istifa dilekçesini "cihet-i askeriyeden gelen baskıyı" belirterek ("halktan" ifadesi de tehditle ekletilerek) imzalayacaktır. 15 Nisan 1913 tarihinde Çatalca'da yapılan ateşkes ve 22 Nisan 1913'te İşkodra'nın Karadağlılara teslim olması Birinci Balkan Savaşı'ndaki çatışmaları sona erdirir.

Kayıp korkunçtur. Tarık Zafer Tunaya'nın deyişiyle "6 milyonu çok az aşkın nüfuslu, 173.000 km²'lik Koca Rumeli" Osmanlı aile albümünde bir hatıra fotoğrafı olarak kalmıştır artık. (*Kültür Dergisi Mart 2009 Balkanlar Özel Sayısı'nda yayımlanan makaleden.*)

Asıl Hedef İstanbul

Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu için Evlad-ı Fatihandır. Devletin oluşum ve bir imparatorluk biçimini alması Balkanlar ve Rumeli'nin fethiyedir. Balkanlar'da dâhil Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde hüznün, tüm coğrafyaların ortak paydasıdır.

Ancak küçük bir beylikten, koca bir cihan imparatorluğuna doğru adım adım giden Osmanlı Devleti'nin en büyük hedefi, sadece Bizans İmparatorluğu'nun değil, Avrupa'nın dahi göz bebeği olan Konstantinopolis (İstanbul) şehri idi.

Defalarca muhasara edilen bu şehri ele geçirmek çok zordu. Denizden muhasara edilse, Avrupa devletleri karadan yardım yapıyorlar. Karadan muhasara edilse bu sefer de denizden yardıma koşuyorlardı.

Ancak Türk beyliklerinin birleşmesiyle meydana gelen Osmanlı Devleti'nin başına gelen padişahlar, Konstantinopolis'i fethetmeyi büyük bir onur vesilesi görüyorlardı. Çünkü bağlı bulundukları İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed'in bu şehirle ilgili vasiyet gibi bir hadisi vardı.

Şu an İstanbul'un surlarında asılı olan tabelada belirtildiği gibi Hz. Muhammed (s.a.v) Konstantino-

polis (İstanbul) için şunları söylemişti: “Konstantinopolis *bir gün mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden komutan ne güzel komutandır, Onu fetheden asker ne güzel askerdir.*”

Bu onura ulaşmak isteyen Osmanlı padişahları, daha önce çeşitli milletler tarafından defalarca kuşatılan ancak bir türlü fethedilemeyen bu şehri ele geçirmek için uzun vadeli planlar yapmışlardır. Bunlardan en önemlisi, İstanbul'un Avrupa devletleri ile irtibatını sağlayan kara ulaşımını ele geçirmek ve kesmek. Bu yüzden Trakya topraklarının muhakkak kontrol altına alınması gerekiyordu.

Daha Orhan Bey zamanında Osmanlılar, Trakya topraklarını kapı komşusu yapmışlardı. Rumeli adı verilen bu topraklarda ilerleyen Osmanlılar Edirne'yi ele geçirmişler ve başkent ilan etmişlerdi.

Ancak durmak yoktu Avrupa'nın içlerine doğru fetihler devam edecekti. O fetihlerden en önemlilerinden biri de Selanik kenti idi. Bu kentin muhasarası da Sultan Murat döneminde yapılmıştır.

Edirne'de aylar süren çalışmalarını bitiren Sultan Murat, yaptırdığı hazırlıklardan sonra 1430 yılı Şubat ayının ortalarına doğru Edirne'den Serez'e gelmiş ve Anadolu Beylerbeyi Hamza Bey'in komutasındaki Anadolu kuvvetleriyle Sinan Bey komutasındaki Rumeli kuvvetlerini Serez'de birleştirdikten sonra, kendisi Serez'de kalarak, Selanik muhasarasıyla Hamza Bey'i görevlendirmişti.

Hamza Bey, Venedik valisinden Selanik'i kendisine teslim etmesini diplomatik yollardan istemiş. Venedik valisinin verdiği olumsuz cevap üzerine Selanik'e hücumu kalkmıştı.

Selanik, 1430 yılı Mart ayının ikinci günü yapılan şiddetli hücumların ardından Türklerin eline geçti.

Selanik'in Türklerin eline geçmesi, Avrupa'da, özellikle Venedik'te büyük üzüntü yarattı. Vatikan'da bir günlük yas ilan edildi.

Selanik alındıktan sonra bir ferman yayımlayan Sultan Murat şehirdeki yerli halka hiçbir zarar verilmemesini istedi. Bir süre sonra da Selanik'e Vardar Yenicesi ve diğer şehirlerden Türk aileleri getirterek iskân ettirdi.

Devlet İdarecileri Uyuyordu

Önce Rumeli'nin ardından Balkanlar'ın ele geçirilmesinin ve İstanbul'un fethi ile başlayan yürüyüş, imparatorluk topraklarının üç kıtaya yayılmasına kadar sürmüştür. Bu yürüyüş imparatorluk olarak asırlarca sürmüş ancak 1900'lü yılların başlarında ekonomisi, bilimi, teknolojisi, sosyal yaşamı, eğitimi ve sistemin her şeyi olan askeri gücü dâhil olmak üzere Osmanlı Devleti, çökmüştür.

Her gün yeni bir milliyetçilik dalgasıyla sarsılmakta, bir cephede Bulgarlar, Yunanlılar, Arnavutlar, Karadağlılar, Sırp lar diğer cephelerde Araplarla mücadele etmektedir.

Osmanlı'nın Avrupa'ya çıkış kapılarından biri olan Makedonya'da Bulgar, Sırp ve Yunan çeteleri devlet aleyhindeki faaliyetlerinden başka İslam halkına karşı giriştikleri vahşiyane katliamlarla Balkanlar'ı bir anarşi bölgesi haline getirmişlerdi.

Osmanlı vatandaşları olan Rum, Bulgar ve Sırp lar, Balkan devletleriyle Rusya ve Avusturya – Macaristan'dan gördükleri destek ve kışkırtmalar dolaşısıyla da azgın bir duruma sokulmuşlardı.

Amaçları, yaşadıkları toprakları Türk hâkimiyetinden kurtarmak ve kendi milli devletleriyle birleşmekti. Bu arada Arnavutlar da bağımsızlık peşinde bulunuyorlar ve buna hazırlanıyorlardı.

Genel olarak Makedonya'da her millet, kendi hesabına uyan sancak ve kaza (ilçe) teşkilatını kurmuş, köy bekçilerini dahi eşkıya kılavuzu haline getirmişlerdi. Çeteler vasıtasıyla Hristiyan halk iane namı altında vergi vermeye zorlanmışlardı. Metropolitler, papazlar ve öğretmenler, kurulmasını lüzumlu gördükleri disiplinin başlıca liderleri olmuşlardı. Bu suretle devletin otoritesi zedelenmişti.

Genel olarak Türk hâkimiyetine karşı gelen bu azınlıklar, birbirlerini tepelemekten de geri kalmıyorlardı. Çoğunlukla Rumlar, Bulgar ve Ulahları Rumlaştırmak çabası içinde bulunuyorlardı. Rumlar bölgeye hâkim olmak için uğraşırken, Bulgarlar da bölgeyi benimsediklerinden, varlıklarını göstermekten çekinmiyorlardı.

Osmanlıların aciz hali, durumu büsbütün ağırlaştırmakta idi. Her tarafta görülen yangınlar, adam öldürmeler, insan topluluklarını köyleriyle birlikte yok etmeler ve yağma yolları, amansız bir şekilde birbirini izliyordu. Bundan başka Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde zaman zaman kanlı çarpışmalar devam ediyordu.

Avrupa'daki devletlerin sanayi devrimini şeytan icadı diyerek bir türlü kabullenmeyen ve art arda gelen savaşların getirdiği ağır ekonomik yükün ardından gelen bu çöküşle birlikte imparatorluk topraklarında büyük sıkıntılar başladı.

Arnavutluk'ta isyanlar, Makedonya'da ayaklanmalar, Yunanistan'ın Girit'i ilhak etmek istemesi, Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından işgali, Karadağ ve Sırbistan'ın arazi koparma çabaları, Bulgaristan'ın Selanik üzerinden Ege'ye açılma arzuları, Araplar arasında başlayan ayrılıkçı hareketler, İtalyanların 12 adalarını alıp Trablusgarp'ı işgalleri, Ermenilerin Doğu Anadolu'da başlayan hareketleri hep 1903 ile 1912 yılları arasındaki devletimizin başındaki sıkıntılardı.

Başkent İstanbul her sabah güne merhaba dediğinde karşısında hiç beklemediği bir sorun buluyordu.

Devlet idarecilerinin hepsi uyuyordu. Olayların başlangıcı hakkında hiçbir bilgi başkente ulaşmamaktaydı ve ancak olaylar çığıırından çıktıktan sonra İstanbul'un haberi oluyordu.

Bunların içinde en acısı ise Balkanlar'daki facia idi. İleriki satırlarda geniş şekilde açıklayacağımız nedenler ve ardından gelen Balkan Savaşları ve üç kıtada hâkimiyet kurmuş olan imparatorluğun Balkanlar'daki yenilgileri hiç kimsenin aklının alamayacağı kadar süratli ve korkunç oldu. Devlet çökmüş, topraklarımız avucumuza aldığımız kum gibi parmaklarımız arasından akıp gitmiştir.

Daha doğrusu Evlad-ı Fatihan, "Mülki Enkaz"a dönmüştü. "*Yitik Topraklar*" olarak adlandırılacak olan bu toprakların tamamına yakını, bir daha Osmanlı sınırları içinde bulunmayacaktı.

Yunanistan'ın Şeytani Planı

Aslında görünen köy kılavuz istemezdi. Balkanlar'daki sıkıntıların başlangıcı, 1829 yılında bağımsızlığını kazanan Yunanistan'ın, 1832 Londra Antlaşması ile sınırları çizilerek kuruluş safhasını tamamlamasıdır.

Yarı yarıya kara ve deniz üzerinde kurulan bu devlet, Mora ve Attik yarımadaları ile Eğriboz başta olmak üzere, güneyde Kiklat ve kuzeyde de uzaktan Selanik Körfezi'ne bakan ve toplam 80 adadan meydana gelen Kuzey Sporadları almıştır.

Yunanistan'a verilen bu topraklarda yaşayan halkın onda birini Türkler teşkil ediyordu. Girit'ten sonra Ege'nin en büyük adası olan Eğriboz, yüzde yirmilik bir oranla Türklerin en yoğun olarak yaşadıkları yerlerdendi.

Kuşkusuz, 19. yüzyıl başlarında daha yoğun olan Türk nüfusu, isyanlar sırasında oldukça azalmıştı. Zaten, 1821 yılında 938.765 olan genel nüfusun 1838'de de 752.077'ye düşmesinin başkaca izahı yoktur.

Daha isyanlar sırasında nüfusun 185.000 kişi azaldığı düşünülecek olursa; bunlardan çoğunun Yunanlılar tarafından şehit edilen veya gördükleri mezalim yüzünden yurtlarını terk eden Türkler oldukları muhakkaktır.

Nitekim 1821 Nisan'ında Mora'nın kırsal alanlarında dağınık halde yaşayan ve tarımla iştigal eden 20 bin Türk'ün tamamına yakını katledilmiştir. İleriki yıllarda pek çok yaşlı Yunanlı, *"İşte şurada Ali Ağa'nın, konağı vardı; burada hem onu, hem eşlerini ve hizmetkârlarını öldürdük"* gibi sözlerle, bir zamanlar Ali Ağa'nın olan tarlaları sürmeye giderlerdi.

Bu etnik temizlik sonunda topraklarını Türklerden tamamen arındıran Yunanistan, sıranın ülke dışındaki Rumlara geldiğini düşünmeye başlamıştı. Çünkü dünyada Rumca konuşan ve Yunan diasporası olarak görülen insanların üçte ikisi, Tesalya'dan Güney Rusya'ya kadar çok geniş bir sahada yaşamaktaydı.

Bu yüzdendir ki Yunanistan, daha kuruluşundan itibaren Osmanlı'ya karşı hasmane bir tutum izledi. Sonraları *"Megali İdea"* adını alacak olan bu politikanın karşılığını da ziyadesiyle gördü. Nitekim 1864 yılında İngiltere tarafından *"Yedi Adalar"*ın hibesiyle topraklarını 47.516 km²'den 50.211 km²'ye çıkaran Yunanistan, 1881 yılında da Tesalya'yı alarak 63.606 km²'ye ulaştı.

Ancak bu yayılmacı politikanın asıl semeresini Balkan Savaşı sırasında görecektir ve 1913 yılında ikiye katladığı topraklarını 121.794 km²'ye çıkartacaktır. Artık sıra yeni ele geçirilen bu toprakların etnik temizliğine gelmiştir.

Özellikle Makedonya'dan kovulacak olan Türklerin yeri, Edirne'den Kafkasya'ya kadar çok geniş bir sahadan getirilecek Rumlarla doldurulacaktır.

Göç Sebepleri

1827 yılından sonra Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında sürekli göç meselesi gündeme gelmiştir. İlk göç hadisesi 1827-1837 yılları arasında olmuş ve Mora ile Eğriboz'dan göç eden Müslümanların bir kısmı Tesalya ve Makedonya'ya, diğer bir kısmı da Çeşme ve Seferihisar civarına yerleştirilmiştir.

1881 yılında Tesalya'nın bırakılmasından sonra da, başta bu bölgenin merkezi olan Yenişehir'den olmak üzere, binlerce Müslüman Anadolu'ya göç etmiştir. Bunların bir kısmı Batı Anadolu'daki sahil kasabalarına, diğer bir kısmı da Antalya civarında iskân edilmiştir.

Ancak, 19. yüzyılın sonlarında Yunanistan'ın sebep olduğu en önemli nüfus hareketi, 1897 Girit isyanları sırasında olmuştur.

Zira bu isyanlar sırasında Rum asiler tarafından evleri yıkılıp eşyaları talan edilen on binlerce Giritli Müslüman, bulabildikleri vasıtalarla önce İzmir'e gelmişler ve daha sonra Çanakkale'den Adana'ya kadar olan sahil boylarına yerleştirilmişlerdir.

Hatta buralarda boş yer kalmadığından, binlerce Giritli göçmen Suriye ve Trablusgarp tarafına gönderilmiştir. Yunanistan'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin en önemlisi ise, hiç şüphesiz Balkan Savaşları sırasında olmuştur.

Zira Yunanistan'a bırakılan topraklarda kalan Türkler, Atina hükümetinden gördükleri baskılar yüzünden bütün maddi ve manevi varlıklarını terk ederek Osmanlı topraklarına sığınmak zorunda kalmışlardır.

"Makedonya Mezbahasında" başlığı ile İkdâm gazetesinde yer alan bir başyazıda, Makedonya'daki Yunan mezalimi bütün detaylarıyla anlatılmakta ve 1912 Kasım'ından 1914 Mart'ına kadar son 17 ayda gelen göçmenlerin sayısının 242.807 kişiye ulaştığı kaydedilmektedir:

1909 yılında çıkarılan bir kanunla gayrimüslimlerin askere alınmasına tepki gösteren Rum gençleri, Yunanistan'a firar etmeye başlamıştır. Balkan Savaşı'ndan sonra bunları, yakın akrabaları izlemiştir. Uyguladığı soykırım politikası ile Makedonya'yı Türklerden temizleyip Rumlaştırmak isteyen Yunanistan, bu göçleri teşvik etmiştir. Atina'nın kışkırtması ile Trakya ve Batı Anadolu'da yaşayan Rumların da, topluca göç hazırlıklarına başladıkları görülmüştür.

Perde Arkasında Siyonizm Var

Balkanlar'da ortaya çıkan sorunların perde arkasını aralayacak olursak başrolde Siyonizmi görürüz. Nitekim o yıllarda imparatorluğun Batı'ya açılan en önemli kenti olan Selanik Yahudi nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerdı. Osmanlı topraklarında her türlü özgürlüğe sahip olan Yahudiler bu yüzden hiçbir zaman Osmanlı Devleti'ne sıkıntı çıkarmamışlardı.

Ancak Siyonist liderler için bu geçerli değildir. Onlar 1060 - 1070 yıllarında Selahattin Eyyübi tarafından kovuldukları Filistin topraklarında yeniden bir Yahudi devletini kurmak istiyorlardı. Siyonist liderlere göre bu amaca ulaşmak için de her şey mubahtı.

O dönemde ekonomisi büyük bir çöküntü içinde olan Osmanlı İmparatorluğu, Arabistan topraklarında hem Araplarla hem de İngilizlerle savaş vermekteydi, bilhassa Filistin topraklarında yoğun çatışmalar yaşanıyordu.

İngilizlerin verdiği altınlar sayesinde, Osmanlı'ya ihanet eden Arap kabilelerin yavaş yavaş Arabistan bölgesinde bağımsızlıklarını ilan edip toprak sahibi olmaya başlamaları Siyonist liderleri oldukça telaşlandırmaktaydı.

Yaklaşık 8 asırdır vaat edilmiş topraklarda bir Yahudi devleti kurmanın hayalinde olan Siyonist liderler derhal harekete geçerek Osmanlı Padişahı 2. Abdülhamit ile görüşmenin yollarını aramaya başladılar.

Aslında Sultan II. Abdülhamit, Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşme planlarının önüne geçen bir padişah olarak bilinir. Bu tutumundan dolayı da Yahudilerin yönlendirdiği bütün fitne teşkilatlarının ana hedefi haline gelmişti.

Siyonizmin fikir babası olarak bilinen Teodor Hertzl, kendilerine Filistin'de toprak verilmesi için Sultan II. Abdülhamit'le görüşme yapmak istedi. Bazı kitaplarda II. Abdülhamit'in onlarla görüştüğü ancak tekliflerini reddettiği söyleniyor.

Oysa gerçekte II. Abdülhamit onlarla görüşmeyi kabul etmemiştir. Bunun üzerine Yahudi heyeti başbakan Tahsin Paşa yoluyla tekliflerini iletmışlerdir.

Yahudiler 1902 yılında Tahsin Paşa yoluyla padişaha ilettikleri tekliflerinde şunları bildiriyorlardı:

“Yahudiler aşağıda bulunan hususları taahhüt ederler:

- 1- Osmanlı devletinin otuz üç milyon İngiliz altınına ulaşan borçlarının tamamını ödemeyi,*
- 2- İmparatorluğu korumak için 120 milyon altın Frank'a mal olacak deniz filosu yaptırmayı,*
- 3- Devletin mali durumunu canlandırmak için otuz beş milyon altın lira faizsiz borç vermeyi.*

Bütün bunlar Yahudilerin, yılın herhangi bir gününde Filistin'e ziyaret maksadıyla girmelerine müsaade edilmesine ve Yahudilerin Kudüs-i Şerif'te kendi dinlerine mensup olanların ziyaretleri esnasında içinde kalabilecekleri bir müstemleke (kanton) kurmalarına izin vermesine karşılıktır.

Sultan II. Abdülhamit'e böyle bir teklifte bulunan heyetin başında Siyonizmin babası Hertzl ile Emanuel Karaso da bulunuyordu. Yahudilerin bu teklifine Sultan II. Abdülhamit'in cevabı şu olmuştur:

"Tahsin! Onlara de ki: Devletin borçları onun için bir ayıp değildir. Çünkü Fransa gibi başka devletlerin de borçları vardır ve borçları onlara zarar vermemektedir. Kudüs-i Şerif'i İslam'a ilk önce Hz. Ömer (r.a.) fethetmiştir.

Burayı Yahudilere satma kara lekesini ve Müslümanların korumam için bana tevdi ettikleri emanete ihanet etme suçunu yüklenemem.

Yahudiler, mallarını kendilerine saklasınlar. Devleti Aliye'nin İslam düşmanlarının mallarıyla yapılan kalelerin arkasına sığınması mümkün değildir. Emret çıksınlar. Bir daha benimle görüşmeye veya buraya girmeye uğraşmasınlar"

Siyonist lider Teodor Hertzl de anılarında, Sultan II. Abdülhamit'in kendilerine şu cevabı verdiğini yazmaktadır:

"Doktor Hertzl'e bu konuda yeni adımlar atmamasını öğütleyin. Çünkü ben bir karış toprak dahi veremem. Orası benim kendi mülküm değil milletimin mülküdür. Milletim bu yer için savaşmış ve orayı kanı ile sulamıştır. Yahudiler milyonlarını kendilerine saklasınlar.

Bir gün gelir de İmparatorluğum parçalanırsa işte o zaman Yahudiler, Filistin'i para ödemededen alabilirler. Fakat ben sağ olduğum müddetçe bedenimin neşterle yarılması Filistin'in imparatorluğumdan koparılmasından benim için daha kolay bir hadisedir. Bu imkânsız bir şeydir. Ben daha sağ iken bedenimizin üzerinde otopsi yapılmasına asla müsaade edemem.

Sultan II. Abdülhamit, hatıralarında da Yahudilerin Filistin'e yerleşme fikirleri hakkında oldukça ilginç notalara parmak basmaktadır. Şöyle diyor Sultan II. Abdülhamit:

“Yahudiler, Avrupa’da Doğu’da olduğundan daha fazla bir kudrete sahiptirler. Bu sebeple de birçok Avrupalı devlet çok artmış olan Semit (Yahudi) ırkından kurtulabilmek için Yahudilerin Filistin’e muhaceretini iyi karşılayacaklardır. Fakat bizim memleketimizde kâfi Yahudi vardır.

Eğer Filistin’de Müslüman Arap unsurunun faikiyetini (üstünlüğünü) muhafaza etmesini istiyorsak, Yahudilerin yerleştirilmesi fikrinden vazgeçmeliyiz. Aksi takdirde yerleştirildikleri yerde çok kısa zamanda bütün kudreti elde edeceklerinden dindaşlarımızın ölüm kararını imzalamış oluruz...

Siyonistler Filistin’de yalnız ziraat yapmak değil, orada hükümet kurmak, siyasi temsilcilerini seçmek gibi şeyler de arzuluyorlar.”

Abdülhamit’e Suikast

Teoder Hertzl başkanlığındaki Siyonistler Padişah Abdülhamit’i bir türlü ikna edemeyince padişahı ortadan kaldırma kararı alır ve Balkanlar’daki ayrılıkçı gruplarla görüşmeler başlarlar. Ardından 2. Abdülhamit’e yapılacak olan suikastı kararı, 1904’te Sofya’da yapılan Taşnak kongresinde alınır.

Kongre, İstanbul ve İzmir’de geniş çaplı terör hareketlerinde bulunarak Sultan Abdülhamit engelini ortadan kaldırmak gibi bir planı yürürlüğe koymuştu. Komitelerinin planına göre asıl hedef Sultan Abdülhamit idi.

Fakat ilk önce yabancı müesseseler, bankalar, gümrük binaları, istasyonlar, köprüler berhava edilecekti. Sayılan hedefler sabote edilmekle, hemen herkesin dikkati bunlar üzerine çekilecek ve bu hengâmede Sultan Abdülhamit’in kolayca ortadan kaldırılması sağlanacaktı.

Bu sabotaj hareketini organize ederek, başına geçen şahıs, Taşnak Komitesi’nin kurucularından Krisdapor Mikayelyan idi.

Krisdapor, kongre sonrası Tiflis'e, Yunanistan'a ve Bulgaristan'a gitti. Amacı bomba yapılacak maddeleri satın almaktı. Hazırlıkları ilk kez 12 bombayla Polonezköy'deki denemeler izledi. Krisdapor, bir yandan bomba çalışmaları yaparken bir yandan da selamlık törenlerinde incelemeler yapıyordu. Namaz için saraydan çıkan Sultan Abdülhamit'in merasim sırasındaki hareketlerini defalarca izledi.

Bir ara bomba atılmasından vazgeçildi. Çünkü Padişah'ın geçtiği yollara kum dökülmekteydi ve bomba infilak etmeyebilirdi. Ancak Kristapor'un vazgeçmeye niyeti yoktu. Kumda infilak edebilecek bir bomba imal etmeye karar verdi.

Bu işte mahir bir Ermeni usta da buldu. Ne var ki, 50 lira karşılığı bomba yapmayı kabul eden bu usta, bombanın Abdülhamit'e karşı kullanılacağını öğrenince bir anda ortadan kayboldu.

Bu defa suikasta kesin kararlı görünen komite, Ramazan ayının 15. günü yapılacak törende, yol üzerinde mevzilenecek iki kişinin padişaha tabancalarla saldırmasını planladı. Ancak kararlaştırılan günde padişahın, Çırağan Sarayı'na kadar Yıldız bahçesinden geçerek gitmesi, komitecilerin teşebbüsünü bir kez daha neticesiz bıraktı.

Cehennem Bombası

Silahlı suikast planı tutmayınca, özel araba içeri- sine saatli bomba yerleştirilmesi kararı verildi. Ancak aksilik komitecileri bir türlü bırakmıyordu. Suikast lideri Krisdapor, 17 Mart 1905'te Bulgaristan'da bomba tecrübeleri sırasında öldü. Görevi Safo, Aşot, Kris, Tarkom, Zare, Aram ve Mari Zayn gibi diğer casuslar devraldı. Yeni bir "Suikast Komitesi" kuruldu ve yeni bir plan yapıldı.

Suikast komitesinin başkanlığına da Belçikalı casus Edward Jorris getirildi. İstanbul'a gelen Jorris, Galata'da Moravic apartmanına yerleşerek hazırlanan yeni planı, gizlilik içinde yürütmeye başladı. Daha sonra Yıldız'da Padişah'ın geçeceği yol üzerinde bir ev kiraladı.

Yeni plan Sultan Abdülhamit'in her cuma namaz kılmaya geldiği Yıldız Camii'nde uygulanacaktı. Bütün hesaplar padişahın camiden çıkıp arabasına bindiği 1 dakika 42 saniye üzerine kurulmuştu.

Zira suikastçılar hazırlıklar sırasında iki defa Yıldız Camii'ne gelerek şu tespitleri yapmışlardı:

"Abdülhamit, binek taşından arabaya bindikten sonra, 1 dakika 42 saniyede dış kapının önüne gelmektedir. Saatle işleyen bir bomba makinesi bu sırada patlatılırsa padişah öldürülür."

Plana göre suikast, özel bir arabanın tekerleklerine yerleştirilmiş 100 kilo dinamit patlatılmak suretiyle gerçekleştirilecekti. Arabayı 45 yaşında, eski bir katil olan Haşikyan adında Ermeni casus idare edecekti.

Araba, yabancı ziyaretçi edasıyla Yıldız Camii'nin avlusunun giriş kapısı yakınına konulacaktı. Saat ayarlı olarak patlatılan dinamitlerle infilak gerçekleşecek, Sultan Abdülhamit öldürülecekti.

Suikasta Yahudilerden de yardım gelmişti. Siyonistler, Filistin'deki emellerine ancak Sultan Abdülhamit'in ortadan kaldırılmasıyla ulaşacakları düşüncesiyle Ermenilere para yardımında bulunmuşlardı.

Viyana'da "Nessedorfer" fabrikasında yaptırılan araba Loydd Kumpanyası'nın Dalmaçya vapuru ile İstanbul'a gönderildi. Araba, dikkat çekmemek için gümrükten parça parça geçirilmiş, monte edilmiş ve Kâğıthane civarındaki boş arazide son denemeler yapılmıştı. Suikast günü olarak 21 Temmuz 1905 Cuma günü kararlaştırıldı.

Bomba Patlıyor

Tatlı bir yaz günüydü, hava açık ve güzeldi. O gün padişah her cuma olduğu gibi yine namazını eda için Hamidiye Camii'ne gelmişti. Yıldız Sarayı'nın kapısından camiye kadar olan mesafe, 400-500 metrelik bir alandı. Cami üç sıra askerle çevrilmiş, Yıldız'dan Beşiktaş'a inen yoluğun sağındaki meydanlığın önu, süvari alayları, arabalı ve yaya seyirciler de bu süvari saflarının arkasında yerlerini almışlardı.

Sultan camiden çıkar çıkmaz etrafında bir kordon oluşturalakları belliydi. Bu arada camii bahçesinde arabalar sıra ile dizilmişlerdi. Hazır hale getirilen suikast arabası (Cehennem Makinesi) ise caminin avlusundaki yabancı misafirlerin arabalarının arasına bırakılmıştı.

Bomba ise arabacı iskemlesinin altına yerleştirilmişti. Şimdi bomba çalıştırılmak için tam 1 dakika 42 saniyelik zamanı bekliyordu.

Nihayet padişahın camiden dönüşü haberiyle arabası binek taşı önüne getirilmişti. İşte tam bu anda cuma namazı bitip cemaatle birlikte padişah da çıkmaya yeltenince, saat ayarlı bomba patlamıştı, ama ortalıkta Sultan Abdülhamit yoktu. Buna sebep, Sultan'ın camiden çıkarken, âdetten olmadığı halde Şeyhülislam Cemalettin Efendi'yle birkaç dakika konuşması idi.

Padişahın camiden çıkacağı dakikaya göre ayarlanmış olan bomba, tam bu sırada patlayarak, bu bir anlık gecikme, Sultan'ı ölümden kurtarmıştı. Yoksa bombanın saati doğru olarak ayarlanmıştı. Hemen bütün kaynaklarda bu bir anlık gecikmenin sebebini padişahın Cemalettin Efendi'yle biraz daha sohbet etmek istemesinden kaynaklandığı belirtilmektedir.

Ancak devrin Sadrazamı Avlonyalı Ferid Paşa'nın oğlu Celalaeddin Velora Paşa'nın bizzat babasından naklettiğine göre, şeyhülislam, o sırada İstanbul'a gelmiş bulunan Mekke Emiri'ni getirmiş ve namazdan

sonra Padişah'a bu uğurlu misafiri müjdelemeye teşebbüs etmiş, iltifat olarak da, *'Hoş geldiniz Emir Efendi, Âsitanemize (İstanbul'a) safalar getirdiniz, Haremeyn halkınız iyidirler inşallah?'* demeye kalmadan o müthiş infilak sesi duyulmuştur."

Başka bir rivayet Abdülhamit'in şeyhülislamla, Yahudiler hakkında fetva meselesini görüştüğü ve çıkmakta geciktiği yönündedir.

Paul Fesch göre olay anlatılardan çok farklı cereyan etmiştir. Fesch; "Arabacıyı gösterdikleri düğmeye basınca Padişah'ın fotoğrafının alınacağını söyleyerek kandırıyorlar" diyerek sözü şöyle sürdürüyor:

"Arabacı kendisine söylenenleri yapıyor ama biraz acele ediyor. Padişah'ın çıkmasında birkaç dakika önce bazı gürültüler duyunca; uygun anın geldiğini sanıyor. Bomba patladığı zaman Abdülhamit hâlâ caminin içindedir ve daha fazlası hiçbir şekilde yara almayacak kadar da uzaktır."

Parçalanın İnsanlar ve Hayvanlar

Patlama en büyük çaptaki topların çıkardığı sestten daha gürültülü ses çıkararak uzak semtlerden dahi duyulmuş, orada bulunan binlerce kişiyi dehşete düşürmüştü. Fatih, Boğaziçi taraflarına kadar etrafı sarsan ve Maçka, Nişantaşı semtlerini yerinden oynatan bombanın Beşiktaş'ı ne hale getirdiği tahminlerden uzak değildir.

Evvela bomba, 70 santimlik bir çukur açmıştı. Yakın yerlerdeki camlar kırılmış, kafesler sarsılmış ve insanlar dehşet içinde sokaklara dökülmüştü. Patlama sonucu 58 kişi yaralanmış 3'ü asker 4'ü gazeteci 26 kişi ölmüş, 17 araba tahrip olmuş, 20 kadar da at ölmüştü.

Kısakürek o dehşet anları şu sözlerle aktarmaktadır: *"Gündüzü geceye çeviren bir duman, baruttan yayılan ölüm kokusu ve hemen arkasından bir harp sahnesi manzarası... Parçalanmış bir sürü insan, at ve araba... Camide ne*

cam, ne panjur... Parmaklıklar üstünde kopuk insan ve at uzuvları, yerlerde sahiplerini kaybetmiş sorguçlu kalpaklar, baltayla doğranmış gibi paramparça cesetler... Ve feci bir panik... Boğuşma halinde birkaçışma... Ana-baba günü..."

Belgeden patlama esnasında ölen 26 kişiye, daha sonra 4 kişinin daha dâhil olduğunu, 9 kişinin ise sakat kaldığını öğreniyoruz.

Birçok seyirci patlamanın etkisiyle atların kemiklerinin sağa sola fırlamasıyla yaralanmıştı. Caminin üst taraflarında büyük delikler açılmıştı. Ancak saat kulesinin kalın gövdesi, önünde duranlara siper teşkil etmişti.

Süleyman Şefik Paşa olay anını şu tespitlerle nakletmektedir: *"Ben... Bombanın patladığı mahalle gittim. Yarım arşın, yani tahminen 40 santim bir çukur açılmış, içinde bir araba dingili var. Anladım ki bomba araba ile getirilmiş ve arabada patlatılmış."*

Abdülhamit'in Soğukkanlı Tavrı

Kendisine korkak lakabı takılan Sultan Abdülhamit'in, suikast olayı sırasında en soğukkanlı davranan kişi olduğu görülmüştü. O gün en küçük bir jest ve mimik değişikliği yapmayan, bulunduğu yerden kaçmayan tek şahıs padişahı.

İlk tepkisi Mabeyn başkâtibi Tahsin Paşa'ya: *"Ne var?"* sorusu olmuştu. Yaveri Ali Sait Paşa'nın yazdıklarına göre, kulak zarlarını patlatırcasına bir patlamanın olduğu, havayı siyah bir dumanın bürüdüğü, civar binaların çamplarının kırıldığı, kol ve bacak parçalarının havaya fırladığı olaydan sonra, herkesin can kaygısıyla sağa sola kaçtığı anda, Sultan Abdülhamit olup bitenleri bulunduğu mevkiden soğukkanlılıkla takip etmiş, elini kaldırarak kalın ve gür sesiyle telaş edilmemesini ihtar edip; *"Korkmayın, korkmayın!"* demiş, bazı emirler vermiş ve sonra sert ve vakur adımlarla saltanat arasına yürümüştü.

Saltanat arabasına tek başına binen sultan, sanki hiçbir şey olmamış gibi, Saray'a yönelmişti. Selamlık resmini takip eden yabancı sefirlere gelince, padişahın bu metaneti karşısında kendilerini tutamayarak, alkışlarla *"Viva Sultan!"* diye bağrıışmaya başlamışlardı.

Patlama sesi ile padişahın camiden çıkışı arasında 10 saniye geçmemişti. Görgü tanıklarının ittifak halinde padişahın soğukkanlılığını muhafaza ettiğini ifadeleri dikkat çekicidir.

Osmanlı donanmasını ıslahla görevli İngiliz Amiral Woods'un yazdıkları şöyledir:

"Padişah'ın soğukkanlılığına hayran kalmıştım. Padişah'ın gözlerini diktiği cami avlusuna baktığım zaman hayretten irkildim. Cami avlusu top ateşiyle silinip süpürülmüş bir savaş meydanına benziyordu.

Ölü atlar, her tarafa sıçramış tahtalar, cansız yatan talihsiz araba sürücüleri, 1-2 metre ötede sol tarafta yüksek bir subayın emir çavuşu, şarapnellerin isabetiyle hayatını kaybeden subayının üzerini örtmeye çalışıyordu. Patlama ile birlikte bir süvari takımı kılıçlarını çekerek olay yerine girdi. Ancak Abdülhamit eliyle işaret ederek süvarilerin geri dönmesini emretti. Padişah'ın ayakta ve sağlam ve badireyi kazasız belasız atlattığını gören asker ve siviller derhal "Padişahım çok yaşa!" nidalarıyla ortalığı çınlattılar.

Abdülhamit, yanında bulunan yüksek rütbeli subaylara talimat verdikten sonra faytonunu kendi kullanmak suretiyle sakın bir yüz ifadesi içinde camiden Saray'a hareket etti."

Başmabeynci Tahsin Paşa'nın tespitleri de aynı doğrultudadır.

"Hünkâr, patlamanın şiddetli sarsıntısından ve havada uçuşan parçalardan önemli ve tehlikeli bir hadisenin meydana geldiğini anlamıştı. Hiç korku ve telaş eseri göstermedi. Arabasına atladı, dizginleri eline aldı. Doğruca Çit köşküne vardı.

Âdeti üzere elçileri kabul edip 20 dakika kadar gö-rüş-tü. Elçiler, hünkârı sakin halde bulduklarını tercü-man paşaya söylediler." Ermenice Arevelyan Mamul gazetesinde Padişah'ın bu tavrı ile ilgili *"Hakanımız bu iğrenç olay sırasında öylesine büyük bir metanet ve cesaret gösterdi ki, yalnız kendi tebaasını değil bütün dünyayı ken-disine hayran bıraktı. O soğukkanlılığını asla yitirmedi ve kutsal şahsını hiç düşünmeden, sadık tebaasına ve fedakâr ve cesur askerlerine bir fenalık gelmemesi için çareler dü-şündü"* deniliyordu.

Soruşturma Neticesi

Suikast düzenleyen Ermeni komitacıların bir kısmı, arabayı Yıldız Camii avlusuna yerleştirdikten hemen sonra, yurtdışına kaçmışlardı. Olay sonrası ise 17 kişi firar ederken bir o kadarı da tutuklanmıştır.

Eğer suikast başarılı olsaydı arkasından Beyoğlu'nda patlamalar birbirini takip edecekti. Çıkan kargaşayı dış güçlerin müdahalesi izleyecek, böylece hedefe ulaşılmış olacaktı. Ama o birkaç dakikalık gecikme planları suya düşürmüştü. Tedhişçilerin hesabı tutmamıştı.

Suikastın elebaşı Edward Jorris, karısı Anna'nın ak-sine kaçmayı başaramamıştı. Bir ABD'li suikastçı ile bir-likte yakalanmıştı.

21 Temmuz 1905'te Yıldız'da patlayan bomba konu-sunda, Padişah'a bini aşkın jurnal gönderildiği belirtil-miştir. Bu jurnallerin yaklaşık 100 kadarı Türkler, 100 kadarı Ermeniler, 3 tanesi Rumlar ve 11 tanesi de diğer yabancılar tarafından verildiği bilinmektedir.

Olay sonrası pek çok bomba ve çeşitli patlayıcı mad-de ele geçirildi. Soruşturmada Yıldız Yokuşu'nda bulu-nan tekerlek parçası ilk önemli ipucu oldu. Daha sonra parçalanmış arabanın enkazı arasında 11123 numarası ve Neseldorfer yazısı tespit edildi. Arabanın Viyana'daki yapımcıları ile temas kuruldu.

Derken birbiri ardına delillere ulaşıldı. Yakalanan Jorris ise, Belçika elçisinin huzurunda her şeyi itiraf ettiği gibi azmettirici Ermeni komitecilerin isimlerini de vermiştir. Buna ilave olarak Osmanlı Bankası ve Galata Köprüsü'nün dahi havaya uçurulmak istenildiğini itiraf etmiştir.

Suikastçı Devletin Ajanı Oluyor

Yukarıda da belirttiğimiz gibi suikastla alakalı olarak birçok Ermeni tutuklandı. Özellikle İzmir'deki yandaşları yakalandı ve İzmir'de de yapılması planlanan sabotajlar ortaya çıkarıldı. Ayrıca olayın ardından yapılan tahkikat, korkunç bir tabloyu ortaya çıkarmıştır. O da kiliselerin, birer cephanelik haline getirilmiş olduğu gerçeğidir.

Yine Abdülhamit'e yapılması tasarlanan üç suikast planı daha deşifre edildi. Yabancı devletlerin bütün baskılarına rağmen yakalanan teröristler yargılandı. Elebaşı Jorris idama mahkûm edildi.

O devirde Abdülhamit'in sürgün furyası, herkesin gözünü yıldırmıştı. Fakat kimseyi öldürtmek istemediği de malumdu. Abdülhamit canına kasteden Jorris'i de affetti. Hatta bu kadarla da kalmadı. Onu kendi hizmetine aldı.

Gerçekten de Jorris, Abdülhamit'le bilvasıta görüşmüş ve çok geçmeden de onun gizli ajanı olarak 500 altın harcırahla Avrupa'ya dönmüştür. Anlaşılan hayli de hizmet yapmıştır. Dünya tarihinde belki de ilk defa bir suikastçı, suikast düzenlediği kişi tarafından affedilmiş, üstüne üstlük işe alınarak ödüllendirilmiştir.

Rumeli'de İsyân Bayrağı Açıldı

Bu arada, İttihat ve Terakki'ci subaylardan Resneli Kolağası yani önyüzbaşı Niyazi yanına aldığı adamlarla birlikte Rumeli'de dağa çıkar. Abdülhamit'e hürriyet ilan edilinceye kadar silah bırakmayacaklarını bildirir. İsyân bayrağı açılmıştır.

Resneli Niyazi adı üzerinde Resne'de doğar. Manastır'da Askeri Rüştüyeyi ve İstanbul'da Harbiye'yi bitirdikten sonra gelir, memleketinde vazifeye başlar.

O yıllarda gençler arasında Abdülhamit düşmanlığı pek prim yapar. Ulu Hakan'a en ziyade onun açtığı okullarda, onun sağladığı imkânlarla okuyan talebeler karşı çıkar. Bayrak merasimlerinde "*padişahım çok yaşa*" yerine "*padişahım baş aşşa*" diye bağırmayı meziyet sanırlar. Niyazi de anafora kapılır, vaziyetten vazife çıkarmaya bakar.

Resneli iyi bir askerdir, bölgesindeki Bulgar komitacılarına nefes aldırılmaz. Yunan Harbi'nde bölüğüyle kendinden 5 kat kalabalık düşman birliğini esir almayı başarır ki henüz 24 yaşındadır. Bu muvaffakiyetin ardından İstanbul'a çağrılır. Ancak getirdiği esirler, çocuk yaştaki subaylara dağıtılınca pek kızar.

Niyazi düz düşünen bir taşra zabitidir, hayatında siyahlar beyazlar vardır, muhatapları ya dosttur ya da düşman. Saraydaki dengeleri bilmez, öğrenmeye de çalışmaz. Hâlbuki o tıfillar aşiret ve kabile reislerinin mahdumlarıdır, tabiri caizse veliahttırlar. Yarın memleketlerine (Güneydoğu'ya, Ortadoğu'ya) yollanacak ve ihtimal İstanbul'a dost kalacaklardır. Bu ince siyasetin içinde üç beş esirin, rütbenin, nişanın lafı bile olmaz.

Ancak Resneli küplere biner, "Vay biz dağlarda canımızı dişimize takarken, beyzadeler burada..."

Neyse onu da huzura alırlar, mülazım iken kolağası yapar, cebine sarı lira doldururlar. Hatta koca Sultan lütfeder, sarayda yaver olarak kalabileceğini açıklar. Niyazi'nin heyheyleleri üstündedir, bu zarif teklifi reddeder, Resne'ye döner.

Artık eskisi gibi faal de değildir, yeni vazifesi maşa başıdır. Zira vakti çok olmalıdır ki cemiyetçilik yapar. Malum kulüplere gire çıka bir haller olur ona, artık meşrutiyet kelimesini daha sık terennüme başlar. Meşrutiyet denenmiş bir şeydir aslında, bir meclis söz konusu olduğunda Batılı tazyikler artmakta ve nazırlıkları azınlıklar kapışmaktadırlar.

Resneli içten pazarlıklı değildir, bu yüzden en riskli eylemleri üstlenir, karartır gözünü, bizzat fedailik yapar. Gün gelir dağa çıkma kararı alır ki henüz dokuz aylık evlidir, bakmak zorunda olduğu kız kardeşleri vardır sonra. Arnavut asıllıdır, Bektaşî'dir, havalide çevresi geniştir.

Sultana muhalif isimlere ulaşmakta zorlanmaz. Bütün Rumeli'de bildiriler dağıtılır. Manastır sokaklarında afişler ve saraya telgraflar yağdırılır. Osmanlı'nın dağılmasının önüne geçmeyi, azınlıklara hak ve özgürlükler daha fazla verilirse olacağını düşünmekteydiler.

Türklerden, Arnavutlardan hatta Sırp, Bulgar, Ulah ve Rumlardan topladığı 160 adamıyla Manastır dağlarını mekân tutar.

Kışladaki silahları ve cephaneleri de yanına alır, kasadaki 550 sarı liraya el koyar.

Bu sırada Padişah güçleri ve İttihat ve Terakki arasındaki çatışmalar artmıştır. Şemsi Paşa öldürülür. Müşir Tatar Osman Paşa dağa kaldırılır. Rumeli, Paris'e kadar uzanan Türk hareketinin merkezi olmuştur.

Tam bu sırada, Makedonya ve Rumeli'de dağlarda hiç durmaksızın ayrılıkçı çetelerle savaşan Enver Paşa, arkadaşlarıyla birlikte dağlardaki isyancı İttihat ve Terakkici gruplara katılır. Enver Paşa özellikle gerilla savaşında uzmanlaşmıştır. Bölgedeki hemen bütün ulusların dilini konuşabilen bu genç adam, tarihin akışına Osmanlı'nın kaderini tersine çevirmeye çalışacaktır.

İlk zamanlar da Sultan, bu tuhaf direnişe bir mana veremez, ancak paşalar hop oturup, hop kalkarlar. Düşünün şimdi bir subay birliğindeki paraları ve silahları alıp dağa çıksa? Yöre halkını etrafına toplayıp tehditler savursa? Bahanesi daha fazla demokrasi, eşitlik her neyse artık ya da maaşına zam. Affedilecek cürüm müdür bu? Ne yapar yapar fitneyi sustururlar.

İşte o hesap. İstanbul'daki paşalar da "çiviye çivi söker" der, reylerini "üstüne gidilmesinden" yana kullanırlar.

Abdülhamit Han her zamanki gibi ihtiyatlıdır, başmabeyincisine “Niye telaşlanıyorsun canım” der, “dağdaysa dağda, eşkıya takibine çıkmış olamaz mı acaba?”

Abdülhamit Han büyütmez, bölge zordur, sıkıntılıdır zira. Neticede genç bir insan, asabı bozulmuş olabilir pekâlâ.

Halkın nabzını tutsun diye yine bir Arnavut olan Şemsi Paşa’yı Manastır’a yollar. Paşa o gün raporunu göndermiş, postaneden çıkmaktadır ki Mülazım Atıf (Cumhuriyet döneminde “Kamçıl” soyadını alacak, iki dönem mebus yapılacaktır.) tarafından şehit edilir. Üstelik suikastçı onca korumaya rağmen elini kolunu salıyarak kaçır.

Henüz bunun akisleri sürerken Selanik Merkez Komutanı Nâzım Bey saldırıya uğrar. Evet, o yaralanmasına rağmen yaşar ama Alay Müftüsü Mustafa Efendi kurtarılamaz. Müftü Efendi güpegündüz vurulmuştur, kollukçular seyrine bakar.

17 Temmuz’da Erkân-ı Harbiye (Genelkurmay) Mir-livası Osman Hidayet Paşa, subay ve erbaşlara nasihat vermektedir ki konuşurmazlar. İki bin kişinin önünde kurşun atar, ağır yaralarlar. 19 Temmuz’da Debre Valisi Hüsnü Bey şehit edilir ve işin çivisi çıkar.

Sultan 2. Abdülhamit bu defa Müşir Tatar Osman Paşa’yı havaliye gönderir, ancak isyancılar, 2 bin kişiyle gelip Resne’yi basar. Koca Mareşali yaralamakla kalmaz, ite kaka dağa kaldırır.

Zor günlerdir vesselam, Sultan kimi tutsa elinde kalır. Yolladığı subaylar karşı cenaha geçer, devlete meydan okurlar. Doğrusu İttihat ve Terakki’nin komitacılık-taki başarısı inkâr olunamaz. Düşünebiliyor musunuz, yöreye sevk edilen askerler daha İzmir’den gemiye binerken ablukaya alınır, yol boyu işlenip militanlaştırılırlar. Hâsılı isyan lodoslu havada çıkan orman yangınını andırır, bir anda Makedonya’yı sarar.

Abdülhamit Han gerginlikten hoşlanmaz, “İstediğiniz meşrutiyetse, alın hayrını görün” der, geri adım atar.

Resneli Niyazi bir anda “Hürriyet Kahramanı” olur. Uğruna şiirler yazılır, türküler yakılır. Boy boy kartları basılır, kurtarılan hürriyet dilberleri, kırılan zincirler filan...

Niyazi Bey dağda geçen günlerinde bir geyik yavrusu bulmuş ve özenle bakmıştır ona. Hayvanın kimyası bozulur, peşi sıra dolanmaya başlar. Örgüt kurmayları hadiseyi efsaneleştirir, hayvancağıza kutsallık yakıştırırlar. Zavallıya “Rehber-i hürriyet” gibi tumturaklı bir ad takar, geçerken selama dururlar.

Neyse zikrolunan geyik İstanbul’a getirilir, Gülhane Parkı’nda ziyaretçilerini ağırlar. Gazetelerde “Şehrimizi şereflendirdi” manşetleri... Akıllı uslu adamlar bile gelip bağlıklarını sunarlar.

O yıl doğan oğlan çocuklarına ekseri Enver ve Niyazi adı konur, kızlara ise Maral (geyik). Benzer isimler yüzünden nüfus memurları saç baş yolar. Said Nursi dahi tebrik için Selanik’e koşar, bıraktığı mektuba “Ey zamanın Rüstem-i Zal’i” gibi bir giriş yazar. İltifat, iltifat, iltifat... Genç isyancıyı yere göğe sığdıramaz.

Ve sloganlar: “Niyaziler, Enverler, hamiyetli askerler.” “Yaşasın meşrutiyet, hürriyet, uhuvvet ve müsavat” “İleri ileri. Arş arş arş.”

Ortalıkta Karikopoulo Efendi’nin Niyazi Bey uğruna bestelediği Neşide-i Hürriyet marşı çınlar. Doğrusu bu kadarını Resneli de beklemiyordur, şaşkınlığı uzun süre üzerinden atamaz. Gittiği her yerde kürsüler kuru-lur, alâyiş öyle güçlüdür ki kendi sesini duyamaz.

Resneli Niyazi istese çok yükselebilir, öyle ya Postacı Talat’ın Dâhiliye Vekili (bilahare başvekil) olduğu bir ülkede rahatlıkla vezirlik, nazırlık kapar. Teşkilatta sözü dinlenir, tahsilse tahsil, masonluksa masonluk, sonra Britanyalı dostlar...

Ancak İttihatçıların makam mevki hususunda ne kadar hırslı, ne kadar acımasız olduklarını bilir, ayaklarına dolanmaz. Resne’de de sultandır zaten, kahramanlığın tadını çıkarmaya bakar.

İşi gücü bırakıp Prespe Gölü'ne nazır bir saray yap-tırır. Zikrolunan binanın resmini Paris'ten gelen bir kartpostalda görmüştür, ustalar zemine taaa Konysko köyünden taşınan kayınları çakar, sağlam bir temel atarlar. Muhteşem bina Yunanistan ve İtalya'dan geti-rilen seçme malzemelerle tamamlanır. Peki para? Nema problema.

Genelde giriş kapısının üzerindeki balkonda otu-rur, keyifle kahvesini yudumlar. (Şu an "Dragi Tosiya" adıyla anılan saray Makedonlara hizmet sunar.)

Meşrutiyet ile birlikte bir taklitçilik furyasıdır başlar. (Kendi ifadesiyle) "Selma Hanım da Madam Anjel gibi sosyete salonlarında Fransız jönlerine kırt-mayı uygarlığın gereği sayar. Vals, dans, reverans..." Resneli'nin meşrutiyetten umduğu bu değildir, "bi-zar" olduğunu saklamaz. Hatıratında ısrarla inançlı bir insan olduğunu tekrarlar, gelgelelim hocalara da dokundurmadan duramaz. Zihinler karışıktır, ortalık toz duman.

Derken 31 Mart vakası patlar. Bu kez hedef büyük-tür: Abdülhamit Han.

Eğer Sultan istese bu düzensiz orduyu kırabilir, la-kin merhameti ağır basar, hadiseyi akışına bırakır, elini kana bulamaz.

Sultan 2. Abdülhamit, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çıkardığı ve tarihe 31 Mart Vakası diye geçen isyandan sonra tahttan indirilmiştir. Bu olayda ilginç olan bir şey şuydu: 31 Mart isyanını çıkaranlar ve kışkırtanlar İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları veya onların yönlendir-diği kimselerdi.

Daha sonra padişahın tahttan indirilmesine de yine bu cemiyet karar verdi ve bu kararında padişahı 31 Mart isyanına sebep olmakla suçladı. Yani kendi suçla-rını padişaha yükleyerek bunu onun tahttan indirilmesi için gerekçe olarak kullanmışlardı.

Padişaha "hal kararını" bildiren heyetin içinde bir tek Türk yoktu. Gürcü Arif Hikmet, Ermeni Aram Efen-

di, Arnavut Esad Toptani vardır... Ve bir de zamanında Teodor Herzl ile gelip, Filistin'de sembolik bir arazi için dudak uçuklatan paralar teklif eden Yahudi Emanuel Carasso.

Bilhassa Emanuel Karaso (Danonecilerin dedesi olur) pek mağrurdur, *"Filistin satılık değil, kanla aldık, kanla veririz"* sözüne muhatap olduğu günden beri bu anı beklemektedir. Halifenin azlinden büyük bir haz duyar.

Osmanlı ahalisini temsilen padişahın karşısına çıktığını iddia eden böyle bir heyette, ahalinin ana unsuru nu teşkil eden ve devletin yönetimini resmîyette elinde tutan önemli bir etnik unsuru temsil eden bir tek kişinin bulunmaması dikkat çekiciydi.

Padişah da bu durum karşısında şu ifadeyi kullanmıştı: *"Bir Türk padişahına, 33 sene bu makamda bulunmuş İslam halifesine hal' kararını bildirmek için bir Yahudi, bir Ermeni, bir Arnavut ve bir nankörden başkasını bulamadılar mı?"*

Ne yazık ki, Filistin topraklarının Yahudilere satılması için rüşvet teklifinde bulunduğu Sultân 2. Abdülhamit tarafından kovulan Yahudi Emanuel Karaso bu kez sultanın "hal kararı"nı tebliğ için onun karşısına çıkmıştı.

İşte bu ihanetin şartlarını hazırlayan teşkilat da Siyonistler tarafından mali destek yapılan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ydi. Bu arada İsrail'in ilk başbakanı Ben Gurion'un da 2. Abdülhamit döneminde İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okuduğunu ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bünyesinde padişah aleyhine çalışmalara katıldığını hatırlatalım. Ben Gurion Birinci Dünya Harbi'nin patlak vermesinden sonra Kudüs'e döndü.

Filistin'e Yahudi Göçü

İşte Siyonistlerin ve masonların Sultân 2. Abdülhamit'e derece düşman olmalarının en önemli sebeplerinden biri onun Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşmelerine engel olmasıydı.

2. Abdülhamit, Yahudilerin gizli yollardan gidip o topraklara yerleşmelerini engellemek için de çeşitli tedbirler almıştı. Bu tedbirlerden biri de Filistin topraklarındaki kutsal mekânları ziyaret etmek için oraya giren Yahudilerin pasaportlarının gümrük kapılarında alınması ve dönüşte iade edilmesi idi.

Yine Yahudilerin Filistin’de herhangi bir şekilde toprak satın almaları da yasaklanmıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin başını çeken Ahmet Rıza, Enver Paşa, Talat Bey ve Nâzım Bey, Filistin’e Yahudi göçünün Osmanlı Devleti’ne yarar sağlayacağını iddia ediyorlardı. Oysa onların bu iddiaları mason localarından aldıkları telkinlere dayanıyordu.

Zaten Selanik’teki mason localarının temel hedeflerinden biri Filistin topraklarına Yahudilerin yerleştirilmesinin önündeki engelleri kaldırmaktı. En büyük engel ise Sultan 2. Abdülhamit’ti. O tahttan indirilince Yahudi göçünün önündeki bu en büyük engel kaldırılmış oldu.

Padişahlıktan hal edilen Abdülhamit Han tevekkül ehlidir, taç, taht kovalamaz ancak bu acemi ekibin devletin başına gâileler açmasından korkar. Neticede olan olur, İttihatçılar akla ziyan maceralara kalkar, 6 asırlık imparatorluğu hovardaca harcayacaklardır.

İttihat ve Terakki Cemiyeti, Sultan 2. Abdülhamit’i tahttan indirince yerine Sultan Reşat’ı getirdi. Sultan Reşat, İttihatçıların karşısında genellikle pasif kalmıştır. Dolayısıyla devlet yönetiminin iplerini onlar almış oldular. Onlar da Filistin topraklarına Yahudi göçünü kolaylaştırdılar.

İttihatçılar, 2. Abdülhamit’in yabancıların Filistin’den arazi almalarını yasaklayan kanunlarını uygulamadan kaldırarak, Yahudilerin Filistin dâhil memleketin her tarafından toprak satın almalarına imkân sağlayan kanunlar çıkardılar.

1909’da 2. Abdülhamit’in hal’inden sonra iktidara gelen hükümette birkaç Yahudi kökenli bakan bulun-

yordu. Bu konuda Encyclopedia Judaica'da şöyle denmektedir: *"1909 Jön Türkler İnkılâbından sonra iktidara gelen ilk hükümette, aralarında Baruchiah Russo ailesinin ahfadı (torunu) olan ve fırkanın liderlerinden biri olarak faaliyette bulunan Maliye Bakanı Cavit Bey'in de bulunduğu birkaç dönme mevcuttu."*

Siyonistlerin ve onların gizli kanadı durumundaki dönmelerin etkinliklerini gören ve Siyonizm tehlikesinin memleketi uçuruma doğru sürüklediğini fark eden Gümölcine mebusu İsmail Hakkı Bey, ittihatçılara karşı 21 Şubat 1910'da Ahali Fırkası'nı kurarak muhalefete başlamıştır. İsmail Hakkı Bey, Şubat 1911'de Meclisi Mebusan'da yaptığı bir konuşmada Siyonizm tehlikesine dikkat çekmiş ve Siyonistlerle ilişki içinde olan İttihatçıların memleketi Yahudilere sattıklarını dile getirmiştir.

Bu gerçeği dile getirenlerden biri de Beyrut mebusu Rıza Salih Bey'di. Rıza Salih Bey, İsmail Hakkı Bey'in ardından Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada şunları söylemişti:

"Yahudiler devletlere mahsus bayrak ve aralarında kullanılmak üzere pul çıkardılar ve para bastılar. Para ve bayrak için elimde şu anda vesika yok ise de pul örneğini Şükrü Bey göstermişti."

Museviler Filistin'de bin kuruş demeyin tarlayı elli kuruşa alıyorlar. Birçok araziye satın alıp koloniler haline getirmektedirler. İki yüz bin nüfusa yaklaştılar. Bu bölgenin ekonomisi tamamen ellerine geçmiştir."

Yahudilerin Filistin'de o zamanki nüfusları henüz iki yüz bine ulaşmamıştı. Ancak sanıyoruz Rıza Salih Bey bu sayıyı tahmini olarak söylemiştir. Önceleri İttihatçılarla birlikte olan ancak onların Siyonistlerle işbirliği içinde olduklarını yakınan görünce onlara karşı cephe alan Miralay (Albay) Sadık Bey de Siyonizm tehlikesine şu şekilde dikkat çekiyordu:

"Bugün Siyonistler nazarında Osmanlı Devleti'nin çökmesi, hiç değilse Kudüs'ün ve Filistin'in bizden kopması istenmektedir. Masonlar da onlarla beraberdir. Buralarda bir Yahudi hükümeti kurmak istiyorlar."

Miralay Sadık Bey bu uyarıyı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kongresine sunduğu bir raporda yapmıştı. Fakat İttihatçılar onun raporunu derhal ortadan kaldırmış ve kendisini de istenmeyen adam ilan etmişlerdir.

Bütün bu bilgiler İttihatçıların, Osmanlı Devleti'nde ipleri ellerine almalarından ve Sultan II. Abdülhamit'i bertaraf etmelerinden sonra Filistin'e Yahudi göçünün kolaylaştırıldığını gözler önüne sermektedir.

"Muharref Tevrat'ta Yahudi ırkının dünya milletlerine yapması emredilen vahşet ve katliam şekilleri ayrıntılı bir şekilde belirtilirken, gizli, dikkat çekmeyecek yöntemler de-taylı olarak anlatılmış çeşitli yollar gösterilmiştir.

Bu yöntemler uygulandığında, milletler içten çökertilecek, ne hedef alınan milletler bunu fark edebilecek, ne de olayların arkasında bir Yahudinin ismi duyulacaktır. Yalnız kendi ritüellerinde Yahudilikle ilişkileri anlaşılan Masonluk Tevrat'ın telkinlerini aynen benimseyen, Yahudiliğin işte bu gizli kollarından biridir."

Vatan ve Hürriyet

2. Abdülhamit'i hal eden ve yıllardan beri Osmanlı'nın elinde bulundurduğu topraklarda, Yahudi devleti kurma arzusundaki grupların, Suriye ve Filistin'de yaşayan halkı Osmanlı'ya karşı ayaklandırma ve isyan ettirme oyunları, ileri de yeni bir devletin kuruluşunda önayak olacak olan Mustafa Kemal'de farkındaydı. Siyonist ajanlara göre bu genç Türk subayının derhal ortadan kaldırılması gerekiyordu.

Suriye'de bir suikast girişimini atlatan ve idarenin acizliği ile yolsuzluğunu gören Mustafa Kemal mevcut rejime karşı mücadele için gizli bir teşkilat oluşturdu (Ekim 1905). Bu kuruluşu "*Vatan ve Hürriyet*" ismi verilmiştir. Beyrut'ta görevli Ali Fuat cemiyetin Beyrut şubesini oluşturur.

Suriye'de yaklaşık 3,5 yıl süren ikameti sonunda ordunun yetersizliği, ülkenin fena yönetilmesi karşısında, hürriyetçi fikirleri keskinleşen Mustafa Kemal, derneği en kolay gelişebileceği yer olduğuna inandığı Makedonya'da geliştirmek ister. Arkadaşı olan, ordu komutanı Hakkı Paşa'nın oğlunun yardımı ile bir izin kâğıdı temin eder. İskenderiye ve Pire üzerinden Selanik'e geri döner.

Oradaki arkadaşlarının yardımıyla göze batmadan karaya çıkar ve annesine kavuşur. Hemen çalışmalara başlayan Mustafa Kemal, sonuç almak için zamana ihtiyaç olduğunu görür. Öğrencilik yıllarında kendisini takdir eden Kurmay Albay Hasan Bey'in dolaylı yardımıyla 4 aylık bir sağlık raporu alır.

Bu sayede eski arkadaşları Ömer Naci, Hüsrev Sami ve Hakkı Baha ile buluşur. Onların aracılığı ile Selanik Öğretmen Okulu Müdürü Hoca Mahir ve Selanik Askeri Rüstiyesi Müdürü Bursalı Tahir'i de içine alan "*Vatan ve Hürriyet*" cemiyetini oluşturur.

Kendisinin 1906 Nisan'ında kurduğu "*Vatan ve Hürriyet*"'in Selanik şubesi aradan geçen zaman içinde yeniden oluşarak 27 Eylül 1907'de Paris'teki İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birleşmiş ve onun adını almıştır.

Mustafa Kemal de bu cemiyete 29 Ekim 1907'de katılır. Ancak cemiyete katılımı bazı grupların işine gelmez. Selanik'te yerleşmiş olan Siyonistler ve mason teşkilatı, bu oyunbozan genç subayın ileride başlarına çok işler açacağından emindiler. Her ne sebep olursa olsun, bu engelin temizlenmesi gerekiyordu.

Meşrutiyet'in ilanından sonra, Mustafa Kemal ile cemiyetin yöneticileri arasında gerginlik çoğalmıştır. Mustafa Kemal ordunun politika dışında tutulmasını, cemiyetin gizli komite olmaktan çıkarılıp parti olarak örgütlenmesini, yurttaki köklü ve programlı bir değişiklik yapılmasını istemektedir.

Onun düşüncelerini pervasızca açıklaması, karşı düşünceleri sert bir üslupla eleştirmesi, cemiyetin etkin

üyeleri arasında hoş karşılanmıyordu. Meşrutiyet'in ilanını takip eden günlerde Mustafa Kemal'in eleştirilerinden rahatsız olan cemiyetin ileri gelenleri, onu Trablusgarp'a gönderme kararı alırlar.

Selanik Kaynıyor

Balkan savaşları sırasında adından sık sık bahsedeceğimiz Enver Paşa'dan önce ileri de aralarında tatlı bir rekabet olacak olan diğer bir hürriyet kahramanına gözlerimizi çevirelim, yani Mustafa Kemal'e:

Bu hürriyet kahramanlarından ikisinin de hedefleri ve amaçları aynıdır: Tarihten silinmek istenen Osmanlı İmparatorluğu'nun küllerinden yeni bir Türk devleti yaratmak.

Osmanlı'nın can çektiği o buhran dolu yıllarda, Mustafa Kemal 1901 yılında Harbiye'nin üçüncü sınıfındadır. Derslerin yanında siyasi konulara eğilenlerin, hürriyetten bahsedenlerin, yurt sorunlarını tartışan ve bunlara çare arayanların başında gelmektedir. Gazetelerin, şiddetli sansür sebebiyle, memleketi güllük gülistanlık göstermelerine rağmen devamlı kötüye giden durum birçok habercilerle kulaktan kulağa yayılır.

Bu haberler, harbiye öğrencilerine de ulaşır. Mustafa Kemal'e göre, durumu düzeltmek isteyenler önce teşkilatlanmalıdır. Bu teşkilatlanmayı ise memleket içinde ancak genç subaylar yapabilir. Son sınıfın mevcudu 500'e yakındır.

Bunların ancak çok küçük bir kısmı kurmay sınıflarına devam edebilecektir. Büyük kısmı ise teğmen olarak, muhtelif kıtalara giderek hemen görev alacaktır. Gizli teşkilatlanma hususunda fikirleri gelişen Mustafa Kemal arkadaşı Ali Fuat'a şunları söyler:

"Bu arkadaşlar Erkânıharp olamayacaklar. Fakat bizlere nazaran daha avantajlı durumda bulundukları da muhakkak. Çünkü bizden önce ordu saflarına katılacaklar;

eğer Rumeli'ye giderlerse, Erkânıharp çıktığımız zaman bizim için bir zemin ve fırsat hazırlamış olacaklardır."

Mustafa Kemal yılsonunda kıtalara dağılacak olan gençler arasında emniyet ettikleri ile görüşür ve bunlara, gittikleri yerlerde teşkilat kurmaları için telkinlerde bulunur. Bu arada teşkilatın ilk nüvesini de harbiye okulu içinde kurarlar. Bu gizli çalışmalarda Mustafa Kemal'e yardım edenler arasında Ali Fuat, İsmail Hakkı, Ömer Naci de vardır.

Mezuniyetinin ardından Selanik'e giden Mustafa Kemal, Abdülhamit idaresinin halktan gizlemeye çalıştığı olayları, burada rahatlıkla öğrenme imkânlarını da bulur. Osmanlı ülkesine dair haberler veren Avrupa gazeteleri Selanik'te kahvehanelerde serbestçe okunur.

Selanik dava vekillerinden Emanuel Karasu, bu durumu bir jurnalle Yıldız sarayına bildirir: *"Avrupa'da yayımlanan ve ahalinin fikrini bozacak mahiyette makaleleri ihtiva eden gazeteler kahvehanelerde serbestçe okunmaktadır. Polis, buna mani olmak için hiçbir tedbir almamaktadır."*

Paris'in Le Matin gazetesinde, *"Sultan Mecid Hafidleri"* tarafından ve *"Osmanlı ahalisine bir davet"* başlıklı bir yazı yayımlandığını, halkı isyana çağıran, padişah için ağza alınmayacak hezeyanlarla dolu bu makalenin de Selanik'in Orfeon kıraathanesinde birçok kimse tarafından okunduğunun da görüldüğünü bildirir.

Bahsi geçen yazı, Damat Mahmut Paşa ile birlikte Türkiye'den firar eden iki oğlu Sabahattin ile Lütfullah'ın Mısır'da yayımladıkları beyannamedir. Mustafa Kemal bahar ayında İstanbul'a dönerken Selanik'ten ve muhitinden yeni fikirler ve bilhassa yurdun durumu hakkında yeni bilgiler de getirir.

Osmanlı Hasta Adam

Aslında Mustafa Kemal, uzun zamandan beridir tasarladığı Türk unsuruna dayalı bir ihtilale, bu topraklarda yaşayan halkın toptan destek vermesinin imkânsız

olduğunu görüyordu; bu coğrafyadaki tüm hareketler, subaylar arasında kalmaya mahkûmdu. İhtilal için en uygun ortamın Makedonya'da olduğuna bir kere daha inanmaya başlamıştı.

Makedonya, imparatorluğun Batı'ya, Batı düşüncesine açılan kapısıydı. Yeni düşüncelerin cesurca tartışılabilirdiği oldukça özgür bir yerdi. En önemlisi azınlıkların ayrılıkçı hareketleri Makedonya'daki Türkler arasında milliyetçiliğin güçlenmesine neden oluyordu.

Milliyetçilik, Makedonya'da sadece genç subaylar ve vatansever aydınlar arasında değil, sıradan halk arasında da yayılıyordu. Ayrıca merkezin baskısından uzak olması, ihtilalci fikirlerin rahatlıkla seslendirilebileceği bir ortam yaratıyordu. Tek tehlike, Abdülhamit'in, karıda yürüyüp izini belli etmeyen jurnalcileri idi.

Mustafa Kemal, Harp Akademisi yıllarından itibaren hep Makedonya'ya gitmek istemiş; fakat bazı aksiliklerden dolayı, bu hareketsiz Arap topraklarına mahkûm olmuştu. Fakat artık vakit gelmişti. Ne yapıp edip mutlaka Makedonya'ya, Selanik'e gitmeliydi.

Mustafa Kemal, Suriye'den gizlice Selanik'e döndüğü sıralarda Balkan Yarımadası, Osmanlılarla müstakil devletler arasında bölünmüş bir vaziyette idi. Bosna-Hersek vilayeti fiilen Avusturyalıların işgali altındaydı.

Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ, Sırbistan arasında, çok elverişsiz, savunulması adeta imkânsız görülen Osmanlı vilayetlerinde ise Türklerle Arnavutlar, Sırp-lar, Bulgarlar, Rumlar, Ulahlar karışık bir halde yaşıyorlardı. Arnavutlar esaslı isyanlar arifesinde idiler.

Kısacası Avrupa Türkiye'si durulmamıştı. Yeni hadiselerle gebeydi. İdareimizdeki ırkların, milliyetlerin mücadeleleri devam ediyordu. Her yer çetelerle doluydu. Bu çeteler zaman zaman ve en vahşi eşkıya gibi zulüm yapmakla beraber, aslında istiklal davası güdüyorlardı. Bu mücadele her azınlığın çeşitli teşekküller tarafından yürütülüyordu.

Fakat bu önder teşekküller arasında Makedonya komitesi, hareketinin yankılarını bütün dünyaya duyurabilen teşkilatlı, cüretli, aydın önderlere malikti. Devlet içinde devlet denecek kadar güçlü bir teşekküldü. Gayesi Bulgar azınlığı adına Makedonya'nın muhtariyeti ve aslında Bulgaristan'a ilhakı idi.

Dünya siyasi edebiyatına da, Şark meselesi hâkimdi. Bu da Türkiye'nin taksimi meselesi demekti. Türkiye için "*Hasta Adam*" sözü artık yerleşmişti. Bu söz, Rus Çarı I. Nikola'nındır. Bu Çar Balkanlar'ın koruyucusu geçiniyor, Demir Çar adıyla tanınıyordu.

Petersburg sarayındaki bir baloda İngiliz sefiri Sir Hamilton Seymur'u bir tarafa çekerek ona şunları söylemişti: "*Türkiye buhranlı bir devrededir. İşte kollarımızın üstünde hasta, ziyadesiyle hasta bir adam bulunuyor. Bu hasta adam, kolumuzdan kurtulacak olursa, bizim için büyük felaket olur.*"

Ondan sonra "*Hasta Adam*" sözü, Türkiye için siyasi bir ifade olarak yerleşti. Genç Türkler hareketinin gelişmesinde bu tabir, uyarıcı bir manada daima kullanıldı.

Selanik Neden Önemli

Mustafa Kemal, hayatını ilk defa Vatan gazetesi başyazarına anlatırken Suriye'deki faaliyetleri ile Selanik seyahati hakkında şunları söylemiştir:

"...Hürriyet Cemiyeti namında bir cemiyet vücuda getirdik. Bunu genişletmek için aldığımız tedbirler meyanında benim muhtelif sınıfu askeriyede staj yapmak bahanesiyle Beyrut Yafa ve Kudüs'e gitmem vardı. Böylece hareket ettim. İsimlerini saydığım yerlerde teşkilat yapıldı.

Yafa'da daha fazlaca kaldım. Oradaki teşkilat daha kuvvetli oldu. Fakat Suriye'de arzu ettiğimiz derecede işi öldürmek gayri mümkün görünüyordu. Bende işin Makedonya'da daha seri gideceği kanaati vardı. Oraya gitmek için çare düşünmekte idim.

“Neyfe dair hakkımda çıkan iradede (vesait-i sehile ile memleketine gidemeyecek bir yere gönderilmesi) kaydı vardı. Bu itibarla Makedonya’ya gitmek müşküldü. O sırada bir yanlışlık mahsulü olduğuna şüphe olmayan bir mezuniyet tezkeresi elime geçti.

Buna yanlışlık denebilir. Fakat bu yanlışlık şurada burada çalışan komite erkânının netice-i mesaisi (Çalışmaların sonucu) olarak icat edilmişti.

Bu tezkereye nazaran mezunen İzmir’e gidebilecektim. İşin içinde bir yanlışlık olduğunun meydana çıkacağını takdir ediyordum fakat o sırada Selanik’te topçu müfettişi bulunan Şükrü Paşa’nın gayet vatanperver bir zat olduğunu hikâye ediyorlardı. Kendisine bir mektup yazdım. Kendimi ve maksadımı az çok açıkça anlattım.

Bu maksatların seri surette yapılması Makedonya’ya gitmeme bağlı idi. Kendi evsafı hakkında duyduğum şeyler doğru ise yardım etmesini rica ettim. Doğrudan doğruya cevap vermedi. Fakat ne şekilde olursa olsun kendiliğimden Selanik’e gidersem işi temin edeceğini bilvasıta bildirdi.

Tezkereyi cebimize koyduk. Makedonya’ya gitmek üzere hareket ettim. Fakat hareketi müteakip meselenin meydana çıkması ihtimaline karşı izimi kaybettirmek için evvela Mısır’a, sonra Yunanistan’a gittim.

Şayet bir malumat olursa oralardan geçerken Yafa’dan bildireceklerdi. Hiçbir şey yazmadılar. Kılık değiştirerek Selanik’e girdim. Bir gece Şükrü Paşa’yı gördüm. Benimle temastan ürküyordu.

Ben ciddi bir dayanma noktası bulmaksızın dört ay kadar Selanik’te kaldım. Bu sırada mektep müdürü Tahir Bey, Hoca İsmail Efendi, Ömer Naci Bey, Hüsrev Sami, Hakkı Baha gibi arkadaşlara maksatlarımı anlattım. Hürriyet Cemiyeti’nin bir şubesini tesis ettim.”

Masonlara Karşı Yeni Cemiyet

Öte yanda, Selanik mason locasının hedefindeki Mustafa Kemal bir taraftan suikastlardan kurtulmaya

çalışırken diğer taraftan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin içinde yuvalanmış olan masonları etkisiz hale getirmeye çalışıyordu.

Bu dönemi anılarında anlatan Salih Bozok'un, Mustafa Kemal'in sadece ve açıktan açığa sert eleştirilerle yetinmediği orduyu gençleştirmek ve kumandanlıkları aciz ellerinden kurtarmak orduya ilim ve sanat aşkını aşılama, özetle orduyu modernleştirmek gayesiyle gizli bir cemiyet teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Amaç cemiyetin örgütü aracılığıyla fikirlerini yaymak, bir defa bu kanaatlerini kabul ettirdikten sonra, duruma göre harekete geçmektir. Cemiyetin ilk idare heyetinde de Nuri (Conker), Fuat (Bulca), Rasim, Mahmut (Soydan), Topçu Hamdi Beyler görevliydi.

Cemiyet henüz örgütlenme safhasındayken Mustafa Kemal, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından acele olarak İstanbul'a çağrılır. Anlaşıldığına göre Mustafa Kemal'in Selanik'teki askeri birlikler üzerindeki etkileri ve faaliyeti bazılarını ürkütmüş ve yapılan ihbar üzerine Mustafa Kemal acele İstanbul'a çağırılmıştır.

Onu önce geçici olarak Trablusgarp Tümeni Kurmay Başkanlığı'na atarlar. Bu atamanın bir sürgün havası taşıdığı açıktır. Ancak İtalya Osmanlı Devleti'ne 29 Eylül'de harp ilan etmiştir. Onun Trablus'a hareketi önce durdurulur ve I. şubede görevlendirilir, sonra tekrar Trablusgarp tümeninde görevlendirilir.

Bu kadar ön bilgilerden sonra bu açıklamalara burada bir nokta koyalım ve biz Balkanlar'a dönelim.

Balkan Savaşlarına Doğru

Padişahlıktan hal edilip Selanik'e sürgüne yollanan Abdülhamit'in korktuğu olaylar ardı ardına patlamaya başlar. Osmanlı halklarına özgürlük getirmek isteyenlerin ilk hataları Balkan halklarının arasındaki ihtilafları giderir, Rumu, Bulgarı, Sırpı kucaklaştırırlar. Lakin karşılarında güçlü bir Hristiyan ittifakı bulunca pek şaşarlar. Düşman birleştirmek. Böyle çocukça bir hata olabilir mi? Gafletin de ötesinde ihanet kokar.

İşte biz de bu gaflet ve ihanetin içine adım adım girmeye çalışalım.

Aslında 1789 Fransız İhtilali'nin dünyaya yaydığı milliyetçilik akımı neticesinde imparatorluklar dâhilinde bulunan milletler, bağımsızlık için harekete geçmişler ve bazı devletlerin destek ve yardımları ile ayaklanmışlardı.

Osmanlı tarihinde 19. yüzyıl bu tür ayaklanmalar dönemidir. Balkan Yarımadası'nda çok çeşitli milletler yaşadığı için milliyetçi ayaklanmalar en fazla burada görülüyordu.

Balkanlar'da çıkan ayaklanmaları daha çok 17. yüzyılda gelişmeye başlayan ve en büyük amacı Baltık Denizi'ne ve özellikle Akdeniz'e çıkmak olan Rusya kış-

kırtıyordu. Akdeniz'e inmek için önce Karadeniz'i daha sonra İstanbul Boğazı'nı ve Çanakkale Boğazı'nı ele geçirmesi gerekiyordu.

İşin gerçeği Berlin Antlaşması (1878) Rumeli topraklarının büyük bir kısmını Osmanlı Devleti'nden kopardığı halde bu topraklar üzerindeki taksim mücadelesini durduramamış, aksine daha da şiddetlendirmiştir.

Aslında Balkan Devletleri'nin kendi aralarında da Osmanlı Devleti'ne karşı birleşmelerini önleyen bir takım meseleler vardı. Bunların başında, Bulgar kilisesinin Rum-Ortodoks kilisesinden ayrıldığı tarihten beri Makedonya'da birçok kilise ve mektebin kime ait olduğu meselesinden doğan "*kiliseler meselesi*" geliyordu.

Ayrıca Sırbistan, Bulgaristan'a bırakılan Makedonya'da hak iddia ettiği gibi, Yunanistan'da kuzeye doğru genişlemeye çalışıyordu.

Peki, herkesin topraklarında hak iddia ettiği Makedonya hakkında ne kadar bilgimiz var? Bunun cevabını kısaca özet halinde verecek olursak şöyle:

Gözler Makedonya Topraklarında

Osmanlı'nın daha İstanbul'u fethetmeden akın üzerine akınlar yaptığı Balkanlar'da 1389'da önce Sırbistan'ın Osmanlı hâkimiyeti altına girmesinden sonra Makedonya da Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. 19'uncu yüzyılın ortalarına kadar Makedonya'da durum istikrarlı bir şekilde devam etti.

19'uncu yüzyılın ortalarında, Avrupalı coğrafyacılar, Makedonya'nın sınırlarını şu şekilde tanımlıyorlardı: "Kuzeyde Sar Planina, güneyde Olimpos ve Pindus, doğuda Rodop, batıda Ohri Gölü: Yaklaşık iki milyon kişinin barındığı topraklar, Selanik ve Manastır eyaletlerini, 1877'de kurulan Kosova eyaletinin bir bölümünü ve Selfice özerk sancağını oluşturuyordu." Ancak Os-

manlı yönetimi “Makedonya” terimini resmen kullanmaktan kaçınarak, bölgeyi “*Vilayet-i Selase*” (Üç Vilayet) olarak isimlendirmiştir.

Makedonya, stratejik öneminden dolayı, 19’uncu yüzyılın ortalarından itibaren özellikle komşularının dikkatini çekmeye başladı. Gerçekten stratejik açıdan oldukça önemli olan bu bölge, Tuna Nehri’ni Ege Denizi’ne bağlayan Vardar Ovası ile yine Ege Denizi ile Sofya’yı bağlayan Struma Ovası’na sahipti.

Ayrıca, Ohri, Manastır ve Florina aracılığı ile Adriyatik’i Ege Denizi’ne bağlayan büyük Egnatia Yolu da bu bölge içindeydi. Selanik’e gelince, bütün yolların birleştiği büyük bir limandı ve Osmanlı Devleti’nin ikinci, Tuna Nehri’nin güneyinde kalan Balkanlar’ın ise üçüncü büyük şehriydi. Bölge içinde böylesine avantajlara sahip bir yörenin Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan gibi yayılma emelleri olan ülkelerin dikkatini çekmesi gayet normaldi.

1870’lerden sonra yoğunluk kazanan Makedonya sorununun temelinde, Ayastefanos Antlaşması ile Bulgaristan’a verilen bu toprakların Berlin Antlaşması’nda tekrar Osmanlı Devleti’ne iadesi ve Hristiyanlar lehine olmak üzere bölge içinde Avrupalı devletlerin denetiminde reformlar yapılması yolunda alınan kararlar yatmaktadır.

Berlin Antlaşması’ndan sonra hayal kırıklığına uğrayan Bulgaristan, kendisine ait olduğuna inandığı toprakları yeniden elde etmek için Makedonya üzerinde yayılmacı bir politika izlemeye başladı. Bunu yaparken iki yol takip etmiştir:

Birinci olarak, bölge içinde Bulgar kilisesinin faaliyetlerini artırmış, ikinci olarak ise, halkın genel bir isyana hazırlanması için devrimci çeteler oluşturmuştur. Bulgar destekli çete faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasına zemin hazırlayan olay, 1885 yılında Doğu Rumeli’nin Bulgaristan ile birleşmesidir.

Bu olaydan sonra, bölgenin Bulgar denetimine girmesinden endişelenen diğer Balkan devletleri ve özellikle Yunanistan, Makedonya'daki faaliyetlerini arttırmıştır.

1893 yılında Bulgaristan destekli "*Makedonya İç Devrim Örgütü*"nın kurulması, Makedonya içindeki karışıklıkların başlamasında etkili olmuştur. Örgütün amacı, İmparatorluk içinde bütün Hristiyanlara "*kişisel güvenlik ve yönetimde adalet garantisi*" sağlamaktı; nihai amacı ise, bir Balkan federasyonu içinde Makedonya'nın özerk bir bölge olarak yer almasını gerçekleştirmektir.

Bundan başka Bulgarlar, Makedonya İç Devrim Örgütü'ne rakip başka örgütler de kurdurdular. Bunlardan en önemlisi, 1895 yılında Sofya'da kurulan "*Makedonya Dış Örgütü*"dür. Bu örgütün gizli amacı, Makedonya'nın Bulgar krallığına katılması idi.

1900'lü yılların başında bu örgütlerin aktif olarak eylemlere geçtiği görülmektedir. Özellikle Makedonya İç Devrim Örgütü'nün 2 Ağustos 1903 yılında başlattığı eylem, diğer bir deyişle darbe girişimi en önemli olanıdır. Darbenin hedefi, Manastır eyaletini tüm Osmanlı varlığından temizlemek ve sonra da bunu tüm Makedonya'ya yaymaktır.

Başlangıçta ayaklanma başarılı oldu ve "*Krusevo Cumhuriyeti*"ni kurdular. Fakat eylül ayının ortasında ayaklanma bastırıldı ve isyancılar Bulgaristan'a geçmek zorunda kaldılar.

Makedonya'da gelişen olaylar karşısında Avrupa devletleri, sürekli olarak Osmanlı Devleti'ni ıslahata zorlamışlar, hatta kendileri de "*Mürzsteg Tasarısı*" olarak adlandırılan bir plan hazırlamışlardır.

Bu planın ileride bölgeyi Bulgar, Yunan ve Sırp ulusal bölgelerine ayırmaya yönelik bir amaç edindiğini fark eden Osmanlı yönetimi ıslahatı, Avrupa devletlerini karıştırmak yerine kendisi düzenlemeye çalışmıştır.

Gerçekte, söz konusu dönem içinde Osmanlı yönetiminin belirgin bir Balkan politikası yoktu. Osmanlı'nın aldığı önlemler sadece savunma nitelikliydi.

Oysa bölgenin merkezinde yer alan Makedonya'nın Osmanlı Devleti için önemi büyüktü. Her şeyden önce, eğer Makedonya kaybedilirse, bölgedeki güçler dengesi Osmanlı aleyhine bozulacak ve elinde bulundurduğu stratejik avantajını yitirecekti.

Ayrıca, bölgede yaşayan Müslüman topluluğun sorunları ile karşı karşıya kalacaktı. Padişah ve yakın çevresi, sorunun Avrupalı devletlerin önerdiği şekilde reformlarla çözüleceğine inanmıyorlardı.

Makedonya'daki durum bir süre daha bu şekilde devam etmiştir. 1908 yılına gelindiğinde bölge üzerinde emelleri olan Balkan ülkelerinin desteklediği birçok ayrılıkçı örgüt kurulmuş ve bu örgütler Osmanlı yönetimine karşı faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Fitili Ateşleyen Avusturya Oldu

Sultan II. Abdülhamit, tahtta kaldığı sürece Balkan devletleri arasındaki bu anlaşmazlıkları körükleyerek onların Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak etmelerini önlemeye çalıştı. Fakat II. Meşrutiyetin ilanından sonra (24 Temmuz 1908) İttihat ve Yunan komiteleriyle işbirliği yapmasından dolayı çete hareketleri geçici olarak durdu.

Bunun üzerine Avrupa devletleri Makedonya ıslahatı üzerindeki kontrolün kaldırıldığını bildirdiler (3 Ekim 1908). İki gün sonra Avusturya, Berlin Antlaşması'ndan beri işgal ettiği Bosna-Hersek'i ilhak etti. Ardından Osmanlı Devleti'ne bağlı muhtar Bulgaristan prensliği istiklalini ilan etti (5 Ekim 1908). Ertesi günü de Girit, Yunanistan'a katıldığını açıkladı.

Osmanlı hükümetinin Yunanlılara karşı Sırbistan ve Bulgaristan'ı kazanmak için giriştiği faaliyetler bu

üç devletin ittifak etmesine engel olamadı. İttihat ve Terakki yönetimi, Balkan devletleri arasındaki anlaşmazlıkların en önemlisi olan kiliseler meselesini 3 Temmuz 1911'de çıkardığı bir kanunla halletti.

Bununla ihtilafı kilise ve mekteplerin nüfus nispetine göre aidiyeti tespit edilecekti. Böylece Balkan milletleri arasındaki en önemli mesele de halledilmiş ve bu milletlerin aralarında anlaşmaları kolaylaştırılmış oldu.

Osmanlı Devleti'nin iç ve dış gailelerle meşgul olduğu bir sırada Rusya, Balkan devletlerinin bir birlik içinde bulunmalarını engelleyen Türkiye'ye ait Makedonya'nın taksimi konusunu ele aldı.

Rusya'nın bu kışkırtmaları sonunda Osmanlı Devleti'ne ait toprakların taksimi esası üzerinde 13 Mart 1912'de Bulgaristan-Yunanistan, Ağustos 1912'de Karadağ-Bulgaristan ve 6 Ekim 1912'de de Karadağ-Sırbistan arasında ittifak anlaşmaları yapıldı.

Böylece 2. Abdülhamit'in büyük bir maharetle önlemeye çalıştığı Balkan İttifakı ortaya çıkmış oldu. Ardından da Balkanlar'da Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçme hazırlıkları tamamlanmış oldu.

Şimdi anladınız mı halklara özgürlük peşindekilerin gaflet ve ihaneti nasıl oluyormuş.

Hristiyanları Esaretten Kurtarmak

Bu bilgilerin ardından, Balkan Savaşları'nın nedenini araştıralım; Balkan Savaşları; Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne harp ilan etmesi ile başlamıştır... Bulgar Kralı Alman asıllı Ferdinand, *"Hristiyanları esaretten kurtarmak için Türklere harp açmak zorunda kaldıklarını"* söylemişti.

Bu sırada Türk ordusu subayları iki partiye ayrılmış durumdaydı. Hükümet ise Rusların Balkanlar'da savaşta müsaade etmeyeceği hususundaki yalan teminatına inanmıştı.

Nitekim Sofya elçiliğinden hariciye nazırı olan Asım Bey 15 Temmuz'da, Meclis-i Mebusan'da Balkanlar'da savaş ihtimalinin bulunmadığını iddia etmişti. Bunun üzerine Rumeli'deki en iyi 120 tabur asker terhis edildi. Balkan devletleri ittifaktan sonra Osmanlı Devleti'ne isteklerini bildirdiler.

Osmanlı Devleti isteklerini kabul etmeyince, 8 Ekim 1912'de Karadağ prensliği savaş ilan etti. Onu Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan takip etti. İkmal ve levazım teşkilatının bozulduğu Osmanlı ordusu seferberliğini çok geç yapabildi.

1912 yılı Ekim ayında Arnavutluk, Makedonya ve Trakya'da olmak üzere üç cephede başlayan savaşa Osmanlı ordusu büyük imkânsızlıklar içinde girdi. Harbin ilk aşamasında Rumeli'de Bulgarlara karşı savaşan "*Şark Ordusu*" ile Makedonya ve Arnavutluk'ta Sırp, Yunan ve Karadağlılara karşı savaşan "*Garp Ordusu*" adında iki ordu kuruldu.

Bulgaristan'a karşı çıkacak kuvvetler 5 kolordu halinde, Şark Ordusu namıyla toplandı ve Birinci Ferik Abdullah Paşa'nın kumandasına verildi. Edirne mevkiindeki bağımsız kuvvetler Şükrü Paşa'nın emrinde idi.

Yunanistan'a karşı Selanik'te bir kolordu ve Yan-ya Kalesi'ndeki kuvvetler bırakılmıştı. Sırbistan'a karşı Makedonya'yı Garp Ordusu kumandanı müstakbel sadrazam Birinci Ferik Ali Paşa savunmuştu.

Her iki ordunun seferberlik, ulaşım, sağlık, ikmal ve lojistik işleri mükemmel olarak tamamlanamadığından harbin başından itibaren iase sıkıntısı baş gösterdi. Başka birtakım faktörler de başarısızlıkta etkin rol oynadı. Mesela, cephedeki askeri düzen ve disiplin tam sağlanamadı.

Bunun başlıca sebeplerinden biri Meşrutiyetin ilanından itibaren bir kısım subayların siyasetle uğraşmalarıydı. Siyasi görüş ayrılıkları komutanlar arasında ikilik doğmasına ve ordunun temel esaslarından olan disiplinin bozulmasına yol açmıştı.

Savaşı idare kabiliyetinden mahrum Nâzım Paşa'nın hiçbir hazırlığı olmayan orduyu hemen Bulgarlara karşı taarruza geçirmesiyle hezimet başladı ve artık arkası alınamadı.

Bütün bu ve benzeri olumsuz faktörler sonucunda Osmanlı Şark Ordusu 23 Ekim 1912'de kendisinden sayıca üç kat daha fazla olan Bulgar ordusuna yenilerek Çatalca'ya çekildi.

6 Kasım'da Preveze'yi alan Yunanlılar, Veliâht Konsantin idaresindeki büyük kuvvetlerini Selanik üzerine gönderdiler. Selanik'i korumakla görevli jandarma paşası Tahsin Paşa, tek silah atmadan, muazzam kolordusunu bütün silahlarıyla beraber Yunanlılara teslim etti. Bütün Kuzey Arnavutluk da Sırp-Karadağlılar tarafından işgal edildi.

Garp Ordusu da Komonova'da Sırlara yenildi. Selanik'te ise Osmanlı kuvvetleri Yunanlılara mağlup oldu. Harbin başlamasından iki ay sonra Osmanlı ordusu dağılmış ve Avrupa'daki Osmanlı topraklarının neredeyse tamamı kaybedilmişti.

Bu arada barış görüşmeleri devam ederken İttihatçılar Enver Bey öncülüğünde Babıâli'yi basmışlar. Harbiye Nazırı ve Başkumandan Nâzım Paşa'yı öldürmüşler, Kamil Paşa'yı istifaya zorlayarak, Mahmut Şevket Paşa'nın Sadarete, Ahmet İzzet Paşa'nın da Başkumandan Vekâleti'ne gelmesini sağlamışlardır.

Bu sırada Selanik'te sürgün hayatı yaşayan II. Abdülhamit düşmanın ilerlemesi karşısında Selanik'in tehlikeye düşmesi üzerine 1 Kasım'da İstanbul'a nakledildi. Kendisine gazete verilmediği için Balkan Savaşı'nın çıktığından haberi dahi olmayan eski padişah, Balkan ittifakına ve Babıâli'nin böyle bir ittifaktan haberdar olmamasına hayret ederek kiliseler meselesini sordu. Hal edildiğini öğrenince de ittifakı tabii karşıladı.

Yeni kurulan Kamil Paşa kabinesi büyük devletlerden ateşkes için arabuluculuk etmelerini istedi. Görüş-

melerin devam ettiği bir sırada Balkan yenilgisini iç politika malzemesi yapan İttihat ve Terakki Fırkası kanlı bir darbe ile hükümeti ele geçirdi.

Darbe esnasında Mustafa Kemal, Bolayır'daki kordunun Hareket Şubesi Müdürü, Fethi Bey de Kurmay Başkanıdır. Darbeden önce Fethi Bey ve Mustafa Kemal'in fikirleri sorulmuştur. İttihatçı liderlerin toplantısına katılan Fethi, ihtilal metotlarına karşı çıkar. Meşrutî partiler gibi çalışalım der.

Ancak toplantıya katılmayan Enver Bey'in ertesi gün Talat Bey'i ikna etmesiyle darbe gerçekleşir. Bu olay Mustafa Kemal ile Fethi'yi öfkeliendirir ve Enver grubu ile ilişkilerinin iyice gerilmesine yol açar.

Ardından İttihatçıların işbaşına gelmeleriyle savaş yeniden başlar. Amaç Edirne'yi kurtarmak ve daha uygun şartlarda barış yapmaktır. Yapılan plana göre, Şarköy mıntikasına bir çıkarma yapılacak, aynı zamanda Bolayır Kolordusu da saldırıya geçecektir.

8 Şubat 1913 sabahı Fahri Paşa kumandasında Fethi Bey'in Kurmay Başkanı ve Mustafa Kemal'in Harekât Şubesi Başkanı olduğu kuvvetler şiddetle saldırıya geçerler. Ancak Şarköy çıkarmasını yapacak olan Hurşit Paşa kumandasında, Enver Bey'in Kurmay Başkanı olduğu kuvvetlerin harekâtı bir gün gecikmiş ve bu gecikme Gelibolu'dakilere zamanında haber verilmemiştir.

Dolayısıyla düşman karşısında yalnız kalan kordu ağır zayıt vererek Bolayır savunma hattına çekilir, Şarköy'e gecikmeli olarak yapılan çıkarma da haliyle başarısızlığa uğrar. Olay orduda ciddi bir kriz yaratır. Bir taraftan Bolayır Kolordusu Kumandanı Fahri Paşa ile Şarköy Çıkarma Kuvvetleri Kumandanı Hurşit Paşa, diğer taraftan Fethi Bey'le beraber olan Mustafa Kemal Bey'le Enver Bey arasında şiddetli bir anlaşmazlık çıkar.

Fethi Bey ile Mustafa Kemal, Başkumandan Vekili Ahmet İzzet Paşa'ya istifalarını sunarlar. Olay Mahmut Şevket Paşa'nın araya girmesiyle çözümlenir. Fethi Bey ile Enver Bey merkeze alınırlar. Mustafa Kemal de Gelibolu Kolordusu Kurmay Başkanlığı'na getirilir.

İdam Edilen Yahudiler

Tüm dikkatlerini, Mustafa Kemal'e yöneltmiş olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ndeki masonların karşısına bu sefer de, Şam Mutasarrıfı Hasan Rıza Paşa'nın oğlu olan Cevat Rıfat çıkar.

Dedesi Bosna-Hersek Beyi Hurşit Paşa'nın arzusuyla Kuleli Askeri Lisesi'ne giden ve 1912 yılında yirmi yaşındayken Harbiye'den mezun olan Cevat Rıfat, Osmanlı topraklarındaki Yahudilerin azraili olmuştu.

Şaşkınlık içinde kalan Yahudiler ve mason locaları bu belanın nerden ortaya çıktığını çözmeye çalışırken, kendisini bir anda Balkan Harbi içinde bulan ve Edirne muhasarası sırasında esir düşen, Sofya'da bir süre tutulan Cevat Rıfat daha sonra İstanbul'a dönse de, savaşlardan yakasını kurtaramayarak Osmanlı'nın kaderine ortak olmaya başlamıştı.

Arnavutluk harekâtı, Suriye, Filistin, Sina cephelelerine, Birinci ve İkinci Gazze meydan muharebelerine katılan Cevat Rıfat, özellikle Filistin'de Yahudileri tanıma fırsatı bulur. Cevat Rıfat, Filistin cephesinde vatani vazifesini yaparken orduyu geriden hançerleyen vatan haini Yahudilerle uğraşır.

Bu hainler, Osmanlı'nın sinisini açtığı Siyonistlerdir. Cevat Rıfat, 1909'dan sonra Filistin'e yerleşen Yahudi köylerinin yekûn olarak ordu aleyhine casusluk yaptığını amansız takiplerle ortaya çıkarır. Elebaşlarından iki yüz Yahudiye bizzat idam ettirerek bu cephede mukadder olan mağlubiyeti önler.

Komutanı olan Binbaşı Arif Bey'i sırf mason olduğu ve vatana ihanet ettiği düşüncesiyle kurşun yağmuruna tutar. Masonların ve Türkiye Yahudi cemaatinin düşmanlığını bu vesileyle kazanmış olur. Yüzbaşı Cevat Rıfat'ın idam cezası alması gerekirken, masonlara büyük nefret besleyen Mersinli Cemal Paşa onu kendine yaver yaparak taltif eder.

Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti aleyhine neticelenmesi üzerine Mersinli Cemal Paşa ile Konya'ya gelen Cevat Rıfat, Milli cephenin kurulmasını sağlar ve bu arada Isparta Demir alay ile Afyon'da Çelik alayın kuruluşlarına yardımcı olur.

2 Ekim 1918 günü Mersinli Cemal Paşa'nın Ferit Paşa kabinesini devirerek Harbiye Nazırı olmasıyla Harbiye Nezareti'ne yaver olur. Bu göreve gelir gelmez Cemal Paşa'nın da onayını alarak uzun zamandır içinde kalan bir ukdeyi gerçekleştirir. Gelin o dönemlerde yaşananları kendi ağzından dinleyelim:

Cephe Gerisindeki Subaylar

Ordunun her kademesinde İttihat ve Terakki'ye üye subaylar bulunmaktaydı. Bu subaylar etkin kademelerde bulunduklarından teşkilat içindeki tüm atamalar İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin talepleri doğrultusunda icra edilmekteydi. İkbâl peşinde olan kimi subaylar cemiyete üye olmak için can atarlardı. Bunların çoğu masonluk teşkilatına da intisap etmişlerdi.

Cephelerde birebir tehlikede olmamak için cemiyet mensubu subaylar hep cephe gerisindeki hizmetlere atanırlardı. Biz bir avuç vatanperver ve kahraman subayla ve bir bölük askerle Edirne'yi Bulgarlara karşı savunuyorduk. Son cephe biz kalmıştık.

Eğer biz de teslim olursak Edirne düşecekti. Soğuk havada, kısıtlı imkânlarla ve türlü fedakârlıklarla biz Edirne'yi savunurken, bir sabah kıyafet değiştirerek

Edirne'ye indim. Bir de ne göreyim. İttihat ve Terakki üyesi mason subaylar Edirne sokaklarında göğüslerini gere gere fiyakalı bir şekilde dolaşıyorlardı. Benim subay olduğumu anlayınca küçümser bir şekilde beni izlediler.

Kaderin cilvesine bak, biz dağda düşmanla savaşıyor, otların üzerinde uyuyorduk. Onlar ise temiz üniformalar, rahat yataklarda görev yapıyorlardı. Müteakip günlerde Edirne düştü. Ben Bulgar komutanıyla mütareke yaptım. O şekilde teslim olduk. Hepimiz esir edilerek gözaltına alındık.

Bize gelen hadise bu esaretten sonra yaşandı. Ellerimiz kelepçeli, hapishaneye giderken şahit olduk ki, bizim İttihatçı subaylar Bulgar komutanıyla kol kola girmiş, Edirne sokaklarında yürüyorlardı.

İşte bu hadiseden sonra İttihat ve Terakki'ye ve masonlara düşmanlığı pekişen Cevat Rıfat, Harekât Şubesine vazifelendirilince, cephe gerisine kaçan cemiyete bağlı bütün subayları teker teker tespit ederek sıcak çatışma noktalarına tayin ettirmişti. O zamanlar yakın bir akrabası ve orduda yüksek rütbeli bir mason olan bir zatın dikkatini çeker ve Cevat Rıfat hakkında bir kenara bir not düşerler.

İşte bunu takip eden günlerde, 161 günlük kahramanca bir savunmadan sonra Edirne Bulgarların eline geçmiş, 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması ile Midye – Enez Hattı'nın ötesi bütün Trakya ve Rumeli Balkanlılara terk edilmiştir.

Harbin bu ilk safhası, Balkan ittifakı yapan devletlerin Rumeli'nin büyük bölümünü ele geçirmesi ve Osmanlı Devleti ile söz konusu Balkan devletleri arasında anlaşmanın getirdiği olumsuz hava içinde, Sadrazam Mahmut Şevket Paşa öldürülmüş (11 Haziran 1913), bu vesile ile İttihat ve Terakki Partisi iktidara iyice yerleşmiştir.

Balkan Savaşları ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgede yaklaşık beş asır süren egemenliğini yitirmesi Türkler için büyük bir sarsıntı olmuştur. Söz konusu coğrafyanın tarihsel iddialar nedeniyle yeni kurulan ulus devletlerin paylaşım alanına dönüşmesi, bölgede istikrarsızlığın kaynağıdır.

İstanbul'da Yabancı Savaş Gemileri

Ekim ayının sonlarında İstanbul'da ve Osmanlı ülkesinde kargaşalık çıkacağı korkusu dolaşmakta ve büyükelçiler Osmanlı içişlerine öteden beri her sıkışık anda karışageldikleri için bu yolda alınması gereken önlemleri aralarında görüşmekte ve düşündüklerini Osmanlı hariciyesine bildirmektedirler.

Bunların başvurmaları ve dilek ve düşüncelerini kendisine bildirmeleri üzerine Hariciye Nezareti, 1 Ekim'de işi sadarete yazar ve büyükelçilerin dileklerini bildirir.

Bunun da etkisiyle olmalı Dâhiliye Nazırı'nın başkanlığında bir komisyon kurulur ve onun tasarısına göre 3 Kasım'da Meclisi Vükelâ birtakım kararlar alır:

- 1) Bulgar ilerlemesi dolayısıyla akın gibi İstanbul'a gelmiş olan göçmenlerin sağlık bakımından sıkı denetlenmesi.

Ve huzur ve refah bakımından:

- a) Kıpti göçmenlerin ellerine para verilerek Anadolu'ya yollanılması.
- b) Anadolu ve İstanbullulardan gönüllü olarak orduya girmiş olup şimdi İstanbul'a geri dönmüş olanlardan Anadolu'luların yerlerine geri gönderilmesi, İstanbullulardan olup işsiz güçsüzlere karşı serseri nizamnamesine göre davranılması.

- 2) Terkos suyunun her bakımdan korunması.

- 3) İstanbul'daki huzuru Muhafız Paşa sağlıyorsa da ona 2 taburun daha eklenmesi. Polis müdürü umumisinin ciheti askeriye ile ilgisi olmakla birlikte vilayete bağlanması.
- 4) Karışıklık çıkarsa yabancı elçilik, konsolosluk, banka, hastane ve mekteplerin korunması için önlemler alınması.
- 5) İstanbullular için olandan başka, Doğu Ordusu için İstanbul'da 100-200.000 okka ekmek yapıp yollanmaktadır, bunun belediyece sağlanması.

Bu arada Hintli Seyyit Ali, Londra Büyükelçiliği yolu ile göçmenler için 1800 (altın) lira verir.

İşbu kasım ayında Osmanlı Asya'sına karşı açgözlerin dikildiğini ve oralarda kargaşalık çıkararak yer kapmak düşünüldüğünü gösteren belirtiler ortaya çıkar.

28 Kasım'da Fransız büyükelçisi Grey'in bazı büyükelçilerine yolladığı bir genelgede şunlar da vardır:

Söylenildiğine göre, Arnavut olan eski Sadrazam Ferit Paşa, Hidiv'le şöyle bir anlaşma yapmış imiş:

Kendisi Babıâli ile anlaşarak özgür bir Arnavutluk'un başına geçecek ve Suriye'nin de Mısır'la birleşmesini ileri sürecek. Grey, bu son düşüncenin Babıâli'ce zor kabul edilebileceğini eklemektedir.

Bu ve buna benzer söylentiler üzerinde ortalıkta konuşula durulması ve İngiltere ile Almanya arasında bir yakınlaşma sözünün dolaşması Fransa'yı kuşkulandıracaktır.

İstanbul'da oldukça gerginlik vardır, "İttihat ve Terakki" hükümete karşı çalışmaktadır.

Büyük Devletlerin Savaş Gemilerinin Boğazlardan Girmesi

Ekim sonlarında ve kasım başlarında, İstanbul'da ve başka Osmanlı kentlerinde, ucu kendilerine ve çıkarlarına dokunacak kargaşalıklar olur düşüncesiyle büyük devletler, Osmanlı sularına savaş gemileri yollamak istegindedirler.

2 Kasım Alman Dışişleri Bakanlığı'nda, Dışişleri Bakanı Kiderlen - Vahter, Alman Deniz Genelkurmay Başkanı ve İngiliz ve Fransız büyükelçileri arasında bir toplantıda Osmanlı sularına yollanılacak olan gemilerin süvarileri, durum bunu gerektirirse, İstanbul'daki büyükelçiler yolu ile Boğaz'dan geçme iznini Babiâli'den isteyecekler.

4 Kasım'da Osmanlı hükümeti barış başlangıçları imzalanır imzalanmaz çekilmeleri şartıyla bu gemilerin İstanbul'a gelmelerine izin verir.

Daha sonra Bulgarlar İstanbul'a girecek olurlarsa Rusya'nın oraya bütün bir donanma göndermesi sorunu ortaya çıkınca bunu kendisine söyleyen ve ne yapacağını soran Fransız Büyükelçisi'ne Grey:

"İstanbul'da bir gemimiz var, belki üç tane daha Beşik'e göndereceğiz, İngilizleri kıyımdan korumak için ne kadar gemi yollamak gerekirse yollayacağız, ancak İstanbul'da bir deniz gösterisi yapmayacağız" der.

Grey'in, sözlerinin Rusya'ya muhalif görünmemesi için kullandığı konuşma biçimine rağmen, İngiliz gemilerinin Rus donanmasını İstanbul'da yalnız bırakmamak için yollanacağı ve kıyım sözünün bir bahane olduğu açık anlaşılmaktadır.

Şükrü Paşa ve Mülazım Sadık Bey

Ordunun içindeki hain mason subaylara karşın, cephelerde kahramanca savaşan Türk subayları da bu-

lunmaktaydı. Bunlardan 2 tanesi Edirne savunmasında görev alan Şükrü Paşa ve Mülazım Sadık Bey'di. Onların başından geçenleri de araştırmacı Vehpi Tülek'in kaleminden öğrenelim.

Bulgar orduları Edirne kapılarına dayanmıştı. 1912 senesinin Aralık ayı başları idi. Edirne Müstahkem Mevkii Kumandanı Şükrü Paşa:

Son kurşunu atmadan şehri düşmana teslim etmem, diyordu.

Bulgarlar tarafından kuşatılmış bulunan Edirne dışında bulunan ve şehirdeki karargâh ile irtibatı kesilmiş olan bir birliğe yeni bir talimat göndermek ihtiyacını duydu. Bu kolay bir iş değildi. Talimatı götürecek bir veya birkaç kişi, kuşatma hattını geçerken ölümle karşı karşıya gelebilirdi. Bu işe en uygun, Teğmen Sadık'tı.

Tehlikeli ve Şerefli Bir Vazife

Şükrü Paşa, Mülazım Sadık'ı makamına çağırdı ve bir baba şefkati ile elini omzuna koydu:

Oğlum, dedi, sana tehlikeli, fakat çok şerefli bir vazife vermek istiyorum. Senin gibi bir Türk evladının cesaret ve kahramanlığını arttıracak sözleri de fazla buluyorum. Ne dersin?

Sadık, hazır ol vaziyetinde duruyor, gözünü kırpmıyordu. Yalnız, bakışları o kadar tatlıydı ki, kendisine gösterilen güven ve teveccühten çok sevindiği derhal belli oluyordu.

Her tehlikeli vazife bana şeref verir Paşam. Hata bu, hayatım pahasına bile olsa.

Paşa sordu:

- Hayatım pahasına mı dediniz?

- Evet, Paşa hazretleri, hayatım pahasına bile olsa...

Şükrü Paşa, teğmenin bu mertçe sözlerden duyulanmış ve gözleri dolmuştu.

Öyle ise, dedi, kurmay başkanını gör, ondan lüzumlu talimatları al. Bu akşam hava karadıktan sonra yola çıkar-sın. Allah yardımcın olsun Sadık.

Görevini başarmıştı, ancak...

Teğmen Sadık topuklarını birbirine vurdu.

Başüstüne Paşam, diyerek geriye döndü, sert adımlarla kumandanın odasından çıktı...

Kısa bir zaman sonra Şükrü Paşa, yanında kurmay başkanı olduğu halde topçu mevzilerini teftiş ettikten sonra karargâha dönmüştü. Kendisine bir kurmay yüz-başı yaklaştı ve acı haberi verdi:

Teğmen Sadık şehit oldu Paşam.

Teğmen Sadık görevini başarmış, fakat geri döner-ken düşmanın bir yaylım ateşine maruz kalarak vurulmuştu.

Cavit Paşa ve Manalusa Tepesi

Balkan topraklarındaki cephenin en ileri ucunda Cavit Paşa kumandasındaki 21. Tümen, Kumanova'da, kendilerinden birkaç kat daha kalabalık Sırp, Karadağ ve Arnavut birlikleriyle girdiği muharebeyi kaybetmişti.

Cavit Paşa, fazla zayıat vermemek için, emrindeki üç bin kişilik kuvvetle Yanya'ya çekildi. Daha sonra Kolordu Kumandanı Esat Paşa'nın karargâhına gitti. Ona, küçük bir birlikle düşman kuvvetlerine baskın yapma fikrini açtı. Esat Paşa'nın bu teklife hayret ettiğini görünce şunları söyledi:

"Ben düşman kurşunundan korkacak adam değilim. Ben, silah arkadaşlarıma, herkese ve kılıca karşı borçluyum. Bozgunun lekesini silmek için bir şeyler yapmak mecburiyetindeyim. Paşam, şehit olursam, yerimi derhal Albay Hüsnü Bey alacaktır.

O da benimle geliyor. Şimdi senden bir ricam var. Harp bu, belki geri dönemem. Eğer bir gün benden bahsetmek lazım gelirse, 'Cavit vatan için ölmekten çekinmemiştir' de."

Şafakla beraber üç tabur Manalusa Tepesi'ne taarruza geçtiler. Daha önceden bu tepeyi savunurken, Yunan kuvvetleri tarafından mağlup edilen ve ricat etmekte olan az bir kuvvet de, Yanya Müstahkem Mevki Kurmay Başkanı Yüzbaşı Emin Bey tarafından durduruldu ve onlar da taarruz eden birliklere katıldılar.

Cavit Paşa askerin önünde vuruşuyor, onları bir an önce tepeye ulaştırmak için çalışıyordu. Anadolu'nun yiğit askerleri müthiş bir cesaretle atılırken, Cavit Paşa'nın kumanda eden sesi işitiliyordu:

Topçular, ateeş. Nişangâh sekiz yüz...

Yunanlılar püskürtüldü; ancak akşama doğru vaziyet lehimize dönmeye başladı. Fakat tam bu sırada Cavit Paşa, birliklerden biraz ayrıldığı ileri hatta kalbine isabet eden bir şarapnelle şehit oldu.

Albay Hüsnü Bey, kırık bir top arabasının üzerine sıçrayarak kumandayı eline aldı ve seslendi:

Her üç tabur. Benim kumandamdasınız.

Mehmetçikler, çok sevdikleri Cavit Paşa'nın şahade-tinden az sonra, ne pahasına olursa olsun onun emrini yerine getirmek azmiyle, şiddetli bir taarruz daha yaptılar ve Manalusa Tepesi üzerindeki kalabalık Yunan birliklerini püskürterek, Türk bayrağını tepeye diktiler.

Düşman Çatalca'ya Dayanmıştı

Bu kahramanlardan bir başkası da "93 Harbi" diye tarihlere geçen 1876-1877 Rus Harbi sonrasında Anadolu'ya gelmiş ve Bursa'ya yerleşen göçmen bir ailenin çocuğu olan Kamil Bey'di. Çocukluğunda itibaren iyi bir terbiye alan Kamil Efendi, askeri okulları bitirerek subay oldu. Osmanlı Devleti'ni idare edenlerin akıl almaz gafletleri sonucunda girilen Balkan Harbi'ne iştirak etti.

Edirne'nin düşmesi, Çatalca'ya kadar Bulgarların gelmesi sonucunda birliklerin geri çekilmesi esnasında genç bir subay olan Kamil Bey'in büyük hizmetleri görüldü.

İstanbul işgal tehlikesiyle karşı karşıyaydı... Çatalca yakınlarındaki köprü düşünce, düşman birliklerinin harekâtı kolaylaşacaktı. Bu sebepten o bölgeyi müdafaa eden komutan, bu köprünün tahrip edilmesi için gönüllü subay aradı...

Vatan sevgisi ve şehit olma arzusuyla yanan Kamil Efendi, bir arkadaşıyla beraber bu kutsal vazifeye talip oldu. Kumandanına çıkarak; *"Efendim, bu vazifeyi ben-denize verirsiniz hakkıyla ifa edeceğime inanıyorum. Eğer şehit düşersem, bu mektubumu da aileme vermenizi istirham ediyorum"* dedi. Bu onun son sözleri oldu...

Köprü havaya uçtu, ancak...

Tahrip kalıpları ve fedakâr bir arkadaşıyla hemen vazifeye koşan Kamil Efendi, köprüyü havaya uçurdu. Bu esnada, arkadaşıyla birlikte çok arzu ettikleri şehitliğe de ulaştılar.

Kamil Efendi şehit olduktan sonra, Hadımköy-Yasıören yolunun Akpınar mevkiinde, yolun sol tarafındaki bir tepe üzerine defnedildi. Bu tepe haritalarda da *"Şehit Kamil Tepesi"* olarak geçmektedir.

Bir Askerin Son Mektubu

Evlad-ı Fatihan torunları, dedelerinin mirasını korumaya çalışırken birer birer şehit olurken, ön cephe-deki askerlerden biri çatışmalar arasında annesine bir mektup yazar. Mektupta şu satırlar yazılıdır:

"Sevgili anacığım.

Ebediyen kaybolmuş bir evlat gibi, gönüllü olarak ikinci defa cepheye geldim. Fakat başım henüz omuzlarımın üzerindedir. Meydan savaşında şehit olan silah arkadaşlarımı düşündükçe pek mahzun oluyorum.

Fırka ve alay ile beraber hareket ettiğimiz zaman tahminen iki yüz kişiden meydana gelen bölüğümüzün, harbe girdikten sonra mevcudu ancak yirmi kişi kalabildi. Saadet ve bedbahtlığım bu bir avuç askere bağlıdır.

Niçin üzüleyim? İnsan ancak elli-altmış sene kadar yaşayabiliyor. Bu kadar kısa bir hayatı şimdi feda etmezsem belki bir daha bu güzel fırsatı bulamam. Mademki hepimiz öleceğiz; biraz erken veya biraz geç ölmekten ne çıkar?

Sağlam bir taş gibi hareketsiz kalmaktansa, mesrurane parçalanarak ezilmeyi tercih ederim. İster şarapnel parçası, ister bir süngü darbesi olsun. Her ne suretle olursa olsun yalnız bir defa öleceğim.

Sağımda arkadaşım şehit düştü, solumda subayımın kolları ve gövdesi parçalanıp dağıldı. İkisinin arasında bana hiçbir şey olmadı. Kendimi pek mahzun buluyorum. Şehitliğe imrendiğimden sağ kaldığıma üzüliyorum. Ecel henüz gelmedi, şu anda bütün gayretimi şehit arkadaşlarımla öcünü almak için sarf ediyorum.

Bulgar, hain ve gaddar bir düşmandır. Onu boğmak, mahvetmek için kalbim sabırsızlıktan parçalanıyor. Çünkü parlak kabiliyet ve şehitlik şerefinden henüz mahrum bulunuyorum.

Ben bir garip köylü çocuğuyum. Şehit olduktan sonra arkamdan bana dua edilecek ve rahmet okunacaktır. Bir saman yığını üstünde ve bir kulübenin saçağı altında öleceğime, savaş meydanında kahramanca dövüşerek şehit olmak daha iyi değil mi?"

Şehitliği çok arzulayan bu kahraman, mektubunu yazdıktan hemen sonra başına isabet eden bir düşman kurşunu ile şehit düşmüştür.

Şamar Oğlanı Arnavutluk

Arnavutluk, Balkan Savaşları sonucu bağımsızlığını kazanmış, ancak daha henüz kendi iç birliğini oluşturamadan Türkiye gibi kendisini savaşın ve işgal-

lerin ortasında bulmuştur. Balkan Savaşları esnasında Arnavutluk'un, Osmanlı Devleti ile arasındaki bağlantısı kesilmiş ve Sırp, Karadağ ve Yunan saldırılarına maruz kalmıştır.

Yıkılan Osmanlı Devleti içerisinde Arnavut milliyetçiliği de Türk milliyetçiliği gibi uyanmakta geç kalmıştır. Arnavut milliyetçiliğinin geç uyanmasında başkaca birçok sebebin yanı sıra, Arnavutların Osmanlı Devleti yönetimi ile bütünleşerek, kendilerini devletin aslî unsurlarından biri olarak görmeleri ve asker-sivil bürokratik kadrolar içerisinde kolayca yükselmeleri etkili olmuştur.

II. Abdülhamit dönemi uygulamalarına karşı olan çok sayıda Arnavut aydını, İttihat ve Terakki'nin içerisinde yer almış ve II. Meşrutiyet'in ilanı için çaba göstermiştir. Ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihatçıların merkezi yapıyı kuvvetlendirmeye çalışarak, Arnavutların beklediği kültürel ve siyasi haklar içeren özerkliği vermemelerinin yanı sıra Balkanlar'da Osmanlı Devleti aleyhine gelişen milliyetçilik akımı Arnavutları da olumsuz etkilemeye başlamıştır.

Gerek bu sebeplerle, gerekse de Osmanlı Devleti içinde karışıklık çıkarmak isteyen emperyalist devletlerin de tahrikleri sonucunda, bazı Arnavutlar, 31 Mart ayaklanmasını desteklemiştir. Bu Arnavutlardan birisi, aynı zamanda Prens Sabahattin yanlısı ve Ahrar Fırkası liderlerinden olan İsmail Kemal Bey'dir.

31 Mart destekçisi İsmail Kemal Bey liderliğinde başlayan Arnavut isyanı, 28 Kasım 1912 tarihinde Avlonya'da toplanan Arnavut Kongresi'nde alınan kararın gereğince Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi ile sonuçlanmıştır.

Batılı devletler de 1913 yılında Arnavutluk'un bağımsızlığını tanımışlardır. Bağımsızlığı tanınan Arnavutluk Devleti'nin başına altı aylık bir süre için de olsa Alman asıllı Prens Wied getirilmiştir.

Ancak Alman prens, Arnavutluk üzerinde otorite tesis edemediğinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştır. Prens ayrılmasını müteakiben, iç karışıklıklar devam ederken, I. Dünya Savaşı çıkmış ve Arnavutluk, İtalya, Fransa ve Avusturya tarafından işgal edilmiştir. Aynı dönemde Anadolu da İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın işgallerine maruz kalmış durumdadır.

Tarihten gelen yakınlığın ve aynı kaderi yaşamamanın bir sonucu olarak başlamış olan iki ülke arasındaki ilişkiler, Ahmet Zogu'nun krallığını ilan etmesiyle bozulmaya başlamıştır. Türkiye, bu rejim değişikliğini kabul etmediği için Arnavutlar resmi ilişkileri kesmiştir.

Balkan Paketi'ne Arnavutluk'un da davet edilmesiyle iki ülke arasındaki ilişkiler yeniden düzelmeye başlamışsa da, Ahmet Zogu'nun kız kardeşini II. Abdülhamit'in oğlu ile evlendirmesiyle geçici bir süre için de olsa düzelen ilişkiler yeniden bozulmuştur.

Türklere Karşı Savaşan Kıbrıslılar

Bu arada Balkan Savaşı'nın başlamasının ardından Kıbrıs Rumları Türklere karşı savaşmak amacıyla gemilere doluşarak Yunanistan'a gitmişlerdir.

Aslında bu savaş, Kıbrıs'ta Türklerin tedirginliğini, Rumların ise “*enosis*” beklentilerini artırmıştır. Savaş başladıktan sonra, binlerce Kıbrıslı Rum, Yunanistan'a giderek Türklere karşı savaşmıştır.

Nitekim İngiliz Yüksek Komiseri Goold Adams 26 Şubat 1914'te Sömürgeler Bakanlığı'na gönderdiği bir mektupta “*Balkan bunalımı*” süresince Kıbrıs'taki çok sayıda Rum'un Yunan ordusuna gönüllü olarak katılmak ve Türklere karşı savaşmak için Ada'dan ayrıldığını yazmıştır.

Ada'dan ayrılan bu Rumlardan biri de, 6 Aralık 1912'de Epir'de vurularak ölen Limasol Belediye Başkanı Hristoforos Sozos'tur.

Ayrıca Kıbrıs'ın önde gelen Rum politikacılarından Yoannis Kiriakidis ve Nikolaos Lanitis, üç yüz kişinin üzerindeki Rum gönüllünün Atina'ya geçmesine bizzat refakat etmişlerdir. Rum basınına göre, 1913 Şubat'ı itibarıyla, Kıbrıslı Rumlardan yaklaşık 2.500 kişi Yunan ordusunda görev almıştır.

I. Balkan Savaşı devam ederken Kıbrıslı Rumlar, Ada'da yaşayan Türkleri tahkir ve tahrik edici davranışlarını da artırmışlardır. Diğer taraftan Kıbrıs Rum liderleri I. Balkan Savaşı'nın yaratmış olduğu siyasi ortamı, "enosis" propagandası yapmak için iyi bir fırsat olarak görmüşlerdir.

Bunlardan Kıbrıs dışında "enosis" propagandası yapmakta olanlar, Ada'ya gönderdikleri yazılarda, savaş sonunda Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edileceği iddiasını ileri sürüyorlardı.

Yunanistan, Balkan Savaşları'ndan sonra, ülkesinin topraklarını yaklaşık iki kat artırmıştır. Yunanistan'ın bu savaşlar ile topraklarını artırması, Kıbrıs Rumları arasında hem "enosis" beklentilerinin hem de Yunanistan'a duydukları güvenin daha da artmasına neden olmuştur.

Balkan Savaşları bittikten sonra, Yunan ordusunda yer alan Rum gönüllüler Kıbrıs'a geri dönmüştür. Ancak Kıbrıs Yüksek Komiseri Goold Adams bu gönüllülerin Ada'ya geri dönüşünü görmezlikten gelmiş, bunlara ceza verilmesi için herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

Diğer taraftan Fransa'nın Rum asıllı konsolosu M. Vrionis, Rum gönüllüler Ada'ya geri döndüğünde, onlara "Fransa ve Yunanistan arasındaki yakın ilişkiler" ve "şanlı Helen ırkının tarihi" hakkında ateşli bir konuşmalar yapmıştır.

Tecavüz ve Katliamlar Başladı

Aslında Balkan Savaşları, Osmanlı tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Asırlardır Rumeli’de yaşayan binlerce Müslüman nüfus katliama maruz kaldı. Pek çoğu hunharca şehit edildi. Osmanlı ordusunun cephelerdeki mağlubiyeti üzerine “*evlad-ı fatihan*” olarak adlandırılan ve asırlardır Rumeli’de meskûn bulunan Müslüman ahali maruz kaldığı baskılar üzerine İstanbul’a ve Anadolu’ya göç etmek zorunda kaldı.

Bu insanların nakledilmesi, iaşesi ve iskânı için eldeki bütün imkânlar kullanıldı. Başta Osmanlı Hilâl-i Ahmer’i olmak üzere Hindistan, Mısır ve bazı Avrupa devletlerinin yardım cemiyetleri seferber oldu.

Savaş sırasında Yunan ve Bulgar sansürüne ilaveten Rus sansürü de etkili idi. Sadece Hıristiyanların hissiyatını okşayan haber ve yazılara imkân tanınıyordu. Türkler zulüm ve vahşete kalkışmış gibi gösterilerek dünya kamuoyu aldatılmakta idi.

Gerçekleri ortaya koymaya çalışan Piyer Loti ve Klod Farer önceleri hakarete uğramışlar ve kendilerine inanılmak istenmemişti.

Ancak bütün sansüre rağmen Balkan devletlerinin giriştikleri tüyler ürpertici zulümler en sonunda gizlene-

meyecek hale gelmiş, birçok resmi vesikalar her tarafta görülmeye başlamıştı. Saldırgan, çarıklı komitacıların din gayretinden ziyade; yağma, talan, ırza tecavüz ve kinlerini tatmin etme peşinde oldukları meydana çıkmıştı.

Bu zalimler Türklerin evlerinden tatmin olmadıkları takdirde, Hristiyan evlerine de saldırıyorlardı. Müslüman kadınları zorla Hristiyan yapmak için ölüm ve ırza geçme tehdidi ile kiliselere götürüyorlar, istemeyerek Hristiyan olanlara dahi sonradan tecavüz ediyorlardı.

Balkan orduları, tıpkı 2. Mahmut döneminde Yeniçerilerin ortadan kaldırılmasının yarattığı boşluk gibi, Meşrutiyet ve particiliğin yarattığı boşluk içinde olan Osmanlı ordusunun zaafından istifade ederek 15 gün içinde hudutlarımızı geçmiş, Türk beldelerini yağma, talan ve tahribe koyulmuşlardı...

Geçtikleri yerlerde evleri, ekinleri yakıyor çoluk-çocuk, genç-ihthiyar demeden ele geçirdiği köylüleri çeşitli işkencelerden sonra öldürüyorlardı...

Genç kız ve kadınları ise öldürmeden evvel döve-rek, zorlayarak ırzına geçiyor, bir kısmını da kiliselere götürerek zorla Hristiyan yapıyorlardı. Reddedenleri, diğerlerinin gözleri önünde yavaş yavaş en adi usullerle öldürüyor, geri kalanlara korku salıyorlardı.

Memeleri, tenasül uzuvları kasatura ile kesilen, saçlarından asılan kadınlar, gözleri oyulan, kulakları, burunları, dilleri kesilen veya duvarlara kulaklarından çakılan erkekler... Ağlamalarına engel olmak için kundaklarında süngülenip parçalanmış çocuklar. Bunlar her yerde tekrarlanan mezalimin alelade hadiseleri idi.

Bu kanlı, kinli Haçlı ordusuna, yol üzerindeki yerli Hristiyanlar da iltihak ediyor, bu yüzden Türkler çoğu nereye kaçsa kurtulamıyor, yakalanıyor, öldürülüyor, öldürülüyor, öldürülüyorlardı.

Her nasılsa kaçabilenler, aç, çıplak, perişan kabileler halinde gündüzleri ormanda, ağaçların arasında saklanıyor, geceleri de soğukta, karda, tipide yol almaya çalışıyorlardı.

Tekkeler, zaviyeler ahır haline getiriliyor, türbeler içindeki evliya mezarları kaldırılarak saman ve arpa deposu yapılıyor, şehitlerimizin mezar taşları ile helâ inşa ediliyordu. Çiftlik sahibi beylerin bütün malları yağma ediliyor, kendileri de çiftlik kapısına ayağından asılıp altına ateş yakılıyordu.

Bütün bu vahşete rağmen, korkunç bir karşı propaganda ile “*Türklerin Hristiyanlara zulmettiği*” Avrupa’da yayılıyor, bunun için hayali kartpostallar, broşürler bastırılıyor, haberler, kitaplar yayımlanıyordu.

Dimitri Kitsikis adlı Rum’un Yunan Propagandası (*İstanbul, 1963’te tercümesi yayımlandı*) adlı kitabı bu işin nasıl yapıldığını anlatmaktadır.

Bu tarz bilgileri ihtiva eden vesikalardan bazıları şunlardır:

Paris’te Fransızca yayımlanan Jön Türk gazetesinin “*Müttefiklerin Dosyası*” seri yazısında yer alan vesikalar... Daha sonra bu vesikalar Jan Rupî yazdığı “*Doğu Savaşı ve Balkan Hükümetlerinin Zulümleri*” adlı kitaba da girmiştir.

Balkan Savaşı’nda Yunanlar, girdikleri şehirlerdeki hapishanelerden katilleri çıkararak, her birine resmi bir sıfat veriyor, sonra bunların öldürdükleri insanların üzerinden çıkan paradan hisse veriyorlardı.

Siroz, Drama, Kavala, Nusretli ve Demirhisar halkı tepeden tırnağa Bulgarlar tarafından soyuldu. Dedeağaç ve Istromca’da evlerin pencerelerinde solmuş bir perde dahi bırakmadılar. Sandıklardaki kefen bezlerini dahi aldılar.

Yerli Bulgar ahali, askerlere ve komitacılara yardım ediyordu. Herkesin mali durumu az çok bilindiğinden, bir şeyler gizlediğinden şüphelenilenlere, çok ağır zulüm ve işkence tatbik ettiler.

Bulgar papazları, zapt edilen her şehir ve köye ordunun önünde giriyorlar, Türklerin mal, can ve ırzları-

nı “helal” ilan ediyorlardı. Kocaları, babaları öldürülen genç kız ve kadınlar yaka paça kiliseye getirilerek din değiştirmeye zorlanıyorlardı.

Bulgarlar İstromca’da gruplar halinde genç Türk kızlarını kiliseye götürerek Hristiyanlaştırdılar. Kabul etmeyenler, diğerlerinin gözü önünde gözleri oyularak, memeleri hançerlenerek yavaş yavaş öldürüldüler. Diğerleri can korkusu ile papazın dediklerini tekrar etmek zorunda kaldılar.

5 Kasım 1912’de İstromça askeri valisi, şehrin Rum metropolitine “*bütün ahaliyi Hristiyan yapması*” için bir emir gönderdi. 8 Kasım’da 300 Türk aile, ölüm tehdidi ile kiliseye götürülerek zorla Hristiyanlaştırıldı.

Rahmanlı’da önce katliam yapıldı, sonra sağ kalan ahalinin tamamen Hristiyan olması lüzumunu ilan ettiler. Kabul edilmezse, halkı camiye doldurarak imha edeceklerini bildirdiler. Neticede kabul etmeyenleri söyledikleri gibi öldürdüler.

Kadınlar Tecavüze Uğruyor

Yıllar sonra ortaya çıkan Garşofi imzası ile Bulgaristan’dan gönderilen bir mektupta ise şunlar yazılıydı:

“Filipe’ye bağlı Çoryano nahiyesi imamı Mustafa Efendi, bir Bulgar papazı tarafından tevkif edilerek Tolaştır nahiyesine getirildi. Türklerin zorla Hristiyanlaştırılması ayinini müteakip, papaz, imama dönerek , ‘Eğer köyünün tüm Türklerine de Hristiyanlığı kabul ettiremezsem, seni asacağım,’ dedi. İmam jandarmaların muhafazası altında köyüne döndü. O gece evvela kızlarını ve karısını boğazladı, sonra kendisini astı.

Bulgarlar, İslamlar ile meskûn köylerde her türlü vahşeti irtikâp ediyorlar. Müslüman kızlarını zorla Hristiyanlar ile evlendiriyorlar. Yüzlerce fukara ve zuafa, aç-biilaç sokakta dolaşıyorlar, zerre kadar merhamet görmüyorlar.

Bulgar ordusu, Bulgar ve Yunan çeteleri için ırza tecavüz alelade bir hadise idi. Buna, 1990'ların başında Sırp, Hırvat çetelerinin Bosna'da uyguladıkları zulüm ve tecavüzlerde şahit olduk. Binlerce Müslüman kadın, komşularının bile tecavüzüne uğradı.

Zincirini koparmış gibi saldıran bu vahşi eşkıyalar tatkatten kesilinceye kadar tecavüzlerine devam ediyor, mecalleri kalmayınca da zavallı kadınların tenasül uzuvlarını kasatura ile kesiyor, öldürüyorlardı.

Kadınlara kocalarının önünde bile tecavüz ettiler. Kurşuna dizmek veya işkenceyle yavaş yavaş öldürmek üzere bağladıkları erkeklerin gözleri önünde kızlarını kirlettiler.

Siroz'da babalarının, kardeşlerinin, bocalarının, çocuklarının öldürüldükleri evlerinden çıkartılan yüzlerce bedbaht Müslüman kadını, Hükümet Konağı'nın karşısındaki liseye kapatıldılar.

Sonra 50 kadar Bulgar askeri bu zavallıların üzerlerine atıldılar. Tartaklama ve pek çoğunu mukavemet edemeyecek ölçüde yaralamadan sonra, kirlettiler.

Bulunduğum postahane binasından bu zavallıların feriyatlarını işittiğim gibi, yapılan fena muameleleri de görüyordum. Gece olunca Bulgar askerleri tekrar Türk evlerine girerek kadınların ve kızların namuslarına taarruz ettiler. Hoşlarına giden güzel kadınları da alıp götürdüler.

Selanik havalisinde dahi, aynı tecavüzlere devam ettiler. Yabancı harp muhabirleri, 'hem askeri birlikler ve komitacıların, hem de yerli Hristiyanların birlikte Müslüman Türk kadınları kirletmeye koyularak, birbirleriyle yarış ettiklerini' kaydediyorlar.

Selanik'te bir evde, birçok kadınlar ve genç kızlar çıplak bir halde bulundular. Her türlü taarruza uğrayan bu kadınların üzerine kapılar çakılmış ve günlerce soyulmuş, talan edilmiş evde aç bırakılmışlardı.

Durumu öğrenen birkaç ecnebi gazetecinin bin bir tavassutu ile kurtuldular. Yunan askerleri de, bu zulüm ve işkencelerde Bulgarlarla yarış ediyordu.

İstomça'da 11 Kasım 1912 günü 6 Sırp askeri Şeyh Lütü Efendi Tekkesi'ne girerek oradaki kadınlara tecavüz ettiler. Bir Türk kadınına göz koyan Bulgar kumandanı, kadının kocasını önce tevkif ettirdi, sonra öldürttü. Sonra kadını odasına getirterek ırzına geçti.

İstomca'da bu mezalim tam 20 gün devam etti. Öyle ki artık öldürecek insan kalmayıncaya kadar kasaturalar işledi. Öldürmeye getirdikleri insanların sırtına binerek şehirde dolaşıyorlardı.

Dombalakof çetesi tarafından şehrin mezbahasına götürülerek, koyunlar gibi ayaklarından asıldıktan sonra çengellerle, kasaturalarla boğazlandılar.

Bazı köylülerin ellerini ve ayaklarını teker teker kestikten sonra kurşuna dizdiler. Birçoğunu da bağladıkları ağaçlarda üzerlerine gaz döküp diri diri yakmaktan zevk aldılar.

Esir ettikleri Türk subaylarının burunlarını, kulaklarını kestikten sonra bazen öldürüyor, bazen de intikam için serbest bırakıyorlardı. Umumiyetle serbest bıraktıkları subayları tahkir için, bir veya iki kollarını da kasatura ile koparıyorlardı."

Mektuba devam ediyoruz:

"Komitacıların çeteleri ve muntazam Bulgar askerleri, Türklerin feci imhasına iştirak etmişlerdir. Selanik'te İtalyanlar, Almanlar ve Fransızlarla görüşerek Bulgarların neler yaptıklarını sorduğum zaman, 'şenaat, şenaat' cevabını vermişlerdir. Bütün köyler yağma ve tahrip edilmiştir.

Siroz'da 800 Müslüman boğazlanmış, Siroz kumandanlığına da, bu katliamları icra eden komitacıların reisi getirilmiştir. Diğer bir köyde çete reislerinden Donço, camileri İslam kadın ve çocukları ile doldurduktan sonra bombalarla berhava etmiştir.

Çete reislerinden Çernopeyef 200 komitacıyla Kavala'ya girerek ahaliye 1.000.000 vergi tarh etmiştir. 7 Yahu-

di zengini ölüm tehdidi altında 22.000 lira kurtuluş fidyesi vermeye mecbur kalmışlardır. Kavala ve Dedeâğaç'ta binlerce Müslüman boğazlanmıştır.

Selanik dâhilinde seyahat eden bir Katolik, bana gönderdiği mektupta, 'Tahrip edilmiş Müslüman evleri enkazı arasında çocuk ve kadın cesetleri görülüyor. Irz ve namusları kirletilen kadınların, vücutları parçalanan Türklerin, cebrî vaftizlerin, yağma ve hırsızlıkların miktarı haddi aşmıştır,' diyordu.

Birkaç gün evvel Osmaniye kazasından bir heyet büyük devletlerinin konsoloslarını ziyaret ederek aşağıdaki muhtırayı vermişlerdir:

Biz Osmaniye kazasına tâbi Bahçeova köyü sakinlerindeniz. Kazamızın Müslüman ahalisi Bulgar ordusunun kıtalinden korktuğu cihetle Siroz, Demirhisar, Doyran, Usturumça kazalarına iltica etmişlerdir. Bilahare Bulgar vahşetinin kesileceği, namus ve hayatlarının himaye edileceğini zannettikleri cihetle yuvalarına dönmüşlerdir."

- Komşu Cumayibala, Petriç ve Menik kazalarının Müslümanları aynı sefalet halinde bulunmaktadır.

Buruva, Burhaniye, Çatık, Temnek, İhsaniye, Tirtobiska, Virice, İrave, İstamer, İsvekra, Grova, Kilimanta, Kobyar ve Çareve köylerine ulaştığımız zaman, Bulgarlar tarafından tecavüze uğramış, akıl almaz işkencelere uğramış ve daha sonra öldürülmüş Türklerin cesetlerini gördük.

Bu 14 köyün bütün genç kızlarının namusu heder edilmiş, bunların en güzelleri Hristiyanlaşmaya mecbur edilmiştir. Hristiyanlıktan istinkâf eyleyenler öldürülmüştür.

Medenî milletlerde bir merhamet zerresi ve insaniyet kalmadı mı? Bu felaket hallerine nihayet verecek tedbirleri almalarını rica ederiz."

İmza: Şükrü oğlu Salih, Ahmet oğlu Mehmet

Diri Diri Gömdüler

Yine aynı dönemde savaşın içinde bulunan ve daha sonra esir edilen bir Bulgar subayının itirafları tüyler ürpertici olayları teyit ediyordu:

“19 Kasım 1912’de Siroz’da ne genç, ne de güzel olan Müftü’nün ailesi ile Mektep Müdürü’nün ailesine, kocalarının gözleri önünde tecavüz ettikten sonra alıp götürdüler. 13 genç kızı kirlettikten sonra diri diri gömdüler.

Disoka’da ırza tecavüzün yeni bir şeklini buldular. Yalnız 12–13 yaşına kadar olan küçük kızlara tatbik edilen bu zulüm, bunların analarının ve babalarının önünde tecavüz edildikten sonra yavaş yavaş işkence ile öldürülmeleri idi.

Bu hadiselerle dair pek çok haber, rapor ve fotoğraf yabancı gazetelerde yayımlanmıştı. Ama neye yarar.

Gürgün’de icra edilen katliamda, 20 kadar genç ve güzel kızı ayırdılar.. Bunlar, ölüm tehdidi altında vaftiz ayinine tahammül edip sözde Hristiyanlaştırıldılar. Arkasından da zavallıların ırzına geçtiler. İçlerinden biri mukavemette ısrar etti.

Zavallı, Bütün Çete’nin şehvi hislerine alet edildikten sonra işkence ile öldürüldü. O halde ki, bayılmış olduğu halde bile o şen’i fiile devam etmekte idiler.

Petrova’da bir genç kız annesinin gözü önünde kirletildi. Buna tahammül edemeyen anne, aniden eline bir tüfek geçirerek Bulgarlara ateş etti. Bu hareket, Umumi bir katliama sebep oldu. Bütün kadınlar ve genç kızlar bir kahvehaneye kapatılarak canlı canlı yakıldı.

Esir edilen 10.000 kadar Türk askeri Siroz ‘a getirildi. Bunların arkalarında sadece beyaz bir gömlekle don vardı. Bu biçare esirler Siroz civarında kâmilten öldürdüler. Karatuna civarında General İstafovanoviç yüzlerce esiri iki sıra üzerine durdurarak kurşuna dizdirdi.

Meydan-ı muharebeden avdet etmiş bir Bulgar askeri, kadın memeleri göstererek, bunların kendisi ve arkadaşları tarafından kirletilmiş İslam kadınlarından kesildiğini övünerek söylüyordu.

Filipe'ye oldukça mühim bir esirler kafilesi getirildi. Bir zabıt esirlerin isimlerini yazmaya mecbur edildi. Bir saat sonra zabıt, pür hiddet 'Bu alçakları niçin buraya getirdiniz? Niçin yolda birer birer öldürmediniz?' dedi.

Bütün angarya işlerinde Müslümanları kullanıyorlar. İslam oduncuları ve arabacıları Bulgarların her türlü işlerini bila ücret görmeye mecburlar.

İkinci Fırka'da müstahdem Filipe'nin Bulgar tabiplerinden biri, (ismini biliyorum) Makedonya köylerinden birine vasıl olduklarında, resmi elbisesini giyerek zengin bir Müslümanın hanesine müracaat ile kendisinden 2000 lira talep etti! 24 saat zarfında vermediği takdirde kendisini asacağını bildirdi.

Filipe'deki İslamların en büyük camii, erzak ve mühimmat deposuna tahvil edildi."

Avrupa Basını Görmezden Geliyor

Balkanlar'da Müslüman Türklere yapılanlar birçok Avrupa gazetelerinde haber konusu oluyordu. Bunlardan biri olan Brüksel'deki Le Soir gazetesinde ise şu haber yayımlanıyordu:

Askerleri halim ve selim, kanaatkâr, bedenleri kuvvetli ve bahadır olan Osmanlı ordusunun her türlü teşkilattan mahrum olduğunu da öğrendiniz.

Fakat gazetecilerin yazmadıkları şeyler, muzaffer orduların zulüm ve vahşetidir. Siroz'da, Üsküp'te ve Manastır'da ne kadar katliam vuku buluyor?

Selanik artık Avrupa'da değildir. Âdeta Afrika'ya naklolunmuş gibidir. Makedonya bugün Dante'nin bile tasavvur edemediği derecede hayalleri aşan birtakım mezalim ve felaketlere sahne oluyor. (Bilindiği gibi, meşhur İtalyan şairi Dante, "İlahî Komedi" adlı eserinde korkunç cehenem tasvirleri yapmıştır.)

Bulgarlar, Sırp ve Yunanlıların Trakya, eski Sırbistan, Epir ve Makedonya'ya doğru yürüdüklerini biliyorsunuz.

Yunanlar, Bulgarlar ve Sırlar geçtikleri havalide çocuk, kadın, ihtiyar, bütün Türkleri öldürüyorlar. Kasabaları yaktıktan, cami ve minareleri yıktıktan sonra, bütün Müslümanları yok ediyorlar. Bazı kasabalarda hiçbir Müslüman, hiçbir cami ve hiçbir mesken kalmamıştır.

Bulgar hududunda bulunan Cumayıbala'dan Selanik'e kadar komitacıların yanında gelmiş olan arkadaşlarımdan biri, Cumayıbala, Menik ve Petriç kazalarında bütün Türklerin katliam edilmiş olduğunu naklediyor. Yollar cesetler ile doludur.

Müthiş bir Haçlı muharebesi karşısında bulunuyoruz. Bu muharebe Türkleri imha ve ortadan kaldırmak maksadıyla vuku bulmaktadır. Bütün memleketin Hristiyanlardan ibaret kalması için, ittifakla Müslüman Türklerin tamamıyla ortadan kalkmasını arzu eylemektedirler.

Selanik'te bir gece içinde 150 Müslüman Türk'ü öldürmüşlerdir. Bu Müslümanlar sığınacak yer bulamadıkları cihetle, kahvehanelerde yatmaktaydılar.

Bulgarlar, Baruthane'yi ateşe vererek 1000 Osmanlı askerinin mahvolmasına sebebiyet vermişlerdi.

Yakın bir zamana kadar Avrupa topraklarında hiçbir Müslüman Türk kalmayacağına emin olabilirsiniz."

Hristiyan Medeniyeti Geçiyor

Aşağıda İtalya'da yayımlanan Sekolo gazetesinin Rumeli'ndeki hususi muhabiri Mösyö Lüsiyen Manirini'nin Selanik'ten yazdığı Nisan 1913 tarihli mektubundan ibareler okuyacaksınız:

"Artık sükût edemiyoruz.

Boğazlanan Makedonya masumlarının halini, Selanik'te Bulgarlar tarafından Türklere yapılan katliam ve hırsızlıkları bütün fecaatiyle, bütün vahşetiyle his ve idrak ediyoruz.

Muharebe ilan edildi, Balkanlar'ın vahşileri Bulgarlar, bir kan ve ateş şelalesi gibi hücum ettiler. Binlerce Türk köylüleri evlerinin yakıldığını, yağma edildiğini, karı ve kızlarının iffet ve namuslarının kirletildiğini ve sevdikleri kimselerin ölüm titremelerinin yayıldığını görmüşlerdir.

Bu yerlerden 'Hıristiyan Medeniyeti' (.) geçiyordu.

Bulgaristan'ın orduları Türk ordusuna karşı değil, fakat Türk ırk ve nesline karşı muharebe ediyorlardı. Konsoloslar binlerce vesikaya malik bulunuyorlar. Kurbanların listesi pek tafsilatlı ve fecidir. Bu listelerden 50.000 Türk'ün boğazlandığı anlaşıyor.

Yunan ordusunu gayr-ı memnun bir nazarla karşılayan Selanik ahalisi, Bulgar işgalinden kurtulmalarını, büyük bir nimet telakki ediyorlar."

Yine de yabancı gazeteciler arasında şahit oldukları manzara karşısında isyan edenler de çıkıyordu. Bunlardan birisi şöyle yazmıştı:

"Trakya ve Makedonya'da nazarlara çarpan facialar, ilkçağın ve ortaçağın zulüm ve vahşetlerini fersah fersah geçmiştir. Her nereden geçiyorsak, parça parça olmuş cesetler, yangınlar içinde yakılıp yıkılmış köyler, tahrip edilmiş çiftlikler, yağma edilmiş ev ve dükkânlar, kiliseye çevrilmiş camiler, açlıktan can çekişen binlerce aile, ırz ve namuslarına tecavüz edilmiş yüzlerce genç kız..."

Alman Zeitung Gazetesi

Kavala'da bir ecnebi madamın Viyana'daki babasına gönderdiği ve Weinersunon Montag Zeitung gazetesinde yayımlanan mektubu:

"Bundan tam bir ay evvel, sabah saat 8'e doğru atlarına binmiş 5 Bulgar komitacısı şehre girerek Kaymakam'ı esir ettikten sonra, Kavala'yı bir 'Bulgar Limanı' ilan etmişlerdir.

İşgalin ertesi günü Türkler aleyhine katliama başlanmıştır. Müslümanların ileri gelenleri hapsedilerek muhake-

mesiz idam olunmuşlardır. Gece yarısına doğru bütün mahpuslar uykudan kaldırılarak çırlıçıplak bir halde ikişer üçer bağlandıktan sonra, keskin süngüler zavallıların karınlarına saplatılmış ve dipçiklerle müthiş surette dövülmüşlerdir.

Birinci gecede 39, ikinci gecede 15, üçüncü gecede 8 ve daha sonra 30 kişi öldürülmüştür. Kavala'da yok edilenlerin sayısı 115 kişiye ulaşmıştır.

Siroz'da nefsi müdafaaya kalkışan Türkler, düşman askerlerinden 2 kişiyi öldürdüklerinden, Bulgar zabiti, 'Şimdi saat 4'tür, yarın saat 4'e kadar Türklere istediğinizi yapabilirsiniz,' demiştir. Bulgarlar bu müsaade üzerine canavarlar gibi katliam yapmışlardır. 24 saat zarfında öldürülen Türklerin miktarı 1.900'dür.

İskeçe'de kaçışan ahaliyi alçak Bulgar askerleri takip ederek, ellerine geçirdiklerini parça parça etmişlerdir.

Drama'da Türk zenginlerden birisinin kafası kesildikten sonra, bir sandık üzerine konmuş, maktulün ağzına bir de pipo sıkıştırılmıştır. Drama'da Türkler aleyhine icra edilen katliamları müteakip, Musevilere karşı tecavüze başlanmıştır.

Musevi zenginlerinden birkaçı Sarışaban'a sevk edilerek 6 gün müddetle en ağır işkencelere uğratıldıktan sonra 11.000 Osmanlı lirası fidye-i necat mukabilinde salıverilmişlerdir.

Türk ailelerin hanelerine cebren girilerek kadınların ırzına geçilmiştir. Müslüman hanımlardan birinin burun ve memeleri kesildiği gibi, çocuğunun gözleri önünde katlinmiştir.

İngiliz Daily Telgraph Gazetesi

"- Bulgaristan Kralı Ferdinand, 'Salip ile Hilâl arasındaki cidal'den bahsetmiştir. Salip (haç) insaniyet ve merhamet timsali olduğu halde, iş bu merkezde cereyan etmiştir.

- Sırp asker ve zabitlerinin Arnavutluk'ta icra ettikleri vahşet ve gaddarlıklar, harp muhabirlerinin raporlarıyla sübut (ispat) mertebesine ulaşmıştır.

Ben bu raporları görmek fırsatını buldum. General Yankoviç'in kumandası altında bulunun askerlerinin silahlı Arnavutları katl ve idamla iktifa etmeyip, kan içiciliklerini silahsız erkek, ihtiyar ve kadınlara, çocuklara ve henüz be-şikteki bebeklere karşı bile ortaya koymuşlardır.

Kumonova ile Üsküp arasında 3.000 kişi öldürülüp yok edilmiştir.

- Priştine civarında 5.000 kişi Sırp zulmü altında mah-vedilmişlerdir.

- Birçok köylerde bütün evler ateşe atılmış ve o evle-rin biçare halkı, avlulardan kaçarken fareler gibi öldürül-müşlerdir. Erkekler, kendi aile ve çocuklarının gözü önünde kurşunla öldürülmüşlerdir. Sonra zavallı kadınlara çocuk-larının süngülerle parçalanmaları, cebren seyrettirilmiştir.

Fruzeviç'teki Sırp kumandanı, firarileri geri dönerek silahlarını teslim etmeye davet etmiştir. Bunlar silahlarını teslim ettikten sonra, 400 kişi birden, öldürülmüşlerdir.

Bütün Fruzeviç'te 5-6 Müslüman ailesi sağ bırakılmıştır. Baros'ta ve Priştine'de ahali tamamen öldürülmüştür. Sırp subayları Müslüman Arnavutları 'av hayvanı gibi öldür-düklerini' kendileri söylemişlerdir."

Zâyeti Adlı Rus Gazetesi

"Ben iyi bir tesadüfle, Bermutat gazete muhabirlerinin gözlerinden kaçan pek çok şeyi görmeye muvaffak oldum... Ben Makedonya'ya, sivil ahaliye yardım ulaştırmak maksadı-yla gitmiştim.

Rus muhabirlerin büyük çoğunluğu gibi ben de Balkan memleketlerine, Bulgar'a karşı büyük bir yakınlık besleye-rek gelmiştim. Lakin beklediğim gibi olmadı.

Muharebelerde hazır bulunmadım. Lakin azası kesilmiş naaşlar, yanmış köyler, yağma edilmiş evler, aç kalmış aile-ler... Bütün bunlardan çok fazlasını gördüm.

Türklerin (başkalarına) mezalimi hakkında gazeteler pek çok şey yazmışlardır. Her Rus okuyucusu Türklerin öldürmek(!), veya ırza tecavüz etmek(!) (gibi sözde zulmiyle),

Pomak (Müslüman Bulgar) köylerinde atılan kurşunlar, öldürmeye hazır tüfekleri saklayan beyaz bayraklar hakkında kâfi şeyler okumuştur.

Lakin aynı okuyucu Hristiyanların (Türklere uyguladığı) mezalime dair pek az şey bilir. Bulgarları az-çok lekeleyen her nevi kısımları çıkartan şiddetli sansür sebebiyle, Rus muhabirleri gördüklerini sessiz bırakmayı tercih ediyorlar!

Okuyucu, bundan sonra okuyacağı satırlarda Bulgarlar ve Slavlar aleyhinde bir husumet temayülü aramasın. Rus muhabirlerin büyük çoğunluğu gibi ben de Balkan memleketlerine, Bulgar'a karşı büyük bir yakınlık besleyerek gelmiştim. Lakin beklediğim gibi olmadı.

Galiplerin zafer arabası, memleketi baştanbaşa kat ederek onu kana buladı. Daha uzaklara, Edirne'ye, Çatalca'ya doğru ilerledi

Muntazam askerler, ahaliden intikam alıyor, tek bir kurşunun atıldığı köyleri yakıyor, erkekleri öldürüyorlardı. Yanımdakilerden bir Bulgar subayı, tam bir iftihar ile 'Kırcalı'de, arkamızda hiçbir Türk köyü bırakmadık,' diyordu.

Bir takımın bazı Bulgar cesetlerine tesadüf etmesi, askerlerin zaptı kâbil olmayan vahşi hayvanlar haline gelmesine yetiyordu. Türk köylerine atılıyorlar, erkekleri, bazen kadınları da boğazlıyorlardı.

Urgancılar köyünde 90 Müslüman, iplerle birbirine bağlandıktan sonra kasaturalarla hunharca şehit edildi.

Üsküp ile Kumonova arasındaki köyler, Sırp tarafından tamamen yakıldı. Evlerden fırlayarak kaçmak isteyen köylüler hemen kurşunlanıyorlardı. Bir tek fert bile kurtulamadı.

Manastır'da, insanları birbirine bağlayıp yaktılar. Sürünerek ateşten kaçmaya çalışan biçareleri, sanki ağaç kütükleriymiş gibi, süngüyle tekrar ateşe itiyorlardı. Çok defa çocuk çocuk bir camiye doldurularak, gaz dökülüp yakılıyordu.

Bir diğer işkence de Müslüman Türklerin diri diri gömülmesi idi. Yollar, hendekler omurgaları dipçikle kırıldıktan sonra, çeşitli işkencelerle öldürülen zavallılarla dolu idi.

Askerler bir nevi cinnete tutularak öldürüyorlardı. Hâlbuki Makedonyalı komitacılar, bu faciaları bir tertip dâhilinde, her gün işliyorlardı.

Muharebenin başından henüz 4 hafta geçmişti ki, Sofya'nın bütün kahvehanelerinde uzun saçlı, komitacı külâhı giymiş insanlar, ceplerindeki Osmanlı liraları dolu keseleri çıkarıyorlar, tafra satarak 'Bu Türk emeğidir,' diyorlardı!

Subayları bana şöyle demişlerdi: 'Komitacılar, Sandas-ki'nin Çetesi hariç, orduya hiçbir hizmet ifa etmemişlerdir. Sebep, komitacılar için ganimetten başka bir mülâhaza olmamasıydı.

Bir keşif yapacakları yerde, bir Türk köyünü basmaya giderlerdi. Hatta bazen kendi vatandaşlarından az-çok zengin olanlara dahi taarruzdan çekinmemişlerdir.

Selanik civarında kadın, erkek ve çocukların karınlarını deşerek için taş, toprak, pislik dolduruyorlardı. Sonra diğer Balkan Haçlıları'na karşı, 'Bak, sizinkiler böyle yapmayı akıl edebildiler mi?' diye övünüyorlardı.

Nevrekop kazası dâhilinde çalışan çete, şöhret bile kazandı. 45 İslam ailesinden meydana gelen Debrencik köyü, komitacılar ve Bulgar ahalî tarafından yakılmış, bütün erkekler öldürülmüştü. 39 erkek ve kadın bir caminin içinde diri diri yakılmıştır.

Karaşöve köyünde bütün Türkleri, erkek, kadın ve çocukları boğazlamışlardır. Bucan köyünde Türkleri hapsedip yakmaya hazırlanıyorlardı. O sırada bir Türk bağırarak 'askerlerin bir İngiliz zabitanın kumandası altında gelmekte olduğunu' söyledi.

Bu, komitacıları kaçırmaya kâfi geldi... Ancak 15 gün sonra tekrar gelerek planlarını tatbik ettiler. Her şeyi yağma ettiler, bütün Müslüman Türk halkını kestiler. 40 Müslüman ailesinden ibaret Losna köyünde bütün Müslüman ahalî, çocuklar ve kadınlar istisna edilmeksizin, komitacılar ve yerli Hristiyanlar tarafından katledilmişlerdir.

Ben burada, ancak Nevrekop ile Drama arasındaki küçük bir muntıkada işlenen cinayetten bahsediyorum. Daha kuzeydeki yerleri dolaşmadım. Oralarda komitacıların tahribatı daha da müthiş olmuş. Çok yerde cebren Hristiyanlık kabul ettirilmiştir.

Bazı köylerin çoğu, erkeklerini kestikten sonra, kadınları toplayıp ırzlarına tasallut ederler, sonra tabancayı alınlarına onları ölüm ile Hristiyanlık arasında muhayyer bırakırlardı.

Karaşof köyünde Bulgarlarla Rumlar, 14'ten 18 yaşına kadar 16 Müslüman genç kızı esir etmişlerdi. Esir etmek demek, hepsi birlikte ırzlarına tasallut etmek demektir. Bilahare onları birer cariye gibi kullanmak arzusundaydılar.

Vaki olan cinayetler istisna değil, umumi kaide idi. Her tarafta ırza tecavüz, her şey yağma, her yerde katliamlar icra olunuyordu. Mesela Drama'da yağmanın birinci teşvikçisi, Rum Metropolit'i olmuştur.

Drama'nın etrafında ticaretle zengin büyük köyler vardır. Osmanlı askerinin çekilmesinden sonra Rum ahali temsilcilerinden meydana gelen komisyonlar, bir nevi Muvakkat Hükümet halinde teşekkül etmiştir.

Bütün katliamlar bu komisyonların muvaffakiyetiyle (rızasıyla) ve onlar tarafından silahlandırılan sözde umumi asayişî temin için (.) tayin edilen insanlar tarafından icra edilmiştir.

Bunlar, bir Türk'ün evine girerek, 'kendisinin komisyon tarafından çağrıldığını' söylerler, alıp götürürler, köyün haricinde o biçareyi öldürürlerdi. Sonra şehidin parmağından yüzüğünü çıkararak evine dönüp hanımına, 'Kocan sıhhattedir. Merak etmemen için sana bu yüzüğü gönderdi. Onu biz kurtardık, onun için bize bir şey ver,' derlerdi. Biçare kadın son paralarını da onlara verirdi.

Drama sancağı dâhilinde komitacılar köylere gelerek birkaç Türk'ü yakalıyorlar, onlardan gayet büyük bir kurtuluş fidyesi istiyorlardı. Bazen parayı aldıktan sonra esirleri salıyorlar, bazen de kurşuna diziyorlardı!

Komitacıların gidişinden sonra Bulgar ve Rum ahali gelerek, kalan ne varsa onu yağmaya koyuluyorlardı. Bunları birtakım serseri zannetmeyin. Hayır!.. Memleketin ileri gelenleri, zenginleri, tahsil görmüş olanları dahi bu yağmalara iştirak ediyorlardı.

Mesela Drama'da yağmanın birinci teşvikçisi, Rum Metropolit'i olmuştur. İyi bir misal teşkil etmek için, Türk

askerleriyle gitmiş olan bir Türk beyinin evine girerek bütün eşyasını ve ticari mallarının yarısını kendi evine naklet-tirdi. Rumların birçoğu bunu örnek aldı.

Türk evlerinden her şey, 'tamamıyla her şey', halılar, zahireler, hatta adi çanaklar yağma edildi. Daha sonra müthiş bir kıtlık oldu. Muhtaçlara yardım için İngiliz Heyeti geldiği zaman, aç Müslüman kadınlar ve çocuklar tarafın-dan âdeta hücumu uğradı.

Drama civarında Doksat köyünde 24 Müslüman, evleri yağma edilmek veya başka sebepler için katledilmiştir! Kö-yün camii kiliseye çevrilmiştir.

130 haneli Edirnecek (Müslüman) köyünde 25 erkek katledilmiş, 30 kadının ırzına tasallut edilmiştir.

Yürükler köyünde her şey yağma edilmiş, 30 kişi öldü-rülmüştür. Irzına tasallut edilmeyen kadın kalmamıştır!

Kırhova köyünde Müslüman ahali 200 kadar aileden mürekkep olup hemen hepsi Drama veya Siroz'a kaçmıştı. Bunlardan 100 kadar erkek yakalanarak katledilmiştir.

Hilekâr Olis'in Torunları (yani Rumlar), Bulgarlardan daha faalâne cinayetler icra etmişlerdir. Mazeret makamın-da serdettikleri 'milli intikam'ın hafifletici sebebi de yoktur! Çünkü Türkler, daima Rumları emin (güvenilir) bir unsur telakki etmişlerdi.

Kavala'da bu cinayetler bir ay müddetle devam etmiştir. Sarı Şaban köyünde Bulgar komitacılarla Rumlar cinayet-lerini beraber işlemişlerdir. Bütün kadınların ırzına tasallut edilmiş ve hemen hemen bütün erkekler öldürülmüştü.

Hıristiyanlık Medeniyeti!.. Hilâl'e Karşı Haç!.. Medeni Milletlerin Mukaddes Vazifesi!.. Bu parlak yalanlarla 3 ay-dan beri sütunlarını kaplayan Avrupa gazeteleri, bu sözle-rin nasıl dehşet verici bir hakikate çevrildiğini tetkik etmek zahmetine katlansalar..."

Balkanlar'da yaşadığımız soykırımı, zulmü, işken-ceyi, tecavüzü ve sürgünü bu yüzden resmi kaynaklar-dan, görgü şahitlerinden, hatta canilerin kendi ifadele-rinden nakletmeye devam ediyoruz.

Kavala'dan geçen bir Alman, bakın, sonradan ne yazmış:

" Komitacılar Kavala'ya ulaştıklarında, Türk eşrafından 39 kişiyi herkesin gözü önünde öldürmek üzere tevkif ettiler. Esirleri gömleklerine varıncaya kadar soydular. Üçer üçer bağladılar. İçlerinden birinin vücudunu kasatura ile deldiler.

Sonra kafasını kestiler! İkincisine de aynı muameleyi yaptılar. Bu iki mazlumun cesetlerinin ağırlığı ile yere düşen üçüncüsünün ilk önce iki kalın (boyun) damarını kestiler. Sonra koyun gibi boğazladılar.

Tevkif edilenler arasındaki bir polis komiseri, arkadaşlarını 'Yaşasın Osmanlılar!' diye bağırarak ölmeye davet etti. Buna sinirlenen bir haydut, arkadan vurduğu bir kılıçla bıçareyi öldürdü.

Kılıç iki kürek kemiğinin arasından geçerek zavallının gövdesini ikiye ayırmıştı. Bu darbe haydutların pek hoşuna gitmiş olmalı ki, cesetler arasında bu şekilde öldürülmüş pek çok ceset görüldü! Bunlar 15 gün açıkta kaldılar.

Urgancılar köyünde 90 Müslüman, iplerle birbirine bağlandıktan sonra kasaturalarla hunharca şehit edildi.

İstromca'da bu mezalim tam 20 gün devam etti! Öyle ki artık öldürecek insan kalmayıncaya kadar kasaturalar işledi. Öldürmeye getirdikleri insanların sırtına binerek şehirde dolaşıyorlardı. Dombalakof Çetesi tarafından şehrin mezbahasına götürülerek, koyunlar gibi ayaklarından asıldıktan sonra çengellerle, kasaturalarla boğazlandılar.

Yine İstromca'da İsmail adlı bir köylüyü birer birer uzuvlarını kestikten sonra kurşuna dizdiler. Arkadaşını da bir ağaca bağladıktan sonra, gaz döküp diri diri yaktılar.

Esir Türk subaylarının burunlarını, kulaklarını kestikten sonra bazen öldürüyor, bazen de intikam için serbest bırakıyorlardı. Umumiyetle serbest bıraktıkları subayları tahkir için, bir veya iki kollarını da kasatura ile koparıyorlardı.

Üsküp ile Kumonova arasındaki köyler, Sırp tarafından tamamen yakıldı. Evlerden fırlayarak kaçmak isteyen köylüler hemen kurşunlanıyorlardı. Bir tek fert bile kurtulamadı.

Manastır'da, insanları birbirine bağlayıp yaktılar. Sürünerek ateşten kaçmaya çalışan biçareleri, sanki ağaç kütükleriymiş gibi, süngüyle tekrar ateşe itiyorlardı. Çok defa çocuk çocuk bir camiye doldurularak, gaz dökülüp yakılıyordu.

Bir diğer işkence de Müslüman Türklerin diri diri gömülmesi idi. Yollar, hendekler omurgaları dipçikle kırıldıktan sonra, çeşitli işkencelerle öldürülen zavallılarla dolu idi.

Selanik civarında kadın, erkek ve çocukların karınlarını deşerek için taş, toprak, pislik dolduruyorlardı! Sonra diğer Balkan Haçlıları'na karşı, 'Bak, sizinkiler böyle yapılmayı akıl edebildiler mi?' diye övünüyorlardı.

Fransız General Anlatıyor

"Fransızca eğitim yapan mektebe 30 kadar Türk mültecisini kabul etmişlerdi... Katolik mekteplerini çekemeyen Rumlar tarafından Bulgarlara ihbar edildiler. Komitacılar geldiler ve mültecilerin teslimi istediler... Fransız şimendifer şirketinin komiseri Rıza Bey, rahiplere bir zarar gelmesi için kendini teslim etti.

Canilerin Rıza Bey'i parasını ve evini göstermesi için kasatura ile tehdit ettiklerini gözlerimle gördüm. Çoluk çocuğunun başına gelecek felaketi anlamış olmalı ki, söylemedi. Vücudu kasatura ile delik deşik edildi, yere düştü.

Katillerden biri ayakkabılarını çıkartıp kendi giydi. Cesedi 5 gün aynı yerde kaldı. Her gün üzerinden bir şey çalındı. Son gün üzerinde donu ile gömleğinden başka bir şey kalmamıştı."

Bir Subayın Hatıra Defterinden

17 Ekim 1912, Selanik

"Bugün Yunan Konsolosu, kaptan, sanatkâr, tüccar, ne kadar Yunan (Rum) varsa, hepsi toplandı. Türklerle muharebenin muhakkak olduğunu beyan etti. Ohhh. Domuz Jön Türkler! İşte şimdi ben, yüzümdeki Osmanlı maskesini yırtarak suratınıza fırlatıyorum. Ben Yunan'ım. Hem de Yunan ordusunun bir yedek subayıyım.

Türkler! Sizi diri diri ateşte yakacağım. Aleyhimize söz söyleyen dillerinizi, bize düşmanlık besleyen yüreğinizi parçalayacağım. Ticarethanemi iflas ettirdiniz, değil mi? Yarın Yunan ordusuna katılmak üzere hareket ediyorum. Görüşürüz."

30 Ekim 1912

"Bugün Efzun Alayı'nın 1. Bölüğü'ne tayin olundum. Birkaç gün sonra taarruza geçeceğiz. Ah, eziyet ede ede Müslüman öldürmek bana acaba nasip olacak mı?"

19 Kasım 1912

"Şimdi bütün ümitlerimden en muazzez nasibi almış bulunuyorum. 7 esir subayı tabancamla birer birer alnından vurdum. Birisi Jön Türklerdendi. Onu Selanik'ten taniyordum. Altısını işkencesiz öldürdüm. Fakat bu hayvan herifi aç susuz bıraktım, bir kolundan ve bir gözünden mahrum ettim.

Nihayet dün ayaklarını testere ile biçtirirken geberdi. 39 neferi bataklığa attırdım. Yarabbi, bunların boğulurken kurtulmak için uğraşması ne kadar eğlendirici. Biri su yutunca yalvarmaya başlayıp, 'Allah! Allah!' boğuk sedasıyla beraber ağzından çamur fışkırıyordu."

28 Kasım 1912

"Dün bir kurmay yüzbaşı ile 170 asker esir oldu. Askerleri yok etmek güç değil. Fakat ben en ziyade münevver dimağları (aydın beyinleri) söndürmek istiyorum. Ondan sonra Türkiye kendi kendine ortadan kalkar. Onun ortadan kalkmasından Bizans doğar.

Ne çare ki, Avusturya muhabirleri ve Fransız Konsolosu bu subayı gördüler. Zaten taniyorlarmış. Gayet cesur, kahraman ve namuslu bir subaymış. Demek ki mutlaka gebertilecek bir domuz idi. Gece odasına gittim. Gafil avlayarak bir kurşunla kafasını dağıttım. Muhabirlere, konsolosa 'maalesef namuslu subayın intihar ettiği' haberini verdim."

30 Kasım 1912

"Allahım, ne kadar bahtiyarım. Şimdi Bizans tarihini, Fatih'in torunlarından akan bir kan deryası ile yıkayarak Dömeke'nin acısını çıkardık. Uyan ey kahraman ecdat! Uyan

11. Konstantin! Senin taht ve tacını süvarilerine çiğneten Fatih'in ölü askerleri, bak, çekirgeler gibi tarlalara serilmiş.

Subay ölüleri yüzüstü kapanarak mağlubiyetlerini itiraf ediyorlar. Osmanlı Sancağı Kızılhaç hastanelerinin kapı eşiğine (paspas olarak) serilmiş, giden gelen ayaklarını siliyor. Atımın altında taş yerine kesilmiş kafalar, toprak yerine yumuşak cenazeler yatıyor.

Şanlı Helen orduları ayak bastıkları köylerde Türk hırfesinin bütün zincirlerini kırıyor, onları Yunanlaştırıyorlar. Onlara Hristiyanlığı kabul ettiriyor. Çocuklar, kadınlar süngülerimizin parıltısını görür görmez derhal haçı öperek Hristiyan oluyorlar.

Hristiyanlığı kabul etmeyen mutaassıp domuz Türklerin kafalarını kasaturalarla vücutlarından ayırıyoruz.

Vardığımız köylerde minareler, mabetler, mescitler dinamitlerle uçuruluyor. Ben, Türk namına elime geçenleri öldürmeyi, bir medeniyet borcu addediyorum. Türklere merhamet etmek, onları hasretli oldukları cennete göndermektir.”

8 Aralık 1912

“Türk unsurunun kökünden mahvı için türlü buluşlar icat eden Dr. İstafano'nun fevkalade zekâsını hatıratıma kaydetmeyi bir borç biliyorum. Bu zeki Doktor İstanbul Tıbbiye Mektebi'nde parasız tahsil ettikten sonra, Türk kadınlarına gösterdiği nazik ve terbiyeli tavırlardan dolayı çok para kazanmış, büyük bir şöhret sağlamıştır.

Tarabya'da hâlâ köşkü vardır. Mesut talihim beni Dr. İstafano ile birleştirdi. Birlikte çalışıyoruz. Burada birkaç Alman muharriri baş belası gibi duruyor. Sık sık esirleri ziyaret ediyor, ahali ile temasta bulunuyorlar. Binaenaleyh, hayvan Türkleri pek aşikâr boğazlayamıyoruz.

Bunların imhası için Dr. İstafano, gayet tedbirli ve mahirane projeler hazırlıyor... Şişelerle dizanteri, tifo mikrop kültürlerini bakkallara dağıttı. Müslüman Türklerin satın aldıkları şeylere hemen bir-iki damla katılıyor. Evler gizlice gözetleniyor. Hastalık alâmeti baş gösterir göstermez, resmi surette o mahalleyi kordon altına alıyoruz.

Artık oraya ne ecnebi muhabirleri, ne de konsoloslar girebiliyor. Kuvvetli zehirleri ilaç diye hastalara tutuşturuyoruz. Sancılana sancılana, kıvrana kıvrana telef oluyorlar. Hastalığa yakalanmayanlara (sözde korunma için) verdiği-miz haplar da bu kuvvetli bünyeli Türkleri öldürüyor.”

15 Aralık 1912

“Miralay beni çağırıldı. Esirleri türlü, türlü uydurma bahanelerle ecnebilere sezdirmeksizin mahvettiğini bildiği için bana iltifat etti. Buradaki 3.000 esir asker ve 120 genç subayın yok edilmesi için zekâma, dirayettime müracaat etti.

Bütün Türk esirlerini kurmay subayları ile beraber yanımızdaki kışlaların üst kısmına balık istifi denecek bir halde birbiri üstüne yığdım. Zemin katında zaten patlayıcı madde ile 30 barut fiçisi ve bir miktar top cephanesi vardı. Muhafazalarına memur olan Yunan neferlerinin yerine, Te-selya Müslümanlarından 10 kişi seçtim.

Gece herkes yatsı namazında iken, verdiğim işaret üzerine zemin ve sema alevler içinde kaldı. Müthiş bir tarraka koptu. Etrafa baş, kol, bacak, gövde tufanları, kan serpintileri yağıyordu. İmamlar bile namaz ve ibadeti unutarak can havliyle dışarı fırladı. Bu izdiham arasında süngülerimiz güzel iş gördü.

Hemen bir şayia çıkardık. Türklerin katliam ettiklerini, Yunan askerlerine ansızın hücum ettiklerini yaydık. Muhabirler korkudan dışarı çıkamaz oldular. 4-5 saat bu güzel fırsattan istifade ederek toplu bir halde bulunan Türklerin üzerine aslan gibi atıldık.

Kendilerini kurtarabilenler büyücek bir camiye sığınarak kapıları kapamış, mandallarını sürmüşlerdi. Caminin dört tarafına gazyağı dökerek ateşledik. Kapıdan çıkanlar derhal süngüleniyordu.

Gece, her taraf karanlık. Bu kırmızı alevler içinde siyah bir başın fırlıdak gibi nasıl döndüğünü, kadınların saçlarından tutuşunca pervane gibi nasıl dans ettiklerini görmeli. Hele Türklerin vücudu tutuştuktan sonra çitirtılardan daha müthiş sedalar çıkartıyor. Büsbütün zevk verici bir zaffer musikisi teşkil ediyor.”

21 Aralık 1912

“Şimdi bütün kızgınlığım, bütün düşmanlığım Türk kadınlarına intikal ediyor. Selanik’te bulunduğum esnada ipekli çarşafların ılık ve kokulu süsleri içinde kızaran, terleyen bu gönül alıcı ruhlar, benden o kadar irkilir, o kadar kaçarlardı ki, irademin o siyah kirpiklerin altındaki iri gözlere mağlup olduğunu hissederdim.

Fakat mutaassıp hainler, katiyyen benim aşkıma ehemmiyet vermezlerdi. Peçelerini örtüp vakur bir eda ile çıkar giderlerdi.

Şimdi ise Dr. İstafano ile beraber Müslüman Türklerin evlerinde kadınların muayene bahanesi ile çarşaflarını, peçelerini yırtarak güzel gençlerin göğsünü, memelerini muayene için anadan doğma çırlıçıplak soyardık.

Ancak onları soyuncaya kadar üzerlerinde 5-6 değnek kırmalı. Hele bazıları, ‘Öldürün beni. Allah’ın, Peygamber’in huzuruna bakire olarak çıkarak sizi şikâyet edeceğim’ diye bizi tehdit ediyorlar. Kahkahalarla gülüyoruz.”

Olaylara şahit olan bir Kızılhaç doktoru şunları anlatıyor:

“Her nerede Arnavut görülmüş ise, merhametsizce öldürülmüştür. Kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar dahi istisna edilmemiştir. Eski Sırbistan’da alevler içinde kalmış köyler gördüm. Kıratova civarında General İstefanoviç, yüzlerce esiri iki sıraya dizmiş ve makineli tüfekle öldürmüştür. General Ziyokoviç ise, Senice civarında 950 Arnavut ve Türk ileri gelenlerini öldürmüştür.”

Balkanlar’da yaşadığımız soykırımı, zulmü, işkenceyi, tecavüzü ve sürgünü bu yüzden resmi kaynaklardan, görgü şahitlerinden nakletmeye devam ediyoruz...

Pierre Loti Anlatıyor

Dünyaca meşhur, Fransız yazar Pierre Loti, Bulgarların Edirne’den atılmasından hemen sonra, İstanbul’a gelmiş ve ardından Edirne’ye kadar uzanan bir seyahat

yapmıştır. Ünlü yazar yollarda gördüklerini hem İstanbul basınında hem de Avrupa basınında yazmıştır. Aşağıdaki satırlar daha sonra Türk hayranı olan Pierre Loti'nin notlarından alınmıştır.

Cami ve Mezarları Pislediler

"Bulgarların Trakya'yı nasıl bir çöle çevirdiklerini anlatmak istiyorum. Doğrusunu isterseniz bu Hristiyan kurtarıcılar, birkaç gün içinde böyle bir katliam yapabilmek için, tüyler ürpertici bir hırsla çalışmışlar.

Evet, bir çöl diyordum. Gelip geçtiğim yerler gerçekten bir çölden farksızdı. Ama akıllara durgunluk verecek bir çöl... Çünkü daha birkaç gün önce buraları taze ölülerin cesetleriyle doluydu.

Yolumuz üzerindeki Havza'da durduk. Bütün yapılar harabe halindeydi. Evlerin hemen hemen tamamı yıkılmıştı. Kasabanın camisi ise ayakta kalmıştı. Bulgarlar herhalde camisi yıkacak vakit bulamamışlar diye içimden geçirdim. Ama kapıdan içeri girer girmez dehşetten tüylerimiz ürperdi. İçeride Türk yaralıları vardı. Caminin mihrabı parçalanmış, camları kırılmış, duvarlardaki Kuran yazılarının üzerleri, cami içindeki yaralı Türklerin kanlarıyla karalanmıştı.

Ben caminin minaresine çıkınca midem altüst oldu. Minare insan pisliği içindeydi. Meğerse Bulgarlar burasını tuvalet olarak kullanmışlar. İhtiyacı olanlar minareye çıkmış oradan kubbenin üstüne büyük apteslerini yapmışlar... Kubbe feci bir haldeydi. Caminin etrafındaki mezarlık ise büsbütün inanılmaz durumdaydı. Bulgarlar mezarlardan çoğunu kazıp ölüleri çıkarmış ve mezarları apteshane olarak kullanmışlar."

Ölüm Kuyusu

"İşte köyün su kuyusu. İnanılmaz kokular geliyor. Bulgarlar tecavüz ettikleri kadınların ve çocukların cesetlerini kuyuya doldurmuş, suyun dibine batmalarını sağlamak için de üstlerine mezar taşlarını atmışlar.

Nüfusu 1.200 olan köyde şimdi 40 kişi kalmış. Hepsi bitkin halde. Ama gene de yanımıza gelip nezaketle elimizi sıkıyorlar. İçlerinden biri yaşlı gözlerle:

'Neden hâlâ yaşıyorum bilmem, karımı, çocuklarımı öldürdüler. Evimi yaktılar' derken, bir başka ihtiyar iki büküm yanıma geliyor:

'10 yaşında bir torunum vardı, minicikti, hayatımın neşesiydi. Ondan başka kimsem yoktu bu dünyada. Bulgarlar evimize girdiler... Irzına geçmek istiyorlardı onun... Korumak istedim. Beni öldüresiye dövdüler... Kendimi kaybetmişim... Gözlerimi açtığım zaman, yavrum yanımda yoktu artık' diyor ve yere düşerek kendinden geçiyor.

Evet torunu yanında yoktu da ne olmuştu?... Nereye gitmişti bu 10 yaşındaki masum çocuk? Tabii kuyuya... Kıvrılmış mermerlerin altında çürüsün diye, kuyuya diğer kurbanların yanına atılmıştı..."

Burunsuz ve Dudaksız Türkler

Pierre Loti, Edirne'deki izlenimlerine şöyle devam ediyor;

Duyduklarım saymakla bitmez. Bulgarların Türk harp esirlerine ne korkunç işkenceler yaptığını bana Fransız elçilik yetkilileri anlattı. Aç, susuz bırakılan Türk esirleri dipçik darbeleri altında meçhul istikamete götürülüyor; yolda yere kapaklanan olursa derhal süngülerle delik deşik ediliyorlardı.

Doktorlar, göğüsleri süngüyle parçalanmış Türk ve Rum kızlarını gördüklerini, bu cani Bulgarlara, Edirne'de ikamet eden Ermenilerin yardımcı olduklarını belirtiyorlar. Bulgarlar sürüler halinde 8-10 yaşlarındaki minik kızların ırzına geçtikten sonra öldürüp bıraktıklarını da anlattılar.

Bu ara Romanya'da tanıdığım bir hanımdan mektup aldım. Bükreş'e getirilen, Bulgar esirlerinin ceplerinden, kesik kulaklar, küçük çocuk elleri çıkmış. Bunların mahiyeti sorulunca kendilerini haklı çıkarmak ister gibi: 'Biliyorsunuz bu uğurdur, uğur olsun diye yanımızda taşıyoruz' demişler.

Nihayet bana şehit olmuş bir Türk askerinin fotoğrafını gösterdiler. Bulgarlar sırf eğlence olsun diye diri diri kafasını delmiş, başının derisini yüzmüşlerdi. Yüzünde sadece burnu ve bir gözü kalmıştı.

Başka fotoğraflarda da, burunsuz ve dudaksız dörder dörder birbirimize tekrar bağladılar ve suya atmaya başladılar. Ben esir Türk askerleri, başları kesilmiş Türklerin cesetleri başında resim çektirmiş Bulgar askerleri görüyordum."

Kızlar Okulu Müdürü

Balkan Savaşı'nda Karaağaç'taki Edirne Kızlar Okulu Müdürü olan Angele Gueron, 30 Ekim 1912 ile 27 Mart 1913 tarihleri arasında tuttuğu günlükte, aylarca kuşatma altında tutulan kentte yaşanan acıları, sivil hayatın zorluklarını anlatmış.

Angele Gueron, seferberliğin ilanından sonra Edirne'den İstanbul'a hareket eden son trenle sevdiklerini yolcu etmiş. Aynı trenle, okulda öğrenime son verildiğini bildiren 24 Ekim tarihli mektubunu da yollamış İstanbul'daki üstlerine... Gueron, 30 Ekim 1912 tarihinden itibaren de günlük tutmaya başlamış:

"Şimdi boş vaktim olacak, böylelikle vatani borcumu yerine getirme fırsatım olacaktır. Dış dünya ile her türlü irtibatımız kesildi. Bugünden itibaren cereyan edecek olayları içerecek bir günlük yazmak niyetindeyim. Bu günlüğün elinize geçeceği şüpheli..."

"Şehri terk sahnesi 27 Ekim Pazar günü son trenin İstanbul'a hareket etmesiyle son buldu. Son trene, dün kadar sapasağlam olan genç gazilerin ve muhacirlerin binmeleri en acıklı sahnelerden biri olmuştur. Demiryolu telgraf hattı artık çalışmıyor... Karaağaçtaki bütün aileler İstanbul'a göç ettiler. Ben burada kalan tek kadını. Dışarı çıkmaya korkuyorum."

Yukarıda kısa alıntılar yaptığımız günlüğün ilk sayfası bu satırlarla bitiyor. Angele Gueron'un, 27 Mart

1913'e kadar tuttuğu günlüğün her sayfasında, açlık, yoksulluk, savaşın getirdiği korku ve acı var.

Balkan Savaşı öncesinde Edirne'de yaşayan 17 bin Yahudiden birisi olan Angele Gueron, aynı zamanda Edirne âşığı bir yurtsever. Fırsatı olduğu halde şehri terk etmeyen Gueron, kuşatma boyunca yoksul ve çaresizlerin yanında yer almış, düşmana karşı direnen Türk askerlerine destek vermiş...

"Otuz saattir şiddetli top atışı altındayız." 8 Kasım 1912.

"Haber, telgraf, gazete gelmedi." 9 Kasım 1912

" Bayan Roza Avigdor ile müşterek, Musevi evlerinden yaralı ve hasta askerlerimize verilmek üzere, bir reçel toplama kampanyası açtık. Sonuç ümidimizin üstünde oldu. Kırk okka reçel, bir top patiska bezi ve kırk Fransız frangı topladık. Kırk frank tütün satın aldık. Bütün bu bağışı bir mektupla birlikte Vali Hazretlerine takdim ettik." 10 Kasım 1912

" Sultaniye mektebinde açılan hastanenin müdürü Hüseyin Bey resmen, hastanede bir dikiş atölyesi açmamı rica etti. Derhal cevap verdim. Faaliyete geçen atölyede çamaşır dikilmekte, pansuman için gerekli malzeme hazırlanmaktadır."

Tekmeledim, Çocuğunu Düşürdü

Balkanlar'da yaşadığımız soykırımı, zulmü, işkenceyi, tecavüzü ve sürgünü bu yüzden resmi kaynaklardan, görgü şahitlerinden, hatta canilerin kendi ifadelerinden nakletmeye devam ediyoruz.

Türklere uygulanan zulüm, sadece mazlumların anlatımı şeklinde kalmayıp harbi takip eden Avrupalı gazetecilerin hatta tecavüzleri gerçekleştiren Rumların, Bulgarların, Sırpaların anlatımıyla da kayıt altındadır.

Mesela araştırmacı Yıldırım Ağanoğlu *"Balkanlar'ın Makûs Talihi: Göç"* isimli kitabında Yanyalı bir Rum eczacının anlattıklarına yer verir. Adam bilhassa Türk kızlarına yaptığı tecavüzleri ve saldırıları, onları nasıl

kandırdığını, hamile bir kadının çocuğunu nasıl düşürdüğünü ve öldürdüğünü açık ve net ifade eder.

Ötesinde bundan utanarak değil sitayişle bahseder. *“Üç ihtiyar kadını boğazladım. Şimdi en müstesna 9 metre-se sahibim. Biri yüzbaşı hanımıydı ve hamileydi. Çırılçıplak soyunmak ve oynamak istemediği için tekmeledim, çocuğunu düşürdü. Bu uğursuz Türk yavrusunu yumurta kırar gibi ezdim...”*

Yanyalı Rum’un mektubundan kısaltılmış alıntılar:

Gönderdiğim kulakların her birini sevgililerinize bir zafer hediyesi takdim ettiğinizi yazıyor ve Türk kadınlarıyla geçirdiğim dakikalardan, gasp ettiğim mallardan bahsetmemi istiyorsunuz.

Azizim Mihail, hayatım o kadar sefalı, o kadar renkli ki. Emin ol, 14. Lui bile benim kadar gönül alıcı genç kızların kucağında mesut olmamıştır. Öyle Venüslere malik bulunuyorum ki, onların yalnız ırzları değil, hayatları da benim elimde.

Her gece 8-10 Türk-Osmanlı kızını ağlata ağlata soy-mak, oynatmak, bir zaman tehditle, işkencelerle onları ke-derli ettikten sonra alaycı gülüşlerimizle rakslarını alkışla-mak Helen Oğulları’na ne kadar neşeli bir gurur veriyor.

Sabahlara kadar Yunan subaylarıyla birlikte bu nefis ve dilber Türk kadınlarının çıplak sevimli manzaraları kar-sısında Mağlup Olmaz Kralımızın şerefine billur kadehler şakırdatıyoruz.

Fakat bilsen, bunları ne maharetle oynatabildim. Yanya’nın düştüğü gün, bütün Müslümanlar şanlı Yunan ordusunun korku ve vahşetiyle samanlıklarda saklanırken, ben evvelce tanıdığım güzel müşterilerimin evlerini (kapıla-rını) çalarak birer birer onları himaye edeceğimi söyledim. Derhal sevinerek icabet ettiler.

Zaten bu aptalları aldatmak için öteden beri ben müfrit bir Osmanlı kesilir, Yunanlılara karşı hiddetli görünürdüm.

Bütün mücevherat ve paralarıyla benim eve geldiler. İlk günlerde 19 Müslüman vardı. Bunlardan 7’si eğlenceme

mâni olduğu için, birer suretle kuyuya yuvarlandı. 3 ihtiyar kadın da faydasız ve can sıkıcı olmak hasebiyle, kolayca boğazlandı.

Şimdi en müstesna ve lâtif olarak 9 metrese malikim! Bunların arasında parmaklarında fındık kadar pırlantalı yüzükleri olan sarışın endamlı 2 kız vardı, Miralay'ın kızları. Daima inatkâr vaziyetleri ile beni çok uğraştırıyorlardı. Yemek yemedikleri için günden güne zayıflayarak âdeta bir iskelet halinde kuru ve çirkin oluyorlar.

Daha genç iki yüzbaşı hanımı var. Biri hamile... Geçen gün çırılçıplak soyunmak ve oynamak istemediği için kendisini güzelce tokatladım, tekmeledim. Çocuk düşürdü.

Bu uğursuz Türk yavrusunu, ayaklarımla annesinin gözleri önünde, yumurta kırar gibi ezdim. (Kadını) o halinde bile dediklerimi yapmaya zorladım. Bilirsin, Mihail, ne kadar inatçıyım.

Öbürleri bir doktor binbaşının 3 sevimli kızıyla, 2 mü-lazım hanımından ibarettir.

Bunlar benim 4 senelik yağlı müşterilerimdir. Avrupa'dan lavantalar, pudralar getirir, bire on kazanırdım. İlaçlar, maden suları başka bir yekûn. Eczaneme şöhret veren (bu) doktordur. Sersem, hastalarına mutlaka benden ilaç almalarını tavsiye ederdi.

Türkleri bir inek gibi sağdım. Muharebeden evvel eczanemde 2.000 liralık mal vardı. Atina'da sizin karşınızdaki dükkânları 3 senede yaptırmıştım. Bundan başka her ay gizlice Yunan Donanması'na 8 lira verirdim. Etniki Eteryay Cemiyeti'ne de 6 lira yollardım."

Fakat şimdi sormuyorsun, servetim ne kadar. Geberttiğim 3 koca karının elmasları, kuyuya yolladığım Müslümanların banknotları fena bir yekûn değil... Fakat bu ganimet hiçtir, Mihail, hiç. Yanımdaki 9 metresin her birine ırzlarına tecavüz etmemek şartıyla aramızda bir mukavele var.

Fakat karşımızda çırılçıplak oynayacaklar, raks edecekler, bize içki dağıtacaklar! Buna mukabil bütün mücevherlerini ve elbiselerini teberru(!) ettiler. Evlerine gittik. En gizli yerlere gömdükleri servetlerini çıkarıp bize teslim ettiler!"

Bütün mallarını aldığımıza kanaat getirdikten sonra, muahedeyi parçaladık. Ahdi bozduk! Böyle mahkûm ve esir adamlara verilen sözün kıymeti olur mu?

Avrupa siyasetçileri hakikaten çok güzel bir kaide koymuşlar: Kuvvet, hakka üstündür.

Bilirsin, ben Atina'dan diploma alarak Yanya'daki eniştemin yanına geldiğim zaman, çok züğürt idim. Bakkalık eden eniştem, Hasan Bey isminde şişman bir Türk beyine beni takdim ettiği zaman, bir saat içinde herifi kandırdım. Haftasında eczane açıldı. Hasan Bey bütün zengin aileleri bana getirdi.

Asıl anlatmak istediğim meseleye geldim. Bunun en küçük kızı o kadar dilber, o kadar sevimli idi ki, bizim Atina'nın güzellerinden (Venüs) olabilirdi. Her gün toplar patlarken bunların konaklarına gider, teselli verirdim. Yanya düştüğü gün, bunları da öbürleri gibi kandırarak evime getirmiştim.

Bir akşam ihtiyar Hasan Bey sancılandı. Hemen eczaneye koştum. Bir bardak süte Akselmen eriterek üstüne birkaç damla nane ruhu koydum. İhtiyarı, bir daha duymamak üzere sancıdan kurtardım.

Hasan Bey'in iki genç hizmetçi kızlarını, tanıdığım bir Yunan çavuşuna hediye ettim. Yalnız Hanım'la, Büyük Hanım kaldı. Büyük Hanım gayet ihtiyar olduğu için bana zahmet vermedi. Boğazını mendil ile sıktım. Gözleri fırladı, dili sarktı. (Devamlı) elinde tuttuğu çekmeceyi bıraktı.

Hanım'ı cennete yollamak pek kolay olmadı. Gece boğazlamak istedim. Meğer uyumuyor, küçük kızı Nihal ile titreyerek sabaha kadar oturuyorlarmış. Zehirlemeye teşebbüs ettim, farkına vardı. (Endişeden) Kahve tiryakisi kesildi.

Küçük bir ispiro ocağına eter doldurdum, Kahve pişirmeye uğraşırken benzin tutuştu. Sevgilim Nihal, çılgın bir halde annesinin üzerine atılacağı zaman kavradım, menettim. Kucağımda bağıra bağıra bayılincaya kadar annesinin yanmasını seyretti.

Fakat bir türlü bana teslim olmuyordu. Şiddet kullandım, olmadı. Ölümle tehdit ettim, korkmadı. Elbiselerini parça parça ettim, artık karşımda çıplak bir Venüs gibi du-

ruyordu. Yalnız yine elleriyle göbeğinin altını örtüyordu. Kollarını büktüm, beni ısırmaya başladı. O hiddetle hançeri sol bileğine sapladım. Bir kolu tutmaz oldu. Fakat öbür avucuyla gene avret yerini örtüyordu.

Bu defa ikinci kolunu da sakatlamak mecburiyetinde kaldım. Bacaklarını kuvvetle birbirine sardı. Bacaklarının da damarlarını kestim. Ben bile kuvvetten düşmüştüm. Nihayet teslim oldu. Yunanlar dünyayı fethetseydi, bu kadar zevk hissetmezdim.

Ne var ki, ben visâle nâil olurken, o ruhunu çoktan teslim etmişti. Doğrusu pişman oldum... O dilber perinin tombul memelerini keserek eczalı bir şişeye koydum. Saklıyorum.” (Türk Katilleri ve Yunanlar, İstanbul Matbaa-ı âmire, 1332/1916)

Allah'ı Unuttuğumuzdan

Fransız Georges Remond, Balkan Harbi'ni takip eden onlarca Avrupalı gazeteciden biri. Türkçeye “*Mağluplarla Beraber*” adıyla çevrilen kitabında neredeyse gün gün savaşın seyrini, tanıklık ettiği vakaları ve karşılaştığı askerlerden dikkatini çekenleri anlatıyor. Çatalca Savaşları sırasında karşılaştığı ihtiyar Karadenizli gönüllü gibi:

19 Kasım 1912 sabahı denk geldiği gönüllüyle sohbetinde merakını celbeden, ihtiyarın memleketine dönme isteği. Sebebini sorunca şu karşılığı alıyor: “*Burada İslam toprağını korumak için savaşımaya geldim. Fakat bugün niçin kan döküldüğünü kimse bilmiyor. Gençliğimde muharebeden önce kurban kesilir, imam dua ederdi.*

Şimdi ne kurban kesiliyor, ne de dua ediliyor. Komita ve hürriyet için savaşıyormuşuz. Ben bunları görmedim. Ne padişah var, ne de halife var! Allah'ı unuttuğumuzdan bu cezayı görüyoruz. Yoksa Bulgarlar bizi mağlup etmedi.”

Meslektaş ve ırkdaşı Remond gibi savaşı izleyen Henry Nivet'in Türkçeye tercüme edilen eserinin başlığı ise “*Balkan Haçlı Seferinde Avrupa Siyaseti ve Türklerin*

Felaketi". Nivet, bilhassa Türklerin karşılaştığı mezalim üzerinde duruyor;

"Hristiyan ordularının ve özellikle Bulgar ordusunun harekâtı, uygarlığın tahribi gibi görünüyor... İstilacı, insan boğazlayan, kadınlarla kızların namuslarını kirleten kan dökücü çapulcuların önünde, Trakya'nın Türk köylüleri İstanbul'a doğru kaçtı. Çok tiksindirici ve laneti hak eden bu durum bugün itiraz edilemeyecek bir hakikattir."

Savaşa ilişkin bir başka gazeteci hatıratı ise İngiliz Ellis Ashmead-Bartlett'e ait, *"Türklerin Rumeli'ye Vedası"* dır.

Evet, tarihe Balkan Faciası diye geçen savaşın saklanan kanlı bölümü böyleydi.

Türk'ün Rumeli'deki Son Kalesi

Balkanlar'ın birçok yerinde bunlar olurken bir avuç Türk kahramanı yokluklar içinde atalarından aldıkları ruhla vatan bildikleri toprakları hâlâ koruma peşindeydiler. Bunlardan en önemlisi İşkodra'da yaşıyordu.

Başta İstanbul olmak üzere herkes mağlubiyeti kabul etmişken İşkodra kahramanları, 3 Aralık ateşkesine kadar 1.5 ay süren Balkan Savaşı'nın ilk safhasında canla başla mevzilerini savunuyorlardı.

Türk Doğu Ordusu, Bulgarlar önünde bütün Trakya'yı kaybederken, Rumeli'de ise kendisinin de emrinde olduğu Türk Batı Ordusu, Kumanova, Pirlepe ve Manastır'da peş peşe yenilgiler sonunda, Selanik düşman eline geçerken, İşkodra'da direniş sürüyordu.

3 Aralık ateşkesinden bir hafta önce Sırp bir tümenlerini de, ağır topraklarla birlikte, İşkodra önlerine getirmişlerdi. Karadağlıları, Hristiyan Arnavut gönüllüleri de desteklemekteydi. Hasan Rıza Paşa'nın 30.000 kişiyi bulan şehir halkı ile 20.000 kişilik ordusu, her gün biraz daha yiyecek sıkıntısı çekerken silahlarının mermisi azalıyordu. Buna karşılık düşman ordusu yeni gelenlerle kuvvetini arttırmaktaydı.

Her şeye rağmen savunma başarı ile sürerken, 30-31 Ocak 1913 gecesi Hasan Rıza Paşa bir suikast sonucu öldürüldü. Katillerin 3 kişi olduğu söylenmiş, bunlardan ikisi yakalanmıştı. Ancak olay yine de karanlıkta kalmıştı.

Hasan Rıza Paşa'nın öldüğü haberi düşman tarafından da duyulmuş ve 8 Şubat günü Karadağ ve Sırp kuvvetleri büyük bir taarruza girişmişlerdi. Üç gün arka arkaya süren bu saldırı, komutayı eline alan Arnavut Esat Paşa tarafından başarı ile geçirtilmiş ve elden çıkan bazı mevziler, göğüs göğse çarpışmalar sonunda, süngü hücumlarıyla geri alınmıştı.

İşkodra'ya karşı bu üstün kuvvetlerle girişilen 31 Mart 1913 taarruzu da başarı sağlayamadı. Türk tabyalarının çoğu korkunç topçu bombardımanı altında harap olmuş, fakat asker yine de dayanmıştı. Halk ve asker arasında çoktan açlık başlamış, öldürücü hastalıklar önlenemez bir hal almıştı. Buna rağmen, savunma sürüyordu... Ancak nereye kadar...

İşkodra Komutanı Esat Paşa

O günlerde, İşkodra Komutanı Arnavut Esat Paşa'nın Karadağ Kralı ile anlaştığı ve kaleyi teslim ettiği haberi yayıldı. Önce kimse inanmamıştı buna. Ancak duyulan gerçektir ve İşkodra, 23 Nisan 1913 günü Karadağ ordusuna teslim edildi. Esat Paşa üç gün önce Karadağlılarla gizli teslim görüşmelerine başlamış ve anlaşmaya varmıştı.

Askerler ve halktan isteyenler, silahları ve eşyaları ile birlikte kenti serbestçe terk edeceklerdi. Kentte kalan halkın kişisel haklarına dokunulmayacak, din özgürlüğü korunacaktı.

23 Nisan'da Karadağ ordusu şehre girdi ve arkasından Osmanlı ordusu, bütün silahları yanında olduğu halde kentten ayrıldı. 20.000 kişi ile başlayan savunma-

dan geriye 15.000 kişi kalmıştı. Bunlardan 7.000 kişiyi bulan Arnavutlar ve yerli Türk askeri terhis edildi.

Kalan 8.000 esir, başlarında 348'i bulan subayları ve yanlarında 26 topla birlikte Güney Arnavutluk'taki ordularına, yani Batı Ordusu'ndan geriye kalmış bir avuç arkadaşlarına katılmak üzere yola ıktılar. Zahmetli bir yolculuktan sonra, Sırpların az önce boşalttıkları şinkin ve Draç limanlarında toplandılar.

Esat Paşa'nın, Karadağ Kralı ile kendisinin Arnavutluk yönetiminin başına geçebilmesi için gizli bir anlaşmaya vardığı, hatta para aldığı söyleniyordu. S ylenkilere göre, Esat Paşa emrindeki askerlere doğduğu yer olan Tiran'a yürüyecek ve henüz karışıklık içinde bulunan Arnavutluk'ta lider İsmail Kemal Bey'e rağmen, Karadağ Kralı Nikola'nın yardımıyla krallığını ilan edecekti.

23 Nisan 1913 günü sabahı, şkodra Vilayet Konağı'nda Türk bayrağı yerine Karadağ bayrağı dalgalanmaya başladığında Avrupa'daki son Türk silahları da susmuş, 6.5 aydır uzak ellerde Türk direncini simgeleyen son kale de teslim olmuştu.

Milis G ler Harekete Geçiyor

İşte Balkanlar'da yaşanan kahramanlıklar, hainlikler ve felaketler böyleydi. İstanbul'da bulunanlar olaylara seyirci kalıyordu. Tek başvuracakları yer ise Trablusgarp'ta savaşmaya giden bir avuç vatan kahramanıydı. Ve onları cepheden çağırdılar. Enver Paşa önderliğindeki kurtarıcılar, bürokrasi ile bir şey yapılamayacağı anlaşılınca hemen kurulan Teşkilat-ı Mahsusa birlikleri ile Balkan Savaşı'nın ikinci safhasını başlattılar.

Gerçekten de bürokrasi hiçbir şekilde aşılamıyor, ordu içinde ve kurumlardaki kokuşmuşluk, partizanlık giderilemiyordu. İşte o zaman Enver Paşa "*Vatan endişesinden*" yarbay iken mirliva rütbesini aldı.

Onu bu rütbeyi almasına teşvik eden, tek çözümün yetkileri elinde toplayabilmesi için bu rütbeye gelmesi gereğinde ısrar eden Dr. Nâzım Bey ve Kuşçubaşı Eşref Bey idi. Ve bu rütbeyi alınca artık hiçbir rütbe idealleri için önünde engel engel değildi. Her türlü radikal kararı alabilirdi.

Hemen ordu içinde o zamana kadar görülmemiş bir temizlikle Balkan Savaşı'nda yenilmemizi hazırlayan kişileri ordudan uzaklaştırdı. Hemen Eşref Bey'in önderliğinde bir gönüllü milis gücü oluşturuldu ve eğitime başlandı. Çünkü Bulgar ordusu İstanbul'u darımağın edecek kadar ilerlemiş ve Çatalca sırtlarına 15'lik sahra bataryalarını yerleştirmişti.

Enver Bey, Kuşçubaşı Eşref, Selim Sami ve İbrahim Şehbendere'yi, bu bataryaları susturmakla görevlendirmiş, komutayı Kuşçubaşı'na vermişti. Böylece "*Emirber Çeteleri*" diye bilinen fedailer birliği kurulmuştu.

Aslında Emirber çeteleri diye bilinen bu fedailer grubu genelde İstanbul'da yaşayan ve asker olmayan kişilerden oluşan bir nevi milis gücüydü. Bu milis gücünü oluşturan kişilerin arasında bıçkınlar, kabadayılar, tulumbacılar, mahkûmlar, imamlar, şeyhler, hamallar, mavnacılar gibi sivil insanlardan kuruluydu. Bunların ortak özelliği ise gerçek birer vatansever olmalarıydı.

Bunlar daha sonra Teşkilat-ı Mahsusa kuvvetlerinin çekirdeğini oluşturdu. Bu kuvvetlerin başında Eşref Bey, kardeşi Selim Sami Bey ve dava arkadaşları Cihangir oğlu İbrahim Bey bulunuyordu.

Eşref Bey'in, '*Emirber Fedaileri*' denen çetelerden oluşan birliğine bir de nizami birlik eklendi ve tümen gücünde bir gerilla birliği oluşturuldu. Taksim kıışlasında eğitilen tümen, Murat Dağları'ndaki Bulgar bataryalarının susturulması için görevlendirildi.

Taksim'den hareket edilir, Veli Efendi çayırına daha yeni gelinmiştir ki; "Keçe Bekir" adlı bir yüzbaşı ilk isyan hareketini başlatır. Kuşçubaşı'na bir tezkere gön-

derir. Tezkerede, padişahın orduya kumanda etmesi istenir, aksi halde tümenle beraber hareket edilmeyeceği bildirilmiştir.

Kuşçubaşı olayı konuşarak çözmek ister ancak ateşle karşılaşacağını görür ve komutanlarla toplantı yapar. Brifing sonunda Selim Sami olayı sessizce bastırmak fikrindedir. Böyle yapılamazsa daha büyük felaketle karşılaşılacağını anlatır. Kuşçubaşı, teklifi kabul eder ve harekât emrini verir.

Selim Sami ve Galatasaraylı gençlerden oluşan bir gönüllü Emirber Taburu bu hareketi bastırmakla görevlendirir. Tabur harekete geçer ve büyük bir ustalıkla olay sessizce bastırılır. Keçe Bekir ve on arkadaşı idama mahkûm olur.

Ancak Kuşçubaşı, bunu hapse çevirir. Daha sonra çıkan aftan yararlanan Keçe Bekir ve arkadaşları, orduya dönüp yararlı hizmetler yapacaktır. Keçe Bekir, bu olayda şahsi emelleri olan art niyetli kişilerin maşası olmuştur ve hatasını sonradan anlayarak orduya hizmet etmeye devam etmiştir.

Murat Bey tepelerindeki bataryaların susturulması için yapılan plan uygulamaya konur ve harekât başlar. Merkezde Kuşçubaşı, sağında Selim Sami ve solunda Cihangiroğlu... Kuşçubaşı'nın elindeki kuvvetlerin hepsi genç, yiğit ve gözü pek kişilerdir. Kuşçubaşı bunlara çok iyi bir biçim vermiş, hepsi de emrinde ölümü göze alacak kadar cesur yürekli, yiğit askerlerdir.

Baskın yapılır, planlandığı gibi başarıyla sonuçlanır. Bulgar ordusu sekiz saat süren savaş sonunda bozguna uğrar ve zafer kazanılır. Zaferin İstanbul'da duyulmasıyla yer yerinden oynar. Zafere susamış Türk insanı bu anlamlı zaferle kendini bulur. Başta Padişah olmak üzere birçok tebrik telgrafları gönderilir. Bu savaşta Emirber Fedaileri aktif bir şekilde rol oynamıştır.

Aslında fedailerin çekirdeğini oluşturduğu Teşkilat-ı Mahsusa'da bu zamanda kurulmuştur. İlerleyen satır-

larda daha geniş olarak bahsedeceğimiz ve Türk istihbarat teşkilatının temelini oluşturacak olan Teşkilat-ı Mahsusa, İttihat ve Terakki ile birlikte devletin içinde ve savaşın göbeğindedir. Başında da Enver Paşa'nın dostu olan ve çete savaşlarının uzmanı sayılan Süleyman Askeri Bey vardır.

Tarihte adından yazılı kayıtlarda çok az bahsedilen Teşkilat-ı Mahsusa ile ilgili bu ilk eylem bilgisi, o dönemi anılarında anlatan İttihat ve Terakki'nin üç paşasından biri olan, Cemal Paşa'ya aittir. Teşkilat-ı Mahsusa konusunda en fazla bilgi sahibi olanlardan Cemal Paşa, bu konuda diğer ittihatçılar gibi, nedense anılarında bile çok ketum davranmıştır.

Ancak gizli teşkilatın hakkını vermeyi de ihmal etmemiştir. Bu tutum daha sonraları Türk gizli servislerinin en büyük baş ağrısını oluşturacak hastalığın, yani gizliliği ikinci plana atma sorununun, Teşkilat-ı Mahsusa içinde halledildiğinin bir örneği sayılsa gerektir.

Paşa hatıralarının 63. sayfasında 1912 yılının sonları ile 1913'ün başlarında yaşanan Balkan Harbi'ni ve bunda Teşkilat-ı Mahsusa'nın başarılarını şöyle dile getirmektedir:

“Ordunun Edirne üstüne hareketi sırasında hükümetçe neşrolunan beyannamede, ordumuzun Meriç nehrini katiyyen geçmeyeceği açıkça taahhüt edilmişse de, o zaman ordu zihniyetinin ruhu olan bazı kimseler bu taahhüdün isabetsizliğini dikkat nazarına alarak hükümete bağlı olmayan yarı resmi bir Teşkilat-ı Mahsusa'nın (Özel Teşkilat) Meriç Nehri'nin öte tarafında kendi istediği gibi hareket etmesine göz yummak esasını Başkumandanlığa ve Hükümete kabul ettirdiler.

Ve bu Teşkilat-ı Mahsusa akıllı ve süratli bir hareketle Mesta Karasuyu Vadisine kadar bütün Batı Trakya'yı işgale muvaffak oldu. Garbi Trakya kıtası Edirne vilayetinin Ortaköy ve Karacaali kazalarıyla bütün Dede-ağaç ve Gümölcine sancaklarını ve nüfusun yüzde 95'i İslamlardan oluşan mühim bir bölgedir.

Bu kıtayı işgal eden Teşkilat-ı Mahsusa'nın başında şehit Süleyman Askeri Bey bulunuyor ve Çerkez Yüzbaşısı Reşit ve İzmirli Eşref ve Kardeşi Sami ve yine Yüzbaşı Fehmi Bey'lerle daha bazı zevat asli erkânını teşkil ediyorlardı."

Aslında Emirber Fedailer grubunun tarih kitaplarında bulunmayan, anlatılmayan vur kaç eylemlerinin ardından, böylesine büyük bir eylemi başarıyla gerçekleştirebilmiştir.

Bulgarların işgaline uğrayan bu bölgede 15 Ağustos 1913'te Kuşçubaşı Eşref ile Süleyman Askeri komutasında başlatılan direniş ve saldırı faaliyeti, 15 gün gibi kısa bir sürede ekibin istihbarattaki başarısı sayesinde sonuçlandırılır. Çünkü başındaki komutanların hepsi, özellikle Enver Paşa ve Süleyman Askeri bölge siyasetini, ekonomisini ve özellikle dil ve coğrafyasını çok iyi bilmektedirler.

İstihbaratın Önemi

Evet, imparatorluk batmakta ve bu batışı gören bir avuç hürriyet kahramanı çareler aramaktadır. Onlara göre en büyük eksiklik istihbarattır. Bunun derhal halledilmesi gerekirdi. Bilgileri ve yetişmiş insan güçleri vardı. Bu gücü denetim altına almak ve tek bir yerden kontrol edilmesi gerekiyordu.

Aslında bu konuda ilk adımı Mustafa Kemal, Şam'da attıysa da, çevresinde yeterli sayıda insan ve para olmadığı için küçük bir adım olarak kalmıştı. Zaten sürgün topraklarında ne yapılabilinirdi ki...

Mustafa Kemal'e göre daha sağlam adımları atan Enver Paşa oldu. Ne de olsa Enver Paşa'nın elinde bir kuruluş vardı. Bu da İttihat ve Terakki Cemiyeti idi.

Ellerine güzel bir örnek vardı. İttihatçılar 2. Abdülhamit'i tahttan indirdikten sonra onun İslamcı-Türkçü hayallerini benimsediler. Abdülhamit döne-

minde İttihat-ı İslam hareketi, fikri ve şahsi gayretlerin ötesine geçebilmiş değildi. Oysa bir hareketin 'Pan' niteliğini kazanabilmesi için bir örgüt ve onun siyasi hedefinin olması gerekiyordu.

Abdülhamit'in dünyanın dört bir yanına gönderdiği misyonerlerin Osmanlı Devleti çatısı altında bir teşkilatları yoktu. Bunlar padişaha bağlı görev yapan gönüllü kimselerdi. İttihatçılar ise, emperyalistlere karşı ciddi bir mücadele verebilmek, bütün İslam dünyasını harekete geçirmenin ancak kurulacak ciddi bir örgütlenmeyle mümkün olduğunu kavramışlardı.

Ve İttihat Terakki kurmaylarına göre bu örgüt, gizli bir örgüt olmalıydı.

Emirber Çeteleri'ni oluşturan fedailerin elde ettiği başarıların ardından kurulan Teşkilat-ı Mahsusa, Osmanlı Devleti'nin de, muhtelif memleketlerde propaganda yapmak, askeri sırları ele geçirmek, bir taraftan İslam devletleri ve Türkleri ayaklandırarak hepsini günün birinde imparatorluk bayrağı altında birleştirmek gibi son derece zor bir düşünceyle hareket eden ve bir istihbarat teşkilatı kurulmasının önemine değinen Enver Paşa sayesinde oluşturulmuştur.

Enver Paşa'nın Harbiye Nazırlığı'na gelmesinden sonra "Teşkilat-ı Mahsusa" adıyla kurulan ve "Umûr-u Şarkıyye" ismiyle de anılan bu örgütü bilinçli olarak devletin bilinen politik, askeri ve mali organlarının dışında kurmuş ve kendisine ve politikalarına kayıtsız şartsız bağlı ajanlarla kadrosunu oluşturmuştur.

Balkan Savaşı'nda Osmanlı Donanması

Balkan topraklarında bütün bunlar olurken, denizlerde de savaş alabildiğine sürmektedir. Ancak Balkan Savaşlarında denizlerde olan mücadeleler fazla yer almamıştır. Bu konuyla ilgili en geniş araştırma Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı, ATAREM Genel Sekreterliği'nde bulunmaktadır.

Bu sekreterliğin senede iki sefer çıkardığı Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan çeşitli makalelerde Balkan Savaşlarının perde arkasında kalmış ve kamuoyunca çok az bilinen yönleri ortaya konulmaktadır.

İşte bunlardan biri de "Arşiv Belgelerine Göre Balkan Savaşı'nda Osmanlı Donanmasının Karadeniz Harekâtı" adlı makaleyi kaleme alan değerli araştırmacı Dr. Hüsnü Özlü'dür.

Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi'nin Ağustos 2012 çıkan 20. sayısında Balkan Savaşı'nda Osmanlı Donanması tarafından Bulgaristan'a karşı yapılan Karadeniz harekâtında karşılaştığı zorluk ve sıkıntılar detaylı olarak inceleyen Dr. Hüsnü Özlü, kara savaşlarında arka arkaya mağlubiyetler yaşayan Osmanlı Ordusu'nun,

yokluklar içinde olan Deniz Kuvvetlerinin Karadeniz’de gösterdiği başarıları ve sıkıntıları anlaşılır bir şekilde ortaya koymuş. Biz de bu değerli çalışmayı sizlerle paylaşmak istedik. İşte o değerli makale:

Balkan Savaşları, yüzyıllar boyu askeri güç olarak dünyanın en önemli ordusu konumunda olan Osmanlı ordusunun gerek kara orduları ve gerekse deniz gücü bakımından geldiği noktayı gösteren ve Osmanlı Devleti askeri teşkilatının içine düştüğü olumsuzlukları ortaya koyan ve önemli dersler çıkarılması gereken savaşlardır.

Balkan Savaşlarında Osmanlı donanması harp sevk ve idaresi açısından deniz harekât alanı olarak Karadeniz, Marmara, Ege Denizi, Doğu Akdeniz, Yunan ve Adriyatik denizleri ile Kızıldeniz’de mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Donanmanın asıl gücü Ege Denizi’nde mücadele etmek zorunda kalmış ve özellikle adaların korunmasında büyük sıkıntılar yaşanmış, Rusya’nın etkisinde olan Karadeniz’de de Bulgarların ikmal ve lojistiğini engellemeye yönelik harekâtlar planlanmıştır.

Bu mücadeleler içerisinde, Karadeniz harekâtında Varna Limanı’nı üs olarak kullanan Bulgaristan’a karşı, Karadeniz’de askeri nakliyatı koruma maksatlı donanma gücü oluşturulmuş ve Osmanlı kara ordusu bu şekilde denizden desteklenmiştir.

Bulgar ordusu bu dönemde, Karadeniz kıyısında pasif savunma önlemleri alarak Osmanlı ordusunun çıkarma yapmasına karşı tedbirler almıştır.

Marmara Denizi, özellikle kara ordularının başarısızlığı ve Balkan ordularının Çatalca önlerine kadar gelmeleri ile önem kazanmış, başlangıçta kapalı bir deniz olarak görülen Marmara Denizi, donanma açısından sıkıntılı bir saha hâline gelmiştir.

Adriyatik Denizi, Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz'de Osmanlı donanmasının etkinliği kalmamış ve bu denizlerde üstünlük Yunan donanmasına geçmiştir.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, Avrupa'da denizcilik alanında büyük gelişmeler yaşanırken Osmanlı donanması bu rekabetin dışında kalmıştır. 1897 Osmanlı Yunan Savaşı'nda Osmanlı donanmasının yetersizliği ortaya çıkınca yeni hamleler başlatılmış, bu çerçevede gemilerin bir kısmı onarımdan geçirilmiş, 1901 senesinde Mesudiye ve Asar-ı Tevfik Zırhlıları Almanya'da, Muin-i zafer, Feth-i Bülend, Avnillah Korvetleri İstanbul'da onarım görmüştür.

Ayrıca yurtdışından satın alma yöntemi ile muhrip alımına gidilmiştir. Bu dönemin en iyi durumda olan gemileri Hamidiye ve Mecidiye kruvazörleridir.

Öte yandan donanmanın yeniden yapılanmasını gerçekleştirmek maksadı ile 1908 senesinde İngiltere'den İstanbul'a gelen heyetin başkanı Amiral Gamble, Osmanlı donanmasının genel görüntüsünü şu sözlerle anlatmaktadır:

Donanmayı teşkil eden büyük ve küçük, on beşi geçen gördüğünüz gemiler bir hurda demir kütlesinden başka bir şey değildir. Süratli bir zırhlı kruvazörün ateşi karşısında bunların eriyip imha olması yarım saatlik bir hareketle kâbidir."

Balkan Savaşı öncesinde Osmanlı donanmasının genel bir harekât planı yoktu. Donanma, savunma amaçlı harekâtlarda Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın emrine verilmiş, taarruz harekâtında ise serbest bırakılmıştır.

Özellikle Bahriye Nezareti, dönemin zor mali şartları altında gerekli yatırımları yapamamış, donanma geniş bir deniz harekâtından ziyade savunma tedbirlerine yönelmiştir. Ayrıca donanma, Balkan Savaşı öncesinde direkt Başkomutanlık Vekâleti'ne bağlanmış ve genel

emir komuta işleyişinde de aksamalar ortaya çıkmış, denizlerde sevk ve idare de büyük sıkıntılar yaşanmış, verilen günlük emirlerle mücadele edilmiştir.

Balkan Savaşı'nın hemen başında, denizlerde asıl mücadele, Ege Denizi'nde Yunan deniz kuvvetleri ile yapılmış ve Yunan donanması iki ayrı filoaya ayrılmıştır. Osmanlı Orduyu Hümayun Başkumandanlığı, Bahr-i Sefid Kuva-yı Mürettebesi Kumandanlığı'na, Donanmayı Hümayun'un Akdeniz'e çıkararak Yunan donanmasını arama ve vurma emrini vermiştir.

Donanmayı Hümayun Kumandan Vekili tarafından, Donanmayı Hümayun Umum Sefine-i Harbiyesi süvarilerine yollanan 10 Ocak 1913 tarihli muhtıraya göre Osmanlı donanmasının Boğaz dışındaki harekâtı planlanmıştır.

Balkan Savaşı'nın başında Başkomutanlık Vekâleti, 17 Aralık 1912 tarihinde donanmanın teknik gelişimi açısından önemli kararlar almış ve uygulamaya koymuştur. Bu kararların alınmasında özellikle denizcilik konusunda, Osmanlı donanmasında görev alan yabancı uzmanların raporları etkili olmuştur.

Donanma Komutan Vekili Albay Ramiz komutasında 14 Aralık 1912 tarihinde toplanan harp meclisi, Ege Denizi'nde yapılacak olan muharebe ile ilgili durumu gözden geçirerek muharebenin esaslarını tespit etmiştir.

Yapılan görüşmede Osmanlı ve Yunan donanmalarının kuvvet mukayeseleri ele alınmış ve Yunan donanmasının sürat ve teçhizat açısından üstünlüğü ortaya çıkmıştır.

Averof zırhlısının hız ve atış üstünlüğü, buna karşılık Barbaros zırhlılarının bir kısmının arızalı olması ve atış sıkıntıları bu üstünlüğün göstergeleridir. Ancak Osmanlı donanması da bölge olarak kendi müstahkem mevkinde bulunması açısından mevzi üstünlüğüne sahiptir.

Neticede harp meclisi her türlü sıkıntıya rağmen muharebe yapma kararı almış, bu kararı almalarında Bahriye Nazırı'nın emir ve telkinleri etkili olmuştur.

Osmanlı Harp Meclisi, Ege Denizi'nde muharebeye karar verdikten sonra elindeki gemilerin durumunu tekrar incelemiş ve Mesudiye ve Asar-ı Tevfik gemilerinin bakımsız ve yavaş olmalarından dolayı savaş dışı bırakılmalarına, bunun yanında Karadeniz filosunda bulunan Berk-i Satvet Torpido Kruvazörü'nün muharebeye dâhil edilmesine karar vermiştir.

Ancak zor durumda olan donanmanın takviyesi için bu gemilerde muharebeye katılmıştır. Balkan Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Osmanlı Donanma Komutan Vekili Albay Ramiz, 24 Aralık 1912 tarihinde Çanakkale'den İstanbul'a gelerek Başkomutanlık Vekâleti, Bahriye Nezareti ve hükümetin ileri gelenleri ile görüşmeler yapmış ve donanmanın Boğaz ve Ege Denizi'ndeki harekâtı ile ilgili bir program hazırlamıştır. Bu programa göre:

a. Deniz egemenliği sağlanmadan adalara sevkıyat yapılmayacaktır.

b. Çanakkale'deki gemilerin tamirleri bittikten ve tersanedeki gemiler donanmaya katıldıktan sonra hareket edilecektir.

c. Adalara sevk olunmak üzere, Akdeniz Boğazı Kuvve-i Mürettebe Komutanlığı, İzmir Mürettebe Komutanlığı ve Ezine bölgesinde görevli Tevfik Paşa koordinesinde uygun iskelelerde yeterli miktarda kuvvet toplanacaktır.

d. Donanma öncelikle Bozcaada'yı geri alacak ve sonra Limni Adası'nın Mondros Limanı'na taarruz ederek buradan Midilli ve Sakız adalarına yönelecektir.

Bu doğrultuda bir taraftan gemilerin teknik bakımları yapılmakta, diğer taraftan da bazı önemli tedbirler alınmaktadır. "Düşman donanmasına yaklaşırken muhriplerle denizaltı emniyetini sağlamak, muharebede

Mecidiye ve diğer muhripleri ateş hattında bekletmek ve düşmanın saldırısı karşısında karşı taarruza girmelerini sağlamak, düşman gemilerinin saldırısı olmadığı takdirde Mecidiye zırhlısını hattın gerisinde bekletmek, büyük gemilerin muharebesi esnasında bu gemilerin küçük toplarının diğer düşman torpidolarına yönelik atış yapmasını sağlamak, düşman denizaltılarının rotalarını takip etmek ve sık sık rota değiştirerek hedef şaşırtmak, alınan genel tedbirlerdir.

Karadeniz, Balkan Savaşı'ndan önce Osmanlı Bahriye Nezaretî'nin düşündüğü şekliyle kara ordusunun lojistik sevk ve idare alanıdır. Anadolu'nun kuzeyinde bulunan kara birlikleri ve kara yoluyla Köstence'ye getirilen harp malzemeleri, bu denizden faydalanarak cephelere getirilmektedir.

Bulgaristan'ın, Varna Limanı'nı tahkim ederek Karadeniz'de torpidobotlardan oluşan bir filo oluşturması, Osmanlı ordusu tarafından, Karadeniz askeri nakliyatının donanma ile koruma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bulgar Kara Kuvvetleri de cephelerini beslemek için deniz yollarına ve özellikle de Karadeniz'e muhtaç bulunmaktadır.

Karadeniz, bundan ötürü, her iki taraf için de önem taşımaktadır. Karadeniz'deki harekâtın amacı, her iki taraf için de nakliyatı koruma ve düşman nakliyatına taarruz etme planını içermektedir.

Osmanlı ordusunun, her şeye rağmen deniz kuvvetinden yana bölgesinde üstün bulunması, ordu yanlarını desteklemesi, düşman cephesinin yan ve gerilerine çıkarma yapma imkânlarına sahip olması önemli bir husustur.

Karadeniz'deki deniz harekâtının üsleri Osmanlı tarafında ileri üs olarak Karadeniz Boğazı; Bulgar tarafında da Varna Limanı'dır. Her iki mevki de tahkimli olup donanmaların ikmal ve onarım üslerine yakındır.

Osmanlı Devleti'nin askeri deniz ulaştırması için biri Anadolu'nun muhtelif limanlarından, diğeri de Köstence Limanı'ndan Boğaz'a gelen iki ana istikamet vardır. Doğu askeri nakliyat yolunun uzunluğu 600 mil olup bindirme limanları çeşitli, fakat varış limanı tektir. Karadeniz Boğazı, Boğaz'daki deniz üssünün bu yolun düşmana bakan tarafında bulunması Osmanlı donanması için bir kolaylıktır.

Fakat Köstence'den gelen deniz yolunun, Varna'nın önünden geçmesi bu donanmayı daha fazla meşgul etmektedir. Bulgarların deniz nakliyatı Varna ile Burgaz limanları arasında yapılmaktadır.

Bu dönemde tarafsız olan Rusya'nın da Bulgarlara yardım yapması ihtimaline karşı Osmanlı donanmasının Bulgar sahillerini abluka etmesi veya abluka mümkün olmadığı takdirde de gözetlemesini zorunlu kılmaktadır.

Balkan Savaşı'ndan önce, Osmanlı Kara ve Deniz Kuvvetlerinin beraber ortak harekât yapmasını gerektirecek bir durumun meydana gelebileceği ne Harbiye ne de Bahriye Nezareti tarafından düşünülmemiştir.

Kara harekâtının birdenbire Terkos Gölü'nü Büyükçekmece Gölü'ne bağlayan hatta kadar intikal etmesi, donanmanın karşısına, ordu kanatlarını desteklemek gibi yeni bir görev çıkarmıştır. Osmanlı donanması, kuvvet ve coğrafi durumun müsait olmasından ötürü, bu görevi kolaylıkla yapmıştır.

Karadeniz'deki tarafsız devletlerden Rusya, Bulgaristan'a yakın davranırken Romanya nakliyat konusunda Osmanlılara göz yummaktadır.

Rusların üstün bir donanma gücüne sahip olması ve Osmanlı sahillerine çıkarma tehdidinde bulunmasından ötürü, kara kuvvetlerinin bazı unsurları buraya bağlanmakta ve bu durum ana cephelerin aleyhine olmaktadır.

Sonuç olarak Balkan Harbi çevresindeki deniz harekâtı, esas olarak Batı ve Güney Karadeniz'i içine almaktadır. Muhripler arasındaki genel durum üstünlüğü Osmanlı donanmasında olmakla beraber, taraf-sız Rusya'nın bölgedeki tutumu, bu durumu Osmanlı Devleti'nin aleyhine çevirmiştir.

Balkan Savaşlarının 100'üncü yıldönümünde Genel-kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı arşivinden elde edilen belgelere dayanılarak hazırlanan bu makalede, Balkan Savaşı'nda Karadeniz'de Osmanlı donanmasının harekâtı üzerinde durulmuş ve Bulgarlara karşı yapılan mücadeleler açıklanmıştır.

Ayrıca Karadeniz harekâtı sırasında, Osmanlı donanmasının o yıllardaki önemli gemilerinden biri olan Asar-ı Tevfik zırhlısının batışı ve hazin sonu arşiv belgelerine dayanılarak ortaya konulmuştur.

Donanmanın Karadeniz Harekât Planı

02 Ekim 1912 tarihli belgeye göre; Bulgarların, genel seferberlik emri verdiği, Bulgar donanmasının Karadeniz'de bulunan Osmanlı nakliye gemilerini tahrip etme tehlikesinin bulunduğu ve bunu engellemek maksadı ile Osmanlı Bahriye Nezareti tarafından Karadeniz'e bir filo gönderilmesi talep edilmektedir.

Osmanlı ordusunun seferberlik emri gereği, Karadeniz'de nakliyat 18 Ekim 1912 tarihinde başlamıştır. Bu kapsamda, İstanbul'da bir sevkiyat komisyonu ve birkaç iskelede seferi sevk komisyonları teşkil edilmiştir. Ancak oluşturulan bu komisyonlarda Karadeniz dikkate alınmamıştır.

Bu sırada Karadeniz'e kıyısı olan limanlardan Cide, İnebolu, Sinop, Samsun, Fatsa, Ordu ve Trabzon limanlarında askeri kıtalar toplanmıştır. Deniz nakliyatını korumaya ve himaye görevi Bahriye Nezareti ile karargâh ve filo komutanlıkları arasında tartışmaya neden olmuş, sonunda bu görev Hamidiye zırhlısına verilmiştir.

Ancak nakliyatın himaye ve korunması için alınan bu tedbir yeterli görülmemiş, Donanma Komutanlığı, Hopa'dan Sinop'a kadar olan bölgenin Hamidiye zırhlısı; Sinop'tan Ereğli'ye kadar olan bölgenin de Mecidiye zırhlısı tarafından korunmasına karar vermiştir.

Donanma Komutanlığı, 16 Ekim 1912 tarihinde Harbiye Nazırı ve Orduyu Hümayun Başkomutan Vekili namına Erkânıharbiye Reisi Ferik Mehmet Hadi Paşa imzası ile şu yazıyı almıştır:

“Bulgaristan ve Sırbistan hükümetleri ile suret-i katiyede dünden beri kat-ı münasebet edilmiş olduğundan müstetenen bi-tevfikihi teala mezkûr iki hükümete karşı harekâtı umumiyei taarruziye serian mübaşeret edilmesi Rumeli, Şark ve Garp ordularına tebliğ edilmiş olmakla donanmanın da Bulgaristan'ın Varna - Burgaz arasındaki münakalat-ı bahriyesini kat ve filosunu tahrip edecek surette harekât-ı lazimiye ibtidar edilmesi ”

Bunun üzerine Barbaros'tan gemilere 17 Ekim 1912 saat 8.45'te şu işaret çekilmiştir: *“Hükümetimiz Sırp ve Bulgaristan hükümetleri ile dünden itibaren ilişkiyi kestiğinden kendi hissesine isabet edecek görevi yapmak üzere her an harekete hazır bulunması tavsiye olunur.”*

Karadeniz'de büyük bir sevkیات yapıldığında Hamidiye zırhlısı ve Berk-i Satvet kruvazörleri sevkıyatı himaye ve korumakla görevlendirilmiştir. Tamirde bulunan muhrip ve torpidobotlar, işleri tamamlandııkça Karadeniz filosuna katılmış, ancak yapılan tüm planlar uygulamaya konulamamış ve tam bir Karadeniz filosu teşkil edilememiştir.

Tasarıda bahsi geçen on gemiden Hamidiye zırhlısı ve Berk-i Satvet kruvazörleri ile Yedigâr, Muavenet, Taşoz muhripleri, Sultanhisar ve Sivrihisar botları Boğaz'da, Zuhaf gambotu ile Numune-i hamiyet muhribi Haliç'te, Nevşehir gambotu Trabzon'da bulunmaktadır.

Bahriye Nezareti Donanma Komutanlığı'na verdiği emirle bu gemilerin derhâl hazırlanmalarını ve İstanbul önlerinde toplanmalarını ve Binbaşı Hüseyin Remzi Bey'in Filotilla Komodorluğu'na tayini bildirilmiş ve görev başlamıştır.

Bulgar deniz kuvvetleri, liman önünde harekât yapabilecek kadar küçük bir kuvvetten oluşmaktadır. Bu görev sırasında ticaret gemilerinin Varna Limanı'na girip çıkma şekillerini de sınırlandırmıştır. Varna Liman Reisi 13 Ekim 1913 tarihinde yabancı vapur acentelerine gönderdiği bir yayımda şunları bildirmiştir:

“ Balçık ve Kavarna'dan gelecek ticaret gemileri Kalakira Burnu üzerine hareket edecekler ve oradan, Emine Burnu yolunu takip ederek Kamçı Mevkii'ne vardıktan sonra, kılavuz bekleyeceklerdir.

Rusya ve Romanya'dan gelecek ticaret gemileri Emine Burnu üzerine hareket edecekler ve Kamçı Mevkii'ne vardıktan sonra kılavuz bekleyeceklerdir.

İstanbul, Burgaz ve Süzebolu'dan gelecek ticaret gemileri de Rusya'dan gelen gemiler gibi, hareket edeceklerdir.”

Bu esaslara uyma konusunda gerekli uyarıları yapan Bulgar deniz kuvvetleri, Karadeniz'den gelecek her türlü gemiye karşı önlem alma yoluna gitmiştir.

Donanma Komutanlığı, Bulgaristan'a karşı girişilecek harekâtı dört madde ile şu şekilde programa bağlamıştır:

a. Bulgarların asker veya fedailerini sahillerimize sevk ve nakledecekleri, bunun için düşmanın en yakın limanı ile kendi sahilimizi gözetlemeye almak.

b. Karadeniz sahilinden icra edilecek nakliyat-ı askeriye temin etmek.

c. Düşman gemilerinin bulunduğu mevki haber alınarak onları gözetlemek ve fırsatını bulunca tahrip etmek.

d. Düşman sahilinin uygun noktasına asker çıkarmak ve bir gösteri icra etmek.

Bu programın uygulanması için hazırlanan tasarıda bu görevlerin yapılma tarzı ve kullanılacak kuvvetler belirlenmiştir.

Buna göre:

Birinci Görev: İğneada merkez olmak üzere kuzey ve güney istikametleri daimi şekilde gözlem altında bulundurulacaktır. Bu vazifede iki grup hâlinde aşağıdaki gemiler kullanılacaktır:

Birinci grup: Barbaros, Yedigâr-ı Millet, Basra, Musul, Sivrihisar;

İkinci grup: Turgutreis, Numune-i Hamiyyet, Taşoz, Sultanhisar. (Gruplar göreve nöbetleşe çıkacaklardır.)

İkinci Görev: Amasra ve Burgaz arasında gözlem yapılacak ve bu görevde aşağıdaki kuvvetler kullanılacaktır:

Birinci grup: Hamidiye;

İkinci grup: Mecidiye ve Muavane-i Milliye.

Üçüncü Görev: Düşman hakkında hükümetin alacağı doğru malumata nazaran Donanma Komutanlığı bir karar verip tatbik edecektir.

Dördüncü Görev: Çıkarma gösterisi sırasında en az 5 veya 6 ticaret gemisi kullanılacak, bu göreve donanmanın ana kısmı katılacak, gösteri çıkarmasını Harbiye Nezareti'nin vereceği kara birlikleri ile donanmadan ayrılacak askerler ve Karadeniz kıyı illerinden alınacak fedailer yapacaktır. Gösteri mevkisini Harbiye Nezareti seçecektir.

Hazırlanan bu program küçük Bulgar donanmasına karşı büyük kuvvetlerin kullanılmasını gerektiriyordu. Tasarıda Bulgar donanmasını imha etmekten ibaret olan asıl vazife ikinci plana atılmış ve kendi sahillerimizin gözlem işine öncelik verilmiştir.

Donanma komutan vekili, hazırlayıp Bahriye Nezareti'ne gönderdiği harekât tasarısına cevap beklerken 17 Ekim 1912 tarihinde başkomutanlık vekâletinden aşağıdaki emri almıştır:

“Dün geceki telgrafla bildirildiği üzere Varna ile Burgaz arasındaki deniz ulaştırmasının kesilmesi için daimi bir abluka hattı tesis ve Bulgar filosunu tahrip için hemen donanma ile hareket olunması ve Varna ve Burgaz limanlarındaki tahkimatın bombardıman edilmesi katî surette beyan olunur.”

Başkomutanlık Vekâleti’nden, donanma komutanlığına verilen emirle bahsi geçen programa göre 16 Ekim 1912 tarihinde Bulgar filotillasının tahrip edilmesi, Varna ve Burgaz limanlarının topa tutulması, düşmanın deniz yoluyla yapacağı nakliyatın kesilmesi, harekât sırasında sahil topraklarının menziline girilmemesi emri verilmiştir.

Başkomutanlık Vekâleti aynı gün verdiği ikinci bir emirle de donanmanın hemen hareket ederek Varna ve Burgaz limanlarındaki tahkimatlarının da bombardıman etmesini istemiştir.

30 Ekim 1912 tarihinde Miralay Tahir Bey kumandasında, Barbaros ve Turgut zırhlıları ile Muavenet-i Milliye ve Taşoz muhripleri Varna istikametine doğru ilerlemeye başlamış, 1 Kasım 1912 tarihine gelindiğinde Varna istihkâmları top atışına tutulmuştur. Yarım saat süren taarruz, kömür stoklarındaki azalma neticesinde sona ermiş ve bombardımana ara verilmiştir.

Bu arada Yunanistan, Boğaz önündeki adaları işgale başlamış, Başkomutanlık Vekâleti, Karadeniz’deki tüm gemileri İstanbul’a çağırarak ve bu karar derhâl uygulamaya konulmuştur.

Ancak Hamidiye, Varna önlerinde kalmış ve bölgedeki görevine devam etmiştir. Bulgar deniz kuvvetlerinin faaliyeti, Varna ve Burgaz limanlarının tahkim edilmesi ve mayınlanması üzerine toplanmıştır.

Deniz kuvvetlerine komuta eden İstihkâm Yarbey Lokodorof, mayın mevcudunu az bulduğu için sahte mayın ve mayın şamandırası yaptırarak Osmanlı donanmasına mensup komutanları yanlış bir kanıya sü-

rüklemek istemiştir. Bu arada torpidobotlarda Nadiejda torpido gambotunun himayesinde olarak Varna Limanı önünde bir karakol hattı tesis etmiştir.

Bulgar deniz kuvvetleri, kendi limanları önünde harekât yapmaya elverişli, küçük bir kuvvete sahiptir. Bulgaristan'ın, Prens Aleksandro tarafından idare edilen prenslik devrinde, orduyu Rus subayları komuta etmektedir. Bu çerçevede, herhangi bir donanmaya sahip bulunmamalarına rağmen deniz subayları da Rus donanmasında staj yapmaktadır.

Bulgaristan donanmasını kurmaya, istiklalinin Osmanlı İmparatorluğu tarafından tanınmış olduğu 1909 senesinde başlamıştır. Bundan üç sene sonra başlayan Balkan Savaşı'na kadar da çok küçük bir donanma gücü oluşturmuştur. Bu donanma, 1 torpido gambotu, 6 torpidobot ve silahlandırılmış küçük ticaret gemilerinden oluşmaktadır.

Bundan dolayı Bulgarlar, Osmanlı donanması veya herhangi bir filonun kendi kıyılarına karşı bir harekât yapmasına mani olmak için tahkimat ve mayın harbine daha fazla önem vermişlerdir.

Harekât planında, harekât esnasında sahil topraklarının menzillerine ve torpil sahalarına girilmemesi kati şekilde emredilmiş olduğu için Başkomutanlık Vekâleti'nin bu emri donanma komutan vekilini tereddüde düşürmüş, Albay Tahir, düşman topçu menzilinin içindeki sahaya mayın dökülüp dökülmediğini tahkik için zaman geçeceğini, elinde de mayın tarayıcı gemi bulunmadığını bildirerek takip edeceği hareket tarzı hakkında başkomutanlıktan yeni talimat istemiştir.

Başkomutan vekili ise verdiği emirde ısrar ederek vazifenin, sahil tahkimatı ateşinden müteessir olmayacak ve düşman mayınlarından zarar görmeyecek tarzda yapılmasını istemiştir.

Balkan Savaşı'nda Karedeniz harekâtı başlangıcında Karadeniz Boğazı'nda, Çanakkale Boğazı'nda ve tersanelerde bakımda bulunan donanma gücü aşağıdaki gibidir:

Karadeniz Boğazı'nda donanma gücü: (Albay Tahir'in emrinde)

2 zırhlı: Barbaros Hayreddin (Yarbay Enver Hakkı) ve Turgutreis (Yarbay İsmail Ahmed);

6 muhrip: Muavenet-i Milliye (Önyüzbaşı Galatalı Ali), Yedigâr-ı Millet (Önyüzbaşı Fahri Cemal), Numune-i Hamiyyet (Binbaşı Hamdi Mahmut), Samsun (Önyüzbaşı Osman İzzet), Basra (Önyüzbaşı Cemil Ali), Taşoz (Önyüzbaşı Mehmet Emin);

4 torpidobot: Musul, Akhisar, Sultanhisar, Sivrihisar;

2 gambot: Zuhaf ve Nevşehir.

Çanakkale Boğazı'nda donanma gücü: (Mesudiye Zırhlısı Komutanı Binbaşı Tevfik emrinde)

2 zırhlı: Mesudiye ve Asar-ı Tevfik (Binbaşı Şükrü Süleyman);

1 torpidobot: Hamidabad

Genel karargâh emrinde olarak Karadeniz'de:

2 kruvazör: Hamidiye (Önyüzbaşı Hüseyin Rauf) ve Mecidiye (Binbaşı Arif Nebi);

Tersanede tamirde bulunanlar:

1 torpido kruvazörü: Berk-ı Satvet

2 muhrip: Gayret-i Vataniye, Yarhisar,

4 torpidobot: Berk-i Efşan, Kütahya, Draç, Demirhisar

Başkomutanlık Vekâleti, 18 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı donanmasının yapacağı Bulgar limanlarındaki gözetleme görevini hariciye nezaretine, Bulgar limanlarının abluka edileceği şeklinde intikal ettirmiş ve haberin yabancı devletlere bu surette duyurulmasını istemiştir.

Fakat Ruslar, muhtemel bir Balkan Savaşı'nda, Osmanlı hükümetinin böyle bir harekette bulunabilece-

ğini tahmin ederek 06 Eylül 1912 tarihinde Petersburg Büyükelçisi Turhan Paşa kanalıyla, “*Böyle bir hareketin Rusya’da galeyan meydana getirip bir Osmanlı - Rus harbine sebep olacağını*” bildirmişlerdir.

18 Ekim 1912’de, Rus Hariciye Nazırı Sazanoff, Rusların Çanakkale’ye karşı harekât yapmaması hakkında Yunanistan hükümeti nezdinde teşebbüste bulunacaklarını bildirerek Turhan Paşa’dan Osmanlı donanmasının Bulgar limanlarını abluka etmesini talep etmiştir.

Meydana gelen bu gelişmeler üzerine İngiltere Elçiliği şu cevabı vermiştir:

Varna Limanı hem müstahkem mevkidir hem de ticaret limanı... Bundan ötürü abluhanın ne zaman başladığının, içindeki tarafsız gemilerin limanı terk etmeleri için ne kadar zaman verildiğinin ablukaya tabi tutulan sahillerin coğrafi sınırlarının bildirilmesi gerekir”

Bu bilgi Bahriye Nezareti’ne 24 Ekim 1912 tarihinde intikal ettirilmiş, Şûra-yı Bahri İngiliz cevabının tabii olarak devletlerarası hukuk kaidelerine uygun olduğunu, esasen Başkomutanlık Vekâleti’nin abluka ilanını Bahriye Nezareti’ne sormadan Hariciye Nezareti’ne bildirmiş olduğunu beyan ederek sadece Bulgar sahillerini gözetlemekle yetinilmesi lazım geldiğini belirtmiştir.

Varna Limanı’nın Bombalanması

Bahriye Erkânıharp Dairesi 2’nci Şubesi, seferberliğin hemen başında bir emir yayımlamış ve Karadeniz nakliyatını korumak için Varna ve Burgaz Limanlarının kuşatılmasını ve mümkün olursa Bulgar filotillasının tahrip edilmesi fikrini ortaya koymuştur.

Söz konusu emirlerde, Hamidiye Kruvazörü ile Samsun sınıfı dört muhripten bir deniz fırkasının teşkili, bu teşkil sağlanana kadar Karadeniz’de bir ihtiyat fırkasının kurulması kararlaştırılmıştır.

Kurulan bu fırkanın görevi Varna ve Burgaz limanlarını kuşatmak ve imha etmektir. Gerektiğinde fırka ikiye ayrılacak ve bu iki limana karşı görevini icra edecektir. Hazırlanan bu tasarıdaki emirlerin amacı, düşman donanmasının limandan dışarıya çıkmasını engellemek ve yerinde imha etmektir.

Bulgar sahilllerinde bir çıkarma yapma gereği ortaya çıkarsa üçüncü bir fırka teşkil edilecek ve çıkarmayı himaye etmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda; 1. Fırkada; Hamidiye, Yedigâr ve Numune, 2. Fırkada; Berk-i Satvet, Muavenet, Taşoz, 3. Fırkada; Zuhaf, Nevşehir, Sultanhisar ve Sivrihisar gemilerinden oluşmaktadır.

Barbaros Hayreddin ve Turgut Reis zırhlıları ile Muavenet-i millie ve Taşoz muhriplerinden oluşan deniz birliği, Donanma Komutan Vekili Albay Tahir'in emrinde olarak 17 Ekim 1912 tarihinde Boğaz'dan Varna'ya doğru hareket etmiştir.

Bu esnada Başkomutanlık Vekâleti, Şark ordusunun isteği üzerine Burgaz Limanı arkasındaki Gorne Gölü ayağındaki mühim bir köprünün donanma tarafından tahrip edilmesini düşünüp Albay Tahir'e bu yolda emir vermiştir.

Burgaz Limanı'nın savunma tertipleri ve mayın sahaları hakkında hiçbir bilgi olmadığı ve özellikle elinde mayın tarayıcı gemi bulunmadığı için Albay Tahir bu görevi yapmakta tereddüt etmiş, düşüncelerini başkomutanlığa bildirirken ertesi sabah Varna'yı bombardıman edeceğini de ilave etmiştir.

Bu bilgi üzerine başkomutanlık da köprünün donanma tarafından tahrip edilmesi fikrinden vazgeçerek durumu Şark ordusuna bildirmiştir. 18 Ekim 1912 tarihinde Muavenet-i Millie ve Taşoz muhripleri de filoya katılmış, seyir sahile çok yakın yapıldığı için Osmanlı filosunun Varna'ya doğru gitmekte olduğunu Bulgar istasyonları görmüşler ve Varna Üs Komutanlığı'na

bildirmişlerdir. Bulgar üs komutanı hem bataryalarını alarına geçirmiş hem de torpidobotları karakol mevki-lerine çıkarmıştır.

Böylece, Osmanlı filosunun Varna'ya baskın yapma ihtimali ortadan kalkmıştır.

Osmanlı filosu, 19 Ekim 1912 tarihinde güneyin-deki Galata Burnu'na yanaşmış, Barbaros Hayreddin Zırhlısı, liman ağzında beklemekte olan iki Bulgar torpidobotunu görerek Donanma Komutan Vekili'nin kararı ile muhripleri taarruz ettirmek suretiyle Bulgar torpidobotlarını uzaklaştırmak için bombardıman yapmışlardır.

Ayrıca, Muavenet-i Milliye ve Taşoz muhriplerinin taarruzları karşısında Bulgar torpidobotları derhâl li-mana kaçmıştır.

Barbaros Hayreddin ve Turgut Reis zırhlıları sahil tahkimatına karşı ateşe başlamış, Barbaros Hayreddin zırhlısı 10 adet, Turgutreis zırhlısı da 12 adet 28'lik mer-mi atmıştır. Donanma Komutan Vekili, bölgeye mayın dökülebileceğini düşünerek tahkimata fazla sokulma-mış, bundan dolayı bombardımanın etkisi de büyük ol-mamıştır.

Düşman bataryalarının karşılıklı ateşleri de olumlu bir netice vermemiştir. Donanma Komutan Vekili, daha etkili atış yapacağını ümit ederek Turgutreis zırhlısını ileri bölgelere göndermiş, fakat gemi Eksinograd önüne geldiği zaman denizde renkli şamandıralar görerek Bul-gar mayın hatlarını fark etmiştir.

Bu sırada Donanma Komutan Vekili de Bahriye Nezareti'nin düşman mayınları hakkında verdiği bil-giye dayanarak Turgutreis zırhlısını mayın tehlikesine maruz görerek kararını değiştirmiş ve gemiyi geri ça-ğırmıştır.

Bundan sonra Osmanlı filosu geceyi toplu ola-rak Varna ve Kalikra arasında dolaşmakla ve Varna Limanı'nı gözetlemekle geçirmiştir.

Karadeniz harekâtı sırasında Donanma Komutan Vekili, emrindeki gemileri dönüşümlü olarak İstanbul'a gönderip kömür ikmallerini tamamlamıştır. Bu suretle Varna Limanı da gözetlemesiz kalmamıştır.

Fakat Donanma Komutan Vekili'nin gemilerin kömür ikmali konusunda Bahriye Nezareti'ne yaptığı müracaat cevapsız kaldığı için Albay Tahir, 20 Ekim 1912 tarihinde Muavenet-i Milliye muhribini İstanbul'a göndermiştir.

Bu arada Çar Ferdinand isimli iki direkli bir Bulgar yelkenlisini yakalayıp yedeğine almış olan Hamidiye kruvazörü, Barbaros Hayreddin zırhlısına katılmış, böylelikle Donanma Komutan Vekili, yedeğine Çar Ferdinand yelkenlisini de vererek Turgutreis zırhlısını İstanbul'a yollamış, Varna önünde sadece Barbaros Hayreddin zırhlısı ile Hamidiye kruvazörü ve Taşoz muhribi kalmıştır.

24 Ekim 1912 tarihinde, Mecidiye zırhlısı tarafından Varna Limanı ikinci kez bombalanmış ve bölgeden uzaklaştırılmıştır.

Ancak Varna'nın bombalanması karşısında Fransa Başbakanı Poincare, Osmanlı Devleti'nin Paris Elçiliği kanalı ile uyarıda bulunmuş ve aynı uyarıyı Rus Hariciye Nazırı Sazanoff vasıtasıyla Ruslar da yapmıştır. Her iki devletin iddiası da askeri olmayan bölgelerin bombalanması ile ilgilidir. Fakat gerçek böyle olmayıp bombalanan bölgeler askeri tahkimat alanıdır.

Asar-ı Tevfik Zırhlısının Batması

Bu arada Asar-ı Tevfik zırhlısı Karadeniz harekâtında görev almak üzere 7 Şubat 1913 tarihinde, Kanad Komutanlığı'ndan görev hakkındaki emri almış ve Karadeniz'e hareket etmiştir.

Asar-ı Tevfik, Osmanlı donanmasına Sultan Abdülaziz döneminde katılan zırhlı savaş gemisidir. Aslen

Mısır hıdivi olarak "İbrahimiye" ismiyle sipariş edilmiş, daha sonra Osmanlılar tarafından alınmıştır. Zırhlı 1890 ve 1892 arasında Haliç Tersanesi tarafından İstanbul'da, 1900 ve 1907 arasında Germania Tersanesi tarafından Kiel'de (Almanya) yenilenmiştir.

Gemiye 1907'deki tadilatla 3 adet 15'lik, 7 adet 12'lik, 6 adet 5,7'lik top konulmuştur. Gemi, XIX. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı donanmasının sancak gemisiydi ve Bahriye Nazırı Arif Hikmet Paşa tarafından yönlendiriliyordu.

Gemi komutanı, Bulgar torpidobotlarının taarruzlarına hedef olmamak için geceyi Karaburun ile Boğaz arasında seyretmek suretiyle geçirmiş ve ertesi sabah Karaburun'a demirleyerek kıyıdaki muhabere istasyonunu vasıtasıyla kanat komutanı ile temasa geçmiştir.

Gemi Komutanı Binbaşı İsmail, bizzat karaya çıkarak kanat komutanı ile buluşmuş ve gemi komutanına bir kroki vererek emrindeki piyadenin topçu ateşi ile desteklenmesini istemiştir.

Ancak Asar-ı Tevfik zırhlısı görevin daha başında, kıyıdan 1550 metre açıkta bir kaya parçasının üzerinde karaya oturmuş ve kurtarılmayı beklemiştir. Gemi komutanı evvela geminin bir kum yığını üzerine oturduğunu zannederek makineleri geri işletmek suretiyle Asar-ı Tevfik'i kurtarmak istemiş, ancak yapılan çalışmalar hiçbir sonuç vermemiştir.

Gemi komutanı, derhâl Bahriye Nezareti'ni haberdar etmiş, kendi imkânları ile kurtulmak için teknenin kurtarılmasını kolalaştırmak maksadıyla baş taraftaki cephaneyi geminin kış tarafına naklettirmiştir.

Bahriye Nezareti, Asar-ı Tevfik zırhlısının kaza telgrafını alınca gemiyi kurtarmak ve bu işi düşmanın muhtemel taarruzlarından korumak gibi iki önemli problem karşısında kalmıştır. Her iki problem için gereken emirleri vermiş, ancak bu emirlerin yapılmasında ister istemez gecikmeler meydana gelmiştir.

Bahriye Nezareti'nin emri üzerine, Karadeniz Müf-reze Komutanı, Taşoz ve Basra muhriplerinin, ikmalde bulunması ve Draç torpidobotunun da arızalı olmasından dolayı yalnız Berk-i Efşan torpidobotunu hareket ettirmiştir. Fakat arıza yaptığı için bu gemi de Boğaz'dan çıkamamıştır.

Sonradan hareket ettirilen Taşoz ve Basra ise sis yüzünden Boğaz'a dönmek zorunda kalmıştır. Asar-ı Tevfik zırhlısının mürettebatı, kömür, cephane ve erzakın bir kısmını daha sonra intikal eden Giresun vapuruna aktarmıştır. Zırhlının yarı mürettebatı da bu vapura geçmiştir.

Denizli Fırkası Kumandanı Kaymakam Fon Lusud'un Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'na Asar-ı Tevfik zırhlısı hakkında yazdığı rapor şu şekildedir:

Darboğaz

14 Şubat 1913 öğleden sonra

Suret

Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'na Asar-ı Tevfik Hakkında Rapor Kânunusani'nin Yirmi Sekizinci günü sabahleyin alafranga saat sekizde müfrezeme atanan Asar-ı Tevfik zırhlısına bindim.

Maksadım 26 Kânunusani'de vuku bulan keşif muharebesi esnasında demir yolu iskelesi sırtlarındaki düşman mevzilerini keşif ve bunun gemilerindeki düşman kıtalarını bombardıman etmek ve sahilin karaya ihracatına ne derecelerde müsaade ettiğini bizzat keşif ve anlamaktan ibaretti.

Evvelce de bildirmiş olduğum gibi hareket sırasında ve dolayısıyla keşifte düşmandan hiçbir şey görülmemiş idi. Dönüşte kaptan köprüsündeki kamaranın içerisinde oturdum. Öğleyin 12.20'de gemide müthiş bir çarpma olup gemi Arpa ağzı ile demir yolu iskeleleri arasında ve sahil-den 1,5- 2 km uzakta bit topuğuna saplanmış idi.

Bana muayeneden sonra geminin bir kum yığınının oturduğu ve hiçbir hasar olmayıp su da almadığı haber verilmişti. Geminin süvarisinin bu hususta hiçbir hatası yoktur.

Zira gemide bulunan ve sahili gösteren haritada geminin oturduğu bu mahalde hiçbir şey görünmüyordu. Bu hata bahriyede bizzat kendi sahilimizi tamamen gösterir bir haritanın adem-i mevcudiyetinden (yokluğundan) ileri geliyor.

Bundan kurtulmak için geminin makinesiyle elde edilen denemeden bir sonuç alınamayınca süvari, saat biri kırk beş geçe bir filika indirerek İstanbul'a lüzumu olan muavenetin derhâl gönderilmesini telgrafla bildirmiş idi.

Gemide bu esnada bir sükûnet ve intizam cereyan ediyordu. Ben ve geminin içinde bulunan Karaburun'da ki Bahriyye-i Erkân-ı Harbiyyelerinden Yüzbaşı Münir Efendi ile beraber bu filikaya binerek Darboğaz'a saat üçü otuz geçe döndüm.

28 Kânunusani'de ve bunu müteakip günlerde Asar-ı Tefvîk'in yanında torpido römorkör ve daha büyük bir gemi müşahede olunuyor ve bahriye zabitanı bana bizzat filo kumandanının oraya hareket ettiğini ve geminin tahliyesine çalıştıklarını, geminin bir kum yığını üzerinde oturmayıp bilakis bir kil tabakası üzerinde oturduğunu, geminin delindiğini su aldığı ve fakat bu suyun çok olmayıp bizzat gemi tarafından boşaltıldığını, içinde bulunan yükün diğer gemilere nakil edilerek geminin tahkik edildiğini ve meselede tehlike olmadığını haber veriyorlardı.

Kânunusani 27, 28, 29 ve 30'uncu sabahına kadar deniz sakindi. Binaenaleyh gemiyi kurtarmak için 3 günlük bir zaman mevcut idi. Filo kumandanının orada bulunmasından dolayı gerek kolorduya gerekse Bahriye Nezareti'ne gönderdiğim raporlar ile geminin karadan maruz kalacağı bir taarruza karşı ittihaz olunan tedbirlerden sarfinazar tarafımdan bizzat tedbir ittihazına ne hak ve ne de sebep mevcut idi.

30'uncu günü öğleden sonra fırtına saatten saate şiddeti artırmış elan dehşetinde devam etmektedir. 31'inci günü sabahleyin geminin vaziyetinde bir değişiklik olmadığı gö-

zetlenmiş idi. Yalnız artık bacasından duman çıkmıyordu. Kuvvetli ihtimal ocakları söndürmüşlerdi. Ve aynı günde dalgardan bazılarının geminin üzerinden aştığı görülmüştür.

Yakında artık muavin gemileri bulunmuyordu ve akşam kadar bu hâlde bir değişiklik olmamıştı ve ekseriyetle bulanık olan havadan gemi de görünmemeye başlamıştı. Bahriye işaretçi müfrezeleri ile gündüzün flama ve geceleyin helyosta ile tesisi irtibat ettiği için ettiğimiz mesaiden bir sonuç çıkmamıştır.

Çünkü ilerisini görmek kabil olamıyordu. Şayet birinci günü öğleye doğru gerek Osmanlı Müfreze Kumandanlığı'ndan ve gerekse bizzat gemiyi gözlem için ileriye gönderdiğim bahriye zabitinden geminin maatteessüf gark olduğu haber veriliyor idi.

Bunlar yalnız geminin bacası ile kaptan köprüsünün görüldüğünü beyan ediyorlardı ki ben bunu derhâl 3'üncü Kolordu Kumandanlığı'na, Bahriye Nezareti'ne ve Liman Dairesi'ne telgrafla bildirmiştim.

Bundan başka mürettebatı arayıp bulmak ve onlara muavenet etmek üzere sahil boyunca da keşif kolları göndermiş idim.

Şimdi denizde hiçbir şey görünmüyor ve zaten hava mütemadiyen sisli devam edip ilerisini görmek kabil olmadığı gibi müthiş dalgalar sahile mütemadiyen çarpıyor. Burada ki bahriye zabitanı hava iyi devam ettiği müddetçe Asar-ı Tevfik'i römorkörlerle çektirerek kurtarmak kabil olmadığı fakat bunun için kumpanyalarla uyuşulmayıp müsait zamanın maatteessüf kaçırıldığını söylüyorlar.

Bunun doğru olup olmadığını bilmediğim için hüküm edemem. Fakat ben bu gibi bir hâlde ve bahusus harp zamanında Asar-ı Tevfik'i çekirmek için icabına kuvve-i müselleha isti'mal edilmek lazım geldiği fikrindeyim.

Para meselesi bilahire hâl edilebilirdi. Mürettebatın talii hakkında henüz bir haber alamadım.

Denizli Fırkası Kumandanı
Kaymakam
Fon Lusud

Osmanlı donanmasının Karadeniz harekâtı içerisinde yer alan Asar-ı Tevfik zırhlısının batmasından sonra, kısıtlı imkânlar içerisinde bulunan ve donanmasının asıl gücünü Ege Denizi'nde bulundurmak zorunda kalan Bahriye Nezareti bölgeye yeni bir gemi gönderememiştir.

Bu konu ile ilgili Çatalca Ordu Kumandanlığı'ndan çekilen şu telgraf Asar-ı Tevfik zırhlısının açığının kapatılması gereğini ve ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Hadımköy Karargâhından

17 Şubat 1913

Ordu-yu Hümayun Başkumandanlığı Vekâlet-i Celilesine

Asar-ı Tevfik gemisinin kazaya yakalanmış olması ve yerine diğer bir geminin henüz atanmamış olmasından dolayı sağ cenah açıkta kalmıştır.

Elde bulunan süvari ile nikâf-ı muayenede tarassud postaları tesisi ve sahilin suret-i mütemadiyede nezaret altında bulundurulması 3'üncü Kolordu Kumandanlığı'yla sahra jandarmasına tebliğ edilmiş ise de düşman tarafından daha gerilere çeteler tarzında birer müfrezenin ihracı da muhtemel olduğundan her hâle karşı bahren dahi vezaif-i tarassudiye ifa eylemek üzere bir geminin Bahr-i Siyah'a memur edilmesi mütalaa kılınmakta olduğundan re'y-i sami kumandanlarına iktiran eylediği takdirde iktizasının emr ü iş'arına müsaade buyurulması maruzdur."

Çatalca Ordusu Kumandan Vekili Ferik

Bu telgrafa verilen cevapta, eldeki mevcut imkânlar içerisinde bunun hemen mümkün olamayacağı şu şekilde bildirilmiştir:

*Çatalca Ordusu Kumandanlığı Vekâleti Cânib-i Âlisine
Tahrirat*

17 Şubat 1913 tarihli tahrirat-ı âlileri cevabıdır.

*Kazazede olan Asar-ı Tevfik zırhlısının yerine diğ-
er bir geminin i'zâmı zımmında evvelce Bahr-i Siyah
Komodorluğu'na tebligatı lazım ede bulunulmuş ise de
elde büyük kıta gemi olmadığından ve küçük kıtadaki se-
faininde hava muhalefeti dolayısıyla Bahr-i Siyahta vazi-
feyi ifa etmesi imkânsız bulunduğundan hava kesb-i i'tidal
eder etmez taayyün edilen sefainin hareket edecekleri
mukarrer(kararlaştırılmıştır.) bulunmuştur.*

Asar-ı Tevfik zırhlısının kaza yapmasından hemen sonra başlayan görüşmeler ve yazışmalar neticesinde olay yerine ulaşılmaya çalışılmış, ancak birçok aksaklık meydana gelmiştir.

Bu arada Bulgar donanmasının herhangi bir taarruz girişimine karşı da tedbir alınmaya başlanmış ve gerekli uyarılar yapılmıştır. Bu kapsamda Bahr-i Siyah Komodoru Sıtkı Bey'in çektiği uyarı telgrafı şu şekildedir:

29 Şubat 1913

"Bahr-i Siyah Komodoru Sıtkı Bey'den mevrud 7 Mart 1913 tarihli şifrenin hâllidir.

Yarın sabah erkenden Asar-ı Tevfik'in topları çıkarılacağından mahalli mezkûrun sahilden muhafazası için bir müfrezenin gönderilmesi hakkında icap edenlere emir buyrulması müsterhamdır."

Asar-ı Tevfik zırhlısının kurtarılması çalışmalarının sonuçsuz kalması ve geminin tahliye kararından sonra gemi içerisinde yer alan malzemelerin tahliyesi çalışmaları başlamış, özellikle top ve mühimmat, geminin batmasından önce tahliye edilmiştir. Bu konu ile ilgili de birçok yazışma yapılmış ve tahliye işlemi gerçekleştirilmiştir.

Bu çerçevede, 3'üncü Kolordu Kumandanı Mahmut'un, Başkumandanlık Vekâleti'ne çektiği telgrafta,

“Asar-ı Tevfik’in top ve sairesini çıkarmak ameliyatına devam olunup olunamayacağı Bahr-i Siyah Komodorluğu’ndan sorulmuştur. Asar-ı Tevfik denize kadar imtidad eden hattı tasilin pek yakınında ve fakat Bulgarlar tarafındadır. Mevsim ameliyat için pek müsait olduğundan ameliyatın Bulgarlar tarafından taciz edilmesinin temini için Bulgar ordusu Başkumandanlığı’yla bir sureti te’lifiye ittihazı va-beste-i ra’yi samileridir” sözlerine yer vermiştir.

Yine, Asar-ı Tevfik zırhlısının kurtarılması sırasında Bulgar donanması tarafından yapılacak olası bir taarruza önlem almak amacıyla bölgeye bir müfreze gönderilmesine yönelik Çatalca Ordusu Kumandanı Vekili tarafından çekilen telgraf olayın ciddiyetini ortaya koymaktadır.

*Ordu-yu Hümayun Başkumandanlığı Vekâlet-i Celilesine
Hadımköy Karargâhından*

9 Mart 1913

18 Şubat 1913 tarih ve 1290 numara

“Vaki olan telgrafa cevaben 3 ’üncü Kolordu Kumandanlığı’ndan alınan telgrafnamede Asar-ı Tevfik’in toplarının ihraç ameliyatını düşman taarruzundan men için bir müfrezinin gönderilmesi hakkında taraf-ı sami kumandanilerinden re’sen vaki olan tebligat üzerine Aydın fırkasına evamiri lazime verildiği ve alınan cevapta ertesi gün için bir müfrezinin ileriye gönderileceğinin bildirilmiş olduğu ve ameliyat hangi gün icra ve saat kaçta mübaşeret olunacaksa vaktiyle tedabiri lazimenin ittihazı için yirmi dört saat evvel malumat verilmesi lüzumu işar kılınmakla bu vecihle Bahriye Nezareti’ne tebligat icrası menüfi rey-i samileridir.”

Çatalca Ordusu Kumandanı Vekili Ferik

Asar-ı Tevfik zırhlısının batışı ile ilgili olarak bir tahkikat komisyonu oluşturulmuş ve bölgeye yollanmıştır. Bu arada geminin battığı bölgenin Bulgar ordusunun

ateş hattına çok yakın olması dolayısıyla çalışmaların tehlike içinde devam ettiği şu telgrafta açıkça belirtilmektedir.

Çatalca Ordusu Kumandanlığı Vekâleti

Müstaceldir

Yassıvıran

19 Şubat 1913

“Asar-ı Tevfik’in batmasından dolayı tayin-i mesuliyet için mahallinde tetkikatta bulunmak üzere havanın kesb-i itidalinde bir heyet-i fenniye gönderileceği gibi geminin ve hiç olmazsa toplarının çıkarılması için duba ve buna benze-yen diğer edevatı tahlisiye gönderilmesi maruzdur.

Ancak geminin battığı mahallin karşısındaki sırtlar düşman tarafından işgal edilmekte olduğundan tetkikat ve ameliyat-ı ihraciyenin icrası esnasında düşman tarafından top ateşi ile tacizatta bulunulması ağıleb-i ihtimal olduğundan buna karşı ittihaz olunacak tedbirler hakkında vaki olan istifzara cevaben Aydın Fırkası Kumandan Vekili yeni-den alınan tahrirat süreti leffen takdim kılınmıştır.

Bundan başka Bulgarların mevcut ufak bir kruvazörü ile beş altı torpidosu tarafından vukuu melhüz tacizata da meydan vermemek için 12 ve hiç olmazsa 11,5 santimetre topları havi bir sefine-i harp ile birkaç torpidonun o civar-da bulundurulmasına ihtiyaç vardır.

Aksi hâlde düşman gemileri tarafından oralarda yapılacak teşebbüsler manen ve maddeden sui tesir icra etme-sine sebep olur.

Bunun için Karadeniz’e tayin olunan torpidodan ma-ada Berk-i Satvet veya bunun gibi birer sefinenin memur edilmesi ve nakliye sefaininden bir münasip sahra topçu-sunun vaz’ı sebeplerinin istikmali mütevakkıf re’y-i ali-yi kumandanlarıdır.”

Üçüncü Kolordu Kumandanı Mahmut

Bu yazışmanın ardından bölgenin korunması ve Asar-ı Tevfik zırhlısının güvenli bir şekilde tahliye edilmesi için yapılacak çalışmalara yönelik kararları ve Bezm-i Alem vapurunun görevlendirilmesi ile ilgili bilgileri, çekilen şu telgraflardan öğrenmekteyiz.

“Bahr-i Sefid Boğazı Kuva-yı Mürettebe Kumandanlığı Vekâleti’ne Asar-ı Tevfik zırhlısının ve hiç olmazsa toplarının ihracı ameliyatında vesait-i tahliyesinin gerek karadan ve gerek denizden düşman tarafından vaki bulması muhtemel taarruzatı men için Bezm-i Alem vapuru kema fi’ssabık Bahr-i Siyah Komodorluğu’na ittihak ettirildiğinden seyyar kolordunun ahir bir mahalle nakli için Köstence’den gelmek üzere bulunan Kızılırmak vapurunun izam edileceği beyan olunur.

Bahr-i Siyah Komodorluğu’na Asar-ı Tevfik zırhlısının emri tahliyesinde karadan ve denizden vuku bulması muhtemel düşman taarruzatını men için Bezm-i Alem’in maiyeti-nize iltihakı için emir buyurulması.

Harbiyye Nezaretinden Karargâh-ı Umumi 3’üncü Şubeye Asar-ı Tevfik zırhlısının tahlis ameliyatında karadan ve denizden vuku bulması muhtemel düşman taarruzatını men için Bezm-i Alem vapurunun Bahr-i Siyah Komodorluğuna ittihakı ve Köstence’den gelmek üzere bulunan Kızılırmak vapurunun 3’üncü Kolordu maiyetine tahsisi.

Enver

Bahriye Nezaret-i Celilesine Asar-ı Tevfik zırhlısının tahlis ameliyatında karadan ve denizden vuku bulması muhtemel taarruzatı men için Bezm-i Alem vapurunun Bahr-i Siyah Komodorluğu’na iltihakı icabı için emir itası mütemennadır.”

19 Şubat 1913 tarihinde Bahriye Nezareti’ne çekilen telgrafta; Asar-ı Tevfik zırhlısının toplarının yüklenmesi için Boğaz’dan top dubası getirilmiştir. Oysa adı geçen gemi battığından topları müsait havada denizden çıkarılacağından bahsedilen dubaya ihtiyaç olup olmadığının yazılı olarak bildirilmesi istenmektedir.

Bu telgrafa verilen cevapta; Asar-ı Tevfik zırhlısı battığından şimdilik top dubasına ihtiyaç kalmadığı ve gönderilmemesi istenmektedir.

Denizli Fırkası Kumandanı Kaymakam Fon Lusud'un 3'üncü Kolordu Kumandanlığı'na Asar-ı Tevfik'in çıkarılması hakkında yazdığı rapor da alınması gereken önlemler ve dikkat edilmesi gereken hususlar açıkça şu şekilde yazılmıştır.

1- Ameliyat ancak deniz sakin olduğu hâlde kabildir. Bu da ancak cenup rüzgârının olduğu zamanda mümkündür.

2- Ameliyat, bir iki torpido ve bir ufak kruvazör tarafından Bulgar torpidolarına karşı muhafaza edilmelidir.

3- Eski bir zırhlı veyahut bir nakliye gemisi üzerine muktadir bir zabıt kumandasında çok miktarda cephaneye ile bir sahra topçusu takımı vaz edilerek bir sağ batarya olmak üzere istimali müheyya olmalıdır.

4- Bulgarlar sahil yakınında görünür görünmez sağ batarya ile küçük kruvazör endahata ibtidar etmelidir.

5- Bundan başka sağ bataryanın karaya ihraç hareketine karşı fevkalade ehemmiyeti vardır.

6- Ben, gemiye maiyetimdeki zabıttan birisini göndererek ateş altına alacağı hedefleri o civar arazisine vukufu olan bu zabıt vasıtasıyla irade ettireceğim.

7- Deniz kesb-i sükûnet eder etmez Asar-ı Tevfik'in hizasındaki tepelere bir iki bölük sürerek bu vecihle ameliyatı icrasını temin edeceğim. Bu bölükler Bulgarların yaklaşmasını men edeceklerdir.

8- Şayet Bulgarlar büyük kuvvetlerle ilerler ise ben evvela bu bölükleri müdafaa ve bi'l-ahare büyük bir kuvvetle taarruza geçeceğim.

9- Fakat Bulgarlar deniz tarafından ateşe maruz kalacaklarını hisseder etmez sahile yaklaşmayacaklarını zan ederim.

Denizli Fırkası Kumandanı
Kaymakam
Fon Lusud

Asar-ı Tevfik'in tüm müdahalelere rağmen kurtarılamaması ve bir kısım yük ve mühimmatının tahliye edilmesinden sonra, 13 Şubat 1913 tarihinde tamamen battığını şu telgraftan öğrenmekteyiz:

Tersaneden

Orduyu Hümayun Başkumandanlığı Vekâlet-i Celilesi'ne

“Karaburun'da memur Yüzbaşı Ahmet Efendi'den gelen 14 Şubat 1913 tarihli şifreli telgrafnamenin sureti aşağıda naklen maruzdur.”

Bahriye Nazırı namına

Müsteşar Rüstem

Bugün sona erdikten sonra saat iki buçukta Darboğaz işaret memurluğundan aldığım telefon üzerine Asar-ı Tevfik'in tamamen batıp yalnız bacasıyla direğinin kaldığı maruzdur.”

Böylece, Osmanlı donanmasının Karadeniz'deki harekâtında önemli görevler üstlenmek üzere yola çıkan, ancak daha görevin ilk başında yaşadığı talihsiz kaza ile kurtarılmayı bekleyen Asar-ı Tevfik zırhlısı tamamen Karadeniz'e gömülmüş ve çok zor şartlarda birçok denizde savaşmak zorunda kalan Osmanlı donanması bir gemisini daha kaybetmiştir.

Osmanlı donanmasının XX. yüzyıl başında geldiği nokta Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında açıkça ortaya çıkmıştır. Donanma, uzun yıllar bakımsız ve eğitimsiz kalmış, savaşın başlamasıyla beraber gemilerin bakım ve onarım işlerine girilmesi yapılacak deniz harekât planlarını geciktirmiştir.

Dolayısıyla özellikle Balkan Savaşı sadece kara savaşlarında kaybedilmemiş, kara deniz işbirliğinde meydana gelen kopukluk ve plansızlıklar bu dönemde önemli sıkıntılara sebep olmuştur.

Donanmanın bir kısmı Karadeniz üzerinden yapılan sevkیات ve kara destek faaliyetlerine katılmış, bir kısmı ise Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın görev alanında Bahriye Nezareti ve Donanma Komutanlığı arasındaki irtibatsızlıkla uzun süre plansız hareket etmek zorunda kalmıştır. Bu arada Ege Denizi'nde adalar birer birer Yunan donanmasının kontrolüne geçmiş ve günümüze kadar uzanan sorunların başlangıcı olmuştur.

Balkan Savaşı'nda, Bahriye Nezareti'nin genel harp planı; Ege Denizi ve adalarda olası bir Yunan taarruzuna karşı donanmayı hazır bekletmek ve müdahale etmek, oluşturulacak bir filo ile de Bulgarlara karşı taarruz harekâtına girişmektir. Ayrıca Karadeniz üzerinden yapılan deniz nakliyatını koruma ve kıyı gözetleme görevleri de donanmanın bir başka görevidir.

Osmanlı donanması savaşın başlamasıyla birlikte, ordu kanatlarını destekleme, kaçak deniz nakliyatını takip etme, Marmara Denizi'nde özellikle Edirne'nin işgalinden sonra yapılacak çıkarmalara destek verme gibi önceden planlanmayan görevleri de icra etmek zorunda kalmıştır.

Balkan Savaşı'nda Karadeniz harekâtı, Karadeniz Müfreze Komutanı komutasında bölgedeki nakliyatı korumak ve Bulgar kıyılarını gözetleyerek herhangi bir taarruz harekâtına karşı önlem almak amacına yönelik yapılmıştır.

Donanmanın büyük bir bölümü Ege Denizi'nde Yunan donanması ile mücadele ederken Bahriye Nezareti önceliği ve donanmanın asıl gücünü Bahr-i Sefid Boğaz Komutanlığı emrine vermiştir. Ancak her şeye rağmen Karadeniz filosu bölgedeki faaliyetlerine devam etmiş, Rusya'nın tehdidine rağmen bölgedeki nakliyat ve sevkıyatı takip etmiştir.

Balkan Savaşı'nda yaşanan tüm olumsuzluklar Karadeniz harekâtı sırasında da yaşanmış, kara - deniz

işbirliğinde aksamalar meydana gelmiş, karaya oturan Asar-ı Tevfik zırhlısı kurtarılamamıştır. Bu olaya müdahalede büyük aksaklıklar ve gecikmeler geminin batmasına neden olmuştur.

Karadeniz'de bu olaylar yaşanırken Bulgar orduları Çatalca önlerine kadar ilerlemiştir. Karadeniz harekâtında görevli gemiler sadece nakliyatı korumakla kalmamış, ayrıca kıyılarda sürekli olarak gösteri taarruzları yaparak Bulgar ordusunun dikkatini dağıtmaya ve cepheden başka tarafa çekmeye çalışmıştır.

Ancak atılan tüm bu adımlara rağmen Osmanlı ordusu Balkan Savaşlarını kaybetmiş ve Balkan topraklarının tamamına yakını elimizden çıkmıştır.

Bu savaş aynı zamanda Osmanlı orduları içerisindeki düzensizlik ve koordinesizliği açıkça ortaya çıkarmış ve askeri tarih açısından büyük derslerin alınmasını zorunlu hâle getirmiştir.

Balkan Harbi'nde Dış Yardımlar

Balkan Harbi'nde Hindistan'daki Müslümanlardan ve Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Türkiye'ye yönelik sağlık ve insani yardım faaliyetleri oldu. Bu konuyla ilgili İstanbul Deniz Müzesi Arşiv Uzmanı Mehmet Korkmaz'ın yaptığı araştırmalar o döneme ait bilinmeyenlere ışık tutmuştur.

Mehmet Korkmaz, Deniz Müzesi'nin arşivlerinin tozlu raflarında duran Osmanlıca belgeleri günümüz Türkçesine çevirerek bir makale halinde Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi'nin Ağustos 2012'de çıkan 20. sayısında yayımlanmış. Türk kamuoyunun fazlaca bilmediği bu değerli çalışma şu şekildedir:

Üç ayrı cephede cereyan eden savaş sırasında ordunun sağlık hizmetleri ordu sıhhiye teşkilatınca karşılanmaya çalışıldı, fakat yeterli olmadı. Ayrıca, iaşe temininde çekilen sıkıntıya muhacirlerin sevk ve iskânı gibi konular eklendi.

Rumeli'de yaşayan çok sayıda Müslüman katliama maruz kaldı ve Anadolu'ya büyük bir göç dalgası başladı. Sağlık alanında Osmanlı Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti cephe gerisinde yaptığı yardım çalışmalarıyla önemli hizmetlerde bulundu.

Osmanlılara karşı ilan edilen bu harbe bir Müslüman - Hıristiyan çatışması olarak bakan Mısır'daki Müslümanlar da Türklere yönelik çeşitli yardımlarda bulundular. Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti aracılığıyla ayni ve nakdi olarak yapılan bu yardımlara ilave olarak yaralı Türk askerlerinin tedavisi ile muhacirlerin sevk ve iskânı için İstanbul'a sağlık heyetleri de gönderildi

Balkan Harbi'nde ordunun dört Balkan devleti karşısında mağlubiyete uğraması Osmanlı tarihinde bir dönüm noktası oldu. Asırlardır Rumeli'deki topraklarda yaşayan binlerce Müslüman ahali katliama maruz kaldı. Mağlubiyet geniş bir göç dalgasını da beraberinde getirdi. Halkın büyük bir kısmı malını mülkünü terk ederek Anadolu'ya sığındı.

Osmanlı Devleti seferberlik hazırlıklarını tamamlamadan Balkan Harbi'ne girmişti. Savaşın başlamasıyla cephe gerisinde ordunun her yönden desteklenmesi için faaliyetlerde bulunuldu. İaşe temini ve yaralı askerlerin tedavisi en önemli işlerin başında geliyordu.

Binlerce muhacirin sevk ve iskânı da ayrı bir meseleydi. Ordunun sağlık hizmetleri, ordu sıhhiye heyetleri tarafından görülmekle beraber yeterli değildi. Osmanlı Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti bu alanda yaptığı yardım çalışmalarıyla önemli hizmetlerde bulundu.

Gelişmeleri kaygıyla izleyen ve Osmanlılara karşı ilan edilen bu savaşa bir Müslüman - Hıristiyan çatışması olarak bakan bazı Müslüman toplumlar da kendi aralarında Osmanlı Devleti için yardım toplama gayretine düştüler. Bunların başında da Mısır'daki ve Hindistan'daki Müslümanlar geliyordu.

Bu makalede, Balkan Savaşları döneminde Osmanlı Devleti'ne nakdi yardımda bulunan, bununla yetinmeyip yaralı askerlerin tedavisi ile muhacirlerin sevk ve iskânı için İstanbul'a gelerek bilfiil cephe gerisinde hizmetler yapan Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yardım faaliyetleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Mısır ve Hint Müslümanlarının Yardımları

Osmanlı ordusunun cephelerdeki mağlubiyeti üzerine "evlad-ı fatihan" olarak adlandırılan ve asırlardır Rumeli'de meskûn bulunan Müslüman ahali maruz kaldığı baskılar üzerine İstanbul'a ve Anadolu'ya göç etmek zorunda kaldı.

Bu insanların nakledilmesi, iâşesi ve iskânı için eldeki bütün imkânlar kullanıldı. Başta Osmanlı Hilâl-i Ahmer'i olmak üzere Hindistan, Mısır ve bazı Avrupa devletlerinin yardım cemiyetleri seferber oldu.

Balkan Harbî'nde Hindistan Müslümanları, Osmanlılara yoğun bir ilgi gösterdiler. Topladıkları nakdi yardımlar önemli bir yekûn tuttu. Hindistan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup bir heyet İstanbul'a gönderildi. Aralık 1912'de Hindistan'dan hareket ederek Türkiye'ye gelen sağlık ekibi, 8 ay boyunca cephe gerisinde yaralı askerlerin ve muhacirlerin tedavisinde görev aldıktan sonra Temmuz 1913'te Hindistan'a döndü.

Hindistan Müslümanları tarafından teşkil edilen "Encümen-i Huddam-ı Kâbe" adlı cemiyet de savaş süresince yaptığı çeşitli etkinliklerle bütün Müslümanların Osmanlılara destek olması için kamuoyu oluşturdu. 1912 yılı sonuna kadar İslam ülkelerinden Türkiye'ye gönderilmek üzere toplanan yardımlarda en yüksek meblağ Hindistan Müslümanlarına aitti.

Hindistan Müslümanlarının Balkan Harbi sırasında Osmanlılara yaptıkları aynı ve nakdi yardımlar ayrı bir makalenin konusunu teşkil ettiğinden burada kısa bir özet verilmekle yetinildi.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Yardımları

Mısır, Hindistan yolunun en önemli geçiş güzergâhlarından biri olan Süveyş Kanalı'nı güvence altına almak isteyen İngiltere tarafından 1882 yılında işgal edilmişti.

İşgal fiilen devam etmesine rağmen Mısır, 1914 yılında tamamen kopana kadar hukuki olarak kâğıt üzerinde Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olarak kaldı.

Babîâli tarafından tanınmış olan statüsüne göre idare edilen, Osmanlı Devleti'ne olan bağlılığı her sene muayyen bir vergi vermekten ibaret olan Mısır vilayeti, Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın soyundan gelen idareciler tarafından yönetilmekteydi. Balkan Harbi başladığı sırada Mısır Hıdiviyeti'nde 1892'de başa geçen Hıdiv II. Abbas bulunuyordu.

Hukuken Osmanlı Devleti'ne bağlı, fiilen İngiliz işgali altındaki Mısır'da idareyi elinde bulundurulanan Hıdiv ailesi, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da savaşa girmesiyle birlikte yardım için harekete geçmiştir.

Mısır'daki Müslümanlar zaten Eylül 1911'de İtalya'ya karşı Trablusgarp Harbi başladığı andan itibaren çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Trablusgarp Harbi sırasında Mısır'dan harp mevzilerindeki Osmanlı askerlerine yönelik yardımların yanı sıra altı adet otomobil ile 60.000 lira kadar para gönderilmişti.

Eski Mısır Hıdivi Said Paşa'nın oğlu Ömer Tosun Paşa yardım faaliyetlerini bizzat idare etmiş, harp alanlarındaki Osmanlı askerlerine bir sene kadar daha yardımda bulunulacağını beyan etmişti.

Savaş sırasında Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin başkanlığını kabul eden Mısır Hıdivi'nin validesi cephedeki Osmanlı askerlerine 6000 takım elbise göndermekle birlikte 1500 yaralı askerin dört aylık tedavisini de üstlenmişti.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup dört doktor ile on sağlık memuru almış dört deveye yüklü sağlık malzemesi ve ilaçla birlikte cepheye sevk edilmiş, yardım faaliyetlerine Mısır'ın ileri gelenlerinden birçok kişi de iştirak etmişti.

Trablusgarp Harbi'nin sonraki safhasında Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 70 kadar çadır ve malzeme ile

dört tabip, altı eczacı ve 30 sağlık memurundan oluşan ikinci bir sağlık heyetini de deniz yoluyla Bingazi ve Trablusgarb'a göndermişti.

1912 yılı Ekim ayı başında patlak veren Balkan Harbi'nde de Mısırlı Müslümanlar, Osmanlıların yardımına koştular. Savaş kızışıp işler Türklerin aleyhine gitmeye başlayınca Mısır'dan Türkiye'ye gönderilmek üzere yardımlar toplanmaya başladı.

Başta Mısır Hıdivi olmak üzere ülkenin ileri gelenleri önemli miktarda nakdi bağışta bulunarak bu konuda öncülük ettikleri gibi aynı zamanda yardım faaliyetlerinin organizasyonunda da aktif görev aldılar.

Mısır'dan Türkiye'ye yardım faaliyetlerinin yürütülmesinde Mısır Hıdivi'nin biraderi Mehmed Ali'nin başkanlığını yaptığı "Hilâl-i Ahmerü'l- Mısırî" yani Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti önemli hizmetlerde bulundu.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Reisi Muhammed Şurâyî Paşa tarafından cemiyet adına Selanik'te bulunan Müslüman muhacir ve yaralı askerler için toplanan 2000 Osmanlı lirası, 1912 yılı Aralık ayı başlarında Selanik'e ulaştırıldı ve Selanik müftüsünün başkanlığında teşekkür eden heyet vasıtasıyla muhtaçlara dağıtıldı.

Aynı günlerde Mısır Hıdivi'nin validesi tarafından Hilâl-i Ahmer ianesi olarak 5000 lira toplanarak eşya ve diğer malzemeye birlikte İstanbul'a gönderildi. Ömer Tosun Paşa 1000 Osmanlı lirası, Prens İbrahim Hilmi Paşa ise 200 Osmanlı lirası bağışta bulundular.

Prens Hilmi Kamil Paşa'nın eşi Prenses Melek Hanım, beş büyük sandık içerisinde 700 takım eşya yardımında bulundu. Gönderilen yardımlar arasında Mısır'ın ileri gelenlerinden gayrimüslim bir aileye mensup Levis Annuh Fanus Bey tarafından yapılan 100 İngiliz lirası da mevcuttu. Yine Mısır'dan Hüseyin Bey isimli bir şahıs 100 Mısır lirasını göçmen ianesi olarak Şehremaneti'ne vollaştı.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin yardımları savaş boyunca sürdü. Mısırlı Prens Mehmed Ali Paşa tarafından 102.000 İngiliz lirası gibi yüklü bir miktar para da gönderilmişti. Bu yardımları 1913 yılı Ocak ayı başında 15 kilo gıda, 200 battaniye izledi ve hastalar için kullanılmak üzere 100 yataklık bir hastane kurulacağı sözü verildi.

Mısır tarafından yapılan yardımlar sadece nakdi olarak gönderilenlerle sınırlı kalmadı. Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti idaresinde İstanbul'a gönderilen sağlık ekipleri ile bu yardımlar desteklendi.

Balkanlar'dan gelen yoğun hasta ve yaralı akınları karşısında eldeki sağlık kuruluşlarının ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin çabalarının yetersiz kalması üzerine İstanbul'da hastaneler açıldı.

Buralarda Mısır ve Hindistan Hilâl-i Ahmer cemiyetleriyle Romanya, İngiltere, Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, İsveç, Amerika Birleşik Devletleri, Felemenk (Hollanda), Fransa ve Rusya Kızılhaç cemiyetlerinin gönderdikleri heyetlerin katkılarıyla hizmet verildi. 20 Ekim 1912'de ise her türlü giderini Saray'ın üstlendiği bir özel Saray Hastanesi açıldı.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, harp başlar başlamaz İstanbul'a sağlık ekibi gönderdi. 25 Ekim 1912'de İmparator Teriyan adlı Romen vapuruyla 40 kişilik bir Mısır yardım heyeti İstanbul'a geldi.

24 Ekim'de Kahire'den Alman Deniz Kuvvetleri'nde görevli Prof. Rayn'ın başkanlığında yola çıkarılan ikinci ekip ise 16 doktor, 10 hastabakıcı ve 30 asistandan oluşmaktaydı. Bu heyet 200 yatak, iki röntgen cihazı, bir ameliyat malzemesi takımı ve bir de bakteriyoloji laboratuvarı getirdi.

Cephe gerisinde hasta ve yaralı Türk askerlerinin tedavisi için seyyar hastaneler kuruldu ve Mısır'dan gelen sağlık heyeti buralarda görev yaptı. İstanbul'a gelen Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup ekip-

ler Hadımköy, Beylerbeyi, Ayastefanos, Maltepe ve Yedikule'de kurulan hastanelerde görevlendirildiler.

1912 yılı Kasım ayı başlarında Mısırlı Doktor Albay Selim Musulî Bey'in başkanlığında gelen ilk heyet, Galata Rıhtımı'nda Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti üyeleri tarafından karşılandı.

19 Kasım 1912'de Ayestefanos'a varan heyet, burada Hâmi Bey'in sahilde bulunan evine yerleştirildikten sonra Sazlıbostan'da önce çadırlarda sonra da Hadımköy'de 1700 lira harcayarak inşa edilen barakalarda bir hastane açarak sağlık hizmeti vermeye başladı.

Hastaneye, açıldığı 26 Kasım 1912 tarihinden 1 Mart 1913 tarihine kadar 294 yaralı ve hasta geldi. Bunlardan 194'ü tedavi edildi, 21'i diğer hastanelere, 51'i hava değişimine gönderildi, 9'u malulen çıktı, 20'si vefat etti.

Hastanede görev yapan heyette: Heyet Başkanı Op. Dr. Albay Selim Musulî, Op. Dr. Yüzbaşı Emin Maluf, Op. Dr. Muhammed Sıdkı, Op. Dr. Muhammed Fadlî, Tabip Burhaneddin, İdare Memuru Ahmed Hamdi ve Kâtip Ahmed Rasim bulunuyordu.

Ayrıca bu sağlık heyetine yardımcı olmak üzere çavuş, onbaşı, nefer, hademe ve sivil hastabakıcılardan oluşan 56 kişilik Mısırlı bir ekip daha mevcuttu. Mısır'dan gelen ikinci sağlık heyeti 16 Aralık 1912'de Beylerbeyi'nde 14 koğuşlu ve 200 yatak kapasiteli bir hastane açarak hizmete başladı.

Açılışından itibaren 8 Mart 1913 tarihine kadar hastaneye 338 yaralı geldi, 135 kişiye cerrahi müdahalede bulunuldu, bunlardan 6'sı vefat etti, 270 kişi sağlığına kavuşturuldu. Diğerlerinin tedavisine ise devam edildi.

Baştabip Prof. Dr. Rayn, Op. Dr. Ali İbrahim, Op. Dr. Selim Zogad, Dr. İsmail Debbanî, Dr. Hasan İbrahim Mesud, Dr. Asyeton, Op. Derair, Op. Gabesler, Dr. Tevfik Ömer, Eczacı Vili Galış, kâtip Tevfik ve Almanyalı 10 hastabakıcı rahibe ile 21 Mısırlı hademe, Bey-

İerbeyi'ndeki hastanenin kadrosunu oluşturuyordu. Hastanede Mısır Hilâl-i Ahmeri'ne ait büyük bir etüv makinesi de bulunuyordu.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup üçüncü sağıık heyeti 1912 yılı Aralık ayı başlarında Romanya posta vapuruyla İskenderiye'den İstanbul'a geldi. Bu-laşıcı hastalıkların tedavisinde görev alan söz konusu heyete her türlü yardım ve kolaylığın sağılanması için irade-i seniyye çıktı.

Bu heyet 21 Aralık 1912'de Ayastefanos'ta kiraladığı evleri 270 yataklı bir hastaneye dönüştürerek hasta ve yaralı askerleri tedavi etmeye başladı. 13 tabip, bir eczacı, 12 erkek ile iki kadın hastabakıcı ve üç hademenin hizmet verdiğı hastaneye açıldığı tarihten 8 Mart 1913 tarihine kadar 370 hasta geldi. Bunlardan 52'si vefat etti, 262'si sağılığına kavuşturuldu, diğerklerinin tedavisi ise devam ediyordu.

Mısır'dan gelen dördüncü sağıık heyeti Maltepe'de kiralanan binalarda 28 Aralık 1912'de açtığı 360 yataklı bir hastaneyle hizmet vermeye başladı. 13 tabip, bir eczacı, 26 hastabakıcı ve hademenen oluşan sağıık ekibinin bulunduğı hastaneye 8 Mart 1913 tarihine kadar 589 hasta geldi. Bunlardan 483'ü tedavi edildi, 64'ü vefat etti.

Maltepe'deki hastanede Kemal Bey başkanlığında, Murahhas Naci, Dr. Mahmud, Dr. Muhammed Kamil, Dr. Muhammed Urûsî, Dr. Muhammed Abdüsselam, Dr. Enis Enisî, Dr. Abdülneceb Rüşdü, Dr. Osman Rıdvan, Dr. Muhammed Âbid, Dr. Ali Sami, Dr. Tevfik Şehlavî, Dr. Muhammed Fazlî, Dr. Abdülhalim Mahfuz ve Eczacı Muhammed Salim görev yapıyordu.²⁵ Mısır'dan gelen dördüncü sağıık heyetine mensup diğerk bir heyet hastane gemisi Bahr-i Ahmer Vapuru'nda görev aldı.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti kadrosunda görev yapan sıhhi heyetlerden yedincisi İşkodra'daki yaralı ve hastaların tedavisinde görevlendirildi.

Diğer taraftan Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 21 Şubat 1913'te iki tabip, iki eczacı, bir erkek ile bir kadın hastabakıcı, iki hademedden oluşan sağlık ekibiyle Yedikule'de muhacir hastaları tedavi için 52 yataklı bir hastane açtı.

Ayrıca, Mısır Hıdivi'nin validesi tarafından bütün masraflar kendisine ait olmak üzere İstanbul Bebek'teki Sahilhane'de Balkanlar'dan gelen hasta ve yaralılara mahsus bir hastane açılmış ve burada sağlık hizmetleri verilmişti.

Yirmi günlük sürekli bir kaçıştan sonra İstanbul'a sığınmış olan göçmenlerden 1347'si vapurla İstanbul'a geldiklerinde Malta Kışlası'na yerleştirildi ve burada kendilerine Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından battaniyeler dağıtıldı. Koleralıları başta gelmek üzere hastalar bakıma alındı.

Göçmenler için 2000 battaniye dağıtan cemiyet, Yedikule civarında sur dışında arabalarda kalan muhacirlerin yağmurdan korunması maksadıyla lüzumu kadar muşamba temin etti. Ayrıca cemiyet, İstanbul'da yardıma muhtaç göçmenlerden 22 mahallede toplam 1285 kişiye elbise dağıttı. Bütün bu yardım faaliyetleri Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ile işbirliği yapılarak icra edildi.

Balkan Harbi esnasında zorluklarla karşılaşılrsa da muhacirlerin nakli için kara yolu ve demir yolu da kısmen kullanıldı; fakat gerek asker gerekse çok sayıda muhacirin naklinde deniz yolunun kullanılması büyük kolaylık sağladı.

Savaşla birlikte felakete maruz kalan Balkanlar'daki Müslüman halkın Türkiye'ye nakledilmesi için Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından hastane gemisi olarak kullanılan Cambridge Vapuru ve Şirket-i Hayriye'nin 60 numaralı vapuru tahsis edilmişti.

Osmanlı Devleti'nin elindeki mevcut gemiler çok sayıda göçmeni Anadolu'ya taşımaya yetmediğinden, başta Mısır olmak üzere Romanya, Avusturya, Rusya, İtalya, Belçika ve İngiltere'den yardım veya kiralama suretiyle gemi istenmiştir.

Ayrıca Yunanistan'a ve hangi devlete ait olduğu bilinmeyen bazı gemilerle de göçmenler taşınmıştır. Bu zor durum ve şartlar altında Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti idaresindeki Bahr-i Ahmer, Bahr-i A'mâl ve Umman vapurları da yaptıkları seferlerle muhacirlerin naklinde büyük yardımda bulundu.

Balkan Savaşları sürecinde Selanik göçmenlerinin İzmir'e nakledilmesinde önemli işler gören Bahr-i Ahmer Vapuru, esasında Osmanlı Seyr-i Sefain idaresine aitti. Süveyş Kanalı'nda uzun süre hacizli kalan vapur, Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin çabalarıyla haczi kaldırılarak Akdeniz'de yeniden sefere konuldu.

Beş doktor, bir eczacı, 24 hastabakıcı ve iki hademeden oluşan bir sıhhiye heyetinin idaresinde 100 yataklı bir hastane gemisine dönüştürüldü. Selanik'e hareket ettirilmeden önce Yunan hükümetine vapurun bir hastane gemisi olduğu bildirilerek herhangi bir saldırıya maruz kalmaması temin edilmiş; fakat buna rağmen Yunanistan'ın engellemeleriyle karşılaşmıştır.

Vapur aslında yaralı asker ve muhacirleri tedavi için Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup heyeti Selanik'e çıkarmak istemiş; fakat Yunan hükümeti tarafından buna müsaade edilmemiştir.

Yaralı askerleri ve göçmenleri Rumeli'den Anadolu'ya nakletmek için cemiyetin 10.291 Mısır lirası harcayarak hazırladığı bu vapurda 1984 yaralı ve muhacire çiçek aşısı yapıldı. 290 yaralıya cerrahi müdahalede bulunuldu.

Balkan Harbi süresince muhacirlerin naklinde önemli hizmetlerde bulunan ve defalarca sefer yapan vapur, Selanik ve İzmir arasında 14.209, Preveze ile İzmir arasında 700, İşkodra ile İzmir arasında 6081 yaralı ve muhacir nakletti.

Selanik, Preveze, İşkodra, Korfu vesair mahallerden yaralı ve zayıf askerler ile muhacirler Bahr-i Ahmer vapuru ile İzmir ve Çanakkale'ye nakledildiler. Vapurun seferleri esnasında bölgedeki Osmanlı deniz kuvvetlerinin yönetim merkezi olan İzmir ve Cezayir-i Bahri Sefid Komodorluğu'nca her türlü destek ve yardım gösterildi.

Bahr-i A'mâl vapuru da Balkan Harbi sonuna kadar İzmir'e 1500 - 1600 muhacir taşıdı.³⁵ Umman vapuru ise Selanik ile İzmir arasında seyrüsefer ederek göçmenlerin naklinde önemli görevlerde bulundu. Bu seferler esnasında Yunanların engellemeleri ile de karşılaşıldı.

Balkanlar'dan terhis olan askerlerin nakli için Osmanlı vapurlarının yetersiz kalması üzerine ecnebi vapurlar kiralınması yoluna gidildiği bir ortamda Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin idaresinde faaliyet gösteren bu üç vapurun seyrüseferleri ayrı bir önem taşıdı.

Osmanlı Hükümeti, adı geçen vapurların Selanik ve Preveze'deki muhacirlerin nakli için bir müddet daha seyrüsefer etmesini sağlamak maksadıyla 19 Temmuz 1913'te Mısır Fevkalade Komiserliği aracılığıyla Mısır Hıdivliği'nden talepte bulunmuştur.

Diğer taraftan Bulgar ve Yunan saldırılarından kaçarak Selanik'e sığınan ve sayıları yaklaşık 100.000 civarında olan Müslümanların yiyecek sıkıntısının had safhaya çıktığının haber alınması üzerine Mısır'dan Selanik'e gemiyle yiyecek gönderildi.

Ayrıca, Bulgar istilası üzerine Drama, Nevrekob ve Ropçoz'dan göç eden Müslüman ahali ile Kavala ve civarındaki Müslümanlar, Kavala'da toplanmışlar; fakat Bulgar eşkıyasının Kavala'yı istilası üzerine çaresiz kalmışlardı. İstilanın üçüncü günü göçmenlerin büyük kısmı açlıkla karşı karşıya kaldı.

Bunun haber alınması üzerine Mısır Hıdivi'nin özel vapuru El Mahruse imdada yetişmiş, gemiyle yiyecek götürüldüğü gibi 2500 göçmen alınarak İstanbul'a getirilmiştir.

Daha sonra aynı vapur diğer göçmenleri de nakletmek üzere tekrar Kavala'ya hareket etmiştir. İstanbul'a getirilen bu göçmenlerden 600'e yakın kısmı Hıdiviyye Kumpanyası'nın Saidiye vapuru ile İskenderiye'ye nakledilmiştir. El Mahruse vapuru ile Kavala'dan birçok göçmen daha Mısır'a nakledilerek Hıdivin Dolmen'deki çiftliğine yerleştirilmiştir.

Öte yandan savaşın getirdiği şartlar sonucunda Edirne'de hem halkın hem de Osmanlı ordusunun yiyecek ihtiyacının giderilmesi için Mısır'dan on bin cüneyh gönderilmiştir.

Osmanlı Devleti, Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Balkan Harbi sırasındaki hizmetlerini takdirle karşılamıştır. Heyet üyeleri ülkelerine dönmeden önce çeşitli vesilelerle gerek Padişah Sultan Mehmet Reşat, gerekse Osmanlı Hükümeti tarafından taltif edilmişlerdir.

İstanbul'a gelen ve Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kurucularından olan Fehmi Paşa ile cemiyet üyesi Mithat Bey'in, Mısır'a dönmeden önce Padişah ile görüşme talepleri kabul edilmiş, 7 Ekim 1913'te Saray'da huzura kabul edilecekleri kendilerine bildirilmiştir.

Tosun Paşa

Diğer taraftan Osmanlı Hükümeti, hem Trablusgarp Harbi'nin başlamasından itibaren harp alanlarındaki Osmanlı askerlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı yardımlar hem de Balkan Harbi'nin başından sonuna kadar Mısır'dan yapılan yardım faaliyetleri esnasında gösterdiği gayretten ötürü Ömer Tosun Paşa'nın sahip olduğu "Rumeli Beylerbeyi" payesinin "Vezaret Rütbesine" terfisini kararlaştırmıştır.

Mısır'da harp ve Hilâl-i Ahmer yardımları toplanması hususunda himmet ve hizmetleri görülen Mısır Hıdivi'nin validesi başta olmak üzere Prens Mehmet

Ali ile Ömer Tosun Paşa'ya ve bunlar vasıtasıyla Mısır ileri gelenlerine Sultan Mehmet Reşat'ın "selam ve iltifat-ı hümayunun tebşiri" hususunda irade-i seniyye çıkmıştır.

Balkan Harbi sona erdikten sonra harp ianesi olarak Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından toplanan yardımlardan artan 30.000 lira civarındaki meblağ Dersaadet Muhacirin Komisyonu'na verilmiştir.

Bu meblağın İzmir'de ve sonradan lüzum görülecek diğer mahallerde muhacirler için inşası kararlaştırılan yetimhanelerin giderlerinde kullanılması Osmanlı Hükümeti tarafından kararlaştırılmıştır.

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Balkan Harbi'nde Türklere yönelik yardım gayreti dönemin ileri gelen aydınları tarafından da takdirle karşılanmıştır. Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer alan Dr. Ömer Besim Bey, Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti için "Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin öz biraderi" tanımlamasında bulunmakta ve cemiyetin, Balkan Harbi esnasındaki faaliyetleriyle ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır:

"Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından peyderpey İstanbul'a sevk edilen sağlık ekipleri, İstanbul'da Beylerbeyi, Ayastefanos, Maltepe, Sancaktepe, Yedikule gibi şehrin muhtelif yerlerinde sabit ve seyyar hastaneler tesis ederek görev yaptılar.

Edirne'nin düşmesi üzerine perişan bir hâlde ortada kalan yaralı ve hasta askerlerle Müslüman halkın kurtarılmasında önemli ve takdire şayan hizmetler yaptıkları gibi açtıkları hastanelerde yaklaşık 8747 hasta yatırılarak tedavi edildi. Ayakta muayene ve tedavi edilenlerin sayısı daha fazladır.

Yalnız Edirne'de 18.417 hasta bu yolla tedavi edildi... Seyr-i Sefain İdaresi'ne ait olup Süveyş Kanalı'nda uzun müddet hacizli kalan Bahr-i Ahmer vapurunun haczini kaldırarak Akdeniz'de seyrüseferine muvaffak olmak

ve bu vasıta ile binlerce Müslüman muhacirin İzmir ve İstanbul'a nakline çalışmak unutulur yararlıklardan değildir."

Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Yanya şehrini savunan Osmanlı askerlerinden yaralı ve hasta olanları öncelikle otomobillerle Preveze'ye oradan da Bahr-i Ahmer vapuru ile hastanelere naklettiklerinden bahseden Dr. Ömer Besim, otomobillerle Yanya'dan Preveze'ye 2350 kişinin sevk edildiğini ve bunun 500'ünün asker olduğunu ifade etmektedir.

Olayların bizzat şahidi olan Lübnanlı fikir ve siyaset adamı Emir Şekib Arslan (1869 - 1946), Mısırlı Müslümanların bu faaliyetlerinden şu sözlerle bahseder:

"Emir Ömer Tosun Paşa başkanlığında oluşturulan bir ekip tarafından, Mısır'da yaklaşık 400.000 cüneyh toplandı. Ayrıca, Mısır Hıdivi'nin kardeşi Emir Mehmed Ali'nin başında bulunduğu Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Osmanlılara yardım için elinden geleni yapıyordu.

Cemiyetin Mısır'dan İstanbul'a gönderdiği bir ekip, yaralı askerlerin ve muhacirlerin tedavilerinde görev aldı. Bu ekipte Muhammed Şurayî Paşa, Kamil Celal Paşa, Hanefi Naci Bey, bir grup doktor, eczacı ve diğer bazı görevliler bulunuyordu. Mısırlılar o dönemde tarifi imkânsız vatanperverlik gösterdiler."

Mısır'dan gönderilen yardımların dağıtılmasını ve Mısırlı sağlık ekiplerinin çalışmalarını koordine eden müfettişlerden Emir Şekip Arslan'ın, yapılan yardımlara ilişkin şu tespitleri, konuyu özetler mahiyettedir:

"Rumeli'deki Müslümanlar, ırzlarına saldırıp kanlarını döken Balkanlılardan kurtulmak için İstanbul'a kaçmaya başlamışlardı. 130.000 Balkanlı Müslüman geldiklerinde acınacak hâldeydi. Mevsim kıştı ve muhacirler devlet tarafından camilere ve müştemilatına yerleştirilmişlerdi.

Ancak bunların çoğu kendisinin ve ailesinin karnını doyuracak yiyeceği bulmaktan acizdi. Mısır'daki yardım

heyeti, Muhammed Şurayî Paşa başkanlığında İstanbul'a gönderdiği yardım ekibine, yardımları muhacirlere dağıtmasını emretti.

Eğer Mısırlıların yardımı olmasaydı muhacirlerin çekecekleri sıkıntıyı tarife kelimeler yetmezdi. Kişi başına üç meciדיye veriyorduk. Para yardımını, belediye tarafından yapılan dikkatli bir nüfus sayımına göre hazırlanmış listeleri esas alarak yapıyorduk. Dağıtılan yardımları aldıktan sonra devlet tarafından Anadolu'ya geçmelerine izin verilen felaketzedeler, Balkan Harbi bitene kadar Rumeli'ye dönmediler."

İkinci Balkan Savaşı

Birinci Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin ağır mağlubiyete uğrayıp Balkanlar'dan çekilmesi sonucunda, Balkanlar'da siyasi bakımdan büyük bir boşluk ve dengesizlik meydana geldi. Ganimetin paylaşılmasında anlaşamayan Balkan devletleri, birbirine girdiler.

I. Balkan Savaşı'na katılmamış olan ve Bulgaristan'ın büyümesinden rahatsız olan Romanya, Silistre'nin Bulgaristan'dan alınarak kendisine verilmesinden de tatmin olmadı. Ayrıca Makedonya'nın büyük bir kısmının Bulgaristan'a bırakılmasına Sırbistan ve Yunanistan itiraz ediyorlardı.

Bulgaristan 23 Haziran 1913'te Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan'a karşı savaşa başladı. 10 Temmuz'da Romanya da Bulgaristan'a savaş ilan etti. Böylece Osmanlı mirasını paylaşamamalarından dolayı Balkan müttefikleri arasında II. Balkan Savaşı başlamış oldu.

Sırbistan askeri, hareket dolayısıyla Sırp-Bulgar ittifakının çizdiği ve kendisine ayırdığı arazi parçasından daha büyük bir bölgeyi ele geçirmişti. Sırp'ların bu bölgeleri geri vermemesi anlaşmazlığın düğüm noktasını teşkil ediyordu.

İkinci Balkan Savaşı'nın çıkması üzerine Bulgaristan, Osmanlı sınırındaki kuvvetlerini batıya kaydırmak mecburiyetinde kaldı. Durumu fırsat bilen Osmanlı İmparatorluğu, 19 Temmuz 1913'te Batılı devletlere verdiği bir notayla, İstanbul ile Boğazların savunulması için Meriç'e kadar olan bölgenin elde tutulması gerektiğini, ayrıca Doğu Trakya'yı ellerinde bulunduran Bulgarların Türklere eziyet ettiklerini, bu yüzden Osmanlı ordularının ileri harekâta geçeceğini fakat Meriç'in batısına geçilmeyeceğini ilan etti.

Harekât kısa zamanda neticesini verdi ve Edirne hiçbir mukavemetle karşılaşılmadan 21 Temmuz'da geri alındı.

Diğer taraftan Londra Konferansı'nda en büyük payı Bulgaristan'ın alması, diğer müttefiklerin hoşnutsuzluğuna sebebiyet vermişti. Bulgarların Ege kıyısına ulaşmış olmasını Yunanlılar sert tepki ile karşılamışlardı.

Bu husus, Yunanistan ile Sırbistan'ı birbirine yaklaştırmış ve aralarında bir ittifaka sebep olmuştu.

Sırp-Yunan Anlaşması

Yunan Dışişleri Bakanı Koromilas, Belgrat'taki elçisine 9 Mart 1913'te çektiği bir telde, bir Sırp-Yunan anlaşmasına yol açmak üzere, kendi öz düşüncesi imiş gibi, Sırp hükümetine şunları söylemesini bildirir:

İleride barışın korunmasını sağlamak ve yakın bir gelecekte Yunanistan ve Sırbistan'a çatmak isteyebilecek çok büyük bir Bulgaristan'ın kurulması tehlikesini önlemek için en iyi yol Sırbistan'la Yunanistan'ın aralarında anlaşmalarıdır; bu, Sırbistan'a ekonomik çıkarlar da sağlayabilir.

Anlaşmanın amacı, savaşla elde edilmiş yerlerden Sırp ve Yunan paylarının karşılıklı güvence altına alınmasıdır. Atina'daki Sırp elçisi ise Koromilas'la bu iş üzerinde görüşürken paylaşmanın herkesin aldığını elinde

tutması ilkesi üzerinde yapılmasını ileri sürer: Bu, Üsküp ve Manastır Sırp'ta, Selanik ve Yanya Yunan'da ve Edirne Bulgar'da kalsın demektir.

10 Mart'ta Sırp veliahtı Aleksandr ile Yunan Kralı Corc'un üçüncü oğlu Nikola, Manastır'da buluşurlar; Prens Nikola'ya verilen isteklerde şunlar vardır:

Aradavarılabakanlaşma,SırbistanveYunanistan'dan her birinin, öbürünün Bulgaristan'la olan sınırını, gerekirse silahla, korumasını da kapsamalıdır. Biz Sırp ve Yunanlılar hep söz birliği yaparız. Bulgaristan da eğer Yunanistan ve Sırbistan'ın ikisiyle birlikte savaşa tutuşmak istemezse onların dileklerine yanaşmak zorunda kalacaktır.

Yukarıda dediğimiz gibi şunu da unutmamalıdır ki Sırp ve Yunanlıların istedikleri yerler onların elinde bulunduğu için Bulgaristan oraları onlarda bırakmak istemezse saldırgan bir savaşı göze almak zorundadır.

Bükreş'teki Yunan elçisi iki kere, 15 Mayıs ve 8 Haziran'da Sırp elçisi Majoresko'ya bir barış önerisinde bulunacaktır, ikincisinde Türkiye'nin de bu bağlaşmaya alınması sözü vardır. Majoresko iki defada da, işi geciktirici biçimde karşılık verecek ve Türkiye için onun iç durumunun sağlamlaşmasını beklemenin daha doğru olacağını söyleyecektir.

Nisan 1913 içinde bir yandan Sırp ve Yunanlılar ve öbür yandan Bulgarlar arasındaki gerginlik bütün çetinliğiyle ve tehlikeleriyle ortadadır. Sırbistan'ın Bulgaristan'dan, antlaşmada yapılmasını istediği değişiklik üzerinde anlaşılammıştır. Sırbistan, Rus çarının hakemliğine bırakılan yerlerden başka Köprülü, Filipe ve Manastır kentlerini kapsayan bir yerin de kendisinde bırakılmasını istemektedir.

14 Nisan'da Osmanlı ile barış antlaşması yapan Bulgaristan, ordusunu Batı'ya, bağlaşıklara karşı taşımaya koyulmuştur; bunun üzerine daha Türklerle barış olmandan bile Bağlaşıklar arasında kavga çıkmasından korkan Sazonof, Sofya Rus elçisine şu yolda bir tel çeker:

Petersburg'da, Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan arasındaki sınırların saptanması işi dolayısıyla doğan büyük gerginlik vardır. Bir an için bile bir kardeşler savaşı olasılığı göze alınmak istenilmiyor. Atina ve Belgrat'a usluluk öğütleri verilmekle birlikte bağlaşıklarıyla girişilecek bir savaşın ne kadar korkunç sonuçlar verebileceği Bulgaristan'a anlatılmak mecburiyeti vardır.

Bulgaristan için Türkiye ve Romanya yönünden gelebilecek tehlikeler de vardır. Rusya Bulgaristan'ı, arkasından gelebilecek bir saldırıya karşı korumak için elinden geleni yapmıştır. Ancak bir kardeşler arası savaş çıkarsa Rus kamuoyu, Bulgaristan'dan yüzünü çevirir ve Rusya seyirci kalıp yalnız kendi çıkarlarını korumakla uğraşır.

Eğer bağlaşıklar arasında savaş olursa Makedonya'nın paylaşılması işinde Bulgar haklarının temeli olan 1912 antlaşması (Sırp-Bulgar Bağlaşması) suya düşmüş olur. Böyle bir savaş Bulgaristan'ın mali çıkarlarına da dokunur ve ona borçlanma kapılarını kapar.

Sazonof'un bu telgrafı okunurken şurası gözden kaçırılmamalıdır;

Edirne düştükten birkaç gün sonra Rusya, Bulgarlar Çatalca'yı da zorlar ve İstanbul'a girerler korkusuyla onlara Sırp-Bulgar antlaşmasıyla saptanılmış olan sınıra Sırp'ların saygı göstermelerini sağlamayı üzerine almıştı.

Rusya'dan gelen bu teklif ve çekincelere karşın, Bulgarlardan şu cevap verilir:

Bizi Makedonya paylaşılması işi dolayısıyla çıkan gerginlik içinde bağlaşıklarımızla bir tutmasına üzüldük. Bizim bu işin çıkmasında payımız yoktur. Yansız bir araştırma, aradaki basın tartışmasına Sırp ve Yunan basınlarının başlamış olduğunu gösterir.

Yunanlılar Kavala'nın batısında bulunan Rumların oturdukları bütün yerleri bizden kapmak amacıyla belirsiz bir sınır öneriyor.

Sırp Kurmay Başkanı; Selanik, Manastır, Üsküp ve Tetovo'ya geziler yapıyor.

Bütün Balkanlar'ın çıkarları uğrunda öbürlerinkinden 2-3 defa daha çok özveride bulunmuş olan Bulgaristan hatalı değildir ve hele bütün bunların da üstünde olarak biz Çatalca ve Bolayır'da tıkanmış olan kocaman Türk ordularını yalnız kendi göğüslerimizle ve hiçbir yardım görmeden yerlerinde tutmak için ulusumuzu ve ordumuzu yıpratırken Sırp ve Yunanlılar, Türk'e karşı değil bize karşı asker yığıyorlar.

7 Yunan tümeni Selanik yanlarında yer almıştır, Edirne'den dönen 2 Sırp tümeni bize karşı kullanılmak üzere Pirot'un yanlarında duruyorlar; Sırp ordusunun bütün kalan kısmı yine hep bize karşı Komanova ile Manastır arasına yığılmıştır.

Eğer bütün bunlardan başka olarak Ruslar bizim uysallığımıza kesin bir kanıt istiyorsa onu da vermeye hazırız.

Bu çıkmazdan kurtulmak için Sırp-Bulgar antlaşmasının gizli ekinin 4'üncü maddesine göre Rusya'nın aramızdaki anlaşmazlık için hakemlik yapsın.

Rusya'dan dileriz ki Sırp ve Yunanlıları bizim tasarılarımız dolayısıyla çabuk yatıştırsın ve bu devletlerin asker yağmaktan vazgeçmeleri ve Balkanlılar için çok kötü sonuçlar verebilecek girişimlerden sakınmaları için onların yanında dirensin."

Öte yandan Sırbistan, Yunanistan'la yakınlaşmasını iletirmektedir.

5 Mayıs'ta Yunanistan'la Sırbistan, aralarında bir protokol imzalarlar, ana çizgileri aşağıdadır:

1) İki devlet 20 gün içinde aralarında bir savunma anlaşma antlaşması yapacaklardır.

2) Bu antlaşmada her iki devletin Vardar'ın batısında ortaklama bir sınırı olması ve yeni sınırların, her yerin onu edimsel olarak elinde tutanda kalması ve üç devlet arasında bir denklik olması ilkesine dayanılarak, çizilmesi kararlaştırılacaktır.

Yunan-Bulgar ve Sırp-Bulgar sınırları da bu ilkeye göre saptanacaktır.

Sırp-Bulgar sınırı Gevgeli'den başlayıp Vardar sularını boyunca gidip eski Türk-Bulgar sınırına ulaşacaktır.

Yunan-Bulgar sınırı Gevgeli'nin güneyinden başlayacak, Kavala'nın az batısından denize varacaktır.

3) İki devlet Rumeli'nin paylaşılması için girişilecek görüşmelerde ve yukarda sözü geçen sınırların sağlanılmasında birbirine yardım edecektir.

4) Bu sınırlar dolayısıyla Bulgaristan'la muhalefet çıkar ve bir anlaşmaya varılamazsa, muhalefetin aracılık veya hakem yolu ile çözümlenmesini her iki devlet hep birlikte Bulgaristan'a önerecektir; Bulgaristan bunu kabul etmez ve işi tehdit veya savaşa götürürse her iki devlet birbirine askeri olarak yardım edecek ve ancak hep birlikte barış yapacaktır.

5) Arada bir askeri anlaşma da yapılacaktır.

6) Yunan hükümeti elli yıl için Sırbistan'ın Selanik limanıyla Selanik-Üsküp ve Selanik-Manastır demiryollarından her iki yöndeki ticareti için tam bir özgürlükle yararlanmasını sağlayacak ve ona bu işte her türlü kolaylığı gösterecektir.

7) Bu belge kesin olarak gizli kalacaktır.

14 Mayıs'ta da, onaylanmaya bağlı olarak, bir askeri anlaşma yapılır.

İşbu 5 ve 14 Mayıs'ta imzalanan belgelerin birer kesin antlaşma olmayıp protokol biçiminde veya ileride onaylanmaya bağlı bir anlaşma olmasındaki başlıca iki sebep şunlardır:

a) Bulgaristan, Osmanlı ile yaptığı 14 Nisan bırakışmasından beri ordusunu batıya, Sırp ve Yunan orduları karşısına taşımaktadır, dolayısıyla boş bulunmamak ve ona karşı önlemler almak gerekmektedir.

b) Henüz resmen Bulgaristan'la bağlaşıklık bulunulduğu ve Osmanlı ile savaş bitmemiş olduğu için

Bulgar'a karşı resmen antlaşmak ve bağlaşmak istenilmemiş veya Rus ve Avrupa kamuoyunun, bunu öğrenirse, kötü görmesinden çekinilmiştir.

Londra'da Osmanlı ile barış imzalandıktan iki gün sonra 1 Haziran'da Sırp-Yunan bağlaşma antlaşması resmen imzalanır. Yine bu günde askeri anlaşma da imzalanır.

Bu antlaşma ve anlaşmalar Sırbistan'ın neden Rus hakemliğini şartsız olarak kabul edemediğini ayrıca da anlatmaktadır.

Bulgaristan Saldırıyor

Sırbistan ile Yunanistan'ın birbirlerine yaklaştıklarını gören Bulgaristan, bu iki devlete hazırlıklarını yapmadan 29-30 Haziran 1913'te saldırdı.

Ancak Bulgar ordusu, Yunanlılar ve Sırlar tarafından Makedonya'dan çıkarıldı. Bu sırada Bulgaristan'dan pay almak isteyen Romenler de savaşa girdiler ve kısa zamanda Bulgar Dobruca'sını ele geçirdiler. Bulgar orduları birkaç cephede savaşmak zorunda kaldığı için yenilmeye başladı.

Londra Antlaşması'nda kabul edilen Midye-Enez hattının belirlenmesine yanaşmayan Bulgaristan'ın tutumundan şikâyet edilerek 19 Temmuz 1913'te büyük devletlere bir nota verildi ve Meriç sınırının tecavüz edilmeyeceği belirtildi. Osmanlı ordusu, Meriç'e kadar rahatça gelmiş ancak ilan ettiği gibi birkaç küçük akın dışında nehrin batısına geçmemiştir.

Bu yenilgiler üzerine Bulgarlar, bir yandan Romanya kralına başvurarak Balkan devletleriyle, bir yandan da Babıâli'ye başvurarak Osmanlı Devleti ile barış yapmak istediler.

Avrupa'nın büyük devletleri, Midye-Enez hattını geçmemesi için Osmanlı İmparatorluğu'na büyük baskı uyguluyorlardı. Bu baskı semeresini verdi ve imparator-

luk üstün bir durumda olmasına rağmen İngiltere'nin ve Fransa'nın baskılarıyla 10 Ağustos 1913'te Balkan Savaşları'nı bitiren Bükreş Antlaşması'nı imzaladı.

İkinci Balkan Savaşı sonunda, Bulgaristan'la diğer Balkan devletlerinin imzaladıkları 10 Ağustos 1913 tarihli Bükreş Antlaşması, Romanya ile Bulgaristan'ın yeni sınırını belirliyor, Tuna'nın güneyinde kalan önemli bir arazi parçasını Güney Dobruca dâhil Romanya'ya bırakıyordu.

Antlaşma ile Meriç'in doğusundaki toprakların Osmanlı İmparatorluğu'na ait olduğu kabul edilmişti. Doğu Trakya yeniden ele geçirilmişti ama Osmanlı İmparatorluğu'nun ana topraklarından olan Batı Trakya hâlâ işgal altındaydı.

Ancak Batı Trakya'da ortalık daha durulmamıştır. Doğu Trakya'yı kaybedince batıda kalan Türklere çok büyük eziyetler yapmaya başlayan Bulgarlar, Batı Trakya'daki Müslümanları din değiştirmeye zorluyorlar, kabul etmeyenleri katlediyorlardı.

Osmanlı ordusundaki subaylar, Bulgarların zulmünü engellemek için Meriç'in batısına yarı resmi bir kuvvetle geçilmesi teklifini ortaya attılar ve hükümete yapılan baskılar sonucu bu düşünce kabul edildi. Osmanlı Devleti, Avrupa başkentlerindeki elçileri aracılığıyla Bulgar zulmünü engellemek ve halkı korumak için bölgeye bazı küçük birlikler gönderilmesinin Meriç'i geçmek olarak anlaşılmaması gerektiğini söyledi.

Birinci Balkan Savaşı'nın aksine ikincisinde başarılı olunması ve Osmanlılar için manevi değeri büyük olan Edirne'nin alınması, İttihat ve Terakki yönetiminin kendine olan güvenini artırmıştı. Osmanlı gizli istihbaratı örgütü olan Teşkilat-ı Mahsusa'nın, yöneticilerinden Eşref Bey'in, yani Eşref Kuşçubaşı'nın, Umum Çeteler Kumandanlığı adı altında kurulan gayri resmi bir kuvvetle Batı Trakya'ya girmesine karar verildi.

Birlikte, Eşref Bey dışında 15 subay ve 100 seçme er bulunuyordu. Enver Paşa, bölgedeki birliklere Eşref Bey'in ihtiyaçlarının karşılanması emrini vermiş ve Eşref Müfrezesi diye adlandırılan birlik 15 Ağustos 1913'te Batı Trakya'ya girmiştir.

Bulgarların işgaline uğrayan bu bölgede 15 Ağustos 1913'te Kuşçubaşı Eşref ile Süleyman Askeri komutasında başlatılan direniş ve saldırı faaliyeti, 15 gün gibi kısa bir sürede ekibin istihbarattaki başarısı sayesinde sonuçlandırılır. Çünkü başındaki komutanların hepsi, özellikle Enver Paşa ve Süleyman Askeri, bölge siyasetini, ekonomisini ve özellikle dil ve coğrafyasını çok iyi bilmektedirler.

Batı Trakya'da Bulgar işgaline karşı mücadele eden Teşkilat-ı Mahsusa kadrosu şöyledir:

Kuşçubaşı Eşref (Sencer), Binbaşı Süleyman Askeri, yüzbaşılar; Kısıklı Cemil (Irak'ta şehit düştü), İlyas Seçkin (sonra General), Fahri (şehit oldu), Akalı Kasım, Beşiktaşlı Ekrem, İhsan Eryavuz, Çolak İbrahim, Kısıklı Ali Rıza, Hilmi,

Üsteğmenler; Manastırlı Halim (Irak'ta şehit düştü), Fuat Balkan, Fahri, Şehreminli Sadık, Ömer Lütfü Suman, teğmenler; Beykozlu Reşat, Nişantaşlı Sıtkı (şehit oldu), Filibeli Halim Cevat, Beykozlu Hasan, Tahsin, Refik, Besim,

Sivil istihbaratçılar; Manastırlı Hüsrev Sami, Hacı Sami (Kuşçubaşı Eşref'in kardeşi), Çerkes Reşit (Çerkes Ethem'in kardeşi), Çakır Efe, Sabancalı Hakkı, Tatar Hasan, Karakaş İbrahim, Silahçı, Hüseyin, Karagümrüklü Etem Nuri, Cihangiroğlu İbrahim (Kafkasyalı), Giritli İsmail Kaptan, Mamaka Mustafa Kaptan, Sait Kaptan, Tğm. İşkeçeli Arif.

Batı Trakya harekâtında yer alan gönüllüler sıradan ve "toplama" birlik de değildi. Savaşmayı biliyorlardı ve inanıyorlardı. Akıncı müfrezelerinin yanında "çete" olarak adlandırılan gruplar aslında "vurucu tim" niteliklerine sahipti.

Ortaköy üzerine gönderilen ve Batı Trakya'ya giren (15 Ağustos 1913) 116 kişilik kuvveti Eşref Bey idare ediyordu. Yanındaki 15 subay ve askerler seçkin savaşçılardı.

Teşkilat-ı Mahsusa bir istihbarat örgütünün işlevlerinin geniş bir yelpazesini teşkil eder. Bu manada bir örgüt anlayış ve sistemine Osmanlı tarihinde daha önce pek rastlanmaz. Her şeyden önce kabul etmek lazımdır ki Teşkilat-ı Mahsusa, Avrupa tarzında bir kuruluştur.

Bazı yerli niteliklerine rağmen, Batılı tarzda kurulmuştur denilebilir. Alman gizli servisi ile irtibatı, ortaklaşa bazı faaliyetleri olmakla beraber Almanların teşkilatın kuruluşunda öncülük yaptıklarına dair elde şimdilik bir bilgi yoktur. Teşkilat tamamen Enver Paşa'nın Avrupa'da bulunduğu sırada kazandığı tecrübenin sonucudur diyebiliriz.

Teşkilatın ilk lideri Süleyman Askeri'nin güçlü bir subay kadrosu vardı. Beylerbeyli Hayri (Piyade Yüzbaşı) Filibeli Halim Cahit, Yüzbaşı Lütfü, Şehreminli Sadık, Harputlu Avni (Süvari Yüzbaşı), Eğinli Hasan Rıza (Doktor), Nihat Sezai (Topçu Mirlivası), Küçük Arslan Bey (sıhhiye), alayın Irak'a intikalinden önce Bağdat'a İstikam Yüzbaşısı Kasım, Jandarma Yüzbaşısı Nuri Bey gönderilmişti. Yusuf Setvan bir Alman denizaltısıyla Afganistan'a gönderilmiştir.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti

Bu arada Teşkilat-ı Mahsusa, Meriç Nehri'nin ötesindeki bu eyleminde sadece toprak kurtarmakla kalmamıştır. İşinde usta olan her gizli servisin yapacağını yapmış ve aldığı topraklar üzerinde bir de geçici hükümet kurdurmuştur.

İşgal edilen topraklar üzerinde 31 Ağustos 1913 tarihinde ilk Türk Cumhuriyeti kurulmuştur. Süleyman Askeri Bey bölgenin İslam halkından ileri gelenleri En-

ver Paşa'nın gayretleriyle Gümülcine'de bir genel kongreye davet etmiştir. Bundan önce kurulan "Muhacirin Müdüriyeti İdaresi"nin başına da Süleyman Askeri getirilerek bu tür hareketleri rahatça yapabilmesi sağlanmıştır.

Gümülcine'de Süleyman Askeri, "*Batı Trakya Muh-tar Türk Cumhuriyeti'nin ve Batı Trakya Muvaffak İslam Hükümeti*" adı altında bir hükümetin kurulduğunu da ilan edecek düzeyde etkili çalışmıştır. İlan edilen cumhuriyeti ve hükümeti, Yunanlılar ve Bulgarlar tanımak zorunda kalmışlardır. Hükümet hemen para ve pul bastırmıştır. Hükümetin geçici başkanlığını da teşkilatın güvendiği Gümülcine Belediye Başkanı getirilmiştir.

Oluşturulan hükümetin üyeleri şunlardır: Cumhurbaşkanı Hafız Salih Efendi, Hafız Ali Galip, Hacı Saffet Bey, Hüseyin Paşa, Mehmet Paşa, Hacı İsa Efendi, Şük-rü Bey, Süleyman Askeri, Hilmi Paşa, Kuşçubaşı Eşref (Sencer).

Teşkilat-ı Mahsusa'nın iki numaralı adamı Süleyman Askeri de yeni cumhuriyetin Genelkurmay Başkanlığı'nı yürütür. Ordunun temel kadrosu ise; şu gerilla subaylarından oluşmuştur:

Batı Trakya Genelkurmay 2. Başkanı Çerkez Raşit, Harekât Şube Müdürü Üsteğmen Manastırlı Halim, Topçu Kuvvetleri Komutanı Yüzbaşı İhsan Eryavuz, Süvari Kuvvetleri Komutanı Yüzbaşı İlyas Seçkin, Ağır Kuvvetler Komutanı Üsteğmen Ömer Lütfü, Akıncı Kuvvetler Komutanı Üsteğmen Sırçifeli Ekrem, Akıncı Kuvvetler İkinci Komutanı Üsteğmen İskeçeli Arif, Hücum Taburu Komutanı Yüzbaşı Kısıklı Cemil, Milli Kuvvetler Komutanı Kuşçubaşı Eşref Sencer, Kuvayı Milliye Müfreze Komutanı Manastırlı Hüsrev Sami, Kuvayı Milliye Müfreze Komutanı Cihangiroğlu İbrahim.

Ve bu Teşkilat-ı Mahsusa akıllı ve süratli bir hareketle Mesta Kası vadisine kadar bütün Batı Trakya'yı iş-gale muvaffak oldu. Garbi Trakya kıtası Edirne vilayeti-

nin Ortaköy ve Kırcaali kazalarıyla bütün Dedeağaç ve Gümülcine sancaklarını ve nüfusun yüzde 95'i İslamlardan meydana gelen mühim bir bölgedir.

Bu kıtayı işgal eden Teşkilat-ı Mahsusa'nın başında şehit Süleyman Askeri Bey bulunuyor ve Çerkez Yüzbaşısı Reşit ve İzmirli Eşref ve kardeşi Sami ve yine Yüzbaşı Fehmi Beylerle daha bazı zevat aslı erkânını teşkil ediyorlardı.

Süleyman Askeri'yle Hafız Ali Galip'in samimi işbirliğinin mahiyeti mezkûr tarihte Rodop ve Batı Trakya'daki Türk unsurunun içerisinde belirli fakültelerden mezun olanların sayısı oldukça gayet mahdud idi. Bu tarihlerde ise; Hafız Ali Galip İstanbul'da üniversite yükseköğrenimini takdirle tamamlamış olup; istikbalde "hâkim" olmayı tasarlamaktadır.

31 Ağustos 1913'te Garbi Trakya Türk Cumhuriyeti'nin süratle teşekkülü pek çok önemli sebeplerden Süleyman Askeri'yle Hafız Ali Galip'i yan yana getirmiş ve kısa sürede son derece samimi olmalarına vesile olmuştur. Bu samimiyet Süleyman Askeri'nin vefatına (Kuttul Ammara'da intiharına) kadar fasılasız devam etmiştir.

Garbi Trakya Cumhuriyeti'nin teşekkülünün akabinde Gümülcine'de "Balkanlı Müslüman Türkler I. Kongresi" yapılmıştır. Bu kongre vesilesiyle bilhassa ibtida Balkanlı "*Evlad-ı Fatihan*" arasında süratle "millî" ve "dini" inancın oluşması arzu edilmiş ve semeresi de kısa sürede görülmüştür.

Yıllarca devam eden aralıksız yıkıcı-bozguncu propagandalara rağmen; "*Evlad-ı Fatihan*" toplumunu kandırmaya muvaffak olamamışlardır ve her yıkıcı girişimleri hüsrarla sonuçlanmıştır.

Üstat Hafız Ali Galip, Bulgar yönetimleri tarafından olduğu kadar bilhassa Yunan yönetimlerince de sık sık gerekçesiz tutuklanmış, tehcir edilmiş ve çok yönlü psikolojik baskılara maruz kalmıştır.

Bütün bu insanlık ve vicdan dışı yapılan mezalimlere rağmen; fikri dinamizmi ve tefekkürü fasılasız çevresine her zaman aksiyon aksettirmiştir. Bu haslet ve özellikleri vefatına kadar fasılasız olarak devam etmiştir.

Çünkü şahsında “milli misyon” yapıcı ve “siyasi misyon” daima aksiyon ifade etmiştir. Müstebit yönetim üstattaki bu aksiyon özelliklerini pasifize etmek için bütün hukuk sistemlerini çiğnemiş ve insanlık dışı mezalim şekillerin fütursuzca uygulamıştır.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti bilhassa genç subaylarca ve keza Balkan jeopolitiğiyle jeoetniğini gayet iyi bilen başta Hafız Ali Galip ile Paşmaklı asıllı dersiam Hafız Salih Kayalı ve daha pek çok mümtaz zevat cumhuriyetin önemli mevkilerinde süratle sorumlu görevler alması İttihat-Terakkici zevatı çok yönlü endişeye sevk etmiştir.

Evet, Türk tarihinin en kısa ömürlü devleti olan Batı Trakya Devleti, 25 Eylül 1913'te kurulmuş, ama sadece 57 gün ayakta kalabilmişti. Bulgarların Batı Trakya'da Türkleri katletmeleri üzerine Osmanlı istihbaratının önde gelen isimlerinden olan Kuşçubaşı Eşref Bey'in komutasındaki 116 kişilik birlik gizlice bölgeye girmiş ve Bulgar çetecilerini ortadan kaldırarak bir devlet yaratmıştı. Kısa sürede güçlenen ve sınırlarını genişleten devlet, Batılı ülkelerin baskısı neticesinde ortadan kalkmış ve Batı Trakya, Bulgarlara bırakılmıştı.

Batı Trakya'nın İstiklal Marşı

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin teşekkülünün akabinde; Hafız Ali Galip Efendi yanında bulunmakta olan Gen. Kur. Bşk. Süleyman Askeri'ye hitaben;

“Muhterem kumandan, Milletimiz var olduğu sürece ve Cumhuriyetimiz de baki kaldıkça; sizler bu necip Milletin nezih kalbinde ve hafızalarda daima minnet ve şükranla anılacaksınız.

Nihayet sizlerin azimli gayretleri ve elbette ki yüce Allah'ın lütfuyla devletimiz teşekkül etti. Milli bayrağımızda layık olduğu yerler de zirvelerde dalgalanmaktadır. Bütün bu pek hoş gelişmelere rağmen; milletimiz ciddi bir fikri boşluk içerisinde olduklarını açık açık ifade etmektedirler. Sizlerden devletimizin bekası adına istirham ediyorum.

Cumhuriyetimizin bütün özelliklerini ve elbette geleceğimizi ifade eden 'milli marş'tan 'devlet marşı'ndan yoksunuz. Lütfen himmet buyurunuz ve bu fikri boşluğu izale ediniz."

Kısa süre sonra; Süleyman Askeri Bey, Dedeâğaç'ta yalnız Batı Trakya Türklerini değil; Balkanlar'daki Türk toplumuna ciddi bir Rönesans götürebilecek fikir ve mesajları ifade eden gayet veciz özellikli "milli marş" yazmıştır.

Batı Trakya Bayrağı

Batı Trakya Cumhuriyeti'nin bayrağındaki ay yıldız Türklüğü, yeşil İslamiyet'i, siyah çekilen eza ve cefayı, beyaz ise kurtuluşu ifade ediyordu. Teşkilat-ı Mahsusa'nın hangi görüşlerle kurulduğu sorusunun cevabı da Süleyman Askeri, Eşref Kuşçubaşı, Hacı Sami gibi önderlerin olduğu Batı Trakya'da böyle verilmişti.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin bu özel bayrağı Osmanlı Devleti bayrağı ile bütün resmi dairelere çekilmişti. İdari ve adli makamlar, Balkanlar'daki gerillacı Fuat Balkan'ın ifadesi ile "fedakâr" insanlar tayin edilmişti. Batı Trakya Hükümeti'nin kurulması ile noktalanın Balkan harekâtı, Teşkilat-ı Mahsusa lider ve elemanları için bir "eylem pratiğı" hususiyeti taşımıştı.

Batı Trakya hareketinde Enver Bey ile Ortaköy görüşmesinden sonra katılanlara bakmakta yarar olacaktır. Süleyman Askeri Bey, Trabzon Redif Tümeni Kurmay Başkanı'dır ve Süleyman Zeynel Abidin takma adıyla oradadır.

Yüzbaşı İlyas, Üsteğmen Ömer Lütfi, Yüzbaşı Cemil (Kışkılılı), Yüzbaşı Fahri, Yüzbaşı Kasım (Akalı), Manastırlı Halim (Irak cephesinde şehit), İskeçeli Arif, Fuat Baklan, Beykozlu Reşat, Şehreminli Çerkez Sadık, Yüzbaşı Ekrem (Beşiktaşlı), Yüzbaşı İhsan (Bahriye eski vekili), Manastırlı Hüsrev Sami.

Gizli teşkilatların önemli isimlerinden biri olarak ortaya çıkacak olan Hüsamettin Ertürk, harekete katılanlar arasında Çerkez Ethem'in ağabeyleri Tevfik ve Reşit Beylerin adını vermektedir.

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşması ile Bulgaristan Kırklareli, Dimetoka ve Edirne'yi Osmanlı Devleti'ne geri verdi. Antlaşmada Bulgaristan'da kalan Türklerin de durumu ele alındı. Türklerin mülkiyet haklarına saygı gösterileceği de belirtilmişti.

Yirmi maddeden oluşan İstanbul Antlaşması'na göre, Edirne ile batı tarafında çapı 30 kilometre tutan yarım daire şeklinde toprak parçası Osmanlı Devleti'nde kaldı. Batı Trakya ise Bulgaristan'a iade edildi.

Antlaşmaya eklenen "müftülere müteallik protokol'e göre, Bulgaristan'da kalan Müslümanlar kendi müftülerini seçecek, bu müftülerde kendi aralarından birini baş müftü seçeceklerdir.

Bulgar Mezahip Nezareti baş müftüsünün seçilişini Sofya'da bulunan Osmanlı büyükelçisi vasıtasıyla İstanbul'daki şeyhülislama bildirecek, şeyhülislamın tasdiğiyle baş müftü ve ona bağlı diğer müftüler vazifelerine başlayabilecekler.

Baş müftünün vazifesi, Bulgaristan'daki müftülerle Osmanlı Şeyhülislamlığı ve Bulgar Mezahip Nezareti ile olan ilişkilerde onlara aracılık etmektir. Baş müftülerce verilen hükümleri şariat adına baş müftü tasdik edebileceği gibi taraftar isterlerse şeyhülislama da gönderebileceklerdir.

Baş müftü nikâh, boşanma, vasiyet, veraset, vesayet, nafaka ve yetim mallarının korunması gibi konularda diğer müftülere tavsiye ve tebligatta bulunulabilecek ve bu konudaki davalara bakabilecekti.

Müftüler, İslam vakıflarının idaresinde sorumlu oldukları için baş müftü onlardan hesap sorabilecek ve hesap defteri isteyebilecektir. Baş müftü ve müftüler Bulgaristan'daki İslam mektup ve medreseleri teftişinden sorumlu olacak gerekli yerlerde yeni okullar açabileceklerdir.

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanan 14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması ile Girit kesin olarak Yunanistan'a bırakıldı. Ege adalarının ne olacağı da büyük devletlerce kararlaştırılacaktı. Sırbistan'la antlaşma ise 13 Mart 1914'te İstanbul'da imzalandı. Sırbistan'la Osmanlı Devleti'nin artık ortak sınırı olmadığından, sadece Sırbistan'da kalan Türklerin durumu düzenlenmiştir.

Böylece Osmanlı Devleti, Afrika ile ilgisini kesmiş, Balkanlar'da ağır toprak kaybına uğramış, Bulgaristan'dan geri aldığı Edirne ile Doğu Trakya'da kalabilmiştir.

Balkan Savaşlarının Seyri

I. Balkan Savaşı:

23 Temmuz 1908: II. Meşrutiyet'in ilanı. "Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti. Avusturya- Macaristan, Bosna-Hersek'i işgal etti. Girit, Yunanistan'a katılma kararı aldı.

13 Nisan 1909 (31 Mart Vakası): İstanbul'daki Avcı Taburları ayaklandı. Hareket Ordusu Selanik'ten geldi. 27 Nisan'da II. Abdülhamit hal edildi. V. Mehmet Reşat padişah oldu.

3 Temmuz 1910: "Kiliseler Kanunu" kabul edildi. Balkanlar'daki tartışmalı kilise ve mektepler, nüfus hesabına göre aidiyet kazanacak. Yasa Balkan İttifakı'nın yolunu açtı.

Eylül 1911: İtalya, Trablusgarp ve Bingazi'yi işgal etti.

13 Mart 1912: Bulgaristan-Sırbistan ittifak antlaşması. 29 Mayıs'ta Bulgar-Yunan, Ağustos'ta sözlü Karadağ-Bulgaristan ve 6 Ekim'de Karadağ-Sırbistan antlaşması yapıldı.

21 Eylül 1912: Sultanahmet Meydanı'nda İttihat ve Terakkicilerin de iştirakiyle miting. Kalabalık "Harp isteriz!", "Yaşasın harp, kahrolsun hainler!" sloganları attı.

22 Eylül 1912: Ahmet Muhtar Paşa hükümeti Rumeli'de kısmî seferberlik ilan etti. Ardından Bulgar ve Yunan orduları...

8 Ekim 1912: Karadağ, Osmanlı'ya savaş ilan edip İşkodra'ya ilerledi.

16 Ekim 1912: Bulgaristan ve Sırbistan'a harp ilanı. 18 Ekim'de de Yunanistan'a.

18 Ekim 1912: İtalya ile Trablusgarp Harbi'ni bitiren Uşi Antlaşması. Aynı gün Bulgarlar 1'inci, 2'nci ve 3'üncü orduları ile taarruza geçti.

21 Ekim 1912: Osmanlı Doğu Ordusu, Bulgarlara karşı, Kırklareli-Edirne-Yenice hattını savunacak. Başkomutan Vekili Nâzım Paşa itiraz edip hücum istiyor. Bir gün sonra, Süloğlu ve Yoğuntaş bölgesinde savaş. 23 Ekim öğleye kadar sürdü. Bulgarlar çekilmeye hazırlanırken, Kırklareli-Edirne-Yenice hattına çekilme kararı alındı. Olmayınca, Pınarhisar-Lüleburgaz'a çekilindi. Kırklareli Bulgarlara bırakıldı.

22 Ekim 1912: Sırp ordusu Kosova'da. Bulgar ordusu, Edirne'yi muhasaraya aldı.

23-24 Ekim 1912: Sırlar Kumanova'da Osmanlı ordusunu yendi.

27 Ekim 1912: Üsküp ahalisi teslim... Bitkin Garp Ordusu'nun merkezle bağı koptu.

9 Kasım 1912: 400 küsur yıllık Osmanlı şehri Selanik Yunanların elinde...

29 Kasım 1912: Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.

16 Aralık 1912: Londra Barış Konferansı. Teklifler sınır Midye-Enez hattı. Ege adalarının akıbeti büyük devletlerin elinde...

23 Ocak 1913: İttihatçılar Babıâli'yi bastı. Harbiye Nazırı Nâzım Paşa öldürüldü. Sadrazam Kamil Paşa istifa ettirildi. Mahmut Şevket Paşa sadrazam. Barış şartları reddedildi.

3 Şubat 1913: Bulgarlar tekrar muharebede... İki Sırp tümeni ile güçlenen ordu Edirne kalesine hücum etti.

8 Şubat 1913: Çatalca'da savunmadaki Bulgarları imha ve Edirne yönünde ilerleme amacıyla Bolayır'dan taarruza geçildi. Şarköy kıyılarına kolordu çıkarıldı ama başarı yok.

6 Mart 1913: Yanya uzun süre direndi, sonunda Yunanlara teslim oldu.

26 Mart 1913: Edirne Müdafii Şükrü Paşa, 155 günlük direnişine ve bir huruç harekâtıyla düşmana ağır kayıp verdirmesine rağmen, merkezden destek alamadı. Şehir teslim edildi.

30 Mayıs 1913: M. Şevket Paşa hükümeti, Londra Konferansı kararlarını kabul etti.

II. Balkan Savaşı:

29 Haziran 1913: Harpte kazandığı yerleri barış masasında kaybeden Bulgaristan eski müttefiki Sırp ve Yunanlara karşı taarruza geçti.

5 Temmuz 1913: Yunan ordusu Bulgarlara savaş açtı, Bulgar ilerleyişini durdurdu.

10 Temmuz 1913: Romanya, Bulgar Dobruca'sı yüzünden Bulgaristan'a saldırdı. Sofya'ya ilerliyor. Bulgarlar savunma için Çatalca'daki birliklerin büyük kısmını çekti.

12 Temmuz 1913: Osmanlı ordusu fırsattan istifade harekete geçti. Osmanlı, Yunan, Sırp ve Rumen hücumuna direnemeyen Bulgaristan barış istedi ama reddedildi.

21 Temmuz 1913: Kırklareli geri alındı. Bir gün sonra da Edirne alındı.

10 Ağustos 1913: Bükreş Antlaşması ile savaş sona erdi.

29 Eylül 1913: İstanbul Antlaşması. Kırklareli, Edirne ve Dimetoka Osmanlı'da. Meriç Nehri Türk-Bulgar sınırı oldu.

14 Kasım 1913: Atina Antlaşması. Girit ve Meriç'in batısı Yunanlarda. Ege adalarının akıbeti büyük devletlerin inisiyatifine kaldı.

Trakya'dan Göçler

Balkan Savaşları sırasında, 58.000 km² kadar yeni toprak kazanan Yunanistan, ileride bazı Balkan ülkelerinin Makedonya üzerinde hak iddia etmelerini önleyebilmek için, buraları hızla Rumlaştırmaya ihtiyaç duymuştur. Bu sırada Rusya'ya kadar hususi memurlar göndererek, dış ülkelerde yaşayan Rumları Makedonya'ya davet etmiştir. Özellikle Kafkasya'dan çok sayıda Rum gelmiştir.

Rum gençlerinin askere alınmasına bir tepki olarak başlayan 1914 göçleri, Yunanistan'ın iddia ettiği gibi Osmanlı tarafından hazırlanan planlı bir hareket değildir. Aksine, Makedonya'yı Rumlaştırmak isteyen Venizelos Hükümeti'nin teşviki ile büyümüştür.

Çünkü son zamanlarda binde 6.5'e kadar düşen nüfus artışıyla Yunanistan, sadece Selanik vilayetini bile doldurmaktan aciz düşmüştür.

Zaten, İzmir'den Yunanistan'a göç eden Rumlardan bazıları Köylü gazetesine gönderdikleri mektuplarda, kendilerinin tehcir edilmediklerini, aksine kendi rızalarıyla göç ettiklerini yazmışlardır.

Balkan Savaşlarının ardından Trakya Rumlarının Yunanistan'a ilk toplu göçü, 1914 Nisanı'nda Edirneli

Rumların hicreti ile başlamış ve Saray kazasına tabi Yovani köyünün muhacereti ile de kırsal alanlara yayılmıştır. İlk giden kabilelerin başını zengin Rumlar çekmiştir.

Zaten zengin olan bu kişiler, mal ve mülklerini satıp paralarını keselerine koyduktan sonra İstanbul ve Tekirdağ iskeleleri üzerinden sessizce gitmişlerdir. İskelelerdeki görevliler tarafından engel olunmak istenildiğinde, kendi arzuları ile göç ettiklerine dair bir senet çıkartmışlardır. İkna edilebilenlerden bir kısmı geri dönmekle beraber, gitmekte ısrar edenler serbest bırakılmıştır.

Bu göç hadisesinde âdeta bir lokomotif görevi yapan ilk kabileyi Babaeski, Kırklareli, Uzunköprü, Malkara, Keşan, Çorlu, Silivri, Midye, Ereğli ve Tekirdağ Rumları takip etmiş ve kısa sürede muhacirlerin sayısı 20.000'e yaklaşmıştır.

Atina Hükümeti'ne göre bu göçün sebebi, Türk çetelerinin el altından halkı tehdit ederek göçe zorlamasıdır. Eski Meclis-i Mebusan reislerinden Halil Menteşe de bu fikre katılarak anılarında şöyle demektedir.

“Talat Bey, Balkan Harbi'ndeki hıyanetleri tebarüz eden anasırdan memleketi temizlemeyi ön safa almıştı...

Fakat bu çok ihtiyat isteyen bir işti. Zira yeni bir harbi doğurabilirdi. Alınan tedbirler şu oldu: Valiler ve diğer memurin resmen işe müdahale eder görünmeyecek, cemiyetin teşkilatı işi idare edecek. Bir vaka ihdas edilmeyecek, yalnız Rumlar ürkütülecek, bu talimat dâhilinde harekete başlandı. Balkan Harbi'ndeki hıyanetlerinin tepkisi ile maneviyatı bozulmuş olan Rum halkı gitmek üzere ayaklandı.”

Bu gibi görüşlere itiraz eden Babıâli'ye göre ise, Bulgar işgalini fırsat bilip yakın komşularına bile birçok kötülük yapan Rumlar, Türkler bizden mutlaka intikam alacaktır diye, vaktiyle yaptıkları kötülüklerden ürkmüşlerdir.

Zira Balkan Savaşı'ndan sonra Edirne valisi Hacı Adil Bey tarafından yaptırılan bir araştırmaya göre,

Edirne vilayetinde mevcut 475 köyde 33.154 Müslüman evi yıkılırken, sadece Edirne merkezinde 40.000 öküz sahip değiştirmiştir. Kasabalarda da 12.455 Müslüman evi tamamen imha edilmiştir.

Yalnızca Vize kasabasında ahalinin zararı milyonlarca lirayı bulmuştur. Savaşın sonra memleketlerine geri dönen birçok Edirneli sivil, kendi hanesine ait kapı ve pencereleri yeni yapılmış evlerde takılı bulmuştur.

Birçoklarının ev eşyaları ise, hâlâ başka bir mahallede ve başka birinin üzerindedir. Göç eden Trakya Rumlarından birçoğunun Yunanistan tarafından jandarma veya piyade sınıfına gönüllü kabul edilmeleri, bu göç hareketini hızlandırmıştır.

Burada İstanbul Hükümeti'nin haklı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü ne o dönemin basınında, ne de arşiv vesikalarında Türk çetelerinin Rum köylerini bastıklarına dair önemli bir vesikaya rastlanmamaktadır.

Hâlbuki I. Dünya Savaşı sırasında güvenlik sebebiyle sahil boylarında yaşayan Rumların Kastamonu ve Konya gibi daha iç bölgelere tehcir edildiklerine dair çok sayıda belge ve haber vardır. O halde, dönemin arşiv vesikaları ayıklanmamıştır.

Anlaşılan odur ki; bu sırada Rumlar arasında bir takım asılsız söylentiler çıkmıştır. Halil Mentеше gibi bazı devlet adamlarımız da hatıralarını emekli olduktan sonra yazdıklarından, bu dönemin olaylarını I. Dünya Savaşı olayları ile karıştırmaktadırlar.

Öte yandan Trakya Rumlarının topluca göç ettiklerinin duyulması üzerine, Avrupa devletlerine bir nota vermeye hazırlanan Patrikhane, son anda bundan vazgeçmiş ve Rusya'yı devreye sokmuştur.

Böylece sanki kendisini şarktaki Ortodoksların hamisiymiş gibi göstermeye çalışan Rus sefiri, Babîâlî'den bir randevu talep etmiş ve Dâhiliye Nazırı Talat Bey'le görüşmüştür. Her iki tarafın ılımlı bir tutum izlediği bu görüşme sırasında, Patrikhane'nin şikâyetleri üzerinde

durulmuş ve göçe kalkışan Rumlara nasihat etmek üzere Patrikhane tarafından bir heyet teşkil edilmiştir.

Tekirdağ ve Edirne tarafına gönderilmek üzere, İnoz Metropolitisi Yovakim Efendi'nin başkanlığında pis-koposlardan kurulan bu heyet, vapurla Midye'ye gönderilmiştir. Fakat hiçbir sonuç alınamamıştır.

Çünkü Yovakim ve arkadaşları tarafından 22 Nisan 1914 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne çekilen bir telgrafa, Vize Kaymakamlığı tarafından yola çıkmalarına izin verilmediğinden beş gündür bekletilmekte oldukları Midye'den geri döneceklerini bildirmişlerdir.

Rus sefiriyle yaptığı görüşme sırasında, bizzat Trakya'ya kadar giderek bölgede araştırma yapacağını bildiren Talat Bey, eğer birtakım devlet memurlarının hatası varsa bunların şiddetle cezalandırılacağını söylemiştir.

Fakat şimdiye kadar elde edilen birçok delilden de anlaşılacağı üzere, bu göçün Atina tarafından tertip veya teşvik edildiğinin anlaşılması halinde, engel olunmayacağı bildirilmiştir. Bu görüşmeden sonra Çorlu'ya kadar giden Talat Bey, Rum ileri gelenleriyle de görüşmek suretiyle bölgede gerekli araştırmaları yapmıştır.

Dönüşünde basına yaptığı açıklamalardan da anlaşıldığına göre, devlet memurlarının herhangi bir hata ve baskısı görülmemiştir. Talat Bey'e göre bu göçün iki sebebi vardır.

Bunlardan ilki, asker firarileri meselesi, ikincisi ise Balkan Savaşları sırasında Rumlardan bazılarının komşularına veya kimsesiz kişilere kötülük yapmalarıdır.

Yapılan araştırmalarda Türk tarafının herhangi bir hatasının tespit edilememesine rağmen, gerekli tedbirleri almayı ihmal etmeyen Talat Bey, Trakya Rumları arasında başlayan bu göç hareketini kısa sürede durdurmaya muvaffak olmuştur. Gazeteler aracılığı ile halka da duyurulan bu tedbirlerden bazıları şunlardır:

1. Köylerinden henüz ayrılmamış olanların muhaceretlerine kesinlikle izin verilmemesi.

2. Müslümanlar arasında, Rumları göçe teşvik edenler varsa bunlara göz yumulmaması ve bu gibilerin işledikleri suçların derecelerine göre cezalandırılması.

3. Kendi rızalarıyla göç etmekte ısrar edenlerin topluca gitmelerine müsaade edilmemesi, fakat Tekirdağ iskelesinden vapura binmek şartıyla münferiden gidenlere de engel olunmaması.

4. Muhacir almak üzere, Midye ve Ereğli iskelelerine vapurların uğramasının yasaklanması ve buradaki iskele memurlarının da göçmenlerin vapurlara binmelerine kesinlikle izin vermemesi.

5. Göç etmek isteyen Rumların eşyalarını gasp etmek veya kelep bir fiyatla satın almak isteyen fırsatçılara göz yumulmaması. Bunlardan suçları sabit görülenlerin adliyeye sevk edilmesi, şüpheli olanların ise vilayet haricine sürülmesi.

6. Vilayet dâhilinde her ne sebeple olursa olsun hiç kimsenin silah taşımaması.

7. Jandarma tabur komutanlıkları tarafından kurulacak olan seyyar takip müfrezelerinin sürekli çevrede dolaştırılarak asayişin sağlanması.

Anadolu'da Yeni Ulus Oluşumu

Balkan menşeli olan Jön Türk hareketi, Rumeli'nin kaybıyla birlikte Anadolu'yu yeni ulus oluşumunun rahmi olarak değerlendirmiş ve Rumeli, Almanların Verlorene Heimat diye adlandırdıkları yitik vatan olarak ulusçu belleğin gerisine atılmıştır.

Türklerin yoğunlukta oldukları bölgelere çekilerek hatalarını tamir etmesi gerektiğini vurgulayan Vámbéry'nin 1865'lerde dile getirdiği görüşleri, Rumeli'nin kaybıyla birlikte yeniden gündeme gelmiştir.

Vámbéry'nin söz konusu yazısına, bu toprakların kaybindan sonra Türkiye'nin gerçeklerine uyarlanarak ekleme yapıldığı ve Rumeli'yi marjinal faydası açısından değerlendiren bir yorumun eklendiği dikkat çekmektedir:

“Türkiye için Rumeli kaybolmuştur. Zaten burası Türkiye için daima lüzumsuz bir saha olduğundan bütün kuvvâsını Asya'da cem' ve edilen hataları tamir etmek şartıyla Türkiye zayi edilen şeyi kolaylıkla tamir etmeye muvaffak olabilir. Türklerin Asya'da yeniden kuvvet bulmaya say etmeleri için, her türlü imkân ve ihtimali kendilerine göstermek Avrupa'nın menfaatinedir.”

Vámbery'nin Türkler için lüzumsuz bir coğrafya adettiği Rumeli'den Anadolu'ya dönüş, Osmanlı aydınları için bir referans olmuştur. Yaşanan acı tecrübe, Osmanlı aydınları ve siyasetçileri arasında da "Anadolu'ya ricat" eğilimlerini başlatmıştır.

Hüseyin Cahit, Ahmet Ferit'le yaşadığı bir anısını ve onun Anadolu'ya onurlu bir biçimde ricat önerisini şöyle anlatmaktadır: "Bizi nasıl olsa Rumeli'den kovacaklar. Oradan atılacağımıza kendiliğimizden bırakarak Anadolu'da toplansak daha iyi olmaz mı?"

Nitekim 1914 yılında yayımlanan Nevsâl-i Millî'deki makalesinde Kara Osman saltanatının esas dayanağının Anadolu Türkleri olduğunu ileri sürmüştü; Osmanlılığın varlığını bunlara bağlamıştır.

"Bunun için, Türk'ün maruz olduğu sefaletleri gidermek; onu duçar olduğu hastalıklardan kurtararak zinde ve faal bir hâle koymak; tufengi omzunda serserilik etmekten çekerek çiftine, çubuğuna, destgâhına, katarına, dükkânına, pazarına sevk etmek ve bu faaliyet-i bedenîyye ve iktisadiyenin temin edeceği refaha müsteniden onu okutmak, yükseltmek ve çoğaltmak; vatanında teksif ve takviye ile cidâl ve rekabete müstaid bir seviyeye çıkarmak..."

Ona göre yapılması gereken şey bellidir. Sarka özgü hayal perverlikle İran ve Turan'a uçuvermekten vazgeçmek, iç ve dış siyasetinde itidal ve tedbiri kendine rehber etmek gerekir. Türklüğü yükselmek için muayyen bir sınır tespit edilmeli ve faaliyet-i millîyesini bu hududa hasretmelidir. 'Edirne, Tize, Rodos, Süleymaniye.' Bu dört kale Türkîli hududunun demir kazıklarıdır."

Abdullah Cevdet de, "Mutmain Değilim" başlıklı makalesinde Anadolu'yu bir kuvvet merkezi olarak ele alır ve onu Osmanlı'nın kalbi, kafası, havası olarak değerlendirir:

"Çatalca'da patlayan topların sesleri kulağıma geliyor. Edirne'ye atılan güller göğsümü dövüyor. Bunların cüm-

lesine mukavemet edecek kuvvetim yok değil. Fakat beni öldürmek isteyen bi-aman pençesiyle beynimi karıştıran bir tereddüt var:

Bu tarrakalar, bu darbeler bizi uyandırabilecek mi yoksa her zaman ve her devirde olduğu gibi birtakım balkabakları Anadolu'ya, yegâne saha-i faaliyet ve ifsadları kalmış olan Anadolu'ya yayılarak halka esbâb-ı inhizâmımızı kendi kafalarına göre izah etmeye koyulacak mı? Ah beni titreten ihtimal bu ihtimaldir. Bulgarların topları değil, Bulgarların topları değil. Re's-i kârda bulunanlar bu müthiş ihtimalin önüne geçecek kafa ve istidatta mıdır.

Buna mutmain değilim. Kusur onlarda değildir. Buna mutmainim. Fakat bu, berâ'ete kâfi değildir. Bana canım Çatalca'da, Edirne'de yangın varken, devletin hayatı tehlikede iken hiç Anadolu filan düşünülür mü? Demeyiniz.

Her lahza-i hayatımızı Anadolu'dan alıyoruz. O, bizim kalbimiz, dimağımız ve hevâyı nesîmîmizdir. En müşkül en hatr-âlûd zamanlarda insan dimağını, kalbini hıfz u sıyânet endişesiyle meşgul olmaz mı?"

Goltz ve Vámbery'nin fikirlerini benimseyen bir diğer isim de Hâbil Âdem'dir. Anadolu'yu yeni bir Ergenekon olarak değerlendiren Âdem, hükümetin kuvvet merkezini Türklerin yoğunlukta olduğu bölgelerde oluşturması ve savunmaya uygun dağlık bir yere çekilerek kuvvet topladıktan sonra saldırıya geçmesi gerektiğini vurgulamıştır. Anadolu, Türklerin palazlanacağı, kuvvet bulacağı yeni Ergenekon'dur. Bunun için en uygun coğrafya da Konya'dır.

Balkan Savaşlarından önce Avrupa'da, bilhassa Almanya'da, Türklerin Avrupa'daki topraklarını terk ederek Anadolu'ya, Türklerin yoğunlukta oldukları bölgelere çekilmesinin ve böylece varlığını korumasının mümkün olacağına ilişkin görüşler yaygınlık kazanmıştır.

Gerçekte Sark Meselesi'nin bir parçasını teşkil eden bu husus, Türk muhibbi olan kişilerce de dillendirilmiş-

tir. İlk defa Helmuth Karl Bernhard von Moltke tarafından dillendirilen fikir, gerçekte Pantürkçü bir fikrin yansımasıdır.

Moltke, Osmanlıların, Avrupa'da yeni doğmakta olan ulus devletlerin egemen olduğu coğrafyalardan çekilerek Türklerin yoğun yaşadıkları yerlere yönelmesi ve Asya'da büyük bir imparatorluk yaratması gerektiğini vurgulamıştır.

Balkan Savaşları sırasında bu düşünceler siyasal ve entelektüel çevrelerde yankı bulmaya başlamıştır. Türkiye'nin düşmanının kendisinden başkası olmadığını iddia eden ve onun artık bir Asya hükümeti olması gerektiğini vurgulayan Von der Goltz Paşa da benzer öneriler getirmiştir.

Goltz Paşa, Teselya Savaşı sırasında yazdığı bir makalede ticaret yollarının değişmesiyle İstanbul'un önemini kaybettiğini, payitahtı Türklerin yoğunlukta olduğu Anadolu'ya taşınmanın gerekli olduğunu iddia etmiştir:

Balkanlar'ın kaybedilmesiyle Osmanlılık ve imparatorluk artık geçerliliğini yitirmiştir. Anadolu ve Arap topraklarına sıkışan Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları daralmış ve bünyesinde neredeyse yalnızca Müslümanlar kalmıştır.

Artık Gökalp'in yeni formülünde iki tür vatan vardır: ümmet vatanı ve ulus vatanı. Osmanlı devleti, Müslüman uluslara dayanan bir İslam devletidir. Osmanlılığa dayanak oluşturan iki büyük unsur Türkler ve Araplardır.

Bu nedenle Osmanlı Devleti'ne "Türk-Arap" devleti demek mümkündür. Onun yeni formülasyonunda vatan artık devlet yerine ulusla ve ümmetle tanımlanmaktadır. Mekânın şerefi oturandandır:

Balkan Savaşları sırasında yazdığı "Cenk Türküsü" adlı şiirde Gökalp, öz yurt ifadesini kullanmaktadır. Gerçekte bu öz yurt, Trablusgarp Savaşı'ndan sonra sü-

rekli değişime uğramış; siyasal ve toplumsal gelişmelere bağlı olarak yeniden tanımlanmıştır.

Turan, Osmanlı egemenliğindeki topraklarla Orta Asya'dır. Onun bir cüzünü oluşturan Balkanlar, işgal altındadır. Domuz çobanlarının işgal ettiği Tanrı'nın ülkesi Turan'ın bu parçası geri alınmalıdır:

Domuz Çobanları

Balkan Savaşları ile birlikte savaşın ilerlemesine ve Müslüman Türklere yönelik zulümlerin artmasına bağlı olarak dönemin pek çok basılan eserlerde Bulgar, Sırp, Yunan, Karadağlılara ilişkin haberlerin aşağılayıcı bir nitelik kazandığı, düşmanın kötülendiği ve olumsuz imajlarla tanımlandığı görülmektedir.

Artık onlar, düşmanın Osmanlı sınırları içinde yaşayan işbirlikçileri, devletin vücuduna zarar veren mikroplardır. Ulusal birliğin sağlanması, ülkenin "yabancılar" dan temizlenmesi ile mümkündür.

Balkan Savaşları sırasında kaleme alınan metinlerde en sık işlenen haberlerden biri de Balkan uluslarının "domuz çobanı" olarak tasvir edilmesidir. 13. yüzyılda Altın Orda Devleti'ni yenilgiye uğratan İvaylo, gerçekte bir domuz çobanıdır.

Sırp halkı, 1804 yılında bir domuz tüccarı olan Kara Yorgi liderliğinde ayaklanmıştı. Bu husus tarih kitaplarında da "domuz çobanlarının mücadelesi" biçiminde karşılık bulmuştur. Yusuf Akçura, Sırp isyanlarını; "Bu Sırp isyanlarının basında Avusturya'da küçük zabıtlık ederek biraz askerlik öğrenmiş Kara Yorgi adlı biri bulunuyordu.

Etrafına toplanan çete, dağlarda ve ormanlarda domuz güden ve meslekleri iktizası daima müsellağ gezinen ve serbestliğe alışkan bulunan kimselerle, Sırp şarkılarında adeta birer ulusal kahraman gibi gösterilip alkışlanan yol kesici, köy basıcı haydutlardan ibaretti" sözleriyle anlatmaktadır.

Bu tarihsel gerçeklerin genelleştirilerek bütün bir ulusa teşmil edildiği çok sayıda manzum ve mensur eser bulunmaktadır. Örneğin Ziya Gökalp'in "*Muharebe Destanı*" başlıklı şiirinde Balkan devletleri, domuz çobanı ile ifade edilmiştir.

"Millî namuslarının domuz çobanlarının oyuncağı olmasını" ulusal bir utanç olarak değerlendiren Türkçü aydınların öteki tanımları, her şeyden önce ulusal bilinci güçlendirmeye yönelik bir çabadır.

Gökalp'in

"Vur, eski kölesi, uyandır onu.

Bırakma, uyusun, uyandır onu.

Dizeleriyle ifade ettiği de aynı düşünceden kaynaklanmaktadır. Bilhassa Ömer Seyfettin'in Bomba, Beyaz Lale gibi hikâyelerinde ötekine ilişkin tipler dikkat çekicidir.

İlk hikâyede, Bulgar komitacıların kendi ulusuna mensup olanlara karşı işlediği vahşetler, ikinci hikâyede ise Müslümanlara yönelik vahşet ve kıyımlar konu edilmektedir. Beyaz Lale'de, kadın ve ulus arasında özdeşlik kurulan, bakireliğin ulusun namusu/onuru ile ilişkilendirildiği dramatik bir sahne vardır.

Beyaz Lale, Bulgar vahşetini en iyi yansıtan hikâyelerden biri olması yanında ötekine ilişkin güçlü metaforların yer aldığı bir metindir. Kötülerin, hainlerin ruhsal ve fiziksel özellikleri arasında bir özdeşlik kuran Ömer Seyfettin'e göre ötekiler, "Türklerin koyunlarında beslediği yılanlardır."

Tasvirlerinde bazen abartıya kaçan Ömer Seyfettin'in en ilginç hikâyesi, "Tuhaf Bir Zulüm" başlığını taşımaktadır. Söz konusu hikâyede Gospodin Kepazef, bağnaz Türkleri yaşadıkları yerlerden kovmak için Bulgarları domuz beslemeye teşvik etmek gerektiğini ve bu nedenle Türklerin yurtlarını terk edeceğini ileri sürmektedir.

Nitekim kendisi Deliorman kaymakamı olduğu sırada bu uygulamayla eğitim seviyesi düşük, bağnaz ve kaderci olarak nitelendirdiği Türkleri kaçırmayı başarmıştır.

“Pis, cıvız bir domuz sürüsü önünden cesur ecdadımın, yiğit kan kardeşlerimin, saf milletimin kavukları düşerek, atları arabaları bataklıklara saplanarak, topları tüfekleri, kadınları kızları, çoluk çocukları yollara dökülerek bir çıl-gın ordusu hâlinde kaçıştıklarını görüyor gibi oluyordum.”

Ömer Seyfettin'in “tuhaf” diye adlandırdığı hikâyenin tarihsel gerçekliklerle örtüşen yönleri de bulunmaktadır. Arşiv kaynaklarında “canavar” diye adlandırılan domuzlar, gayrimüslimlerin hayvan yetiştiriciliğinde önemli bir yere sahiptir.

1861 yılında yetkili makamlara müracaat eden gayrimüslimler, canavarın koyun gibi sütünden ve yapağısından faydalanılmadığı iddiaları ile verginin düşürülmesini istemiştir. Hükümet, bölge halkının hoşnutluğunu kazanmak için canavar rüsumu yarı oranda düşürmüştür.

Canavar vergisinin düşürülmesi domuz besiciliğindeki oranın artmasına neden olmuş; Müslümanların hayvanları ve tarlaları bu durumdan büyük zarar görmüştür. 1897 tarihinde ağnam resmi 20 para arttırılmasına karşılık deve ve “canavar vergisi”, ertesi seneye bırakılmıştır.

1898 yılında alınan kararda en fazla canavar beslenen yerlerin Manastır, Yanya ve Selanik olduklarına ve buralardan elde edilen canavar vergisinin azlığına dikkat çekilerek herhangi bir zam yapılmasına gerek duyulmadığını belirtilmiştir.

Buna karşılık koyun vergisinin zamanla arttığı ve Müslümanların gayrimüslimler karşısında mağdur oldukları görülmektedir. Hikâyenin bir başka boyutunu da Türkleri yaşadıkları yerlerden kovmak için Bulgar-

ları domuz beslemeye teşvik etmek ve bu suretle Türklerin yurtlarını terk edeceği konusu teşkil etmektedir.

Arşiv kaynakları, bu hususun bir gerçeği yansıttığını göstermektedir. Müslümanları rencide etmek ve galeyana getirmek amacıyla isyancı halkların Müslümanlarca kutsal sayılan mekânlara, çeşmelere ve kamuya açık alanlara domuz eti yahut yağı bıraktığına ilişkin onlarca belge bulunmaktadır.

Nitekim Nigar Hanım da bir şiirinde Müslümanlarca kutsal sayılan yerleri canavarların istila etmesinden yakınmaktadır. Bu şiirde canavarın hem isyancıları hem de domuzu ifade ettiği açıktır.

1897 Osmanlı-Yunan Harbinden itibaren isyancıların sistemli bir şekilde uyguladığı görülen bu durum, Müslümanlarla gayrimüslimler arasında çatışmalara neden olmuş; Osmanlı hükümetince askeri tedbirler alınmıştır.

Ekonomik Değişim

2. Meşrutiyet'in ilk yıllarında benimsenen liberal ekonomik politikalar, bu yıllardan itibaren yerini yeni ekonomik yapılanmayı ifade eden ulusal ekonomi anlayışına terk etmeye başlamıştır. Söz konusu değişim ulusçuluk ile paralellik arz etmektedir.

İlk defa Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Bosna-Hersek'i ilhakı ve Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle başlayan ekonomik boykot, İttihatçıların sonraki yıllarda düşmanlarına karşı toplumsal seferberlik amacıyla kullanacakları güçlü bir araç olmuştur.

Balkan Savaşları sırasında dile getirilmeye başlanan ve I. Dünya Savaşı'nda kapitülasyonların kaldırılmasına uzanan süreçte, askeri yenilgilerin Müslüman-Türk burjuvazi ve orta sınıfın yokluğundan kaynaklandığına inanan Osmanlı aydınları, uluslaşma sürecinde tesis edilecek organik bütünlüğün önemli sacayaklarından birinin ulusal ekonomi olduğuna inanmışlardır.

Savaş ile başlayan süreçte, Friedrich List'in Almanya'da geliştirdiği ulusal ekonomi örnek alınarak Osmanlı Devleti'nde de benzer bir ekonomik model yaratılmaya çalışılmıştır.

O güne kadar “kozmpolit” niteliğe sahip olan ekonomi, yabancıların ve gayrimüslimlerin elinden kurtarılma istenmiş; piyasa ulusallaştırılarak kooperatifler aracılığıyla ticaretin yabancıların ve gayrimüslimlerin tekelinden kurtarılması amaçlanmıştır.

Müslüman orta sınıf yaratmaya yönelik bu çabalar da etnik boyutun sürekli vurgulandığı, Türklerin memuriyet yerine ticaret ve zanaatla uğraşmaları, girişimci olmaları ve aralarında dayanışma tesis etmeleri gerektiği yönünde propaganda içerikli yazılara ve makalelere rastlanmaktadır.

Dönemin Türkçü yayın organlarında İttihat ve Terakki Partisi'nin Müslüman orta sınıf yaratma politikasına paralel pek çok yazı yer almaktadır. Halka Doğru, İktisadiyyat Mecmuası, Türk Yurdu gibi dergilerde Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Tekinalp, Ömer Seyfettin gibi Türkçü aydınların ulusal ekonomi politikasına ilişkin makalelerinin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Gökalp, müşterek duygulardan kaynaklanan dayanışmanın “ma'serî tesânüd”, toplumsal iş bölümünden kaynaklanan dayanışmanın ise “câmi'avî tesânüd” olduğunu; toplumun, uzviyetindeki ihtilât ve münasebet manzumelerine denk gelen üçüncü tabakaya da “devlet” denildiğini ileri sürmüştür.

Devlet, sınırları belli bir ülkeyle maddi yaptırım gücüne sahip bir hukuki manzumede tecelli eder. *“İşte bir ma'ser aynı zamanda bir câmia ve aynı zamanda bir devlet olduğu vakittir ki hakiki bir millet mahiyetini haiz olabilir.*

Bir cemiyette bu üç tabaka birbirine tamamıyla mutabık değil ise, o cemiyet henüz bir millet hâline gelememiştir.” Türklerin bir ulus hâline gelebilmesi için gerekli olan unsurların basında ulusal ekonomi gelmektedir.

Gökalp, “içtimai bir küll-i tam” olan ülkenin yabancılarla muhtaç olmadan kendi yağıyla kavrulabilecek kudrete sahip olması gerektiğini iddia etmiştir.

Liberal ekonomi politikalarını eleştirmiş; Türklerin yalnız hukuk, ahlak ve edebiyatta değil ekonomide de taklitçilikten kurtulamadıklarını bu nedenle bir ulus olamadıklarını ileri sürmüştür.

Tanzimat’tan beri benimsenen ve Osmanlı İmparatorluğu’nu ayakta tutacağına inanılan liberalizm farklı sonuçlar doğurmuş ve kapitülasyonlarla el ele veren bu politika, ayrılıkçı hareketlerin hız kazanmasına yol açmıştır.

Yabancı ve gayrimüslim tüccarlar bu süreçten kârlı çıkıp güç kazanırken Müslüman tüccarlar rekabet ortamında yoksullaşmış ve piyasadan çekilmiştir.

Osmanlı aydınları, ticarete özendirmekle birlikte soruna yönelik sistemli ve programlı bir düşünce geliştirememişler; askerlik niteliğini koruyan bir ulustan “sunî bir Beni İsrail” yaratmaya çalışmışlardır.

Aydınların vazifesi, ticareti ikinci sınıf bir uğraşı olarak gören Türk gençlerini bakkallığa, girişimci olmaya özendirmek olmalıdır. Ticaretiyle Türklerin tepesine binen, onu Kızılırmak’ın gerisine atmak isteyen gayr-i Türk unsurlara karşılık kolektif, anonim şirketler kurulmalıdır. İktisadi alanda başarılı olmak her şeyden önce bir ulusal ülküye bağlıdır:

“Türkler bugün ferden zengin olmak için iktisat ve ticaret âlemine atılmıyorlar. Onları bu yola sevk eden şey Türklük mefkûresidir. Türkler artık Türk olduklarını ve Türk’ten başka hiçbir millet olamayacaklarını anladılar.

Bu Türklük için de donanma, ordu lazımsa ticaret ve iktisat da öyle lazım olduğuna kandılar. İman ettiler. Şahsi hislerini, arzularını terk ettiler. Hatta fedakârlık yaptılar. Mefkûreden doğan iradeleriyle hislerine galebe çaldılar ve ticaret âlemine atıldılar.

Türklüğü Türk düşmanlarının ticaret ve iktisat âlemindeki kuvvetleri tehdit ediyordu. Türk düşmanlarının ordularına karşı nasıl Türk orduları karşı geliyorsa Türk düşmanlarının tüccarlarına karşı da Türk tüccarları karşı gelecektir."

Yerli malının desteklenmesi politikasının gerekçeli nedenleri de vardır. Balkan Savaşları sırasında, Osmanlı vatandaşı Göriceci Rum tüccar olan Averof, Yunan hükümetine bir zırhlı gemi bağışlamıştır.

Bağışçısının adı verilen Averof zırhlısı, Yunan donanmasının en güçlü gemisi olarak Türk donanmasının Ege Denizi'ne çıkmasını engellemiş ve Selanik'in kaybedilmesine neden olmuştur.

Osmanlı-Türk kamuoyuna yönelik propaganda içerikli yayımlarda, Osmanlı vatandaşı olan Rumların Yunanistan'ı destekledikleri, Yunan ordusuna bağışta bulundukları konusu sıklıkla işlenmiş ve ahaliden artık gayrimüslim satıcılardan alışveriş yapmaması istenmiştir.

Müslümanlara Mahsus Kurtulmak Yolu adlı yazarı belli olmayan ve Müslüman halka parasız dağıtılan bir risalede Balkan topraklarının kaybolmasının asıl sorumlusu olarak gayrimüslimlerden alışveriş yapan Müslüman Türkler gösterilmiştir.

Türkleri içerden hançerleyen Averof gibi Rumlar, kazançlarıyla Yunanlılara yardım etmişlerdir. Gayrimüslimlere verilen her para, Müslümanları yok eden, topraklarını istila eden düşmanlara gitmektedir:

"Henüz memedeki bir Müslüman kuzusunun göğsüne saplanan süngünün, mesela aksakallı bir hoca efendinin aldığı bir top cübbelik kumaş parasıyla alınmış olduğunu düşünmek ne acı, ne ağlatıcı bir hatıradır."

Bu nedenle "parayı başka uluslardan kıskanarak" yalnız Müslümanlardan alışveriş yapmak gerekir:

“Bir kere kalbinizde o kıskançlık uyanсын... Bakınız o zaman kendi ihtiyacınızı, yine kendi yerli mallarınızla temin etmekte ve hiç olmazsa paranızı yine bir Müslümana vermekte bir güçlük görür müsünüz?”

Bir devletin yüceliği milletin zenginliğine göredir. Ve milleti fakir olan hükümetlerin kendileri de fakirdir. Şu halde hakaretlere, tecavüzlere uğramamak, vatanımızı yükseltmek, hükümetimizi kuvvetlendirmek istersek Müslümanlar, Türkler birbiriyle alışveriş etmelidirler.”

Edirne’de devlete yardım etmekten sakınan bir zengin savaşı sırasında bütün varlığını kaybetmesi, ibret alınacak bir ders olarak anlatılır. İnsanlar, kazançlarının üçte birini donanmaya bağışlamalı ve böylece geçmişte yaşanan acı tecrübelerin tekrarlanmasına fırsat verilmemelidir:

Ekonomide uluslaşmayı ve ulusal dayanışmayı teşvik eden bu sürecin bir diğer önemli yönü de siyasaldır. Balkan Savaşları sonrasında gayrimüslimlere idarede giderek daha az yer verilmeye başlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında yaşayan Rumların bu gelişmelerden sonra artık siyasal mekanizmada yer almadıkları görülmektedir.

Ekim 1912’de, Fenerli bir Rum olan Viyana Sefiri Mavroyeni Bey, İstanbul’a geri çağırılmış ve yerine Hüseyin Hilmi Paşa atanmıştır. 1913 yılından itibaren kabinede hiçbir Rum yer almamıştır.

Yunanlıların Ege adalarını işgaliyle Türk kamuoyunda başlayan anti-Ortodoks söylem ve siyasetle bir yandan ekonominin uluslaşması öte taraftan Rumların Yunanistan’a gönüllü göçü amaçlanmıştır.

Balkanlar’ın Ardından Aydınlar

Osmanlı’nın genel okuryazarlık düzeyini yukarı çeken coğrafya her zaman Balkanlar’dır. Dünnün yeniçeri ocağı büyük ölçüde Balkanlar’dan devşirilmiştir. Birçok

Osmanlı aydını Balkan kökenlidir. İttihat ve Terakki hareketi Balkanlar'da filizlenmiş, güçlenmiştir.

Değişik etnik unsurların bileşimi olarak nitelenen Osmanlı kimliği, Araplar bir yana, büyük ölçüde Balkanlar'daki çeşnidir. İmparatorluklara özgü hoşgörü Balkanlar'da uzun yüzyıllar barısı da getirmiş, bu denli renkli bir coğrafya imparatorluk çatısı altında görece bir arada yaşamayı öğretmiştir.

Bu nedenle Osmanlı aydınlarının zihniyet dünyasında vatan ile kastedilen daha ziyade Balkanlar olmuştur.

Âşık Paşa'nın "*Kisver-i kâfirden iman ehline akub gelür Kibleye tutmuş yüzün bir müseldandır Tuna*" dizeleri, İslam toprağı olmuş Balkanlar'ın Osmanlılarca nasıl algılandığını göstermesi bakımından anlamlıdır.

Balkanlar'ın yitirilmesinin Osmanlı kamuoyunda yarattığı travmanın izleri, Balkan kökenli Türk şairlerinde daha açık bir biçimde görmek mümkündür. Bilhassa Yahya Kemal, bu travmayı ve gerçek vatan olarak nitelendirdiği Balkanlar'a duyduğu tahassürü pek çok şiirde dile getirmiştir.

Balkan topraklarının kaybedilmesi Türkçüler arasında bir infiale ve düşmandan kaybedilmiş yerleri geri almak gibi bir söylemin doğuşuna yol açmışsa da bir müddet sonra zoraki bir kabullenışı beraberinde getirmiştir.

Yahya Kemal'in "*Ve göz kapaklarının arkasında eski vatan/ Bizim diyar olarak kaldı ta kıyamete dek*" dizeleri bu zoraki kabullenışı yansıtmaktadır. Osmanlı vatanının en önemli bölgelerini teşkil eden Balkanlar'dan vazgeçişin öyküsünü Cevdet Fahri'nin "*Veda*" adlı yazısında görmek mümkündür.

Dinsel ve ulusal sembollerin bolca kullanıldığı bu dikkat çekici yazı, Balkan Savaşları ile birlikte ulusçu düşüncenin ürettiği "ulusal vatan"a geçişin sancılıyla doludur. Rumeli'den Anadolu'ya ricatin derin acılarını

yansıtan bu metin, epistemolojik çözülüşün ve vatanın kaybıyla yaşanan ontolojik güvensizliğin izlerini taşımaktadır:

Namık Kemal de, “*Vatan yahut Silistre*” adlı ünlü eserinde vatanı, Tuna ile özdeşleştirmiştir. Onun aradan kalkmasıyla vatanın dolayısıyla da üzerinde hiçbir insanın yaşayamayacağını ileri sürmüştür. Yaşayan bulunsa bile onlar insan değildir:

“Tuna bizim için âb-ı hayattır. Tuna aradan kalkarsa vatan yaşamaz, vatan yaşamazsa vatanda hiçbir insan yaşamaz... Belki yaşayan bulunur... Evet. Belki bulunabilir. Yok... Yok... Yaşayan bulunur, lakin insan değildir. İnsan vatanının ayaklar altında çiğnendiğini görürse yaşamaz. (...) Bizim vatanımız Tuna demektir.

Çünkü Tuna elden gidince vatan kalmıyor. Tuna kenarının neresini gezerseniz her karışta içinde babanızın ya kardeşinizin kemiği bulunur... Tuna’nın suyu bulandıkça üzerine çıkan topraklar, muhafazası için ölen vücutların ezasındandır.”

Namık Kemal’in Tuna ile özdeşleştirdiği vatanın iz-düşümlerini, Balkan Savaşları sırasında, bu toprakların kaybedilmesiyle yaşanan travmada ve bu coğrafyanın tahassürle anıldığı metinlerde görmek mümkündür.

Rabbanî Fehmi’nin “*Sıla Hediyesi*” adlı hikâyesinde cuma namazının ardından bir baba ile oğlun Vidin’de Yalı Camii önünden doldurulmuş bir testide Tuna suyunu içmeleri konu edilmektedir. Zemzem kutsiyetiyle içilen Tuna suyu, yirmi beş sene bu suya hasret kalmış bir kimsenin duyduğu derin tahassürü anlatmaktadır.

Balkanlar’ın yitirilmesiyle vatanı yeniden tanım-lama gereği duyan Osmanlı aydınları, onun gerçekte neresi olduğunu sorgulamaya başlamışlardır. Satı Bey, 1913 yılında İstanbul Üniversitesi’nde vatan kavramını işleyen bir dizi konferanslarda, Rumeli’nin ve Edirne

şehrinin kaybı nedeniyle yaşanan kargaşa esnasında, Osmanlı vatanının neresi olduğunu tartışmıştır.

Ona göre vatan, *“Osmanlı bayrağının gölgesi ve Osmanlı Devleti'nin idaresi altında bulunan, Osmanlı tarihinin şanlı ve nekbetli fasıllarına sahne-i tecelli olan yerlerdir.”*

Satı Bey'in konferansları *“Vatan İçin Beş Konferans”* adıyla bir kitap hâlinde yayımlanmıştır. Konferanslar şu başlıkları içermektedir:

1. Vatanın fikri
2. Terbiye-i vataniyye
3. Vezâ'if-i vataniyye
4. Müdafaa-i Milliye
5. Prusya'nın intibâhı ve Fichte'nin nutukları.

Söz konusu konferanslarda Satı Bey, son zamanlarda yaşanan felaketlerin Osmanlılarda vatan sevgisinin ne kadar zayıf olduğunu kanıtladığından yakınmaktadır. Ona göre, her Osmanlı'ya düşen en önemli görev, “evvela kendi zihninde ve kalbinde mevcut olan vatan fikrine ve vatan muhabbetine vuzuh ve kuvvet vermek, sonra da vatandaşlarına kuvvetli ve vazıh bir vatan muhabbeti telkin etmeye çalışmaktır.”

Vatanı sevmek ve anlamak için yaşanan felaketlerden daha uygun bir zaman yoktur. Osmanlı Devleti'nin öncelikli vazifesi, sahip olduğu ideolojik aygıtları kullanarak halk arasında vatan fikrini güçlendirmek olmalıdır.

Alman, Fransız, İsviçre, Japonya gibi muhtelif yerlerdeki vatan ülkülerini ve vatanperverlikleri sıralayan Satı Bey, imparatorluğun geniş topraklarında yayılmış çok sayıdaki etnik ve dilsel grupları göz önünde bulundurarak Avrupa'yı taklitle oluşturulacak dil ve etnisiteye dayalı bir Osmanlı vatanı inşa etme çabalarını eleştirir.

Osmanlı vatanperverliğini inkâr eden Türk, Arap ve Ermeni ulusçulukları da onun hedef tahtasındadır. Bu nedenle özgün bir vatan anlayışı geliştirmek gerekmektedir.

“Vatan’ın mutlak bir manası, vatanperverliğin sabit bir şekli yoktur. Mademki bu manada, bu şekilde memleketten memlekete, zamandan zamana değişmektedir, şu halde demek olur ki bizim için bu hususta etraflı bir tetkik yapmadan herhangi bir memleketi numûne-i imtisâl ittihaz etmek caiz değildir.

Biz, yalnız bir memlekette vatana ne mana verildiğine bakarak hemen bilâte’emmül o manayı kabul etmeye çalışırsak ve o manaya göre bir vatanperverlik vücuda getirmeye çalışırsak pek yanlış ve belki de vatan için pek tehlikeli bir yol tutmuş oluruz. Böyle bir hataya düşmemek, böyle bir tehlikeye maruz olmamak için etraflıca düşünmeliyiz.

Evvela vatanperverlik fikir ve hissinin ne gibi unsurlardan teşekkül edebildiğini, bu unsurlardan her birinin ne dereceye kadar zaruri olduğunu etrafiyla tetkik etmeli, bizim hâlimize bu fikir ve hissin ne gibi anâsırdan teşekkül etmesi lazım geldiğini, ondan sonra tayin etmeliyiz.”

İnsanları birbirine bağlayan pek çok bağ vardır. Kan birliği, dil birliği, din birliği, devlette vahdet gibi... Ancak bütün bunlar görecelidir. Satı Bey, Osmanlı Devleti ve ortak tarih temelinde kurulacak bir imperial vatan önerisindedir.

Osmanlı vatanseverliğinin gelişmesi için ulusal hüviyet niteliğinde sıraladığı bayrak, ulusal mars gibi sembollerin, vatanın coğrafyası ve tarihinin öğrenilmesi ve benimsenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Vatani sevmek için onu tanımak lazımdır. Bunun da yolu duyguya, hayale dayalı tarih ve coğrafyadan geçmektedir.

Satı Bey, Renan’ın ulusların hatırlama ve unutma yoluyla ortaya çıktıkları savından yola çıkarak anıtların, müzelerin yapılması, tarihsel günlerin ve yıldönümlerinin icat edilmesi gerektiğini savunur.

Satı Bey'in konferanslarında dikkat çeken husus, yaratılacak Osmanlı vatanının ne olacağına ilişkin karmaşıklıktır. Irk kavramını bütünüyle reddeden Satı Bey, zaman zaman dili, dini, ortak irade veya tarihi farklı bağlamlarda temel kıtas kabul eder.

Etnisite ve dile dayalı Alman menşeiili ulusçuluğu eleştirmesine karşılık vatan bilinci ve sevgisinin gelişmesinde izlediği yöntem onunla aynıdır. Sivil ulusçuluğa ilişkin unsurlar yanında söz konusu konferanslarda militarist ulusçuluğun izleri de dikkat çekmektedir.

Satı Bey, vatan bilincinin oluşması için eğitimde vatandaşlık derslerinin ihdas edilmesi gerektiğini savunur. Bunun yanında beden eğitimi, genç dernekleri, askerliğin kutsanması gibi ileri sürdüğü hususları Alman ulusçuluğundan devşirmiştir.

Kaybedilmiş topraklar sırasında gelişmiş bu tür bir vatan anlayışı İttihat ve Terakki'nin Osmanlılık fikrinden Türkçülük fikrine dönüşü sırasında şekillenmiştir.

Türkçülük Fikri

Bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun varlık nedeni kabul edilen Balkanlar'ın kaybı, Müslüman Türk nüfusa karşı izlenen sistemli kıyım, göç ve asimilasyon politikaları bir "yaralı bilinç" yaratmıştır.

Türkçülük fikrinin kamuoyunda ve siyasette gide rek daha fazla önem kazanması, Balkan savaşlarının yarattığı katastrofik yenilgiyle paraleldir ve bu süreçte vatan kavramı da dönüşüme uğramıştır.

Klasik dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun ege men olduğu toprakları ifade eden "memalik" kavramı siyasal ve toplumsal gelişmelere paralel değişime uğramış, bunun yanında kimlik arayışlarıyla ilişkili olarak bir "vatan" fikri doğmuştur. Kanonik toprağı ifade eden "dârü'l-harb" modernleşme ile nitelik değiştirmiş ve yerini seküler içerikli "vatan" a terk etmiştir.

Bunun yanında Turan kavramının siyasal bir içerik kazanarak Türk aydınları arasında rağbet görmeye başlaması Balkan Savaşları ile yaşıttır. İmparatorluğun hikmet-i vücudu kabul edilen Balkanlar'ın yitirilmesi ve peş peşe yaşanan kayıplar Osmanlı aydınlarını hayali bir vatan yaratmaya sevk etmiştir.

19. yüzyılda, bilhassa Balkan coğrafyasında meydana gelen savaşların büyük bir çoğunluğu, bu coğrafyada yaşayan ulusların söz konusu topraklar üzerindeki tarihsel hak iddialarından beslenmiştir.

Yeni ulus devletler, organik ayrımlar icat ederek sınırlarını, "doğal" kabul ettikleri hudutlarla özdeşleştirmeye çalışmışlardır.

Bu nedenle tarihlerin, dillerin, geleneklerin hatta kimi yerde dinsel yapıların iç içe geçtiği, etnik toplulukların/kimliklerin birbirinden belirgin biçimde ayrıştığı bu coğrafyada ortaya çıkan ulusçu hareketler, var olabilmek ve varlığını sürdürebilmek için aşırı bir tavra bürünmüşlerdir.

Ulus-devlet modeli, Balkanlar'da saf etnik-ulusal nüfusların bir kısmını sınırları dışına iterek yahut kendilerine yeni politik düşmanlar icat ederek var olabilmıştır.

Yeni kurulan ulus-devletler, tarihsel toprak iddialarıyla etnik köken iddialarını özdeşleştirmeye, Ernest Gellner'in tanımıyla "ulusal ve siyasal birimin eşleşmesini" sağlamaya çalışmışlar; politik düşman olarak algıladıkları farklılıkları ortadan kaldırmanın yahut aza indirmenin çarelerini aramışlardır. Etnik kimlik ve nihayetinde ulusçu duyguların gelişmesinde en önemli rol kuşkusuz siyasal birime aittir.

19. ve 20. yüzyıllarda Doğu Avrupa'da ortaya çıkan ulus devletler, ulusal ve siyasal birimi eşleştirmek maksadıyla farklı etnik ve dinsel gruplara mensup toplulukları asimile etmeye, göçe zorlamışlar, nihayet soykırım politikası ile söz konusu toplulukları tarihten ve topraklarından silmeye çalışmışlardır.

Bu soykırım politikasının son örneklerinden biri 21. asrın başlarında Bosna'da yaşanmıştır. Bütün bu politikaların temelinde egemen etnik grubun bir "milli devlet" yaratma amacı yatmaktadır.

Ancak bugünün penceresinden bakıldığında devlet ve ulusun sınırlarını eşleştirmeye, bir diğer ifadeyle siyasi birim içinde belirli bir etnik topluluğu ve kültürü egemen kılmaya yani bir "milli devlet" yaratmaya çalışan devletlerin sayısının, mevcut devletlerin ancak yüzde 10'unu oluşturduğunu, diğerlerinin ise "ulus devlet" modelinde teşekkül ettiğini ileri sürmek mümkündür.

Ulusal kimliğin oluşumunda yahut içeriğinin belirlenmesinde savaş ve fetih, sürgün ve köleleştirme, göç dalgaları ve din değiştirme gibi olaylar önemli rollere sahiptirler.

Bu tür olaylar, etnik bilinçlenmeyi körüklediği gibi, yeni etnik grupların da doğuşuna neden olabilir. "Savaşın bir etnik asabiye sınavı olarak değil ama topluluk yaşamında merkezi bir güç, etnik duygularla ulusal bilincin ateşleyicisi ve gelecek nesiller için mit ve anı kaynağı olma rolünü inkâr etmek mümkün değildir. Etnik kimliğin kuruluşunda belki de en derinlemesine nüfus etmiş olan, bu son işlevdir."

Bu türden bir örneğe yine Balkanlar en güzel örnektir.

Bosnalılar, Hırvatlar ve Sırpalar aynı etnik kökene mensup olmalarına karşılık din farkı onların farklı etnik grup yahut ulus olarak algılanmalarına neden olmuştur. 20. yüzyılın savaşlar ve göçleri, yeni etnik kimlikler yaratmış; bilhassa Anadolu'ya göçen Müslüman topluluklar kendilerini Türk etnik kimliği ile özdeşleştirmişlerdir.

Kolektif bir kültürel kimlik yaratılmasına karşılık ayırt edici etnik kimliklerin bu özdeşleşmeyi tam olarak sağladığını iddia etmek mümkün değildir.

Diasporada varlığını sürdüren etnik kimlikler yerli unsurlar tarafından devlet ve toplumla özdeşleşmesi

derecesinde kabul görmüştür. Mülkün vatana dönüşmesi sırasında yaşanan bu süreçle farklı etnik grupların, ulus-devlet çatısı altında toplanmasına çalışılmıştır.

1894-1898 yılları arasında Balkan coğrafyasını dolaşan William Miller, Balkanlar'daki ulusçu hareketlere dikkat çekmekte ve bu toprakların pek çok ulus için "vaat edilmiş toprak" olarak algılandığını yazmaktadır.

Şimdi anladınız mı Balkanlar'da Siyonistlerin – Yahudilerin – Masonların neden parmakları var.

Osmanlıcılık ve Milliyetçilik

Milliyetçilik, kendi kendine yeterliliği telkin eden, dayanışmayı öteki karşıtlığına dayandıran bir düşüncedir. Savaş zamanlarında birlik duygusu kendi kendine yeterlilik fikrini geliştirerek bir dayanışma yaratmaya çalışır.

Söz konusu düşünce aynı zamanda devletin ve ulusun bağımsızlığı, buna karşılık eylemlerinde yalnızca ulusal iradeye bağımlı olma düşüncesinden de beslenir. "Biz bize yeteriz", "bize yalnızca bizden fayda var" yahut "bize bizden başka dost yok" gibi söylemlerle ifade edilen bu düşüncenin izlerini Osmanlı aydınları arasında, özellikle Balkan Savaşları boyunca sürmek mümkündür.

İmparatorluğun bütün unsurlarını bir arada tutma fikrine dayanan Osmanlıcılık politikasının iflasıyla ortaya çıkan gelişmeler ve dönemin oldukça vülgarize bir biçimde ifade edilen Batılı güçlerin izlediği "Şark Meselesi" de bu düşüncayı besleyen kaynaklardır.

Osmanlılık siyasetinin en önemli figürü, bütün unsurları birleştireceğine inanılan, "Müslümanların halifesi ve gayrimüslimlerin padişahı" şeklinde formülleştirilen Osmanlı hanedanı olmuştur.

Osmanlı sultanının sahip olduğu halifelik sıfatıyla birlikte İslam dünyasını yekpare bir vatan olarak algı-

lanmasına neden olmuştur. Ancak 19. yüzyılda İslam dünyasının ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı siyasal ve toplumsal dönüşümler neticesinde söz konusu kavramlar Osmanlı gerçeklerine de uygulanmıştır.

İslam ülkelerinin Batı'nın sömürgesi konumuna düşmesi, neredeyse tek bağımsız ülke kalan Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni bir vatan anlayışının doğmasına yol açmıştır.

Osmanlı aydınlarının zihniyet dünyasında vatan kavramının ikiye ayrıldığı, vatan-ı kübrâ ile ifade edilen ve anlamını 'dârü'l-İslam'da bulan bütün İslam dünyası olmasına karşılık vatan-ı sügrâ ile Osmanlı Devleti'nin egemen olduğu toprakların kastedildiği anlaşılmaktadır.

Büyük vatan içinde muhtelif küçük vatanlarda yaşayan herkesi sadakatin en üst noktası olan Osmanlı vatanı etrafında birleştirmenin teorik zemini söz konusu ayırım ile çözülmek istenmiştir.

Kemal, vatan-ı umumiye aykırı olmadığı sürece, herkesin kendini vatan-ı sügrâ dairesinde özgürce yaşayabileceğini ve böylece ayrılıkların önüne geçilebileceğini savunmuştur.

Bu ayırım, Osmanlı egemenliğinde yaşayan toplulukların bütünlüğe aykırı olmadığı sürece özerk yapılar olarak algılanabileceği anlayışını da beraberinde getirmiş; nitekim sonraki dönemlerde Türklerin vatanının neresi olduğu tartışmalarına da yol açmıştır.

Ulusal olmaktan ziyade emperial vatan'ı ifade eden Kemal'in bu tasviri, Şevket Süreyya Aydemir tarafından Osmanlı Türklerinde vatanın anlamının çok farklı içeriklere sahip olduğu ve gerçek bir anlamının bulunmadığı biçiminde eleştirilmektedir:

"Ordular nerelere kadar uzanmışsa, vatan orasıydı. Vatan, ordularımızın kapsadığı, çevrelediği yerdı. Vatan, milli bir anlam değildi. Çünkü bu Osmanlı vatanının birçok parçalarında bazen hatta Türkler bulunmazdı bile.

Mesela Yemen’de, Büyük Afrika Sahrasında olduğu gibi. 1860’tan sonra Türkiye’ye vatan anlamını birleştiren bir unsur yahut kavram olarak sokan Namık Kemal’in vatan şiirlerinde bile vatan, ordularımızın çevrelediği topraklardı. Bu topraklar Tuna’dan Kerbela’ya, Medine-i Münevvere’ye kadar her yere varıyordu.”

Ne var ki, Osmanlı aydınının gözünde gerçek Osmanlı vatani Balkanlar’dır. 15. yüzyılda Rumeli’nin fethi ile birlikte bir Balkan ülkesi görünümü alan Osmanlı Devleti’nin ekonomik gücü ve insan sermayesi büyük ölçüde Balkanlar’a dayanmıştır.

Fetih ve istimâlet politikalarıyla Balkanlar’da hızla yayılan Osmanlılar, bölgede taht iddiasında bulunanların neredeyse tamamını ortadan kaldırmış; yönetici sınıfa mensup Balkan Hristiyanlarıyla işbirliği yaparak hâkimiyetlerini sağlayabilmişlerdir.

1402-1413 yılları arasındaki iç savaşın akabinde Osmanlı Devleti, sıkı bir merkezi denetim sistemi, merkezden yönetilen güçlü bir bürokrasi ordu, yine merkezin denetiminde ekonomik bir sistemle siyasal yapıyı yeniden kurmuştur.

Bu süreçte sırtını Balkanlar’a dayayan devlet, 15. yüzyıldan itibaren bir Balkan imparatorluğu görünümünü almıştır. Nitekim Ortodoks kilisesine karşı güttüğü politika ile de imparatorluğun Balkan karakteri güçlenmiştir.

19. yüzyılın sonlarına kadar bu yapısını koruyan Osmanlı İmparatorluğu, 93 Harbi (1877-1878) ile başlayan ve Balkan Harbi ile sonuçlanan süreçte bir Avrupa ülkesi olmaktan çıkarak Ortadoğu ülkesi kisvesine bürünmüştür. Balkanlar’ın servetinden yoksun kalışının yanı sıra bu toprakların beşeri sermayesini yitirşi Osmanlı için daha da büyük bir kayıp olmuştur.

İslamcılık ve Türkçülük Kavgası

Berlin Anlaşması'ndan (1878) sonra büyük güçlerin Balkanlar'a yönelik politikası ve Osmanlıları Avrupa topraklarından atma ülküsü, Türk kamuoyunda büyük infiallere neden olmuş; siyasal gelişmeler Türklük bilincini geliştirirken ortaya çıkan Balkan Savaşları, düşmanını ve kendini yeniden tanımlama gereğini hissettirmiştir.

Modernleşme tasavvuru ile birlikte yeni bir çehre kazanan imperal Osmanlı kimliğinin Balkan Savaşları sırasında anlamını yitirmesi, Osmanlı aydınlarını Türk ve İslam kimliklerine yöneltmiştir.

Osmanlılığın yerine ikame edilmek istenen dinsel ve ulusal kimlik tasarıları 1912-1913 yıllarında yoğunluk kazanmıştır. İslamcı ve Türkçü ideolojilerin dile getirdiği yeni kimlik tasarımları bu dönemde rekabet hâlinindedir.

Ulusun kendi kendine yeterliliği fikri, uluslaşma sürecinin muharriklerinden biri olarak Osmanlı basınında sıklıkla işlenen konulardan biridir. "Bu âlemde hiç kimsenin lütfuna, muavenetine güvenmemeli, kendi hayat hakkını kendi pazusunun kuvvetinden beklemelidir.

Başkalarının lütfuna iftikâr edenlerin, kâse yalayan âtil tufeylilerden farkı nedir? Bir tufeyli, bin türlü temelluklarla efendisinin teveccühünü kazanır. Fakat şu şartla ki efendi, yalanla vicdanını avutacak kadar nâdân olsun."

Bu cümleler, Balkan Savaşlarıyla birlikte sorgulanmaya başlanan Batıcılık fikrine karşı eleştirilerin özünü oluşturmaktadır.

Viyana kapılarına kadar dayanan bir imparatorluğun Batı'ya bağımlı hâle gelmesi, Batı'nın yaşamın bütün yönlerini işgali eleştirilir. Avrupa'ya yaranmak fikri, Balkanlar'da yaşanan acı tecrübeleri doğurmuştur. Oysa ona yaranmak ve güvenmek, onur kırıcı bir tutum olduğu gibi yaşanan sıkıntıların da kaynağıdır:

“İlk Tanzimatçılık fikrinin zuhurundan beri her teşebbüsümüzde Avrupa’ya beğendirmeyi birinci şart ittihaz ediyoruz. O vakitten beri ne ıslahta bulunmuş isek, hareketimizi hep bu gaye tayin ve sevk etmiş.

Öyle bir hâl ki sırf Avrupalıların lütuf ve müsamahaları sayesinde vücut bulan Balkan’ın küçük hükümetlerinde bile bu kadar gülünç ve acınacak bir gaye hedef ittihaz edilmemiştir.

Biz sanki siyasi bir mevcudiyet sahibi, müstakil bir devlet olduğumuzu unutmuşuz. Bir vakitler Viyana kapılarına kadar dayandığımızı hatırimızdan çıkarmışız da bugün Cenubi Avrupa’nın bir köşesinde sığıntı gibi kalmışız. Avrupa lütfeder, merhamet ederse Avrupa’da daha bir müddet kalacağız. Belki yavaş yavaş Anadolu da elimizden gidecek.”

İslamcılara göre Balkanlar’da yaşanan felaketlerin nedeni ulusçuluk fikridir. Körü körüne Avrupa’ya öykünerek ortaya atılan ulus fikri yüzünden Türkler kendi ayaklarıyla tuzağa düşmüşlerdir.

Onlara göre din ve millet aynı manaya gelen kelimelerdir. Çünkü milletleri yaratan dindir. “Milletler akvâm ve anâsırdan mürekkeptir. İnsanın kavmiyet ve unsuriyeti ne olursa olsun iman ettiği dinin milletindedir.” Din Allah’a, millet peygambere mensuptur. Çünkü insanları hak dine davet eden ve onlardan bir millet yaratan peygamberdir.

Mehmet Fahrettin, ulusçuluk davasına kalkışanların dinden ayrılmış olacaklarını ileri sürmüştür. Klasik İslam mantığına başvuran Fahrettin, “İslamda millet dinden ibaret olunca herhangi bir unsur-ı İslam tarafından dermeyeran olunacak milliyet davası, o millettten ve binâenaleyh o dinden ayrılmak demek olmaz mı?

Millet-i İslamiyye ya vardır, ya yoktur. Varsa onu teşkil eden anâsır-ı muhtelifeden her biri kavmiyetine müstakil birer milliyete mâhiyet-i muhayyilesi verince millet-i İslamiyye nerede kalır” iddiasında bulunmaktadır.

Fahrettin, Turancılık fikrini de dine göre yorumlar ve mahkûm eder.

Balkan Savaşları dönemini yansıtan ulusal edebiyat ürünleri, siyasal ve toplumsal olaylarla iç içe geçmiştir. Gerçekte bu dönemin yazınsal ürünlerini, Miroslav Hroch'un ulusal ajitasyon kavramı ışığında okumak mümkündür. Her yazınsal ürün bir kimlik tasarımı ve ulusal bilinç uyandırma kaygısı taşımaktadır.

Özellikle savaş dönemine rastlayan ürünler, ruhsal bir çöküntünün ve yeniden doğuş arayışının sancıları içindedir. Edebiyatçı ve özellikle edebiyat tarihçisi kimliği ile bilinen Şahabettin Süleyman, Balkan Savaşları dönemi basınına ilişkin değerlendirmesinde sanat eserine kıymet veren şeyin ahenk, hayal yahut kurallar olmadığını, edebiyatta kelimenin ikinci derecede kaldığını söylerken aynı kaygılara sahiptir.

Ona göre esere değer katan şey taşıdığı ruh ve heyecan-ı bediidir. Bireyin duygu dünyasına seslenmeyen, hissedilmeyen eser, konusu ne kadar ahlaki ve toplumsal, ne kadar yüksek olursa olsun arzu ettiği etkiyi yaratamayacağı gibi aksi sonuçlar da doğurabilir.

Doğulu toplumların ani heyecanları, intikamları, aşkları, imanları, kinleri vardır. Balkan Savaşları insanları etkilemiş ise de kalıcı bir etki yaratamamıştır.

Kinlerin ve aşkların istikrarsızlığı, vatanperver basını sanata, düşünmeye sevk etmemekte ve bu nedenle arzu edilen etkiyi yaratamamaktadır:

Şahabettin Süleyman'a göre büyük şeyleri büyük kinler veya büyük aşklar doğurur. Vatanperverlik içeren eserler yazmadan önce kini ve aşkı öğretmek gerekmektedir. Aksi halde yapaylıktan kurtulmak olanaksızdır.

Aka Gündüz'ün, dönemin aydınlarına yönelik feryadı da bu açıdan anlamlıdır: "Millet muhabbetini, iki kafiyenin kuyruğunda arayan şairler, kurtarmak için feryat ediniz! Millet muhabbetini, uydurma bir masalın şer levhasında kovalayan edipler, kurtarmak için haykırınız!"

Bu haykırış ancak geçmişe, tarihin karanlık sayfalarına dönerek ulusa yeni bir hayat hamlesi katacak ulusçu tarih yazımıyla mümkündür.

Ortak Düşmana Karşı Birlik

Ulusun var olabilmesi için bütün mensuplarını bir araya getirecek tarihsel bir kin duygusuna ihtiyaç vardır. Milli dayanışma, bir dış düşmanın varlığıyla daha da güç kazanır. Rakip devlet dış çatışmaları manipüle ederek diğer devletin içindeki iç düşmanlıkları kötüye kullanabilir.

Bu durumda bölünme, milli çözülme kaçınılmazdır. Tehdit ve savaş karşısında içerideki rekabet tamamen sonlandırılır yahut geçici bir süre askıya alınır.

Nitekim Osmanlı aydınlarının Balkan Savaşları sırasında kendi aralarındaki ayrılıkları ve kavgaları aşarak ortak düşmanlara karşı, geçici süre de olsa, bir ateşkes imzalamak istediklerine rastlanmaktadır:

“Vatandaşlar! Harp karşısındayız! Vatan tehlikede! Mütareke teklif ediyoruz. Vatan tehlikeden kurtuluncaya kadar kavgalarımızı bir müddet için unutacağız. Osmanlı milleti düşman karşısında bir kütledir. Düşman kapıya geldi! Ey şanlı millet el ele ver! Bugün vatanda her fert kardeşir.”

Halide Edib, Tanrı'ya yakarışında, savaş ve felaket günlerinin ulusu birleştirecek bir ateşe dönüşmesini istemektedir:

“Ey Ulu Tanrım, senden bu kara ve felaketli günlerimizde hepimizin yaşları beraber akmasını, hepimizin yürekleri bu felaket ve acı ile birbirine ebediyen kenetlenmesini, hepimizin ocakları müşterek bir ateş ve hararetle tütmesini ve hepimizin elleri müşterek bir muhabbet ve teselli ile birbirine sarılmasını temenni ediyorum.

Ta ki, bu mazlum Türk milletini üzüntüye zerk eden acı, felaket ve yük bütün bir milletin kalbiyle hissedilip bütün bir milletin yaşlarıyla ağlanılıp bütün bir milletin omzuyla taşınsın.”

Vatana sadakat ve vatanperverlik fikrini geliştirme çabalarına Habsburg İmparatorluğu'nda da rastlanmaktadır. 1848'deki ulusal ayaklanmalara tepki gösteren Habsburg İmparatorluğu eğitim bakanı müsteşarı Josef Alexander Helbert de Satı Bey'e benzer düşünceler ileri sürmüştür.

O da, ulusal ayaklanmaların üstesinden gelmek için vatan tarihini öğrenmek ve emperial vatanperverlik duygularını geliştirmek gerektiğini iddia etmiştir.

Her iki emperial vatanperverlik fikri de imparatorluk halkları arasında geniş çaplı destek bulmamıştır. Osmanlı ve Habsburg imparatorlukları, kalıcı vatanperverlikler inşa edememiş ve bu nedenle toprak bütünlüklerini sürdürememişlerdir.

İttihat ve Terakki, 1908 yılında iktidara geldiğinde imparatorluk, Libya'dan Yemen'e, Basra'dan Kosova'ya uzanmaktadır. 1906-1907'de gerçekleşen nüfus sayımına göre, Osmanlı İmparatorluğu'nda 15.508.753 Müslüman, 2.823.063 Yunan, 1.031.668 Ermeni, 761.530 Bulgar ve 253.425 Yahudi yaşamaktadır.

Böylesine karmaşık, çok etnili ve çok dinli bir yapıda İttihatçıların Türk olmayan gruplara karşı ulusçu politikalar ve bir Türkleştirme kampanyası uygulaması, onun için siyasal intihar olacaktır.

Oluşumun öncelikli hedefi kendini entelektüel bir cemiyetten diğer partilerle rekabet edebilecek siyasal bir örgüte dönüştürmek olmuş; çeşitli etnik ve dinsel gruplar arasında dengeyi sürdürmek ve imparatorluğun toprak bütünlüğünü korumak için çareler aramıştır.

İttihat ve Terakki Partisi, Osmanlıcılığı yalnızca bir retorik olarak değil aynı zamanda idealist bir biçimde de benimsemiştir. İdealist bakış açısına göre, çok etnili bir imparatorlukta ayrılıkçı eğilimleri engellemek için Pantürkizm ve Panislamizm'e karşı geçerli bir alternatif olarak görülen ortak vatan, tarih ve dile dayalı bir Osmanlı vatanperverliği gereklidir.

Bu politikanın en iyi örneği Osmanlı ordusunun misyon değişikliğinde görmek mümkündür. Dinsel içe-rikli gaza geleneğini yerini seküler nitelikte vatanperverliğe ve vatan savunmasına bırakmıştır.

Ancak İttihat ve Terakki'nin iktidara gelişinden kısa bir süre sonra, 1911-1912'de gerçekleşen Trablus-garp Savaşı'yla imparatorluk, Afrika'daki son bölgesi Libya'yı kaybetmiştir.

Balkan Savaşlarında imparatorluğun Avrupa'daki toprakları Balkan devletleri tarafından istila edilmiştir. Edirne dışında, Avrupa'daki topraklarının hemen hepsi elinden çıkmış; Balkanlar'ın dramatik kaybı, imparatorluk söyleminin bozulmasına yol açmıştır.

Osmanlılık fikri tartışılmaya başlanmıştır. Bu ka-otik ortamda Türk ulusçuluğu egemen söylem olarak ortaya çıkmış; emperial vatandan ulusal vatana doğru bir dönüşüm yaşanmıştır.

Anadolu Türk Milliyetçiliği

Tanzimat ile tesis edilmek istenen imparatorluk ni-telikteki Osmanlılık, bütün etnik grupları din, dil ve ırk farkı gözetmeksizin hanedan ve vatan kavramlarıyla yeni bir kimlik etrafında birleştirmeyi amaçlamıştır.

Ancak imparatorluğun gerçek sahibinin kimler ve vatan denilen toprakların nereler olduğuna ilişkin tartışmalar, 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın ilk çeyre-ğine kadar Türkçülük fikrine dönüşecek nahif bir çizgi izlemiştir.

Türkçülüğün esası, Osmanlı hududunun ister hari-cinde ister dâhilinde olsun, Türkleri birbirinden hiçbir suretle ayırmamak ve Türk milletinin bölgesel menfaa-tinin umumi bir menfaati olduğuna inanarak ona çalış-mak demektir.

Türkçüler arasında tartışmalar ve fikir ayrılıkları yaratan bu husus, yalnız aydınlar değil bürokratlar ve askerler arasında da görülmektedir. Kâzım Karabekir, henüz İttihat ve Terakki kurulmadan önce bu fikri sa-

vunduğunu, Balkan Savaşlarından önce bu düşüncesini Cemiyet'in ileri gelenlerine açtığını yazmaktadır.

Yaklaşan felaketler karşısında bulduğu formül, "Anadolu Türk milliyetçiliği" olmuştur. Karabekir, bu formülle ne kastettiğini ise şöyle açıklamaktadır:

"Avrupa'da Trakya, Asya'da da Anadolu milli sınırlarımızın içi, biz Türklerin vatanıdır. Bu sınırların dışında kalan unsurların bizden ayrılması sonucunu doğuracak büyük olaylarla karşılaşacağımız zaman da pek uzak değildir.

Bunun için şimdiden milli servetimizi ve milli kudretimizi gizlice ustalıklarla bu Türk sınırları içine yerleştirmek ve onun sınırlarını savunmak için her şeyi düşünmek..."

Nitekim bu önerisini Askeri Şûra'ya sunmuş; bulunduğu formül takdirle karşılanmakla birlikte bazıları tarafından engellenmiştir. Meclis-i Mebusan reisi Halil (Menteş) Bey'in ifadesine göre Rumeli'de devletin temelleri yıkılmasına karşılık, altı asırdır bu topraklarda hüküm süren Türkler, sonsuza kadar burada kalmak ve terakki etme azmindedir.

Bu topraklarda kalacağına ve günden güne gelişeceğine "iman-ı tamımı" olduğunu ifade etmekle birlikte Anadolu'nun bütünlüğü için uğradığı hezimetlerden ibret alarak geçmişteki hatalara düşmemek ve geleceğe sarsılmaz bir iman ile güvenerek çalışması gerektiğini iddia etmektedir.

Ona göre Türklere Rumeli'yi kaybettiren ihtiras olmuştur. Ulusa, Rumeli'yi, sınırların ötesinde kalan Türkleri unutmamasını tavsiye eden Halil Bey'e göre şairlerin, yazarların ve ders kitaplarının bu konuyu işlemesi gerekir.

Gerçekte onun bu cümleleri yitik vatan psikolojisi ve teslimiyetle okunmalıdır. Ancak I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sırasında bu fikrin Osmanlı hükümeti tarafından da tartışıldığına ilişkin veriler bulunmaktadır.

Hükümet, Cihan Harbi ile birlikte payitahtın Bursa veya Konya'ya taşınması gerektiğini tartışmaya başlamıştır. Kamuoyunda infiale ve büyük bir korkuya yol

açan bu gizli teşebbüsün yabancı basında yer aldığı ve hükümetçe tekzip edildiği görülmektedir.

Ancak Türkiye Cumhuriyeti bir ulus-devlet biçiminde teşekkül ederken ulusal sınırlarını yeniden tanımlama ihtiyacı duymuş; İmparatorluk vatanı ulusun vatanına dönüştürürken yaslandığı merkez kuvvetin bir sembolü olarak Ankara'yı başkent yapmıştır.

Aslında Trablusgarp Savaşı'yla başlayan ve Milli Mücadele'ye kadar süren uzun savaş dönemi, ulusal kimlik tanımlarının içeriğinin sürekli değişmesine neden olmuştur. Vatana dayandırılan ulusal kimlik, sürekli toprak kayıplarıyla birlikte biçim ve nitelik değiştirerek Misak-ı Milli'ye kadar sürmüştür.

Söz konusu süreçte Balkan Savaşları önemli bir yere sahiptir. Varlık nedeninin elinden çıkması ile birlikte yönünü Avrupa'dan Asya'ya çeviren Osmanlı aydınları, karşılarında müphem ama bir o kadar da cazip bir Turan ülkesi bulmuşlardır.

Yitik vatan psikolojisiyle kendilerine yaşanabilir bir alan arayan Türkçülerin atayurt nostaljisi, yakın geçmişi, Balkan tahassürünü bilinçaltına atma ve tarihe öykünerek muhayyel bir vatan yaratma arzusunun tezahürüdür.

Yeni ulus devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları kahır ekser Rumeli kökenlidir. Kurucu kadro, ulusçu ve Batıcı kimlikleri yanında, sahip oldukları Balkan mirasının kültür unsurlarını da Anadolu'ya taşımışlardır.

Anadolu, yeni Türk ulus devletinin sınırlarına dönüşürken yitik topraklara duyulan hasret, Atatürk'ün sevdiği Rumeli türkülerinde bir nostalji olarak yaşama-ya devam etmiştir.

Savaşın Ardından Balkan Devletleri

Balkan Savaşları ile ardından gelen 1. Dünya Savaşı'nın devamında İstiklal mücadelesine girişen ve 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Antlaşması'yla dünya devletlerine varlığını tanıtmayı başaran yeni Türkiye Devleti, 29 Ekim 1923 tarihinde de yönetim şeklini cumhuriyet olarak belirlemiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak uluslararası alandaki yerini almıştır.

Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ve dolayısıyla genç Türkiye Cumhuriyeti'nin 1920'li ve 30'lu yıllardaki dış politikası, genellikle yeni devletin milli çıkarlarını, güvenliğini korumak ilkesi yönünde olmuş ve bu dönemde barışçı, gerçekçi bir dış politika izlenmesine özen gösterilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, genç bir ulus-devlet olarak diplomatik alanda kurduğu yeni ilişkiler çerçevesinde Balkan devletleriyle de ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır.

Türkiye, hem komşularıyla iyi ilişkilere girmek hem de geçmişten daha farklı bir politika izlediğini ispatlamak amacıyla Balkan devletleriyle ikili ilişkiler kurmak için çaba göstermiştir.

İşte bu konuyla ilgili İstanbul Teknik Üniversitesi uzmanlarından değerli araştırmacı Barış Ertem Akademik Bakış Dergisi'nin 2010 yılında çıkan 21. sayısında *“Atatürk Dönemi'nde Türkiye Balkan Devletleri İlişkileri”* ile ilgili mükemmel bir makaleyi kaleme almış ve Türk kamuoyunun bilgisine sunmuştur. Şimdi o makaleyi biz de sizlerle paylaşalım:

Yunanistan'la İlişkiler

Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye'nin iki Balkan ülkesi olan

Yunanistan ve Bulgaristan ile Trakya sınırı belirlenmiştir. Buna göre, Lozan'ın 2. maddesi ile

Yunanistan ile Türkiye arasındaki sınırın Trakya'da Meriç Nehri'nin akım yolu olması karara bağlanmıştır.

Yine Lozan'a göre, Türkiye'nin Bulgaristan ve Yunanistan'la olan Trakya sınırının iki yanındaki toprakların yaklaşık 30 km'lik bölümü askerden arındırılmıştır. Trakya sınırının bu bölgesindeki askersizlik durumu, daha sonra yapılan bir düzenlemeyle 1938'de sona ermiştir. Bulgaristan ise, bu görüşmelerin yalnızca Boğazlar rejimi ve Trakya sınırı ile ilgili olan kısımlarına katılmıştır.

Ege adaları konusunda ise; İmroz, Bozcaada ve Tavşan Adaları'nın Türkiye'ye bırakılması 12. maddeyle düzenlenmiştir. Bununla birlikte, Doğu Akdeniz adaları olan Limni,

Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nakarya adaları, yine aynı maddeyle Yunanistan'a bırakılmıştır.

Yine aynı maddeyle, Asya kıyısından 3 milten az uzaklıkta bulunan adalar Türkiye'nin egemenliğine bırakılmıştır. 13. madde ile Yunanistan'a bırakılan Doğu Akdeniz adaları, Limni Adası dışında silahsızlaştırılmış ve askersizleştirilmiştir.

Şüphesiz, Türkiye'nin bu dönemde Balkanlar'da büyük sorunlar yaşamış olduğu

Yunanistan'la Lozan'da masaya otururken görüşeceği tek konu sınırlar değildi. Bununla birlikte, insani ve mali sorunlar olarak adlandırılabilir ciddi sorunlar da vardı.

Yunanistan'ın tamirat borcunu (savaş tazminatı) para olarak ödeyemeyecek durumda olduğunu bilen Türk heyeti, Avrupa tren yolunun geçtiği ama Yunanistan'a bırakılmış olan

Karaağaç karşılığında tamirat borcundan vazgeçmeyi teklif etmiştir.

Ekonomisinin nakit para ödeme gücü olmadığını ve yeni bir savaşı da göze alamayacağını bilen Yunan heyeti de bu teklifi kabul etmiş ve tamirat borcu sorunu bu şekilde çözülmüştür. Karaağaç'ın Türkiye'ye bırakılması, 15 Sayılı Protokol ile düzenlenmiştir.

Lozan'da görüşülen insani sorunlar arasında ise Nüfus Mübadelesi ve Patrikhane sorunu gibi sorunlar yer almıştır. Türk heyeti, Lozan Barış Konferansı'na giderken, görüşülecek konular arasında olmadığı için Patrikhane'yle ilgili herhangi bir talimat almamıştır.

Ancak Patrikhane konusu Azınlık Alt Komisyonu'nda, Türkiye'de kalacak azınlıkların belirli bir bedel karşılığında askerlik yapmaktan muaf tutulmalarına ilişkin olarak müttefiklerin baskısıyla karşı karşıya kalan Türk delegesi Dr. Rıza Nur tarafından ortaya atılmıştır.

Rıza Nur, Yeni Türk Devleti'nin, halifelik ve devlet yönetimini birbirinden ayıran laik yapılı bir devlet olmasından dolayı, dini bir kurum olan Patrikhane'nin de Türkiye'deki işlevinin son bulması gerektiğini belirtmiştir. Rıza Nur'un bu önerisi, müttefiklerin büyük itiraz ve tepkileriyle karşılaşmıştır.

Aslında Patriklik konusu, azınlıkların askerlik yapmamaları konusunda büyük baskı altında kalan Türk heyetinin, yeni bir pazarlık konusu elde etmek için ortaya attığı bir konudur.

Patrikhane'nin İstanbul'dan çıkarılması sözünün edilmesi bile Lozan'da büyük yankı uyandırmış ve Lord Curzon, yardımcısı Nicholson'ı Dr. Rıza Nur'a gönderek önerisini geri çekmesini istemiştir.

Rıza Nur'un bunun için “*çeşitli avantajlar*” sunulması gerektiğini belirtmesi üzerine pazarlıklar başlamış ve Lord Curzon, azınlıkların askerlik yapmaları konusunda ödün vereceğini ifade etmiştir.

10 Ocak 1923 günü yapılan oturumda Venizelos, Patrikhane'nin İstanbul'da kalması karşılığında ruhani yetkilerinin dışındaki tüm yetkilerinden vazgeçmesini kabul edeceğini açıklamıştır.

Bu gelişmeler sonucunda İsmet Paşa, belirtilen koşullarla ve verilen güvenceleri senet sayarak Türkiye'nin Patrikhane'yi sınır dışı etmekten vazgeçtiğini açıklamıştır. İsmet Paşa'nın konuyla ilgili, “*Patriğin siyasal ya da yönetime ilişkin işlerle bundan böyle hiç uğraşmayacağı, yalnız salt din alanına giren ilişkilerle yetineceği konusunda konferans önünde İtilaf Devletleri temsilcilerinin ve Yunan temsilcilerinin yapmış oldukları resmi konuşmaları ve verdikleri garantileri senet sayıyoruz. Bu garantiler çerçevesi içerisinde kalmak şartıyla Patrikliğin İstanbul'dan uzaklaştırılması için yaptığımız öneriden vazgeçiyoruz*” sözleriyle bu konu Lozan'da herhangi bir maddeyle düzenlenmeden kapanmıştır.

Nüfus Mübadelesi konusunda ise, 30 Ocak 1923 tarihli sözleşme ve ek protokolle

Mübadele Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, Türk topraklarına yerleşmiş Rum-

Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden

Yunan uyrukların, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesine girişilecek.

Bu kimselerden hiçbirisi Türk Hükümeti'nin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan

Hükümeti'nin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyeceklerdi. Mübadele,

İstanbul'da oturan Rumları ve Batı Trakya'da oturan Müslümanları kapsamayacaktı.

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra sınır komşusu Yunanistan'la sorunlarını çözmek ve iyi ilişkiler kurmak, Türk dış politikasının öncelikli konularından birisi oldu.

Başvekil Ali Fethi Bey, 1924'te hükümet programını açıklarken dış politika bölümünde

Yunanistan'la ilişkilere de yer vermiş ve özetle şöyle demiştir:

“Yunanistan’la mazinin mirası olarak aramızda mevcut bazı ihtilâfın tarafeynin gayreti itilâfperveranesiyle hallolunarak münasebetimizin iki komşu devlet arasında câygir olması zaruri olan hâli müsâlemete gireceğini ümit ediyoruz”

Ancak, Fethi Bey'in bu ümitleri 1928 yılının sonlarına kadar gerçekleşemeyecektir.

Mübadele konusunda Türkiye ve Yunanistan arasında, özellikle İstanbul'da yerleşmiş

Rumların tanımı ve sayısı konusunda çok ciddi sorunlar yaşanmıştır.

Bunun üzerine, iki ülke arasında 1 Aralık 1926'da bir Etabli Anlaşması imzalanmıştır. Ancak bu anlaşma, uygulamada sorunları çözmeye yetmemiştir.

Yunanistan, mübadele uygulaması sonunda 4.500.000 nüfuslu ülkeye yaklaşık 1.500.000 kişinin daha geleceğini ve ekonomisinin bu göçü kaldırmasının mümkün olmayacağını anladığından, göçü engellemek için ilk olarak İstanbul'da yaşayan Rumları yerleşik gibi saydırmaya çalışmıştır.

Bu sorunu çözmek için başvurulanan Milletler Cemiyeti'nin, 1925 Şubat'ında konuya çözüm getiremeyeceğini

açıklaması üzerine Yunanistan, bu kez Batı Trakya'da bulunan Türklerin mallarını ellerinden alarak göç eden Rumlara vermiştir.

Hatta Türklerin zorla evlerinden çıkartıldığı, mallarının yağma ve mezarlarını tahrip edildiği ve bu zulümlerden kurtulmak için Türklerin dağa kaçtıkları ile ilgili haberler duyulmuştur.

Yunanistan'ın bu davranışı, iki ülke arasında yeni ve ciddi bir gerilime yol açmıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinde Lozan sonrası bu gerilimli dönem yaşanırken, aynı dönemde

Yunanistan'ın iç politikası istikrarlı da değildir. Bu dönemde Yunanistan'da askerlerle sivil yöneticiler, kralcılarla cumhuriyetçiler arasındaki çekişme güçlü bir iktidarın kurulmasını engellemiştir. Darbeler ve karşıdarbeler birbirini izlemiş, sürekli rejim değişikliği yaşanmıştır.

16 Aralık 1923'te yapılan ve kralcıların katılmadığı seçimlerde farklı partilerden olsalar da Cumhuriyetçilerin mecliste çoğunluğu kazanmalarından sonra, kralcılarının planladığı darbe girişimi bastırılmış, kral sınır dışı edilmiştir.

Ocak ayında, General Pangalos'un desteklediği Venizelos Hükümeti kurulmuş, ancak kralcı Tsaldaris'in güçlü muhalefeti sonucunda Venizelos, sağlık nedenlerini ileri sürerek istifa etmek zorunda kalmış ve ülkeyi terk ederek Fransa'ya gitmiştir.

Böylece, Yunanistan'da ordu denetiminde hükümetler dönemi başlamıştır. Ordunun desteği ile 25 Mart 1924'te cumhuriyet ilan edilmiştir. Yeni rejim iç çekişmeleri sona erdiremeyince, siyasal karışıklıklar Pangalos'un darbesine neden olmuştur.

Pangalos rejimi, siyasal ve ekonomik sıkıntıları sona erdiremediği gibi aşırı baskı politikası da uygulayınca ömrü 7 ayla sınırlı kalmış ve aynı yıl yapılan genel se-

çimler koalisyonlar dönemini başlatmıştır. Siyasal istikrarsızlık, 1928'de Venizelos'un ülkesine dönüp iktidarı ele almasıyla son bulmuştur.

Bu süreç içerisinde, mübadele ile başlayan göç dalgası Yunanistan'ın nüfus yapısını da bozmuştur. Lozan'dan sonra Türkiye'den Yunanistan'a göç edenlerin sayısı 1.100.000'e ulaşmıştır.

Yalnızca Atina'nın nüfusu, 1920 ve 1928 yılları arasında iki katına çıkmıştır. Yunanistan'ın toplam nüfusu ise 1928 yılında 6.200.000'e ulaşmıştır. Bu göçler, ciddi konut ve işsizlik sorunlarına neden olmuştur. Ortaya çıkan durum, Yunanistan ekonomisini çöküntünün eşiğine getirmiştir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki hukuki meseleler, 1929 yılına doğru yakın bir savaş tehlikesini göstermeye başlamış ve her iki ülke de deniz kuvvetlerini takviye etmiştir. Gerekli olursa askeri güç kullanılması bile gündeme alınmıştır.

Ancak Venizelos'un Yunanistan'ın savaş sonrası taraf olduğu anlaşmalara sadık kalacağı ve Türkiye'nin barışsever bir devlet olduğunu söylemesi, Yunanistan'ın uyuşmaz ve saldırgan siyasetinin bir anda değişmesini sağlamıştır.

Başvekil İsmet Paşa da, 1929 yılında Meclis'teki konuşmasında "(...) *Ancak bugün Yunanistan'ı idare eden zâtın iyi münasebat kurmak arzusunda samimi olduğunu zannetmekteyim*" diyerek Venizelos yönetimindeki Yunanistan'la Türkiye arasındaki ilişkilerin iyi yönde gelişeceğinden umutlu olduğunu ifade etmiştir.

Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmeye ve yakınlaşmaya başlamasında, İtalya'nın Akdeniz bölgesinde Türkiye ve Yunanistan'ı da içine alan bir dostluk ve ittifak sistemi kurma çabasının da büyük etkisi vardır.

Bununla birlikte, şüphesiz 1930 yılında Türk-Yunan ilişkilerinin yakınlaşma göstermesinde, Bulgaristan'ın Balkanlar'daki tutumu etkili olmuştur. Bulgaristan, bu

dönemde Balkanlar'da değişimci - revizyonist bir tutum içine girmiş, Yunanistan ile Makedonya ve Batı Trakya sorununu gündeme getirmiştir.

Bulgaristan'ın bu yıllarda "*Büyük Bulgaristan*" düşüncesiyle dış politika geliştirmesi,

Yunanistan'ı Türkiye'ye yaklaştırmıştır. Türk-Yunan yakınlaşması, Venizelos'un başbakan olarak Ekim 1930'da Türkiye'ye gelmesiyle hız kazanmıştır.

Venizelos'un Türkiye'ye gelmesinden önce de, 10 Haziran 1930'da Türkiye ile Yunanistan arasında Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nden doğan sorunların çözümüne ilişkin bir sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşme ile doğum tarihi ve yeri ne olursa olsun tüm Rumlar ve Türkler "*Etabli*" kapsamı içine alınmıştır.

14 Eylül tarihli anlaşmanın imzalanmasında, iki ülkenin coğrafi konumlarının da etkisi büyük olmuştur. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu anlaşmayla Yunanistan Trakya sınırını bir

Bulgar saldırısına karşı garanti altına alınmıştır.

Türkiye ise, anlaşma ile öncelikle Trakya bölgesini garanti altına almış, ayrıca Balkanlar üzerinden gelebilecek bir saldırıya karşı da güvence sağlamıştır.

Aynı yıllarda, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin güçlenmekte olduğunu gösteren başka bir gelişme de, Venizelos'un 12 Ocak 1934'te Mustafa Kemal'i Nobel Barış

Ödülü'ne aday göstermesi olmuştur.

Bulgaristan'la İlişkiler

Türk-Bulgar ilişkileri, Balkan Savaşları'ndan sonra normale dönmüş ve I. Dünya

Savaşı sırasında iki taraf aynı ittifak içerisinde yer almıştır. Milli Mücadele sırasında da

Bulgaristan, Ankara Hükümeti'nin Sofya'da bir temsilcilik bulundurmasına izin vermiştir.

Milli Mücadele'nin sona ermesinden sonra da iki ülke arasındaki yakınlaşma devam etmiş ve iki ülke arasında 18 Ekim 1925'te bir Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. 6 Mart 1929 tarihinde de, Türkiye ve Bulgaristan arasında *Türk-Bulgar Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Anlaşması* yapılmıştır.

Başvekil İsmet Paşa, 9 Kasım 1929'da Meclis'te yaptığı konuşmasında Bulgaristan ile ilgili olarak "*Bulgaristan ile münasebetimiz iyi hissiyat ile meşbudur. Komşu memleketin inkişaf ve saadeti bizim samimi dileğimizdir*" diyerek, bu dönemde Bulgaristan ile ilişkilerin gelişminden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.

1931 yılında, Bulgaristan Başbakanı Muşanov Ankara'yı ziyaret etmiş; 20 Eylül 1933'te de Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Sofya'da temaslarda bulunmuşlardır.

Bu görüşmeler sonucunda, iki ülke arasında 6 Mart 1929'da yapılan Türk-Bulgar Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Anlaşması 5 yıl daha uzatılmıştır.

Ayrıca, Bulgaristan ile 21 Aralık 1933'te Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

Türkiye ile Yunanistan'ın 1933'te imzaladığı Samimi Anlaşma Belgesi'nin Bulgaristan'da meydana getirdiği olumsuz hava, 1934'te etkilerini göstermeye başlamıştır. 1934 yılında, Sofya'da "Trakya Komitesi" adı verilen bir kuruluşun "*Dünya durdukça ve Bulgaristan yaşadıkça Trakya üzerindeki Bulgar iddiaları devam edecektir*" ifadesini taşıyan bir beyanname yayımlamasıyla iki devlet arasındaki ilişkiler gerilmiştir.

Türkiye ve Bulgaristan, Balkan Pakti'nin kurulacağı önemli döneme bu gerginlik içerisinde girmişlerdir. 1935'te yaptığı darbe ile yönetime gelen Çar Boris'in diktatörlüğüyle yönetilen ve dış politikada Almanya yanlısı bir politikaya yönelen Bulgaristan, Türkiye'nin tüm çabalarına rağmen Balkan Pakti'na girmeyi kabul etmeyecektir.

Romanya'yla İlişkiler

Bu dönemde, Türkiye'nin diplomatik ilişki içerisinde olduğu bir diğer Balkan ülkesi de Romanya'dır. İki ülke arasında herhangi bir azınlık ve sınır sorununun olmaması ilişkilerin olumlu gelişmesini sağlamıştır. Lozan Antlaşması sonrası Türk-Romen ilişkilerinde herhangi bir sorunun yaşanmamış olması, Balkanlar'daki istikrar açısından da olumlu olmuştur.

Nitekim Başvekil Fethi Bey de hükümet programında, Romanya'yla sürmekte olan iyi ilişkilerin ve dostluğun memnuniyetle karşılandığını belirtmiştir.

Romanya, 1. Dünya Savaşı'ndan geniş topraklara sahip bir ülke olarak çıkmıştır. Bunun sonucu olarak, kuzeybatıda Macaristan'ın, güneyde ise Bulgaristan'ın toprak talepleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Bu durum, Romanya'yı statükocu ülkeler arasında yer almaya itmiştir. Bunun sonucu olarak Romanya, Çekoslovakya ve Yugoslavya ile "*Küçük Antant*" ı (Little Entente) oluşturmuştur.

Türkiye ve Romanya arasında, 11 Haziran 1929 tarihinde Oturma, Ticaret ve Deniz

Ulaşımı Sözleşmesi imzalanmıştır. Bunu, 18 Eylül 1930'da Mezarlıkların Korunması ile ilgili anlaşmanın imzalanması izlemiştir.

Romanya Dışişleri Bakanı Titulescu, 14 Haziran 1933'te Türkiye'ye gelmiştir. İstanbul'dan sonra Ankara'ya geçen Titulescu, 17 Ekim 1933'te, *Türkiye - Romanya Adem-i Tecavüz ve Dostluk Misakı* 'nı imzalamıştır.

Bu anlaşma ile taraflar; temel olarak iki ülke arasında "*sonsuz ve güçlü bir barışın*" kurulacağı, iki ülkenin birbirine karşı savaş ve saldırıda bulunmayacağı ve taraflar arasında olabilecek anlaşmazlıkların da barış yoluyla çözüleceği konusunda karşılıklı güvence vermişlerdir.

Ekim 1933'te Romanya başbakanı da Türkiye'yi ayrıca ziyaret etmiştir. 1934 yılında kurulacak olan Balkan Pakti'na yaklaşıırken Türkiye ile Romanya arasındaki ilişkilerde herhangi bir sorun yoktur. Zaten Romanya, kurulacak olan Balkan Pakti'nda yerini alacaktır.

Yugoslavya'yla İlişkiler

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1921'de kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, daha sonra Yugoslavya Krallığı adını almıştır. Bu krallık ile Türkiye arasında, 1. Dünya Savaşı'nda karşı saflarda olmaktan kaynaklanan düşmanca bir durum söz konusu olmuştur.

Ayrıca bu ülke, Lozan Antlaşması'nı da imzalamamıştır. Dolayısıyla, 1925 yılında halen Türkiye ve Yugoslavya arasındaki savaş durumu devam etmektedir.

Türkiye-Yugoslavya arasındaki bu savaş durumu ve gerginliğe, 28 Ekim 1925 tarihinde imzalanan Dostluk Anlaşması ile son verilmiştir. Bu anlaşma ile karşılıklı konsolosluk, ticaret, yargı gibi konulardaki anlaşmazlıklar giderilmiştir. Bunlarla birlikte, 1932'den sonra iki devlet arasında karşılıklı olarak para, yargı, ticaret, denizcilik gibi konularda da anlaşmalar imzalanmıştır.

1933 yılında ise, Yugoslavya Kralı Aleksandr, Varna'da Bulgaristan Kralı Boris ile görüştüktan sonra 4 Ekim 1933'te Türkiye'ye gelmiş ve Atatürk'le görüşmeler yapmıştır. Bu ziyarete karşılık olarak, Kasım 1933'te Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü (Aras) Belgrat'ı ziyaret ederek 27 Kasım 1933 tarihinde *Türkiye-Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Adli*

Tasviye, Uzlaşma ve Tahkim Antlaşması 'nı imzalamıştır.

Türkiye ve Yugoslavya arasındaki ilişkilerin bu şekilde olumlu gelişmesinde, her iki devletin de Balkanlar'da statükonun korunmasını istemelerinin ve iki devletin sınır komşusu olmamasının önemli etkisi olmuştur.

Ayrıca, Yugoslavya'da hiç dinmeyen Sırp-Hırvat etnik gerginliği güvenlik sorunlarına neden olduğu gibi siyasal istikrarın sağlanmasına da engel olmuştur. Bununla birlikte, İtalya ve Almanya'nın güçlenmesi de karışık durumdaki Yugoslavya için ciddi bir tehdit oluşturmıştır.

Tüm bu nedenler, Kral Aleksandr'ı Romanya, Yunanistan ve Türkiye ile birlikte Balkan Pakti'nı imzalamaya itecektir. Aleksandr, paktı imzaladıktan kısa bir süre sonra, Ekim 1934'te Hırvat radikallerin düzenlediği bir suikast ile öldürülmüştür.

Balkan Pakti'nin İmzalanması

1930'lu yılların ortalarına gelindiğinde, Türkiye'nin hemen hemen bütün Balkan devletleriyle ilişkileri düzelmiş, Balkanlar'da bir işbirliği kurulması için uygun ortam oluşmuştur. Üstelik 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'na karşı yapılan varlık mücadelesi de Balkan Devletleri'ni işbirliğine zorlamaya başlamıştır.

Ayrıca, Locarno ve Küçük Antant örnekleri, Avrupa devletlerinin revizyonist ve antirevizyonist siyaset çevresinde gruplaşmalarına neden olmuştur. Balkan devletleri de, bu yüzden ayrı bir ittifak oluşturma gereğini duymuşlardır.

Balkanlar'da bir işbirliği fikri, ilk kez Türk yetkililer tarafından ortaya atılmıştır. 1926 yılında, Bükreş'teki Türk elçiliğinde görevli Ragıp Baydur, Romanya Dışişleri Bakanı Duca'ya altı Balkan ülkesini içeren bir Balkan paktının oluşturulmasını önermiştir.

Onu takip eden yıl, Tefik Rüştü Aras "*Balkanlar Balkan halklarına aittir*" sloganından hareketle bir Balkan paktının kurulması fikrini savunmuştur. 1928 yılında Yunanistan'da iktidara gelen Venizelos da, Türkiye'nin Balkanlar'daki işbirliği önerilerine sıcak bakmıştır.

Bununla birlikte, Balkan Birliği'nin nazarî öncülüğünü, Cenevre'de toplanan Milletlerarası Barış Bürosu yapmıştır.

Bu büronun 6-10 Ekim 1929 tarihinde Atina'da düzenlediği Evrensel Barış Kongresi'nde Yunanistan'ın eski başbakanı Papanastasiou, bir Balkan Birliği kurulmasını teklif etmiştir. Bunun üzerine, Balkan devletleri arasında gayri resmi bir konferans toplanması kararlaştırılmıştır. Bu konferans, Balkan Pakti'na gidecek olan 4 konferanslı sürecin ilki olacaktır.

Birinci Balkan Konferansı, 6-10 Ekim 1930 tarihlerinde Atina'da; Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk'un katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu konferansta, Balkan devletleri arasında iktisadi, toplumsal, siyasi ve kültürel yakınlaşmayı sağlayacak daimi bir teşkilat kurulması, Balkan devletleri arasında her yıl dışişleri bakanları seviyesinde bir toplantı yapılması, bir Balkan Pakti hazırlanması ve pakt içerisinde savaşın yasaklanarak sorunların barış yoluyla çözülmesi kararlaştırılmıştır.

İkinci Balkan Konferansı, İstanbul'da toplanmıştır. Konferans için Dolmabahçe ve

Yıldız Sarayları uygun bulunmuştur. Açılış toplantısının Dolmabahçe Sarayı'nda, kalan toplantıların ise Yıldız Sarayı'nda yapılması planlanmıştır. Toplantıların yapılacağı saraylarda ayrıntılı hazırlıklar yapılmıştır. Yıldız Sarayı'nın merasim salonuna telefon konulması kararlaştırılmıştır.

Yoğun hazırlıklar 15 gün sürmüş, sonunda saraylar konferansa hazır duruma getirilmiştir.

20-26 Ekim 1931 tarihlerinde gerçekleşen konferansta, Balkan devletlerini ilgilendiren esas sorunlar ele alınmıştır.

Ancak Avrupa'da gittikçe yoğunlaşan revizyonist ve antirevizyonist tutumların Balkan devletleri arasın-

da olumsuz etkilere neden olması, Atatürk'ün çok istediği Balkan işbirliğinin oluşmasına ve Balkan Paktı'nın hazırlanmasına engel olmuştur.

Üçüncü Balkan Konferansı, 23-26 Ekim 1932'de Bükreş'te toplanmıştır. Bulgaristan'ın azınlık meselesini kendi istediği şekilde çözmemesi üzerine konferansı terk etmesi ile Balkan Paktı'nın imzalanması girişimi yine başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Bununla birlikte, konferansta kalan diğer üyeler arasında iktisadi ve toplumsal konularda çalışılarak Balkan devletleri arasında bir gümrük birliği kurulması konusu görüşülmüştür. Ayrıca Balkan Paktı konusunda genel bir görüş birliği de oluşmuştur.

Dördüncü Balkan Konferansı toplanmadan önce, 29 Ekim 1933 günü Selanik'te Atatürk'ün doğduğu eve Yunan Hükümeti tarafından *“Türk milletinin büyük inkılapçısı ve Balkan Birliği'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal bu evde dünyaya gelmiştir”* ifadelerinin yazılı olduğu bir levha asılmıştır.

Bu olumlu gelişmelerle birlikte, Dördüncü ve son Balkan Konferansı, 5-11 Kasım 1933 tarihlerinde Selanik'te toplanmıştır. Konferansta Bulgaristan'ı revizyonist politikalarından vazgeçirerek pakta katma çabaları sonuçsuz kalmış ve Balkan Paktı yine oluşturulamamıştır.

Sonunda, Şubat 1934'te Balkan devletleri Belgrat'ta toplanmış ve bir pakt oluşturulması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Balkan Paktı, 9 Şubat 1934 tarihinde Atina'da imzalanmıştır.

Bulgaristan'ın Balkan Paktı'na katılmaması konusunda ise en temel neden, statükoyu korumak istemiş olmasıdır. Batı Trakya konusundaki talepleri nedeniyle statükonun korunması, Bulgaristan'ın çıkarlarına uymamıştır.

Pakt'ın birinci maddesi ile Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya kendilerine ait tüm Balkan sınırlarını güvence altına almışlardır.

İkinci maddeye göre, Balkan devletleri herhangi sorunla ilgili olarak birbirleriyle görüşmeyi, anlaşmaya girmemiş olan diğer Balkan devletlerine karşı birbirlerinden habersiz girişimde bulunmamayı ve sorumluluk almamayı kabul etmişlerdir.

Üçüncü maddeye göre ise anlaşma hemen yürürlüğe girecek ve diğer Balkan devletlerine de açık olacaktır.

Balkan Paketi'nin imzalanmasına dünya devletlerinden çeşitli tepkiler gelmiştir. İngiltere, paktın imzalanmasını olumsuz karşılamıştır. Paktın imzalanmasından bir gün sonra, İngiltere'nin Atina temsilcisi Waterlow, Yunan basınına bir açıklama yaparak paktta Bulgaristan'ın yer almamış olmasını eleştirmiştir.

Waterlow, paktın Bulgaristan olmadan yeterince güçlü olmayacağını belirtmiştir. Ancak İngiltere'nin paktta olumsuz yaklaşmasının asıl nedeni, Balkan devletlerinin her biri üzerinde ayrı ayrı oluşturmak istediği diplomatik etkinin azalacağından endişe etmiş olmasıdır.

Bekleneceği gibi, İtalya paktın imzalanmasından rahatsız olmuştur. Paketi imzalayan ülkelerde ise, Yunanistan dışında tepkiler olumlu olmuştur. Yunanistan'da muhalefette bulunan Venizelos, paktın imzalanmasının Yunanistan ile İtalya arasında sorun yaratabileceğini ifade etmiştir.

Venizelos, bu düşüncelerini Sovyetler, İtalya, Fransa ve İngiltere'nin Atina temsilcilerine de iletmıştır. Ayrıca, 22 Şubat 1934'te Başbakan İsmet İnönü'ye de bir mektup göndererek Balkan Paketi'yle ilgili rahatsızlığını belirtmiştir.

İsmet İnönü ise Venizelos'a 6 Mart'ta gönderdiği cevapta, paktın yalnızca Balkan devletleri arasında imzalanmış ve Balkanlar'la ilgili olduğundan İtalya'nın tepkisini çekmeyeceğini belirtmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yaklaşırken Balkanlar'ın güvenliği için daha güçlü bir işbirliği gerektiğini bilen Türkiye Cumhuriyeti, bu diplomasisiyle Türkiye, Atatürk döneminde, Balkan devletleri arasında saygın bir yer kazandı.

Yahya Kemal'in Rumeli'si

Bugünü Anlamak İçin 100 Yıl Öncesine Bir Bakış, Büyük Türk Şairi Yahya Kemal Beyatlı'nın Kaleminden Rumeli'nin Kaybı:

Üsküp eşrafından bir gençle görüştüm. Bu genç Rumeli'yi fetheden ilk Türklerin torunlarından. Humbaracızâdeler adıyla anılan ailesi Fatih devrinde Üsküp toprağına kök salmış, o toprakta büyük bir meşe gibi kocamış, ayrı ayrı hanedan dalları vermiş eski bir aileydi.

Üsküp şehrinin ortasında akan Serava kenarında köhne konaklarda otururdu. Atalarından kalma çiftliklerden başka İshak Paşa gibi İstanbul fethinde surların üstüne Anadolu askeriyle yürümüş olan bir paşanın; İsa Bey gibi bütün Tuna ve Sava boylarını fethetmiş bir beyin evkafına mütevelliydi. Konağının herhangi penceresinden baksa bu ataların cami, medrese ve imaretlerinin kurşunlu kubbelerini görürdü.

Üsküp son zamanlara kadar ilk asırlardaki çeşnisini tamamıyla muhafaza etmiş bir Türk şehriydi. Murad-ı Sâni devrinin canlı bir resmi gibiydi. Halk hâlâ o lehçeyle konuşur, o türlü esvaplar giyer, o devirdeki gibi yaşardı.

İhtiyarlarının kılı göğüsleri kışın bile açık, çorap görmeyen ayaklarında uzun kırmızı yemeniler, ellerinde kol kalınlığında kısa kiraz çubuklar, omuzlarında cepkenler, bellerinde geniş kuşaklar, bacaklarında çuha çakşırlar, kaşları gözlerini ve bıyıkları ağızlarını örtecek kadar gürdü.

Seciyeleri ve sıhhatleri demir gibi olan bu ihtiyarları gören bir İstanbullu, Naimâ Tarihi'nin sayfelerinden fırlamış zannederdi. Bu şehrin gençleri de çakşırılı, fermeneli, gençliğin atılganlığıyla bıçak ve tüfek oyunu oynar, tambura çalar ve türkü söyler, âdetâ bir Yeniçeri Ortası'nı andırırdı; kadınları kırmızı canfesten şalvar ve bürümcük gömlek giyerler, boyunlarına sıra sıra Mahmudiyeler takarlar, ellerinin ve ayaklarının parmaklarını kınasız bırakmazlardı.

Bu şehir Fatih devrinin ruhanî bir mezarlığıydı. Her köşesinde bir evliya yatardı. Halkı rivayet ederdi ki ya Bağdat'ta bir evliya fazla imiş yahut da Üsküp'te; ulema henüz bu bahsi halledememiş. Lakin Üsküp'ün evliyaları hep cengâverdiler. Türbelerinin duvarlarında bir insanın taşıyamayacağı kadar ağır ve büyük paslı kılıçlar, kalkanlar, zincirler asılı dururdu.

Bukağılı Baba'nın başı ucunda düşman zindanından taşıdığı bukağılar vardı. Kale içinde yatan Cafer Baba'nın kabri gülleden bir duvarla örülüydü: Düşman Üsküp'ü sardığı zaman topa tutmuş, Cafer Baba da şehrin üstüne düşürülen gülleleri daha havadayken elma tutar gibi eliyle tutar, üst üste yığar, kabrinin etrafına gülleden bir duvar örermiş.

Gazi Baba, etrafında binlerce gazi ile bir tepede yatardı. Kandil geceleri Gazi Baba semti bir mum şehrâyini hâlinde görünürdü. Haydar Baba'nın türbesi Kosova Meydan Muharebesi'nin yolu üzerindeydi. Fakat bu şehrin bin bir evliyasını sayamayacağım.

Tanzimat bu şehrin yanına bir hükümet konağı kurmuş, lakin ahlakına, seciyesine, zihnine nüfuz edememişti. Yine beyler ayrı, ağalar ayrı, halk ayrıydı. Bey kanundan olmayan biri bey unvanını takınmaktan utanırdı. Üsküplüler bey unvanını fuzuli takınan İstanbullu memurlara inadına efendi derlerdi.

İstanbul'un fethinde kanını döktükten sonra Haliç kenarında "Üsküplü" mahallesini kurmakla İstanbul'a

ilk Türk mayasını veren bu şehir, o zamanlar bir medeniyet merkeziymiş; âlimler, şairler, münşiler yetiştirmiş, Selâtin camilerine benzer camilerle, medreselerle, tekelerle, bedestenlerle, çarşılarla bezenmiş.

Mamafih medeniyeti yıkılmaktan ziyade bir göl gibi durmuştu. Çarşısı, kazzâzları, bezzazları, haffâfları, hallaçları, bakırcıları, kuyumcuları, silahçılarıyla olduğu gibi duruyor, çalışıyor ve işliyordu. Çırak, kalfa ve ustaların sıfatları, mevkileri, kıyafetleri eskisi gibiydi.

Üsküp o kadar eski ve o kadar Türk'tü ki İstanbul'dan ve Selanik'ten gelen yeni kelimeleri, yeni eşyayı, hatta yeni şarkıları alafranga telakki ederdi. Balık suyu idrak etmediği gibi, Üsküp de Türklüğünü idrak etmiyordu, bütün Türk şehirleri gibi kendine sadece Müslüman diyordu.

Mamafih yanında kardeş unsur olan Arnavutlar vardı. Arnavutlar, Rumeli'nin son senelerinde yâr ü ağyârca itibarda idiler. Sultan Abdülhamit Arnavutları seviyordu, nazlarını çekiyordu, hatırlarını sayıyordu. O zaman milletin bu gözde oğulları Üsküp'te gerek hükümetten, gerekse halktan, Avrupalıların gördüğü imtiyazlı muameleyi görürlerdi.

İstanbulullar alafrangaya özendikleri gibi Üsküplüler de Arnavutluk'a özenmeye başladılar. Bu dağlı kavmin siyasi itibarından başka kisvesi, silahı, lehçesi de cazibeliydi. Cahil İstanbullu da Üsküp'ü bir Arnavut şehri zannediyordu; hâlâ da öyle zannedenler vardır. Bu tuhaf fıkra bu bahsi güzel tenvir eder.

Bundan yirmi sene evvel Üsküp halkı belediye reisini, Vali Hafız Mehmet Paşa'yı istememek dâiyesiyle bir ihtilal çıkarmış, Mithat Paşa'nın ihtilalci hocalarından İdris Hoca'nın peşine takılarak Sultan Murat Camii'ne kapatmıştı.

Yıldız bu ihtilalden ürkmüş, Üsküp'ü Arnavutluk'un merkezi sandığı için sonraları sadrazam olan Hakkı Bey'i, Mahmut Esat Efendi'yi ve daha birkaç Babiâli siyasisini heyet hâlinde göndermişti.

Hakkı Bey, Üsküp'e gelmiş, padişah namına, eşrafı davet etmiş, nasihate koyulmuş; lakin dikkat etmiş ki, bu eşraf Türkçe konuşuyor da Arnavutça bilmiyor, isyanda çizmeden yukarıya çıkmıyor; Üsküplülerin Arnavut olmadıklarının farkına varmış ve derhâl hid-detlenmiş: "Biz de sizi Arnavut zannediyorduk, çıkınız buradan" diye kovmuş.

Üsküplüler Arnavut olmadıklarına yanıyorlardı; Avusturya gibi bazı devletler Üsküp'ü Arnavut görmek ve göstermekte menfaattardılar; zaten biz de öyle biliyorduk. Her büyük şehrimizde olduğu gibi burada da leylî ve neharî bir idadi mektebi vardı.

Bu mektepte Arnavutlar, Karadağlılar meccanî tahsil görürlerdi. Bir Türk'ün ücretle bile yerleşmesi güç olurdu. Arnavutlar, bugünkü felaketlerini hazırlayan o Kanunî devrinde Üsküplülere, kendilerinin tortusu bir unsur nazariyle bakarlardı.

Arnavutluk'un ikbali gitgide Arnavut milliyet nazarıyesini doğurdu: Yeni Arnavut elifba'sı, siyah kartallı bayrak, büyük Arnavut devletinin hudutları alttan alta fikirlere yerleşiyordu. Bu heves yalnız Arnavutları değil, Kosova'da beş asırdan beri yerleşmiş fatih Türklerin çocuklarını da sardı.

Eski Türk beylerinin, ağalarının, esnafının çocukları Arnavut Başkım kulüplerine yazıldılar, kendi kanlarına sövmenin lezzetini aldılar. Bu hevâ vü hevesin ateşini düşman yakmıştı, İstanbul da bu ateşin üzerine barutla yürüyordu. Lakin bu hep bildiğimiz sergüzeşti burada açmayalım.

Rumeli faciasından sonra Türk devletinin çekilişine yâr ağladı, hatta zaman zaman ağyâr da teessüf ediyor; bunu hep biliyoruz. Lakin ben dün bu bağı yananlardan bir gençle görüştüm.

Bu genç samimi ve sıcak sesle dedi ki: "*Meğerse Rumeli'nin en asil, en metin, en halis unsuru Türk'müş...*" Bunu nasıl anladığımı sordum. Cevap verdi: "Son on üç

senenin tecrübesiyle... Rumeli'de Türk hâkimiyetinin yerine geçen unsurlar hâkimiyet sıfatına liyakat kazanamadılar, lakin mahkûm unsurların liyakatleri bu münasebetle daha ziyade ortaya çıktı."

Devlet Rumeli'ye hâkimken Türk'ün esamisi okunmazdı. Bilhassa Arnavut kardeşlerimizin milli faziletleri dillerde destandı. İslam'da asil unsur varsa Arnavut'tu. Arnavut cesurdu, hürdü, azimkârdı, Nuh der peygamber demezdi cinsi, dini, milli izzet-i nefsi, hakkı uğruna pervasızca can verirdi.

Türk hâkimiyeti devrinde Arnavut'un bütün bu destan olan meziyetlerine sonraları Avrupalılar da daha ziyade revnak verdiler, dediler ki:

Arnavut, Asya'dan değil Avrupa'dandır, Turanlı değil Arya'dır. Türk'ü Avrupa'da tutan Arnavut'tur. Avrupalılar böyle bir sıfatla Arnavutları pehpehlediler. Sarayın gözdesi, milletin gözbebeği olan Arnavutlar medeniyetin bu iltifatlarıyla da mest oldular. Türk idaresi zamanında Arnavut cereyanı türedi.

Kosova'nın, Manastır'ın anasıl Türk olup da Türk-lüğünü unutan unsurlarından nice kimse kendilerini Arnavut cereyanına bıraktılar. Sonra Rumeli parçalandı. Müslümanlar mahkûm vaziyete düştüler.

Bu geçen on üç sene mahkûmlar için yaman bir imtihan devriymiş. Türkler hâkimiyetleri zamanındaki tevazulu vaziyetlerini mahkûmiyetlerinde de muhafaza ettiler, yalnız devrin değişşi Arnavutları pek ziyade söndürdü.

Sırp hâkimiyeti altında yaşayabilmek için bir cemaat tesanütü göstermek lazım geliyordu. Arnavut kardeşlerimiz yazık ki, bu kadarlık bir tesanütü bile gösteremediler. Son intihabat iyi bir mihenkti. Türkler kırbaç, sopa, dipçik altında kalan en ücra köylerde bile azimlerinden şaşmadılar, reylerini yine Müslüman kutusuna attılar.

Arnavutlar bilakis dağıldılar, hâkimlerinin milli rekabeti karşısında derlenip toplanamadılar, son çareleri

olan reylerini milli muarızları düşmanları olan fırkalara verdiler. Bu küçük bir misal... Lakin böyle küçük misaller çok.

Zaman geçtikçe meydana çıkıyor ki o tumturaktan, alâyişten, böbürlenmekten azade yaşayan Türk milliyeti demirden bir kitleymiş. Türk memleketinin asıl sırrı Türk'teymiş.

Arnavut'u, Çerkez'i, Kürt'ü, hâkim ve metin bir millet kitlesi eden Türk mayasıymış. Bugün Rumeli'de bilfiil meydana çıkan netice ispat etti ki Türk bu devletin Müslüman unsurlarını birleştirmek için Allah tarafından bir mevhibe imiş. O giderse Arnavutlar, Kürtler, Çerkezler çil yavrusuna dönerlermiş.

Bugün Arnavutlar ne bir ordu, ne bir müessese, ne bir idare şebekesi vücuda getirebiliyorlar. Bir zaman Türk idaresinde ferdi kabiliyetle o kadar büyük adamlar yetiştiren bu unsur, kendi başına kalınca şaşırdı. Arnavutluk'ta aciz, Sırbistan'daysa irade-i cüziye'sine bile sahip değil. On üç senede Türk'ün büyük bir millet olduğunu anladık, zaman geçtikçe daha ziyade anlayacağız zannediyorum. *Uyandık, lakin karanlıkta uyandık...*" dedi. (Yahya Kemal, "Karanlıkta Uyanan Biri", *Dergâh*, S. 15, C. II, 20 Kasım 1921)

Hatıra Fotoğrafından Son Kare

Balkan Savaşı'nda en az savaşan ordular kadar, belki daha fazla, acıyı ve dramı canına, ırzına ve malına saldıran, yerinden göçertilen sivil halklar yaşadı. Aynı şekilde katledildiler, tecavüze uğradılar ve sürüldüler. Camiler ve havralar aynı şekilde kirletildi ve tahrip edildi. Selanik'e giren Yunan orduları Müslümanlar kadar Yahudi katliamı da yaptılar.

Peki, yenilginin nedenleri neydi? Ne olmuştu da tarihi zaferlerle dolu bir ordu, düşmanlarını bile şaşırtacak derecede hızla mağlubiyete sürüklenmiş, başkenti bile kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmış, eski başkenti olan Edirne Bulgarların eline geçmiş, Makedonya Sırplarla Yunanlılar arasında paylaşılmıştı? Milletçe en büyük özelliğimiz olan yenilgileri fazla gündeme getirmeme, ders çıkarmama özelliğimize en iyi örnek Balkan Savaşı verilebilir.

Oysa Balkan Savaşı başarısız bir diplomasinin, siyasete bulaşmış bir ordunun yapıcı değil yıkıcı muhalefetin bileşiminin nelere mal olacağına dair çok çarpıcı örnekler içerir.

İmparatorluk dışışleri yanı başındaki Balkan ülkelerinin yaptıkları ittifakları görmemiş / görmemezlikten

gelmiş, ordu komuta kademesi ise başından itibaren hem fiziki hem mental olarak dağınık / lakayt bir duruş sergilemiş, muhalefeti temsil eden İttihat Terakki Cemiyeti ise savaşın neticesinden çok baştaki hükümetin bu vesileyle dağılması için uğraşmıştır.

Richard Hall, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan müttefikleri arasındaki çelişkilerden yararlanma konusunda dikkat çekici başarısızlık gösterdiğini belirtir. Hall'e göre, en büyük düşman Bulgaristan'a karşı Sırp ve Yunanlılara birtakım tavizler verilebilir, bu girişim en azından Asya yakasından kuvvet aktarmalarında zaman kazandırabilirdi.

Ordunun siyasallaşması en önemli faktörlerin başında geliyordu. Eski bir Harbiyeli olan, 1. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin eline esir düşüp sonraki yaşamını Arap bağımsızlığı davasına adayan Cafer Al-Askeri anılarında İttihatçı Türk subayların ordunun yenilmesinden Nâzım Paşa'yı sorumlu tutabilmek için yerlerini terk ettiklerini yazar.

Savaş sırasında Batı Ordusu'nda görevli Teğmen Rahmi ise bizzat şahit olduğu bir olayda İttihatçı bir subayın, Hürriyet ve İtilafçı Kara Sait Paşa'ya Beşinci Kolordu Muharebe idare yerinde silah çektiğini anlatır.

O dönem kabine üyelerinden olan Şeyhülislam Cemalettin Efendi anılarında "imparatorluk kuvvetlerinin subayları çoğunlukla partizan siyasetle meşgul oldukları için askerlik kurumunun özü olan hiyerarşi zedelenmiştir" diye yazacaktır.

24 Ekim'de Kumanova'da Sırp'lar karşısında dağılan Vardar ordusunun Komutanı Ferik Zeki Paşa yenilginin nedenini subayların görevlerine karşı kayıtsız kalmalarına, askerlik dışındaki işlerle meşgul olmalarına bağlar.

Şüphesiz örnekleri çoğaltmak mümkündür. Balkan Savaşı öncesi Osmanlı ordusu birçok yönden eksiktir, savaşa hazır değildir. İşin ilginç yanı Genelmurmay'ın ileri gelen üst düzey subaylarının bu acı gerçeği bilmeleridir.

Başarısız diplomasi, istihbarat zaafı, savaş durumu ile karşı karşıya kalan bir ülke muhalefetine (İttihat-Terakki Cemiyeti'nin) destekleyici olmak yerine, hükümeti her durumda zor durumda bırakmayı amaçlaması, ordu mensuplarının siyasetle çok içli dışlı olması, dönemin hükümetinin ise gerekli kararlılıktan yoksun olması Balkan felaketini getirmiştir.

Savaş sırasında darbeye iktidara gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti, felaketin nedenlerini iyi tahlil edememiş, intikam hırsıyla hareket etmişti. Yazının giriş bölümünde yer verdiğimiz Balkan Savaşı literatüründe önemli bir yeri olan Bozgun'da, Hafız Hakkı Bey'in yenilginin nedenleri arasında ordunun politikaya bulaşmasını belirtmemesi dikkat çekicidir.

İntikamcı hislerle hareket edilmesi, yenilgi nedenlerinin iyi değerlendirilememesi, özellikle Enver Paşa'nın başa gelmesiyle hemen hemen ordunun ve aydınların büyük bir kısmına sirayet eden ruh hali, geçici gösterişli başarılarla rağmen daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndan da başı önde ayrılmasına yol açacaktır.

Kaynakça

Yahya Kemal Taştan, Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Bornova/İzmir tarihsinas@gmail.com.

Mehmet Yılmaz, Yard. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Ziya Gökalp, "Millet Nedir, Millî İktisat Neden İbarettir?", İktisadiyyât Mecmuası, I/1 (8 Şubat)

Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Ankara: Matbuat ve İstihbarat Matbaası Türkçülüğün Esasları (haz. Mehmet Kaplan), İstanbul: MEB Devlet Kitapları, 1970

Ziya Gökalp, "Türkçülük ve Türkiyecilik", Yeni Mecmua, II/51 (4 Temmuz)

Ziya Gökalp (1976), "Türklük ve Osmanlılık", Makaleler 1 (haz. Şevket Bey-sanoğlu), İstanbul: Kültür Bakanlığı, s. 54-57

Toprak Zafer (2002), "Cihan Harbi'nin Provası Balkan Harbi", Toplumsal Tarih, XVIII/104 (Ağustos)

Turan Ahmet Nezihi, "Rumeli Nedir?", Bilim Yolu, II/2, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Tüccarzâde İbrahim Hilmi, Balkan Harbi'nde Neden Münhezim Olduk, İstanbul: Kitabhâne-i İslam ve Askeri

Türkoğlu, "Kırk Paranın Tarihi, " Çocuk Dünyası, 39 (5 Kanunievvel)

TY, "Suun: Türk Ocağı Kongresi", Türk Yurdu, XIV/10-160 (15 Temmuz 1334),

Üstel Füsun (1992), "Türk Milliyetçiliğinde Anadolu Metaforu", Tarih ve Toplum, XIX/109 (Ocak)

Üstel Füsun (1997), İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), İstanbul: İletişim Yayınları

Von der Goltz Paşa, Devlet-i Aliyye'nin Zaaf ve Kuvveti, Mısır

Yusuf Akçura, "Üç Tarz-ı Siyaset 3", Türk, Nu: 27 (22 Nisan)

Yusuf Akçura, Türk Yılı 1928 (haz. Arslan Tekin- A. Zeki İzgöer), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

Ziya Gökalp , "Türkleşmek, İslamlaşmak Muasırlaşmak 5", Türk Yurdu, II/11-56

Özdoğan Günay Göksu (2001), Turan'dan Bozkurt'a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946), İstanbul: İletişim Yayınları

Özel Ahmet (2011), İslam Hukukunda Ülke Kavramı: Dârülsislam, Dârulharb, İstanbul: İz Yayıncılık

Sarınay Yusuf (1994), Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931), İstanbul: Ötüken Neşriyat

Satı Bey, Vatan İçin Beş Konferans, İstanbul: Kader Matbaası

Taştan Yahya Kemal (2006), "Balkanlar'da Ulusçuluk Hareketleri", Balkanlar El Kitabı I (der. Osman Karatay-B. Atsız Gökdağ), Çorum/Ankara: Karam & Vadi

Taştan Yahya Kemal (2010), Türk Milliyetçiliğinin Sembolik Kaynakları (Yeni Osmanlıların Siyasal Söylemleri 1860-1876), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Tayyar Rahmi, "Mazide Turan Tahtı", Büyük Duygu, I/2 (16 Mart)

Tevfik Nureddin, "İktisat: Türk Esnafının Hâli", Türk Yurdu, I/2 (1 Kanunievvel)

Toprak Zafer (1982), Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918), Ankara: Yurt Yayınları.

Muallim Sadi, "Sevgili Tan'a Bir Türk Armağanı", Tan, I/3 (18 Kanunievvel)

Namık Kemal, Vatan yahud Silistre, İstanbul

Nedim, "Ah Rumeli", İctihat, Nu: 59 (21 Mart)

Ömer Seyfettin, "Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi", Bütün Eserleri: Makaleler 1 (haz. Hülya Argunşah), İstanbul, Dergâh Yayınları

Ömer Seyfettin, "Ticaret ve Nasip", Bütün Eserleri: Makaleler (haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları

Ömer Seyfettin "Tuhaf Bir Zulüm", Bütün Eserleri: Hikâyeler 3 (haz. Hülya Argunşah), İstanbul: Dergâh Yayınları

Karabekir Kâzım (1994), Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik, Cilt 2, İstanbul: Emre Yayınları

Karaosmanoğlu Yakup Kadri (2009), Hüküm Gecesi, İstanbul, İletişim Yayınları

Kaymaz Nejat "Türkçü Tarih Görüşü", Felsefe Kurumu Seminerleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Kâzım Nami "Yeni Hayata Doğru 1", Türk Yurdu, II/2-26 (1 Tesrinisani), s. 40-45

Kılıçzâde Hakkı, "Neden Mağlup Olduk", İctihad, Nu: IV/56 (28 Şubat 1328), İctihad, IV/59 (21 Mart 1329), s. 1290-1293

Ziya Gökalp, "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak: Türk Milleti ve Turan",

Türk Yurdu, VI/2-62 (20 Mart)

Köprülüzâde Mehmet Fuat, "Türkçülüğün Gayeleri", Vakıf, Nu: 266 (16 Temmuz)

Maraşlıoğlu, "Selanikli Ayşe Hanım: Mukaddes Kinler", Halka Doğru, Nu: 32 (4 Tesrinisani)

Mehmed Emin, "Kin", Türk Yurdu, I/13 (3 Mayıs), s. 377-378

Mehmed Emin, "Nifak", Türk Yurdu, I/24 (4 Tesrinievvel), s. 733

Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri: Yusuf Akçura (1876-1935), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

- Hâlîde Edib, Yeni Turan, İstanbul: Tanin Matbaası
- Ahmed Cevdet Paşa (1991), Tezâkir: 1-12 (yay. Cavid Baysun), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Ahmet Ferit, "Türk Ocakları", Nevsâl-i Millî, İstanbul: Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası
- Aka Gündüz, "Türk'ün Beyaz Katili", Türk Sözü, I/12 (26 Haziran)
- Akçura Yusuf, Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri (XVIII. ve XIX. Asırlarda), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Akçuraoğlu Yusuf, "Türklük", Musavver Salnâme-i Servet-i Fünûn, İstanbul
- Ali Ulvi, "Türk Soyü", Türk Yurdu, I/21 (23 Ağustos), s. 635
- Armaoğlu Fahir, (1999), 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Arminius Wamberg (1865), Travels in Central Asia, New York: Harper & Brothes, 1865
- Aydemir Şevket Süreyya, Tek Adam: Mustafa Kemal (1919-1922), Cilt 2, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Büyük Duygu "İntikam Duygusu", Büyük Duygu, I/2 (16 Mart)
- Büyük Duygu "Milliyet", Büyük Duygu, I/1 (2 Mart)
- Büyük Duygu "Türklük Duygusu", Büyük Duygu, I/5 (1 Cemaziyelahir)
- "Kin Lazım Millete", Büyük Duygu, I/5 (25 Nisan 1329)
- Abdullah Cevdet, "Mutmain Değilim", İctihad, Nu: 52 (31 Kanunisanı)
- Ahmed Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, 12 cilt, İstanbul
- Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / XI/2 (Kıs 2012), s.1-99
- Kuzu Ali, Atatürk'ü Kimler Öldürdü, Kariyer Yayınları, İstanbul
- Berkay Sadi Türköl, Emirbey Çeteleri, Kariyer Yayınları, İstanbul
- Akademik Bakış Dergisi, Sayı 21, Temmuz – Ağustos – Eylül – 2010
- Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi/ ISSN:1694-528X
- İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız- Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat- Kırgızistan
- <http://www.akademikbakis.org>
- Akşin, Aptülahat, Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991
- Akşin, Sina-Fırat, Melek, "İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar (1919-1939)", Balkanlar (ed. İsmail Soysal), İstanbul: Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBİV), 1993
- Aras, Tevfik Rüstü, Görüşlerim, İstanbul: Semih Lütfi Kitabevi
- Arı, Kemal, Büyük Mübadele: Türkiye'ye Zorunlu Göç, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003
- Armaoğlu, Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1914-1980, 4. baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası, 1987
- Barlas, Dilek, "Türkiye'nin 1930'lardaki Balkan Politikası", Çağdaş Türk Diplomasisi: 200. Yıllık Süreç, (Editör: İsmail Soysal), Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999
- Bilge, Suat, Büyük Düş: Türk Yunan Siyasi İlişkileri, Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları, 2000
- Castellan, Georges, Balkanlar'ın Tarihi: 14-20. Yüzyıl, (Çev. Ayşegül Yaraman Başbuğu), İstanbul: Milliyet Yayınları, 1993

- Esmer, Ahmet Şükrü, *Siyasi Tarih: 1919-1939*, Ankara: SBF Yayınları, 1953
- Fırat, Melek, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası: 1919-1980* (Editör: Baskın Oran), 6. baskı, İstanbul: İletişim, 2002, s. 325-356
- Gönlübol, Mehmet - SAR, Cem, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası: 1919-1938*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1990
- Hatipoğlu, Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan: 1923-1954*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1997
- Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar, Belgeler (Çev. Seha L. Meray), Cilt 1, (I-II), İstanbul: Yapı Kredi, 1993
- Öztürk, Kazım, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, İstanbul: Ak Yayınları, 1968
- Sofuoğlu, Adnan, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasal Faaliyetleri*, İstanbul: Turan Yayıncılık, 1996
- Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1983
- T.C. Dış Politikasında 50 Yıl: Cumhuriyetin İlk 10 Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934), Ankara: T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1973
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 17, 2. basım, Ankara: Başvekâlet, 1955, s. 139-150
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 17, s. 129-137
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 18, s. 74-79
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 19, s. 443-444
- Hâkimiyet-i Milliye, sayı 3683, 1 Teşrinievvel 1931
- Cumhuriyet, sayı 2645, 15 Eylül 1931
- Cumhuriyet, sayı 2652, 24 Eylül 1931
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 7, s. 162-163
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 15, s. 195-207
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 6, s. 203-218
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 15, s. 117-119
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 11, s. 1396-1436
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 12, s. 119-123
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 7, s. 1376-1377
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 10, s. 1439-1456
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 11, s. 1940-1966
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 12, s. 29-43
- Düstur, 3. Tertip, Cilt 14, s. 25
- Barış Ertem - Atatürk'ün Balkan Politikası Ve Atatürk Dönemi'nde Türkiye Balkan Devletleri İlişkileri Uzman, İstanbul Teknik Üniversitesi, ertbar@gmail.com
- Emir Şekib Arslan; Bir İttihatçı Aydın Anıları, (Tercüme: Halit Özkan), Klasik Yayınları, İstanbul 2005
- Necdet Hayta - Togay Seçkin Birbudak; Balkan Savaşlarında Edirne, Gnkur. ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010
- Oya Macar Dağlar; Balkan Savaşlarında Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri, Libra Yayıncılık, İstanbul 2009

H. Yıldırım Ağanoğlu; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001

İsmail Hacifettahoğlu, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2009

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi 1329 - 1331

Nuran Yıldırım; "Tersane-i Âmire Fabrikalarında Tebhîr Makinesi/Etûv Üretimi ve Kullanımı", Dünü ve Bugünü ile Haliç Sempozyumu Bildirileri, 22 - 23 Mayıs 2003, Editör: S. Faruk Göncüoğlu, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004

Mesut Çapa; "Balkan Savaşı'nda Kızılay (Osmanlı Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti", Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1, 1990

Zekeriya Türkmen; "Balkan Savaşlarında Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin Osmanlı Ordusuna Yönelik Sağlık Hizmetleri", Belleten, C LXVIII, Sayı: 252, Ağustos 2004

Seçil Karal Akgün - Murat Uluğtekin; Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a, Ankara 2002

Ahmet Halaçoğlu; Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912 - 1913), TTK Yayınları, Ankara 1994

Balkan Harbi (1912 - 1913) III. Cilt; Garp Ordusu, I. Kısım, Gnkur. ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara 1979

Cevdet Küçük; "Balkan Savaşı" TDV İslam Ansiklopedisi, C 5, İstanbul 1992

Ferik Zeki; 1912 Balkan Harbi'ne Ait Hatıratım, Matbaa-i Askeriye, Dersaadet 1337

Azmi Özcan; Panislamizm Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877 - 1914), TDV. İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 1992

Mehmet Korkmaz - İstanbul Deniz Müzesi Arşiv Uzmanı / Balkan Harbi'nde Mısır Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin Türkiye'ye Yönelik Sağlık Ve İnsani Yardım Faaliyetleri /Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi (Sayı 20) Ağustos 2012

Dr. Hüsnü Özlü - Genelkurmay ATASE Daire Başkanlığı, ATAREM Genel Sekreterliği, Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi (Sayı 20) Ağustos 2012

Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi-Ankara, Yıl: 10 Ağustos 2012 Sayı: 20 - Genelkurmay Basımevi, 2012

Balkan Harbi 1912-1913 C I, (1993), Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını, Ankara.

Belen, Fahri (1971); Balkan Savaşı 1912 - 1913, İstanbul

Büyüktuğrul, Afif (1980); "Balkan Savaşı Deniz Harekâtı Üzerine Gerçekler", Belleten, C XLIV, S 176, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara

Emir, Ali Haydar (1932); Balkan Harbinde Türk Filosu, İstanbul

Işın, Mithat (1946); Balkan Harbi Deniz Cephesi, Deniz Basımevi, Ankara

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Balkan Harbi, Osmanlı Deniz Harekâtı 1912 - 1913, C VII, (1993), Genelkurmay Basımevi, Ankara

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Balkan Harbi Birinci Çatalca Muharebesi, C II, (1983) Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını, Ankara

Balkan Harbi Osmanlı Deniz Harekâtı,1993:

ATASE, BHK, K:142, D:90, F:001

Balkan Harbi Birinci Çatalca Muharebesi, 1983

Vehbi Tulek - vehbi.tulek@tg.com.tr

- İrfan Özfatura - irfan.ozfatura@tg.com.tr
- Yahya Kemal, "Karanlıkta Uyanan Biri", Dergâh, S. 15, C. II, 20 Kasım 1921
- Ahmet Aydın, Araştırmacı –Yazar/ Analizleri'nin Son 2. Bölümü
- Halil Özcan - Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi/
Türk Tarih Kurumu Dergi Sayı: 70
- Akşin, Sina ve Fırat, Melek, İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar, Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993
- Yusuf Hikmet Bayur, Balkan Savaşları: İkinci Balkan Savaşı II, Yeni Gün Haber Ajansı, İstanbul, 1999
- Kadir Mısırlıoğlu - Yunan Mezalimi kitabı
- Aram Andonyan, Balkan Savaşı, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2. Baskı, Ekim 2002
- Kültür Dergisi Mart 2009 Balkanlar Özel Sayısı
- www. geliboluyuanlamak.com
- Hafız Hakkı, Bozgun, Tercüman Yayınları 1001 Temel Eser, S. 30-31
- Prof. Zafer Toprak, Richard Hall'ın Balkan Savaşı (Homer Kitabevi, 2003) adlı eserine yazdığı önsözden
- Sacit Kutlu, Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007
- İsmet Görgülü, On Yıllık Harbin Kadrosu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993
- Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt 3 İttihat ve Terakki, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007
- Cafer el Askeri, İsyanı Arap Ordusunda Bir Harbiyeli, Klasik Yayınları, İstanbul, Ekim 2008
- M. Naim Turfan, Jön Türklerin Yükselişi, Alkim Yayınevi, Kasım 2005
- Rahmi Apak, Yetmişlik Bir Subayın Anıları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988
- Fuat Dündar, Modern Türkiye'nin Şifresi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008
- Türk Katilleri ve Yunanlar, İstanbul Matbaa-ı âmire, 1332/1916
- Sedat Gülmez- 100. yılında Balkan Savaşları/ Aksiyon Dergisi- 22 Ekim 2012
- Avrupa Siyaseti ve Türklerin Felaketi, İstanbul, 1329 (1913), s. 152
- Yahudi asıllı yazar ve tarihçi Avram Galanti, Tarih Mecmuası, cilt 3, İstanbul, 1951

ALİ KUZU

OSMANLI AİLE ALBÜMÜNDE KANLI BİR HATIRA
“BALKAN SAVAŞLARI”

İMPARATORLUĞUN GÖZYAŞLARI

Evlâd-ı Fâtihân'dan Mülkî Enkaza

Osmanlı aile albümünde kara bir hatıra fotoğrafı olarak kalan Balkan Savaşlarının ardından elden çıkan Rumeli Topraklarında yaşanan trajedinin sonunda kaybedilen sadece toprak parçası değildi. İmparatorluğun tarih sahnesindeki son günlerinin geldiğini gösteren bu acı ve karanlık tabloda yaşananların detaylarını aşağıdaki sorularla bulmaya çalıştık.

- Savaşın ilk günlerinden itibaren İstanbul'un yolunu tutan binlerce mültecinin akıbeti ne olmuştur?
- İntikam hisleriyle dolu Bulgar, Sırp ve Yunan askerlerinin sivil Müslümanlara yaptıkları mezalimin detayları nelerdi?
- Silahını bırakıp kaçan, ya da koleranın pençesinde kıvranan binlerce asker ne oldu?
- Kanlı Babı – Ali baskını İmparatorlukta neleri değiştirmiştir?
- Balkan Hezimetinin sorumlusu Padişah'mı? Yoksa İttihat ve Terakki'miydi?
- Balkan Savaşlarının çıkmasında Siyonizmin parmağı var mıydı?
- 2. Abdülhamit'e yapılan suikasti kimler düzenledi?
- Rumeli'nde isyan bayrağı açan Resneli Kolağası Niyazi ne istiyordu?
- Siyonistler 2. Abdülhamit'e neden düşman kesildiler?
- Osmanlı İmparatorluğu için “Hasta Adam” sözünü kim söylemiştir?
- Balkan Savaşları önesi kurulan Gizli Örgütlerin amacı neydi?
- Cevat Rifat Paşa, Yahudileri neden idam etti?

İşte bu ve buna benzer soruların cevabını bu kitapta vermeye çalıştık.

www.kariyeryayinlari.com
twitter.com/kariyer_yayin
facebook.com/kariyeryayincilik

₺19

